

T. MACCI PLAVTI
C O M O E D I A E.

EX RECOGNITIONE
ALFREDI FLECKEISENI.

TOMVS I.
AMPHITRVONEM CAPTIVOS MILITEM GLORIOSVM
RVDENTEM TRINVMVM COMPLECTENS.

PRAEMISSA EST
EPISTVLA CRITICA AD FRIDERICVM RITSCHELIVM.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXVI.

ALFREDVS FLECKEISENVS FRIDERICO RITSCHHELIO S. Quod **TIBI** potissimum, vir summe idemque animo meo carissime, hanc comoediarum Plautinarum recognitionem sive ex parte recensionem dicere mavis inscripsi neminem puto fore qui miretur, quoniam diu inter eruditos constat **TE** opera **TVA** iam per plus tria lustra Plauto emendando atque inlustrando impensa hunc poetam ita quasi **TVVM TIBI** vindicasse ut quidquid a sanioris quidem doctrinae rationibus profectum ad instauranda poetae verba excogitatum sit ad **TE** potissimum auctorem referendum iure videatur. illud contra cum quibusdam aliis tum **TIBI** mirum videri possit quod ego, dum **TV** Plautum **TVVM** pridem enixissime hominum doctorum votis eflagitatum nuper in lucem edere coepisti et in absolvendo isto ingenii **TVI** ac nominis sempiterno monumento naviter elaboras, eiusdem poetae fabulas ad artis normam correctas in publicum emittere institui. itaque ne temeritatis a prudentibus vel inhonestae lucri cupiditatis a malevolis arguar, narrandum mihi esse intellego qui factum sit ut hanc ego editionem nunc parare animum inducerem. detulit enim librarius honestissimus ultro mihi munus recognoscendi Plautinas comoedias quas in bibliotheca sua scriptorum Graecorum et Latinorum desiderari nefas esset: dubius primo haerebam nec dubitationes meas dissimulabam: sed cum edoctus essem viri honestissimi firmum ac stabile consilium esse ut hae comoediae in illa quam dixi bibliotheca foras emitterentur antequam **TVA** recensio ad finem esset perducta, quo in negotio nisi ego operam pollicerer alteri cuilibet homini docto eandem conditionem oblatum iri, tum omnibus remotis scrupulis et mihi et huic poetae debere visus sum ut provinciam illam ne recusarem: pro sua enim cuique parte acriter entendum esse arbitrabar ut exempla harum fabularum eaque parvo parabilia in communem usum venirent quae ita essent comparata ut homines literarum Latinarum amantes tandem aliquando falsissimam illam sed plurimorum etiam mentibus insitam de infinitis licentiis metricis ac prosodiacis quibus numeri Plautini repleti essent opinionem abicere et summam eorum elegantiam perspicere atque admirari possent. ratio autem qua munere suscepto in hoc quidem primo tomo (quem ut secundus paucorum mensium intervallo excipiat curabo) perfungi studui necessario diversa fuit. in eis fabulis quarum **TVAS** in manibus habebam recensiones, quae sunt Miles gloriosus et Trinummus, atque in eis in quibus meo periculo res erat gerenda, quae sunt tres reliquae. atque in illis quidem me tantum non in omnibus rebus a **TVO**

exemplari pendere ipse non mirabere, cum bene scias eas rationes emendationis Plautinae quas TV in Prolegomenis Trinummi eximia arte exposuisti adeo mihi probatas esse ut exceptis singulis quibusdam locis plane TIBI adsentiar. hos autem locos de quibus mihi aliter sentiendum videtur uberius aut tractavi aut propediem tractabo partim in censura Plauti TVI quam me Annalibus philologicis a REINH. KLOTZIO et RVD. DIRTSCHIO editis inserturum esse promisi, partim in Analectis Plautinis quorum aliquot nova capita in FRID. GVIL. nostri SCHNEIDEWINI Philologo brevi ut spero tempore foras dabo: ex quibus locis qui omnino pauci sunt si mihi fortasse contigerit ut de uno et altero TIBI meam qualemcumque sententiam persuadeam vehementer lactabor. praeterea autem in Trinummo recognoscenda non mediocriter aditum sum eis quae post TVAM operam THEOD. BERGKIVS et FRANC. V. FRITZSCHIVS in commentationibus quas indicibus scholarum Marburgensium et Rostochiensium proximi semestris hiberni praemiserrant, ille etiam in Diurnis antiquariis a se et IVL. CAESARE editis anni MDCCXXXVIII p. 1124 sqq. de multis versibus eius fabulae praeclare disputarunt.

Longe igitur alia ratione mihi in expoliendis Amphitruone Captivis Rudente utendum fuit: haec enim comoediae, quamquam priores editores multa in eis scripturae tralaticiae vitia feliciter sustulerant et aut TV aut GOD. HERMANNVS aut RIC. BENTLEIVS aut ala naud paucis versibus veterem nitorem reddideratis, tamen sordibus depravationis quas per saeculorum decursum verba poetae traxerant nondum ita erant perpuratae quin mihi satis larga emendationum messis peragenda restaret: qua mea opella num effectum sit ut eas comoedias ita instaurarem ut sine graviore saltem offensione legi possent, penes TE, FRIDERICE RITSCHBLI, ceterosque paucos harum rerum peritos existimatores iudicium esto. supellex autem critica ex libris scriptis petita mihi praeter eam cuius aditus omnibus patet, h. e. discrepantes scripturas librorum Palatinorum a PHIL. PARRO in editione sua altera enotatas et adparatum a FRID. LINDEMANNO ad Amphitruonem et Captivos, a C. E. CHR. SCHNEIDERO ad Rudentem congestum nulla erat praesto tum quidem cum in negotio verba poetae corrigendi versabar. editionum veterum praeter LAMBINTANAM nullam ad manus habui neque ex recentioribus quasdam quas aegre desideravi, velut GYVETI et primam BOTHII, ullis machinis nancisci potui: Captivorum editiones ab AVELLINO et a BOSSCHA curatas mihi benigne commodavit FRID. OSANNI liberalitas. illis igitur usum habebam subsidiis criticis ea qua par erat diligentia in usum vocatis id potissimum egi ut perpetuo respectu habito earum quatuor rerum quarum observationi TV in praefatione Militis gloriosi p. XXI summo iure plurimum in crisi Plautina tribuisti, quae sunt integritas linguae Latinae concinnitas numerorum sententiae sanitas

consuetudo Plautina, aut manum Plautinam aut certe Plauto non indignam resituerem. ubi vero librorum scripturae adeo erant depravatae ut quid a poeta profectum esset neque priores editores invenisse viderentur neque ego extricare possem, ibi signo corruptelae addito monstra optimi libri servare satius putavi quam verbis poetae aliquid immiscere quod ipsum scripsisse omni probabilitatis specie careret: has igitur maculas cum ceteris quae meos oculos fugerunt TVO eluendas ingenii acuminis reliqui, quod quam ingentes ac prope inexplicabiles visas difficultates expedire sciret cum alibi tum maxime nuper in Milite glorioso fabula incredibiliter corrupta luculenter declarasti.

Absolveram autem quinque harum comoediarum emendationem et Amphitruo cum Captivis literarum formis iam erant descriptae, cum novum instrumentum criticum maximi momenti ex insperato dono accepi. CAROLVS enim HALMIVS noster, cuius quod ego quoque in amore amicitiamque perveni semper inter prosperos vitae meae casus duxi, cum fato acerbo (mihi scilicet acerbo, illi quidem hercle exoptatissimo ac paene invidendo) ex hac terra itemque vicinia mea avectus in itinere Monachino forte fortuna ANTONIO SCHWARZMANNO veteri amico occurrisset, quem olim de edendo Plauto cogitasse et libros eius scriptos contulisse sciebat, simul atque illum hoc consilium dum abiecissem comperit, ilico meorum studiorum memor precibus ab amico impetravit ut is quidquid adparatus critici conlegisset sese mihi concessurum esse promitteret. quod quidem promissum vir praestantissimus nuper exolvit: dono enim mihi Vratislavia ubi nunc degit transmisit exemplum suum editionis Amstelodamensis anni MDCCXXXI, cuius margini non solum in omnibus fabulis Veteris Codicis CAMERARIANI sed etiam in Trinummo Pseudulo Mostellaria libri Ambrosiani discrepantes scripturas admirabili diligentia anno MDCCXXXV a se Romae et Mediolani excerptas nitidissime ascripserat: pro qua singulari benevolentia viro optimo tantas quantas maximas animus meus capere potest gratias agere eoque lubentius quo hodie rariora eius modi testimonia propensae in aliorum studia voluntatis esse solent. hunc igitur adparatum, ut supra dixi, tum demum accepi cum duae illae fabulae iam literarum formis descriptae erant, quo factum est ut in his paucas tantum emendationes quas nova illa optimi libri conlatio suppeditaret, quantum sine maiore operarum molestia fieri posset, postea inserendas curare mihi liceret (velut egregium illud *conflat* Amph. v. 234 pro eo quod reliqui libri exhibent *constat*) alias infra addituro. in Rudente autem (nam ad Militem et ad Trinumnum TVA iam editio scripturas Veteris Codicis accuratissime excerptas exhibebat) ut plene illum adparatum et iuste ad expolienda verba poetae adhibere possem eo effectum est quod singulae huius editionis plagulae Lipsia corrigendae huc mihi tra-

missae sunt. haec eadem res in causa fuit cur et CAR. FRID. HEF-MANNI correcturas versuum Trinummi 191 sqq. et 679 TVAMQUE versus 425 quas in praefatione Stichii p. xix nuperrime prodidisti et MAVR. HAVPTII emendationes eiusdem fabulae quas, dum nuper incundissimo TVO hospitio Bonneni utor, manu eius scriptas inspicere licuit, in eorum versuum quos recte correxisse videretur perpetuitatem recipiendi copia esset. doleo quod idem fieri non potuit emendationibus TVIS Militis gloriosius quas in eadem praefatione p. xvii sq. palam fecisti, quarum me aliquot occupasse non sine magna laetitia intellexi, paucas fabulae literis iam descriptae postea inserendas curavi, reliquas quas quidem veras esse mihi persuasisti infra adieci.

Duae autem potissimum res sunt quibus verba poetae ut in hac editione leguntur ab eo habitu quo a TE aut induta sunt aut ex proposito TVO olim induentur differunt: quarum una haec est quod omnia ea vocabula quae in libris scriptis non extant unciis inclusi *), altera quod orthographicum genus ad certam quandam normam dirigere studui. et illud quidem faciendum putavi non quo eos qui hac editione uterentur quasi admonerem ut eis quae sive ego sive alii supplevimus probabiliora substituerent (quamquam si hoc factum videro magno opere laetabor): nam qui artem criticam in his fabulis rite exercere volet plena supellectile critica carere non poterit: sed ut uno quasi oculorum obtutu conspici posset quam multae in libris casu elapsae essent voces ac voculae quae sine maximo aut sententiae aut sermonis aut exploratarum atque indubitatarum legum metricarum damno desiderari non possent, et hinc simul intellegeretur quam rationi convenienter ei facerent qui etiam ob subtiliores leges metricas sed eas artificiose indagatas singulas voces supplere non vererentur: quae quidem artis criticae pars eo minus dubitationis habet quo certius illud est quod TV ex excussis membranis Ambrosianis effecisti 'omnium uberrimum in Plautinis fabulis cor-

*) venia mihi petenda est quod hanc legem mea sponte mihi impositam per Amphitruonem non constanter servarim: illic quae praetermissi infra addenda curavi, nam haec voculae unciis includendae erant: arg. I v. 9 *illa*, ipsius fabulae v. 54 *ego*, 59 *haec*, 69 *Nam*, 81 *ille*, 89 *id*, 105 *et*, 114 *cum*, 125 *una*, 143 *hic*, 149 *huc*, 161 *huc*, 162 *ego*, 164 *med*, 166 *magis*, 170 *te*, 171 *et*, 172 *id*, 180 *nam*, 193 *Qui*, 230 *tum*, 231 *prius et*, 242 *meus*, 245 *ruont*, 253 *ui*, 269 *his*, 284 *tu*, 321 *mihi*, 344 *tu*, 347 *mei*, 374 *At*, 384 *illut*, 404 *huc*, 408 *mi*, 420 *Est*, 520 *pol*, 523 *ego*, 524 *prius ut*, 533 *est*, 555 *tu*, 575 *Tu ea*, 577 *Et*, 578 *ego*, 584 *ex*, 588 *ea*, 593 *prius et*, 623 *te*, 651 *Et*, 675 *me*, 729 *tu*, 770 *i*, 838 *Ain?*, 841 *prius et*, 876 *ut*, 924 *Te*, 948 *ut*, 965 *At*, 968 *is*, 976 *mi*, 1003 *id*, 1015 *mea*, 1032 *in*, 1034 *nunc*, 1040 *ago*, 1075 *alterum est*, 1131 *ego*. item in Captivis aliquotiens in hac re erratum est: nam v. 449 non solum *tu*, sed *Iam tu* includere debebam (quod tamen supplementum inconsiderate a me additum esse infra monui), v. 469 *in*, 489 *de* 847 *in*, 896 *ego*, 985 *iam*.

ruptelarum fontem non fuisse alium nisi quod, cum in familiari sermone plurimae voces vel abesse vel accedere vel vario sese ordine excipere nullo sententiae atque adeo elegantiae detrimento possent, horum nihil non librariorum quoque levitate imprudenter admitteretur saepissime. quod autem versuum quibus uncos circumdedi alios ut reliquos omnes principibus insignivi alios non insignivi, hoc ea de causa factum esse scito ut illos me antiquae dittographiae reliquias, hos aut pannos a sciolis explicandi causa consutos aut versus Plautinos quidem sed aliunde petitos et in margine primum adpositos post autem in versuum genuinorum continuitatem casu inlapsos iudicare significarem. et in hoc genere sero vidi me Rud. 56 (cll. v. 541) non recte apicibus insignivisse quos deletos velim ut recte eos delevi Capt. 324 (cll. Aul. II I 44) et Rud. 594 (cll. Merc. II I 2 et in universum eis quae TV in Philologi tom. I p. 306 sqq. exposuisti): item apices Capt. 48 deletos velim. praeterea ne alii in errorem impellantur hic indicandum arbitror Militis versum 1181 unciis inclusum ad nullum horum generum pertinere sed supplementum esse a TE confictum (cf. Mus. philol. VII p. 317 sq.) quod, cum alibi totos versus a TE ad explendas lacunas factos, quamvis ingeniose et Plautinae consuetudini convenienter prociis essent, nusquam recipere fas habuissem, illo tamen loco temperare mihi non potui quin inter versus Plautinos asciscerem.

In genere orthographico ad certam constantiam revocando ultro easdem fere rationes secutus eram quas TV in praefatione Stichii p. xvi eis qui post TE Plautum edituri essent commenda- visti. debere autem visus sum eis qui hac opera usuri essent ut potiores eas res quibus orthographia in hac editione ex optimis libris et grammaticorum veterum testimonis revocata a vulgari recederet hic summatim complecterer, quo in negotio ea quae TV Prolegomenon Trinummi capite nono egregie exposuisti stamina esse volui quibus quae et TV ipse in reliquis fabulis post Trinumnum instauratis ad hoc genus spectantia nova protulisti et quae alii probabiliter investigarunt et quae ipse observavi ita subtexerem ut nihil reconditus quidem praetermissum putem quod non in hoc conspectu explanatum reperitur. praeterea subiunxi quae dum plagulas harum fabularum retracto me invito non recte scripta animadverti et correctae velim. ut a vocalibus ordiar, pro a suasu BERGKII scripsi e in *anteperla* Trin. 643 quod ab *ante-partiendo* dictum est ut *anteceptus* ab *antecapiendo*, eandemque antistoechiam amplexus sum in *dispenno* et *dispessus* Mil. 1407 et 360 pro *dispando* et *dispasus* ut in *aequipero* et *defetigo* verbis quorum vicarias scripturas *aequiparo* et *defatigo* vix usquam boni libri sine discrepantia agnoscent: o autem pro a posui in *uociuos* Trin. II pro *uaruus* de qua forma post eundem BERGKIVM plura alibi dixi: i pro e in *opstirix* Capt. 629 et Mil. 695 pro

obstetrica suadente illo. versu V. C. auctoritate et analogia *restitria* et *insitlor* nominum, et in *dilectus* Rud. 1279 pro *delectus* (cf. Fest. Pauli p. 73 cum MVELLERI adnotatione): o pro e praecedente u consonante in *uorro uorto uoster uoto* cum sua subole ut *euorro conuorro auorto reuorro aduorsum peruorse uniuorsus* et quae sunt similia, quo in genere sero animadverit levem inconstantiam quam *ts* praeeunte admisi: nam Trin. 707 *uorsus* pro *uersus* etiam sine libris scribendum fuisse mihi concedes si relegeris Quinctil. I 7 25 *): praeterea *controuorsias* mihi reponendum erat Rud. 826, Amph. 326 *interuolli*: *oe* scripsi pro *e* in *oboedio*: contra *faenus* pro *fenus* vel *foenus*: at iniuria *praelium* scripsi pro *proelium* quod restitutum velim Amph. 225 255 415 744 Capt. 60 Rud. 1154: u pro e constanter servavi in omnibus gerundiis et gerundivis tertiae quam vocant et quartae coniugationis ut *agundae edundi dicundum quaerundum fugiundi conueniundus* (minime autem gentium in *vidundi* quam formam ab oscitantibus librario Amph. 638 *sciam* fuit qui non aspernaretur: ceterum Mil. 34 *perhauriundumst* scribendum erat et Trin. 867 *sistuundae*: contra non ausim Mil. 1276 *metuundus* restituere): e pro i in *intellego* et *neglego* quae formae non tantum apud Plautum sed apud omnes Latinos scriptores solae fidem habent, in *Ateus* pro *Alius* (quod ex *Ἀλῆϊος* fictum est ut *Philippeus* ex *Φιλίππειος*, *platea* ex *πλατεία*, *gynaecium* ex *γυναικῆϊον*, *balineum* ex *βαλανεϊον*, *chorea* ex *χορεία*), in *semul* pro *simul* (notanda etiam scriptura V. C. *adsemulabo* Stich. 84), denique in *labeae* pro *labiae* Stich. 721 (cf. Non. p. 210, unde fortasse Mil. 93 *labeis* restituendum est, praesertim cum Charisius I p. 79 *labris* in hoc versu legerit quod metro respuitur): u pro i in superlativis et numeralibus ut *decumus vicensusum centensusum* et similibus ut *legitimus maritimus lacruma uictuma aestumo existumq* omnibus (at non in *exumius* quam formam Stich. 381 errori librariorum tribuendam puto), praeterea in *lubet* cum *conlubitum* et *tubido* et relicua progenie, in *clupeus cluens* et *cluenta* (unde etiam *cluentelam* scribendum erat Rud. arg. 4) *mancupium* (me invito Rud. 930 *mancipia* relictum est) *carnufex* cum *carnuficina* *manufestus sacrficio magnuficus* (unde *pontufex* Rud. 1377, *munificem* Mil. 412, *opuficina* Mil. 880, *spurfucicum* Trin. 826, *munifica* Amph. 842, *signuficem* Rud. 896, *pacuficari* Stich. 517 et quod sescentiens legitur *luduficare* reponenda videntur) *subrupio* vel *surrupio* *occupio* *insulio* *prosulio* *desulio* (quas scripturas ra-

tionem non carere alibi probavi et suspicatus sum hoc genus etiam latius patere), item in *surpiculis* Capt. 816 pro *sirpiculis* (cf. Lucil. ap. Non. p. 490): u pro o in *adulescens* et *epistula* (quae formae itidem apud ceteros scriptores illa sola haec praeter vicariam fidem habent), in *tribulum glaucuma Acheruns*: au pro o in *ausculum* et *ausculari* (cf. Fest. Pauli p. 28 et Priscian. I p. 562): o pro u semper post alteram u sive consonantem sive vocalem, ut scripserim non solum *volt voltis voltus vulgus volpes Volcanus servos novom utuont* sed etiam *mortuos mutuom miluom ingenuom praecipuos triduom fluctuom ruont abnuont* et quae sunt similia exceptis *tuus tuum suus suum*, item praecedente qu ut in *quouis quoi quor quom* (ubi coniunctio est) *quaequomque utquomque* (non *quomplures* sed *conplures* quoniam in hoc vocabulo praepositio est) *aequom* et *iniquom*, nisi cu posui ut in *mendaculo locus falsilocus uanilocus conlocantur pedisecus execantur*: antiqutius videlicet utrumque genus eodem modo scriptum esse videtur *qvivs qvm abqvm pediseqvs* sicut *peqvnia qvra* et quae sunt similia: denique *oe* pro u in *moenia inmoenis moenio admoenio conmoenio* (sed non ausus sum *conmoenis* scribere pro *communis*) *circummoenio* (quare etiam Mil. 223 *moeni* scribendum erat): sero intellexi Rud. 998 et 1000 *poeniceo* et *poeniceum* restituendum fuisse cl. Pseud. I 2 92. de Graeca vocali y ex Plautinis Tabulis prorsus expellenda in eiusque locum ubique u reponenda tv in Proleg. Trin. p. xcvi nimis caute iudicasse videre, confidentius ibid. p. cccxxv: ego in quattuor primis comoediis hoc tomo comprehensis nisi in *Anphitruo* et *sucophanta* et *magudaris* Rud. 633 et *trugonos* Capt. 851 (qui Graece dicitur *τρῦγών* quo de paratechematismo cf. ЛОВЕКИН Paralip. gramm. Gr. p. 138) submovere non eram ausus, sed in Trinummo hac in re constans esse coepi, scripsi igitur *Lusiteles miropola Otampichus Surus Iluricus* (v. 852 scripturam Ambrosiani *Hilurica* intactam debebamus relinquere cl. Men. II 1 10), neque in relicuis fabulis literam illam tolerabo quam ne Ennium quidem et Attium adhibuisse Ciceronem et Marium Victorinum testes habemus. *cena* et *paenitet* et *ne* adfirmandi particulam me sic semper scripsisse pro *coena* et *poenitet* et *nae* silentio praeterirem nisi multos homines doctos viderem novicias illas ne dicam barbaras formas etiamnum amplecti. simplici i duce Ambrosiano (Trin. 17) scriptus est nominativus ille pronominis pro *ii*: *geminatum enim i* ut *tvra* verba faciam mea in pronomine non maiorem fidem habet quam in *dii diis* pro quibus aut *di dis* ut *i is* aut *dei deis* ut *ei eis* veteres probarunt: item semper scripsi *obicio inticio conicio deicio adicio* cum similibus in quibus geminum i in nullo bono libro reperitur, contra Trin. 644 non *obex* quod tv conjectura alicui praecelara adsecutus es sed *obica* de qua scriptura alio loco accuratius dis-

* eadem scriptura *uorsus* num etiam Amph. 55 et Capt. 56 reponenda sit dubitare licet propter tempus quo hos prologos compositos esse tv edocuisti Paregon vol. I p. 232 sq.: sed ego illic quoque praeterulerim.

serui. extritas vocales invenies in *conquistor* Amph. 65 et 82 pro *conquistor*, in *fenestra* Mil. 379 et Rud. 88 pro *fenestra*, in *uitor* Rud. 990 pro *uitor*, in *sorsus* Rud. 1314 et *sorsum* Capt. 710 pro *seorsus* et *seorsum* (unde nescio an Amph. 1108 et Rud. 179 *dorsum* pro *deorsum* restituendum sit). aspiratio aut interaspiratio addita est *holus* et *holitor* et *harundo* (Bacch. 51 non dubito quin *tr* ipsum paeniteat spretae V. C. auctoritatis, cf. Stich. 289 347 Rud. 122 294) et *cantherius* vocibus, dempta *erus* et *elleborus* et *aruspea* et *ariolus* et *tus* nominibus et pro exclamationi (demenda ni fallor etiam *ah* et *oh* et *uah* exclamationibus): non iusto loco interaspirationem insertam esse Amph. 868 et Trin. 132 in *inchoatam* vocabulo sero intellexi quod *inchoatam* scribendum esse post WAGNERI disputationem in Orthogr. Vergil. p. 440 et OSANNI adnotationem ad Cic. de re p. p. 111 sq. certum videtur, praesertim cum in Amph. versu V. C. *inchoatam* exhibeat. ut ad consonantes progrediatur, ante *s* et *t* nusquam toleravi *b* sed ubique *p* reduxi velut in *aps* *apsum* *apsoluo* *apscedo* *apstuli* *apstineo* *opseco* *opsero* *opsequor* *opseruo* *opsigno* *opsisto* *opsonium* *opstrictus* *opsequor* *opsulto* *urps*, *optempero* *optestor* *optineo* *optigit* *optusus* *optrunco* *supterduco* *supterfugio*, et semper scripsi *puplicus* et *puplicitus*, item *set* *aput* *illut* *istul* *aliut*: contra molliorem cum duriore sono mutare quod librorum auctoritas fere exigebat non ausus sum in *ad id* *quid* *quod* quas scripturas propter usum cui haec editio destinata est 'populo concessi, scientiam mihi reservavi': *haut* dedi ante vocales et *h* literam et consonantes gutturales, ante labiales et dentales ubique *hau* (itaque etiam *hauscio* et hoc quidem *ὄψ' ἔν* ut *nescio*), de quo discrimine artificiose investigato alibi dixi: pro *quatrividuo* Asin. III 1 19 ex V. C. scripsi *quadrividuo* quae scriptura rationi sola convenientis ubique revocanda est (cf. TRAEDEBERI praef. Cic. Tusc. p. XXII): illud autem me nunc paenitet quod Trin. 1016 *tr* praeeunte cum libris *gurgulios* scripsi pro *curculios*, illa enim recentior est forma apud Vergilium quoque Georg. I 186 in multis libris extans sed neque in Romano neque in Mediceo, haec Varronis auctoritate stabilita apud Servium in versum illum Vergilianum, quo accedit quod Rud. 1325 uterque liber Palatinus tuetur *curculumuculos*, ut taceam uomen *Curculionis* in fabula cognomine. geminatas consonantes *tr* duce probavi in *muccidus* (at *sucidus*) *futtilis mustella*, item in *essum* et *comessum* et *essurio* cum similibus (me invito Capt. 912 *esuriens*, ibid. 468 *esuriatis* relicum est)*: praeterea semper

* huc pertinet etiam quod nunc intellexi scriptura librorum *arsae* Mil. 302 pro *arsae* et Ambrosiani *assurae* Trin. 181, eodem scripturae *cassus* et *divisiones* apud Quinctil. I 7 20, in quibus omnibus sicut in *essum* aut *t* aut *d* littera est quae ut extrita compensaretur videtur *s* geminatum esse.

scripsi *redduco* (at *redux*, cf. SCHNEIDERVS de elem. ling. Lat. p. 587 sqq. cuius de duobus versibus Capt. 923 et Rud. 909 iudicio non sum obsecutus) *repperi rettuli*: Mil. 26 27 30 1180 sero intellexi non fuisse sollicitandam scripturam optimorum librorum *braccium* (cf. WAGNERI Orthogr. Verg. p. 419), item Rud. 547 et 1313 *marsuppium* sive *marsippium* quod in libris Plautinis eadem inconstantia scriptum reperitur qua in libris Graecis *μαρσπίον μαρσπίον μαρσπίον*: contra improbandum arbitror *nollo* quod *tv* nuper in Sticho ubi libri praebant in continui. tatem verborum recepisti et in praefatione p. xv sq. ita defendisti ut quam scripturam antiquos auctores habere ex Diomede grammatico disceremus eam ab editore Plauti obscurari par non esse contenderes, cui sententiae lubenter subscriberem si rationem istius antiquorum doctrinae perspicere: *tv* quidem 'satis ἀναλόγως *nouolo* transire in *nollo* potuisse' proferis, sed antequam quae fuerit ista analogia argumentis eviceris non possum non doctrinam illam pravam iudicare ortam fortasse ut SCHNEIDERVS l. s. s. p. 418 scite suspicatur inde quod *malo* a *μᾶλλον* descendere opinabantur: itaque me ipse reprehendo quod praepostero usus iudicio et *trv* ipsius spreta admonitione pro totam Trinumum vitiosas scripturas *nollo* et *mallo* induxi: restitutum igitur velim v. 634 685 688 945 979 1060 1157 1170 *nolo*, 762 *malim*: ceterum idem SCHNEIDERVS docet cum Diomede etiam Cornutum apud Cassiod. p. 2283 sq. Papirianum apud eundem p. 2290 Bedam p. 2339 in dammandis scripturis *mallo* et *nollo* conspirare. dixi de geminatis consonantibus. in compluribus vocabulis suadentibus libris eae consonantes quas posterior aetas extriverat restitutae sunt, velut in *quinctus* pro *quintus*, *nactus* pro *nactus* (non autem *percontor* vel *percontor* scripsi sed *percontor*), *corruptus* et *corruptor* pro *corruptus* et *corruptor*, *tempto* *pedetemptim* *contempno* pro *tento* *pedetentim* *contemno*: item *deciens* *centiens* *totiens* *quotiens* cum similibus et *centensumus* *uicensumus* et *thensaurus* quod etiam neutro genere *thensaurum* a Plauto dictum est (velut per totam Trinumum) pro *thesaurus*, *gnatus* pro *natus* ut tamen hanc scripturam non omnino repudiarem sed id discrimen servarem quod NAEKIUS in Opusc. philol. vol. I p. 187 sqq. 'sine libris ipsorum locorum inter se comparatione' effecit, constanter autem *ignatus* pro *imatus* scriberem. simplices consonantes *trv* restituisti in his vocabulis quae vulgo geminatis scribi solent: *hice* *huice* *hicine* *hucine* *sicine* cum similibus, *ilico* 'pro relectaneo *illico*', *oculus* ubi numeri primam syllabam brevem flagitant pro *ocultus*, *sario* pro *surrio*: addidi *littera* quam scripturam altera potiorum esse alibi demonstravi, *pellex* Rud. 1047 pro *pellex*, *pinula* Amph. 143, ut priore manu in V. C. exaratum est, hoc enim ad *pinnam* eandem

rationem habet quam *anius ad annum*, *uilicus ad uillam*, *mītia ad mille*, quod genus etiam latius patere arbitror: *rusum susum prosum* quas formas TV Plautino sermoni evidenter vindicasti constanter reduxi, nisi quod Amph. 1112 *rursum* reliqui propter iuxta positum *uorsum*, qua de causa etiam Capt. 656 *sursum uorsum* intactum debebam relinquere. *ti* pro *ci* seruari in *indutiae infitior* et *infittias nuntius contio conditio suspitio conuitium* vocabulis quorum de plurimis alio loco accuratius disserui, item in *setius* cuius vicariam formam *sectius* Varronis testimonio firmatam TV palmari emendatione Trin. 130 restituisti. pro *qu* scriptum est *c* in *cotidie* et *cotidianus* et *relicuos* de quibus scripturis in vulgus constat, et in *casso* pro *quasso*. *s* pro *æ* repositi in *sescenti*, reponendum fuisse sero vidi in *pausillum* et *perpausillum* Capt. 176 et 177, in *pausillulam* et *pausilluli* Rud. 729 et 997, in *pausillatim* Rud. 929: pro *c* scriptum est in *suscenseo*. pronominum formas *quicque* et *quicquam* scripsi per *c*, *quidquid* per *d*, sed constanter *nequiquam* postulante ratione et consentientibus libris tantum non omnibus. *dispenno* formae Mil. 1407 pro *dispando* iam supra mentio facta est: eodem versu *distennite* scriptum est pro *distendite*. formae p̄eniores quam quas politior aetas probavit sunt *iuenia* Mil. 304 pro *iunia* et *praehibeo* pro *praebeo*: semel (Trin. 426) libri testantur *dehibeo* pro *debeo*, sed quia constanter scribendi rationem exequi volebam, hoc autem ubique reponere mihi nimiae audaciae videbatur (qua in re nunc TV adsentientem habeo in praefatione Stichi p. XVII), illo versu vulgarem formam restitui: quod fortasse facere non debui sed potius ubique *dehibeo* ponere, ut nunc me fere paenitet quod non ubique *duellum duellator Duellona duelligero* restitui pro *bellum bellator Bellona belligero*. sed diligentius toto hoc loco peruestigato multa etiam vitia et inelegantiae aperientur quas aequi lectores facile excusabunt, praesertim cum, ut verissime TV nuper docuisti, 'suaute natura non tam certis finibus hic locus uniuersus circumscriptus sit quin semper quaedam uarietate sint liberius quae unius normae severitate exaequari aut ratio vetet aut dissuadeat commoditas'. sed non mitto hunc locum antequam de altera litera Graeca et quam septimo demum a. u. c. saeculo eoque exeunte relicuis denuo adiectam esse scimus sententiam meam TVI proposuero, cum aliquot in hoc genere peccata admisisse videar quae correctione indigeant. illam igitur literam ab ipso Plauto non esse adhibitam certum est: extat autem in nostris libris in *zona* cum *zonarius zamia Zeuxis Zacynthus badizo trapezita* vocabulis quae quidem, cum Priscianus I p. 561 referat 'veteres pro ξ s vel *d* posuisse *Saguntium* [an *Sacuntius*, ut grammaticus ipsos versus Mercatoris Plautinae III 4 62 V 2 99 102 in mente habuerit?] *massa* pro *Záxvndos*

μάζα, odor quoque ἀπό τοῦ ὄζειν, *Setius* pro *Zήθος* [spectat hoc ni fallor ad Pacuvii Antioptam] dicentes et *Medentius* pro *Mezentius*, non dubito quin ita scribenda sint ut omnia exceptis duobus quae ultimo loco posui ab s litera incipiant, quae mea sententia eo non mediocriter confirmatur quod Merc. V 2 84 uterque liber Palatinus *sonam* exhibet pro *zonam* (corrigen dum igitur Trin. 862 *sonarius*): *badizas* autem Asin. III 3 116 mutandum est in *badissas* ad similitudinem verborum Plautinorum *malacisso Aticisso comissor cuathisso* aliorum: *trapezita* denique nomini utrum *trapedita* an *trapesita* (nam *Mezentium* antiquitus etiam *Messentium* dictum esse tradunt Diomedes et Velius Longus aliorumque nubem exemplorum geminati s pro ξ positi conguessit SCHNEIDERVS l. s. s. p. 384 sq.) substituendum sit ex prosodia huius nominis recte definita pendet: atque haec in re TV, vir doctissime, opinio graviter fefellisse videtur qui Proleg. Trin. p. cxxxvii confusus integritate scripturae librorum in versu Trin. 425 adseveraris et literam in *trapezita* vi positionis exutam esse, quo ego dicto bona fide usus de duobus versibus Captivorum prave iudicavi. evolve enim quaeos hos versus Plautinos quorum vulgata scriptura recte se habet: Asin. II 4 32 Curc. III 50 III 4 3 V 2 20 Pseud. II 4 67 et adde Capt. 449 qui versus restincto meo supplemento (illud 'mea interpolatione' volui dicere) ita restituendus est *Séquere me uaticum ut dem a trapesitá tibi* et eiusdem fabulae v. 193 qui in hunc modum apicibus consignandus est *Quantillum argenti mi apud trapesitám siet* et Curc. V 3 43 cui ope V. C. haec forma reddenda est *Tú me sequere: Quó sequar te? Ad trapesitám meum* et eiusdem fabulae II 3 66 cuius correcturam in Proleg. Trin. p. cxxvi propositam TV mihi probasti praeter apices sic potius dispertendos [ibi] 'dedistin tu argenti?' inquam: 'immo apud trapesitám situmst?' (nisi fortasse sic instaurandus est 'Dedistin tu argenti?' inquam: 'immo' [inquit] 'apud trapesitám situmst?'): illos inquam versus si consideraveris, ne TV opinor mihi astipulabere non solum Trin. 425 in quo versus me TVAM correcturam nuper propositam recepisse supra professus sum nunc sic corrigenti *Trapessitae drachumárum mille Olúmpicho* vel *Olúmpico* sed etiam hos versus Curc. II 3 62 III 36 V 3 34 Epid. I 2 40 lenibus transpositionibus in hunc modum redintegranti

Écquem in Epidauró trapessitám Luconem nóuerim.

Trapessitám [hic] Lucónem quaero: Díc mihi.

Me ípso praesente ét trapessitá Lucone: Nón taces?

Dic modo, unde auferre uis me? a quó trapessitá
petam?

toto enim caelo a vero aberravit KAMPMANNVS qui de praep. in usu Plaut. p. 11 sq. primam huius vocabuli syllabam produci posse opinatur. sed redeo unde abripi me passus sum longius et verbo dico de adsimilatione praepositionum cum verbis et nominibus compositarum. in quo quidem genere idem ego institutum tenui (certe tenere volui) quod PHIL. WAGNERVS in Vergilio suo ad pristinam orthographiam revocato se tenuisse professus est Orthogr. Vergil. p. 406 sq.: libros igitur bonos, Ambrosianum potissimum et Veterem Codicem, duces ita secutus sum ut in eis verbis in quibus constanter inflexa esset praepositio retinuerim adsimilationem, respuerim eandem in eis in quibus praepositiones integras a Plauto servatas esse vel pluribus exemplis vel etiam uno satis probabili declaratum videretur. non opus est ut omnia nomina ac verba cum praepositionibus composita hic enumerem, nam si totus hic locus ad liquidum perducí omnino umquam potest, hoc tum demum fieri poterit cum omnes comediae a TR supellectile critica instructae in publicum prodierint: sed pauca quaedam quae huc pertinent promiscue attingo. ad praepositio semper mutata est ante *t* et *r* literas velut in *attinéo attindeo arrideo arrigo* (Rud. tamen 1332 ducibus libris scripsi *adroget*), item in *accedo accipio accuso appello*: non debebam autem *appareo* servare Amph. 793 794 Capt. 457, quia Trin. 218 in Ambrosiano teste SCHWARZMANNO scriptum extat *ADPAREAT*, neque *accumbo* vel *accubo* Amph. 802 804 Mil. 653 753 Trin. 473, quia idem liber antiquissimus Stich. 488 *ADCUMBERE* tuetur: eandem voculam constanter truncavi ante *s* literam ubi hanc una vel duae consonantes excipiunt, ut in *asto ascendo aspicio* et *aspecto asperno astringo*: *con* praepositionem semper integram servavi praeter *commodus* et *corrumpo* et *conecto conitor coniveo* cum similibus de quibus TV nuper disseruisti in Mus. philol. VII p. 318 sq. *ex* ante *f* ubique mutavi in *ec*: eadem praepositio ubi cum verbo ab *s* litera incipienti composita est, hanc extrivi velut in *exegero exigno exoluo exurgo exupero excribo expecto*: in semper integra relicta est praeter *impero imperium impetro* (sed in his quoque, ut sero vidi, integra servanda erat): *ab* et *ob* et *sub* praepositiones ut ante *f* consonantem constanter inflecterem sedulo curavi propter rationem Philologi tom. III p. 322 a me significatam: scripsi igitur Amph. 322 *afuit* (ubi V. C. *affuit* habet), 646 *offirmato*, 893 *offuit*, 1002 *sufferet*, Capt. 755 *offrenatum* (V. C. *oferenatum*), Mil. 209 *suffigit*, Rud. 588 *suffudit*, 1013 *offlectam*, 1059 *suffringi* (V. C. *subfringi* raro exemplo), Trin. 1092 *offusam* et sic quidem semper nisi contrarium ascripsi conspirantibus optimis libris. absolvero hunc orthographiae in hac editione

receptae conspectum, si pauca addidero de eis verbis quae contra usum vulgarem divisim scribenda duxi: sunt potissimum haec *intro eo*, *intro mitto*, *intro specto*, *intro rumpo*, *in vicem*, *dum modo*, *ad modum* et *quem ad modum*, quo modo, huius modi cum similibus, *res puplica*, *ius iurandum* (hinc corrigendus versus Rud. 46), *si quidem* (sic restituendum Mil. 520) et *quando quidem*, *tam dudum* et *quam dudum*, *prius quam*, *ubi ubi*, *ne uti quam*, *tam etsi*: quorum tantum de hoc quod postremo loco posui habeo quod dicam. recte TV in Proleg. Trin. p. cxliii docuisti *tametsi* compositum esse ex *tam* vicaria forma *tamen* particulae, cuius cum TV affirmasses praeter illud compositum nulla in Plautinis libris exempla superesse, nuper ipse TR correxisti in annotatione ad Stich. 44 in quo versu liber Ambrosianus illam ipsam formam *tam* pro *tamen* testatur. nunc vero quid tandem obstat quo minus non solum *tamen* particulae hanc breviam formam substituamus ubi numeri illam monosyllabam flagitant (quod feci Mil. 530 1355 Rud. 384 1347 1350, factum vellem Capt. 297 Mil. 585), sed etiam *tam etsi* sic divisim scribamus ubi disyllabum est (quod itidem Trin. 679 feci, neglexi Amph. 21 977 Capt. 321 Mil. 744)? ubi autem *tametsi* bacchium efficit ut Pseud. I 3 16 *vq'* *ev* scribendum est ut *quamobrem* scripsi Amph. 552 Mil. 360, *quemadmodum* fortasse cum libris scribere debebam Trin. 236 pro *quemnam* ad *modum* quod de coniectura dedi. contra atque in illis factum est *vq'* *ev* scripsi *numquis nequis siquis* (peccatum est hoc in genere Mil. 190) cum similibus et *enumquam*.

De numerorum notatione qualem TV exemplo institui TV is ipsius verbis utens hoc addo singulari nota velut in tuo *malum* significari binarum syllabarum pronuntiationem monosyllabam, sive ea fit duarum vocalium sese excipientium synizesi sive unius vocalis ethlipsi.

Restat ut duobus perfungar muneribus quorum alterum aequitas exigit, alterum mea sponte mihi iniunxi: primum ut profiter quas emendationes in versuum seriem a me receptas quibus viris doctis privatim acceptas referam (nam quas publice ab aliis proditas recepi non est hic locus ut enumerentur), deinde ut quae curis secundis intellexerim in singulis fabulis corrigenda esse quam brevissime potuerim persequar. acceperam autem ab RVD. KREBSIO collega meo doctissimo eas coniecturas quas FRID. VOLG. REIZIVS margini exempli sui editionis GRONOVIANAE in Captivis Milite glorioso Trinummo ascripserat, ab se anno MDCCCXXXIII dum Berolini in studia humanitatis incumbit ex exemplo illo quod tunc FRID. AVG. WOLFFIVS possidebat diligentissime transcriptas. de quibus coniecturis REIZIANIS nosti quae GOD. HERMANNVS in praefatione Trinummi p. viii sq. narravit, REIZIVM eas dum legeret Plautum ascripsisse ut aliquando retractaret, quare qui eas

omnes in lucem edere vellet iniuriam facturum esse manibus viri modestissimi: huius ego admonitionis memor (velim eiusdem memorem esse FRID. OSANNVM cum praestabit quod in commutatione sua de pron. **IS BA** id formis p. 29 pollicitus est) infra fere eas tantum commemoravi quas ipse recepi exclusis etiam quas iam HERMANNVS aut in praefatione Triummi aut alibi publici iuris fecerat, fas tamen esse putavi me eas non reticere (exceptis rebus minutissimis) quas ante alios ille occupaverat. praeterhaec aliquot emendationes quas infra suis locis memoravi debeo amicitiae FRIDERICI mei OTTONIS, disciplinae TVAE alumni, quas dum proxima hieme has comoedias una legimus mecum communicavit aliquando ut spero uberiores fructus studiorum suorum Plautinorum editurus.

Amphitruonis igitur primum me paenitet versus 46 ita ut in hac editione legitur instaurati, quoniam ars Plautina, quod TV in Proleg. Trin. p. CCX verissime observasti, in fine senariorum iambicorum nunquam tria sese iambica vocabula excipere passa est: in libris autem sic scriptus extat *Sed mos nunquam illi fuit patri meo* (in libris LANGIANIS *meo patri*) in qua scriptura quam mancam esse adparet tantum abest ut mihi cum LINDEMANNO (qui cum aliis *illuc* scripsit) datus *illi* frigere videatur ut nunc nihil aptius iudicem: nam sicut *ille Iuppiter* saepe *δεικτικῶς* et a Plauto (velut Amph. 26 461 Cure. I 1 27 Most. II 1 51 Pseud. III 1 16) et ab aliis scriptoribus (velut Cic. in Catil. III 12 29 Corn. Nep. epist. Corn. §. 4) dicitur (add. *ille Diespiter* apud Liv. I 24 8, *illum solem* Plauti Bacch. 699), sic hoc versu datus *illi* coniunctus cum *meo patri* qui ipse Iuppiter est optime se habet, quem dativum etiam si alius quis ac deorum summus significaretur non mutassem, si mihi opportune in mentem venisset versus huius fabulae 858 sq. his de causis hunc versum sic restituendum esse censeo **Set [is] mos illi nunquam fuit meo patri**, ut *fuit* mensuram spondei exaequet. — V. 69 constructionis ratio (cf. v. 74 *ambiverit*) postulat ut scribatur **ambissit**, quem eundem singularem v. 71 TV in Proleg. Trin. p. LXXXV ex vestigiis V. C. ipse *ambissent* verissime restituit; ceterum v. 74 initium nunc malim sic transpositum **Magistratum quasi**. — V. 111 revocanda est librorum scriptura et **ex uiro et ex summo loue** (quod arti prosodiae Plautinae non repugnare alibi probabo): item v. 130 **Haut quisquam quaeret qui siem aut quid uenerim** (cll. Bacch. 762 Mil. 685): v. 333 **Hinc enim mihi dextra uox aedis**: v. 339 **Verum certumst confidenter hominem contra conloqui** (quem versum deceptus falso PAREI de V. C. testimonio mutaveram):

v. 374 **Qui ego sum? SO. Perii? ME. Parum etiam: v. 506 qui quidem meus sit pater:** v. 950 **qui in mea nauis fuit:** v. 1054 **Neque ullast confidentia iam in corde.** — V. 269 additamento *his* facile careas verbis sic transpositis **Atque telo suo sibi hunc malitia a foribus pellere.** — V. 293 pro librorum scriptura *quom* (aut *quom*) *in mentem uenit* quod ineptum glossema esse mihi concedes repositi *quom recogito*: aptius fortasse **quom considero** (cll. Trin. 404), nisi reconditius quid a poeta scriptum fuit quod posteaquam glossemati illi originem dedit expulsum est. — V. 332 rectius puto quam *certo* scribatur **certe**. — V. 334 vides eam correctionem quam olim Philologi tom. II p. 94 proposueram me abiecissem et aliam temptasse quam nescio an ipsam itidem recitare et haec CAR. LACHMANNI amplecti debeam quam TV quoque nuper ad sensu TVO comprobasti **Nam 'Amphitruonis Sosia' me esse.** — V. 395 non recte fecisse videor quod OTTONIS mei coniecturam **foedus ici** repudiavi. — V. 402 transponendum est **Mihi quod**, v. 446 scribendum **cicatricosumst**. — V. 462 recepi LINEN coniecturam in Quaest. Plaut. p. 52 propositam qua hiatum in *ut ego* admisi: sed nunc intellexi **TE** in Proleg. Trin. p. CCIII sq. hoc hiatuum genus iure condemnasse itaque hunc versum sic correctum malim **Vt ego raso capite caluos hodie capiam pileum**, cui correcturae certe non aduersatur testimonium Servii in Verg. Aen. VIII 561 qui ex memoria ut adparet haec laudat *quod utinam ille facit Iuppiter ut raso capite portem pileum*, unde tamen non dubitavi v. 461 *facit* asciscere pro librorum Plautinorum *faciat*. eadem de causa Rud. 752 initium corruptum esse censeo, ubi aut transponendum videtur **Tuae sunt istae?** aut cum CAMERARIO scribendum **Tuacne istae sunt?** quamquam etiam BOTHIANVM **Tua sunt istae**. habet quo se commendat. — De v. 487 non inuidebo ceteris qui hanc epistulam legent TVAM sententiam comiter mecum a TE communicatam, consultum enim *de feret* vocabulo quo quid facerem nesciebam posteaquam sententia flagitante *curabit* restitui pro eo quod in libris est *curauit*, TV mihi rescripsisti **TE** quoque ipsum iam diu *curabil* correxisse, sed verba *uno ut fetu feret* TIBI videri ab interprete addita (cll. v. 878) Plautinum hemistichium expulisse quod hoc fere fuisse posset *Iuppiter summus meus*. tum vero cum me monuisses ne versus quidem 489 et 490 ita ut in libris scripti essent a Plauto posse profectos esse unaque plura ad eos perpoliendos a TE temptata mecum ita communicasses ut certum iudicium non proloquerere, denuo pensatis rationibus ego ne hodie quidem BOTHII sententiae accedere possum qui totum v. 489 eiecit: nam

quamquam eadem fere utroque versu exprimitur sententia, tamen id non satis causae esse arbitror ut alterum ex interpolatione irrepsisse statuamus praesertim in hac fabulae parte quae una est ex istis scenis de quibus TV Parergon vol. I p. 237 breviter egisti, quae aut prologi vice funguntur (ut Mil. II 1 Cist. I 3) aut ut haec (v. 463 ad 498) ea quae prologo enarrata sunt suppleant. in his autem scenis ut in ipsis prologis poeta sive Plautus fuit sive alius quis Plautinae quidem artis scientissimus prolixa quadam orationis verbositate utitur quae hoc quidem ambitu a relicuo sermone Plautino aliena est. sed illud TVI quidem facile largior vitia tralaticiae horum versuum scripturae manifesta esse. ac versum quidem 490 qui in libris Plautinis sic scriptus est *Et clandestina ut celetur suspicio corruptum esse ipsius antiquitatis testimonio docemur*: a Donato enim in Ter. Adelph. III 5 32 sic scriptus in editione princeps adfertur *Vt clandestine et celetur consuetudo*, unde iam SCIOPIVS accessit his verbis Pauli breviarioris Festi p. 61 consuetionem Plautus pro consuetudine dixit eum ita restituit ut in hac editione dedi: sed artius etiam premendi erant ductus literarum in Donati editione princeps extantium, unde hunc versum non dubito sic corrigere *Vt clandestina haec (an ea?) celetur consuetio*. tum vero v. 490, quod TV quoque proposuisti, et TVO suasu paulo immutatus illi postponendus est. ea igitur versus 487 ad 490 ut nunc scriptos velim

**Patér curabit [Iúppiter summús meus]
Vno út labore apsolúat aerumnás duas,
Vt clánderstina haec céletur consuétio,
Ne [illa] in suspitióné ponatúr stupri.**

V. 507 ex coniunctis testimoniis librorum Plautinorum qui habent *Observatote quam blande mulieri palpabitur* et Donati in Ter. Adelph. prol. 2 *Observat orare ut blande palpatur mulieri* et Servii in Aen. XI 725 *Observato quam blande suppalpatur mulieri* sic reconcinnandus est *Opseruatote eum quam blande suppalpatur mulieri*. — V. 514 secundum ea quae TV nuper ad Stich. 516 de prosodia et scriptura heri ad verbiu locuisti verba sic esse transponenda videntur **Média nocte heri uenisti, núnc abis**. — V. 520 non persuasisti mihi correcturam TVAM in Proleg. Trin. p. CLXXII propositam sed praetuli quod CAMERARIUS posuerat: aegre enim *pol* particulam desiderarim quam non solum depravata scriptura V. C. *Quo lego* sed etiam consuetudo Plantina (cf. modo Amph. 1030 1043 Mil. 371: hinc etiam Men. V 5 5 sic redintegrandus videtur *Quém [pol] ego hominem.*) commendat: tamen nunc etiam propius optimi libri memoriae malim **Quof [pol] ego hoc iam scípione**.. (scil. *magnum malum dabo*

ell. Pers. V 2 35). — V. 582 pro tertio bacchio palimbacchium (*sum saluos*) posui quem propter interpunctionem excusari posse putaveram: nunc vero vide num hic versus non incommode sic perpoliarum **Equidém ualeo récte atque saluos sum, Amphitruo**. — V. 642 sq. cum ita ut p. 31 leguntur instauravi nondum investigaveram eam legem prosodiae Plautinae ex qua tertia singularis persona perfecti activi syllabam ultimam producit, ut *uicit* eodem iure spondeum efficiat quo *faat* et *uelit* iambo, *audiet* creticam, *adffictat* molossum et quae sunt similia, quam quidem rem adhuc occultam TVI primus in Proleg. Trin. p. CLXXXII sqq. aperuisti: sed ut de istius observationis veritate nemo sanus dubitabit, sic hoc quod ego observasse videor quodque in censura Plauti TVI de qua supra dixi rationibus stabiliri itidem certum est atque exploratum. propter hanc autem legem in eis quos dixi versibus librorum scriptura quam HERMANNVS quoque in Elem. doctr. metr. p. 298 sq. (sed dubitanter ille et ex interpunctione quae nulla est excusatione haud probabili perita) retinuit revocanda est.

**Set hóc me beát saltem, quóniam perduéllis
Vicit et domúm laudis cónpos reuénit.**

V. 678 nunc non dubito quin quod Nonius p. 167 servavit **rumiferánt** praefendum sit scripturae librorum Plautinorum *rumifcant*. — V. 714 id quod priore manu in V. C. exaratum est *quidem* recepi pro *equidem* quod altera manus correxit, ut intentionem syllabae ultimae vocis palimbacchiacae *ecastor* refugerem, quam arti Plautinae repugnare TV in Proleg. Trin. p. CCXXIX evicisti: sed erravi quod *ecastor* vocem palimbacchiacam esse opinatus sum, est enim molossica, ut ex Mil. 1041 adparet (cf. Varro de ling. Lat. X 70 cum Proleg. Trin. p. CLXXIV sq.): cum vero sermoni Plautino (cf. v. 698 et 730) **Écastor equidém** magis conveniat, sine mora illud restituendum est. — V. 736 sero intellexi revocandum fuisse ordinem verborum quem libri exhibent **Véra dico. AM. Nón de hac quidem herclé ré: de aliis néscio**. alibi autem demonstrabo in hiatu *dē aliis* non esse offendendum. — V. 755 optimorum librorum scriptura **Quí nunc, mulier?** retinenda erat: cf. Pseud. I 2 22 Bacch. 563 Mil. 472 (ubi relicui libri praeter V. C. tumentur **Quí iam?** quod etiam eiusdem fabulae v. 834 et 1203 sententia flagitare videtur: praeterea Mil. 545 Palatinorum librorum scriptura *quis nunc* magis qui particulae favere videtur quam pronomini *quid*, sicut Mil. 431 ex librorum scriptura *quispiam* non *quidpiam* sed quod TV in annotatione proposuisti *quispiam* confidenter recepi ell. Capt. 127). — V. 804 me invito scriptura aliquot librorum pessimorum *conce-*

nasti relicta est pro ea quae sola fidem habet **cénauisti**. — V. 91^m immerito id quod in libris est uel hunc rogato mutavi, nam quamquam Sosia in prosenio non adest tamen hic *Sosia* dici potest quia in aedibus est, qua significatione pronomen demonstrativum sescentiens a Plauto positum est: de prosodia autem vide quae supra ad v. 111 professus sum. — V. 924 nunc sic malim correctum **Hanc mihi da ueniam**: v. 926 autem sententia flagitare videtur ut scribatur **factis [fui] impudicis ápstinens**, nam quod libri habent *factis me impudicis abstines* non minus nihili est quam quae editores nugati sunt. — V. 930 ex emendatione HERMANNI dedi: cum verò in V. C. sic scriptus extet *Ibo egomet comitem mihi pudicitiam duxero*, nunc illud *ibo* ut glossema delere et relicua sic transponere malim **Pudicitiam egomet dúxero comitem mihi**, nisi praestat **Pudicitiam egomet mécum comitem dúxero**: quamquam ne sic quidem hunc locum persuatum esse mihi persuadeo, sed totum versum ante v. 930 excidisse puto. — V. 939 aegre fero quod relicta est accusativi forma *uoluptates* pro ea quam sermo Plautinus postulat **uoluptatis**: item Capt. 769 *opimitates* pro **opimitatis**, sic Mil. 12 32 655 1027 *re* praeeunte *virtutis* scripsi, itidem Mil. 93 non sperendam putavi *meretricis* quod libri exhibent et ad huius analogiam Mil. 722 *ceruicis* vel sine libris restitui: contra repudiavi librorum *imbricis* Mil. 504 et *inopis* Rud. 257 quae non magis rationem habent quam v. c. *legionis* Mil. 17 et 224 aut *moris* ibid. 40 aut *hominis* ibid. 660 aut *piscatoris* ibid. 1183 aut *melioris* Trin. 707 et qui sunt similes libroriorum errores. — V. 953 HERMANNI suasu scripsi *Dum ego*, sed defensione non caret quod libri habent **Quom ego**. — V. 960 cum V. C. *item ipse* habeat, forsitan haec sit vera scriptura **Próinde eri ut sint, itidem ipsus sit**. — V. 1020 et Capt. 830 (item Bacch. 582) corrigendum est **écqui hoc aperit óstium?** — V. 1128 et 1144 quam V. C. praebet forma **Teresiam** pro *Tiresiam* non videtur spernenda esse.

Captivorum versus 11 quem ex *trava* emendatione (Parerg. I p. 222) dedi nescio an lenius sic instauretur **Negát hercle illic últimus**. — V. 28 *possit* pro librorum *posset* ab RIZIO sumpsit, ab eodem v. 34 *de praeda hosce* pro *hosce de praeda*. nec quod v. 31 dedi *equitem ex Alide* pro librorum hiantia scriptura *equitem alium* (V. C. rectius *aleum* ut solet) meum est sed debetur OTTONI qui apte contulit huius fabulae v. 511. — V. 51 me graviter ipse reprehendo quod non significavi ex interpretatione foedissima irrepsisse: primum enim quid languidius ac

frigidius excogitari potest illa sententia et illo quidem loco? deinde numerum clamitant hunc versum non esse Plautina arte compositum: nam 'spondiacam' ut *trava* verba (Proleg. Trin. p. cccviii) mea faciam pro iambica voce tertius pes (senarii iambici) non admisit: consutus autem est hic misellus versiculus ex eis verbis quae Rud. 155 aptissime leguntur et locutione in his fabulis usitatissima. — V. 71 transponendum est **dictum apsurde**. — V. 208 sq. HERMANNVM (Elem. doctr. metr. p. 210) secutus nisi quod pauca quaedam mutavi duos trochaicos octonarios dedi: sed nescio an RIZIO potius obtemperandum fuerit (cf. idem HERMANNVS de metris poet. Gr. et Rom. p. 127) qui in quattuor versus anapaesticos eos dividerat, nisi quod primo verso, ut lex illa teneatur de variatione accentus eiusdem iterum positi vocabuli quam LACHMANNVS in Propertio suo p. 111 sqq. et HERMANNVS Opusc. n. p. 283 sqq. explanaverunt, quam quidem legem in omnibus vocabulis hyperdisyllabis exceptis unis amphimacris eisque longioribus quorum una omnino vocalitate est religiosissime a poetis scenicis observatam esse contenderim, huius igitur legis gratia *Fugiamus nos?* conlocandum est pro librorum *Nos fugiamus?* et quod ultimo versu utique vocula addenda est, quia *ocasio* ante *haut* hiare non potest, sed synizesin in hoc quidem genere metrorum admittit ut molossi mensuram exaequet, *dehortor* autem non disyllabum esse non potest, quibus de rebus adeantur *trava* Proleg. Trin. p. clx sq.:

CA. **Fugíamus nos? quo fúgiamus?**

LO. In pátriam. CA. Apage, hau nos id deceat

Fugitíuos imitari. LO. Immo edepol,

Si erit óccasio, haut [id] dehórtor.

aut siquis ultimum horum versuum pro paroemiaco acatalectum malit

Si erit óccasio, haut [istúic] dehórtor.

V. 246 transponendum est [mihi] quod. — V. 26 sero intellexi et ex analogia formae *favitor* quae Amph. 67 78 79 ex bonis libris pridem restituta est quamque Nonius p. 110 ex Lucilii saturis adfert, et propter adliterationem vocabuli iuxta positi *captus* vel sine libris pro *cautor* scribendum fuisse *cautor*, praesertim cum Paulus breviator Festi p. 61 haec habeat *cautionem* dicebant quod modo dicimus *cautionem*, unde nescio an etiam v. 253 et Trin. 416 *cautum* pro *cautum* reponendum sit. — V. 316 transposita velim verba **me méus pater**, v. 318 **fáteor esse**. — V. 359 ex scriptura librorum *dice demonstra* duce DISSALDEO potius **dóce demonstra** eruendum erat quam quod cum CAMBRARIO posui *dice monstra*: vide infra ad Mil. 256. — V. 398 quod

posui poterit: in rem pro librorum poteris istuc in rem praeve-
rat REIZVS. — V. 413 hoc loco ubi in libris extat mirifice lan-
guet et tamquam claudicat, qua de causa vide num non incom-
mode inter v. 407 et 408 conlocetur, ut personatus Philoerates
ludat in locutionibus *emisisti e unctis et manu emittat*. ceterum
v. 408 verba sic conlocare debebam **quin manú te emittat**
grátiis. — V. 418 adquiescere debebam in BOTHIANO *Ópse-*
quiosus mihi fuisti sémper, ut REIZVS quoque correxerat. —
V. 594 corrigendum est **fune opus**, Hégio, 'st: v. 672 **De-**
lácerauisti (pro qua verissima librorum scriptura nescio quo
errore *dilacerauisti* in hanc editionem irrepsit): v. 698 **Quid**
síť hoc negoti (quod est in libris: cf. supra ad Amph. 111):
v. 700 **Nec quisquamst mi [alius] aéque melius quof**
uelim. — V. 729 sq. quotiens legi offendi in neglecta figura
chiasmi, non tamen ausus sum corrigere: hic tamen non diffite-
bor (cf. Rud. 6 sq.) poetam sic mihi videri scripsisse

Nam nóctu neruo uinctus custodibitur,

Sub térra lapides éximet intérdius.

V. 777 *ipsus* pro librorum *ipse* sumpsi a REIZO, ítem v. 783
mi hodie pro *hodie mihi*. — V. 798 mirum ni poeta scripserit
omnis mortalis *faciam ut quemque*, sicut *omnes (mulieres)*
ut quaeque Mil. 1264, *omnia ut quicque* Bacch. 1097 et Pseud. V
2 15 libri testantur, hoc Rud. 1359 REIZVS restituit et Amph. 599
ego de coniectura dedi pro librorum *omne ut quicque*: quamquam
Rud. 1139 sq. dictum est *omnia quidquid insit* (nisi ibi quoque
ut quicque reponendum est): sed totus hic locus de pronominum
quisque et quisquis usu Plautino accuratiore indiget perscruta-
tione. — V. 823 in scriptura V. C. quam PAREVS false testatus
est ne litera quidem mutanda erat *Eúgepae*: edictiones *aé-*
dilicias hic quidem habet. nam hiatus exclamationis nullus
est. — V. 831 sic malim transponi **Híc homo recipit se ad**
me ad cenam: versu autem sequenti nollem Nonii scripturam
exitium dabo in orationis ordinem recepissem, praestat enim li-
brorum Plautinorum *exitium ádfero*. — V. 885, si vere *tv*
in Proleg. Trin. p. CLXXXIX monosyllabas exclamationes unquam
elisas esse negasti, *uae aetati tuae* a poeta scriptum esse non
potest: corrigendum igitur videtur **Vae uitae tuae**, quam lo-
cutionem *tv* in adnotatione ad Stich. 594 quem versum palmari
emendatione eodem mendo aliam etiam ob causam purpurgasti,
uoluis ipsius fortasse versus memor *ós év παρόδω* commemo-
rasti. — V. 891 et 897 propter adliterationem praestat scribere
uideor, uera si *aútumas et uíctum*, uera si *aútumas*.

ut illo versu in V. C. altera manu correctum est. — V. 975 re-
stituenda est genetivi forma **Philocrati**, qua sola Plautus usus
est: cf. v. 528, Rud. 86 *Euripidi*, 822 *Herculi*, Bacch. 938 *Achilli*:
eadem de causa Trin. 744 correxi *Charmidi* (Bacch. autem 284
nominativus *Archidemides* restituendus est). — V. 988 me dis-
pudet ita ut in hac editione legitur non instaurati sed foede cor-
rupti, quoniam omni caesura destitutus est: quem illico sic cor-
rigas velim **Quí mihimet peculiáris dátus est? ST. Huius**
filíus.

In Militis gloriosi prima parte ut plura habeam quae
corrigena esse senserim eo inprimis factum est quod et TVAE
emendationes huius fabulae quarum supra mentionem feci et
FRITZSCHII praefatio indiciae scholarum Rostochiensium huius ip-
sius semestris aestivi in qua de aliquot locis eius fabulae disse-
ruit serius in manus meas pervenerunt quam ut in usum meum
convertere possem. V. 34 vellem GYVETI emendationem quam
tv quoque in adnotatione commendavisti **Perháuriunda [haec]**
sínt ne dentes déntiant recepissem: FRITZSCHIO autem hunc
versum temptanti parum feliciter meo iudicio res cessit. — V. 39 ex
Ambrosiano **ánimum tuum** pro *tuum ánimum* scribere debebam. —
V. 58 non fuisse sollicitandum ordinem verborum qui in omnibus
obtinet libris **Amánt ted omnes múlieres neque iníúria**
alibi probabo. — V. 69 non dubito quin FRITZSCHIVS vere emen-
daverit **órant ambae et ópsecrant** idemque v. 84 recte praef-
erendam esse iudicaverit PYLADIS correcturam **quám nos acturi**
sumus. — V. 87 *tv* verissime vidisti interpolationi deberi
eiusque loco duos olim lectos esse ipsum nomen Latinae fabulae
prodentis, velut tali exemplo *Ei Militi esse glórioso fabulae* ||
Nemén poeta uóluit uorsae bárbare. — V. 117 cum FRITZSCHIO
nunc sic scribere malim **in áltum, fit quod dí uolunt**: nec
possum non eidem astipulari v. 169 praeclare sic redintegranti
Ádgređiar hominem. PE. **Éstne aduorsum hic qui**
áduenit [Palaéstrió]? nisi quod qui uenit praestare arbit-
ror ut Plautinae consuetudini accommodatius. — Vberius idem
disseruit de eis quae v. 185 excipiunt et ita quidem ut contra
TVAM de hoc loco disputationem in praefatione Militis p. xxiv sqq.
editam librorum memoriam in rebus tantum non omnibus sus-
tentare conatus sit. mihi quidem vir doctissimus nec vindicias
nec coniecturas suas probavit et ex his quidem unam omnium
minime eam qua versui 191 sententiam obscenam supposuit de
qua poeta hoc quidem loco ne in somnis quidem cogitavit: sed
iterum iterumque pensitatis rationibus a *TE* et ab illo prolatis
praeter duas res ad disputationis TVAE summam rediit, quarum

v. 410 *foris vicini proximi concrepuit*: v. 425 *quid negotist*: v. 426 *Mén rogas homo qui sim* (ab *ACDALIO*): v. 484 *cubantem tam modo offendi domi*. — V. 441 ego nunc malim *Quid hic in Epheso tibi negotist?* (nisi in scriptura librorum ne literula quidem mutanda est, vide supra ad Amph. III). — V. 473 nescio an sic sit corrigendus *Mágis pol metuo [mih]: set numquam* (ell. v. 526 Bacch. 595), quamquam non sum immemor versuum a *TE* in Proleg. Trin. p. ccxxv congestorum. — V. 481 scribendum est *néque* pro *nec*. — V. 485 *TV* propter caesurae defectum ordinem verborum quem libri prodiderunt *Certúmt nunc operuatióni operám dare* ita mutasti ut ego edidi: at Rud. 525 habes versum plane eodem modo confictum, unde hos duos in vicem se tueri crediderim: nam hunc quoque ob eandem causam sic mutare *Ad uéltatiónem me equidem exerceo* profecto audentius sit. — V. 502 verissimè *TV* intellexisti insititium esse eiusque in locum substituendum v. 511, item v. 600 et 601 (quo versu non abs re videtur referre *REZIVM* prope affuisse a vera emendatione: correxit enim *aut caute locus*) a Plauto abiudicandos esse, servandum autem proximi initio *Nám* pro *Et*, denique v. 666 ad 668 transponendos esse post v. 653. — V. 508 vellem pro *Quin* quod *TV* de coniectura dedisti scripturam Decurtati *Quod* servasse. — V. 552 vide num Ambrosiani scriptura *Aqua aéque sumi* defendi possit talibus exemplis iunctae comparativo *aeque* vel *adaeque* vocis qualia sunt Capt. 700 828 Merc. II 3 1 (nam Bacch. 621 ubi *HERMANNVS* pereleganter *aeque* invexerat *TV* et ut videtur iure *TV*o libris obsecutus es). — V. 613 sq. *REZIVS* sic conformavit *St gerimus rem. PE. Mágis ad rem quam hoc útile esse nón potest. || Quid tibi, Pleusidés? PL. Quod vobis placeat, displiceat míhi?* v. 649 *Néque ego autem unquam aliénúm scórtum* —: v. 752 initio *nam* particulam ante *TE* delevit: v. 865 ante *BOTHIVM* transposuit *partem infortuni meam*: v. 913 ante *TE* inseruit *porro* inter *Quem* et *ego*. — V. 627 vellem recepissem quod ex Nonii librorum corruptela *LINDEMANNVS* eruit (praeverat tamen *MERCERVVS*) *Quid ais tu? tam tibi ego*. — V. 629 me male habet *praeter* praepositionis usus: quid si ea deleta ordinem verborum quem libri exhibent in hunc modum restituamus *Nám equidem hau sum natus annos quinquaginta* —? — V. 774 puto corrigendum esse *Quem institui* scil. *dotum*, ut *instituire astutiam* legitur v. 237 et Epid. III 2 27: nam *instituire rationem doli* dubito num Plautus dixerit. — V. 800 ve-reor ne incuria librariorum infinitivus *esse* omissus sit (cf. v. 932

et Proleg. Trin. p. cxiii et cccxxv): malim igitur *Ad eum ibo*: a tua mihi [esse] uxore. — V. 807 paenitet me V. C. scripturam *Quem nómínem?* sprevisse, item v. 1322 id quod ab uno Nonio servatum est *quemuis*: Plautus enim constanter *quis* forma et de maribus et de feminis usus esse videtur, cf. Mil. 925 967 Stich. 237 et alibi *quis* (unde non dubito quin Bacch. 473 pro *quae vocatur?* corrigendum sit *quis vocatur?* ell. Mil. 436), Rud. 1146 Cist. II 3 66 *quisquis*, Cist. I 1 68 *quisquam*, Mil. 1060 Rud. 406 *quemquam*, Rud. 813 *quempiam*, Pseud. I 2 52 *quemque* (ubi verba sic esse transponenda censeo ut suo *quemque* appellem nomine): add. Non. p. 197 sq. et *RVHNKENIVM* ad Rudian. p. 268. — V. 985 nescio quo errore factum sit ut emendationem *aperitur foris* *TE*cum olim tamquam meum inventum communicarem (cf. praef. Bacch. p. xiii), quam non solum *BOTHIVS* occupavit sed ante hunc etiam *REZIVS*: idem v. 998 nescio an vere sic emendavit *Quae amat hunc homínem nimis lepidum* —: tum ab eodem sumpsit quod v. 1005 scripsi *uidisti*, hoc enim non solum a librorum corrupta scriptura *tuis* propius abest sed etiam sententiae magis convenit quam quod *TV* posuisti *uideas*: v. 1008 priorem partem *REZIVS* eodem modo transposuerat ac *TV*: v. 1088 idem ante *BOTHIVM* scripserat *audin?* pro *audin tu?* v. 1124 *foras* pro *foris*, v. 1127 *ornamenta quae illi pro ornamentaque quae illi*, v. 1217 *sentiat videre pro videre sentiat*, v. 1252 *ignoscet animo pro animo ignoscet*. — V. 1176 transpositum velim erit hoc: eodem versu *REZIVM* correxisse ut *intro* quod recepi (nisi quod ille *intro* ut posuerat) pro librorum *ubi intro* *TV* iam in praefatione Stichi p. xix retulisti. — V. 1203 idem transposuit *fecit verba, ut lenta*: v. 1221 sic constituit *Placide ipsa, dum lubitúmst mihi, otiose, meo arbitrátu* quod vellem ipse recepissem, cum verba ut *voluti* ab interprete ascripta esse veri sit simillimum. — V. 1222 nunc intellexi scribendum esse *quia te adiit* et v. 1356 *Et si ita senténtia esset*, qui hiatus eidem sunt atque ille quem supra ad Amph. 736 me alibi defensurum esse professus sum. — Denique v. 1389 concinnitas numerorum quam *TV* in Proleg. Trin. p. ccx et cccxxviii duce *BRNTLIVIO* commendavisti suadet ut transponatur *senex stat in statu*.

Rudentis versu 194 quod posui *insigne* pro librorum monstro *sibi igni* debeo *OTTONI* meo, quam coniecturam reicere poterit qui meliorem substituerit, ab eodemque sumpsit quod v. 456 dedi *scelus huc* pro librorum *huc scelestus*, cui praeclearae emendationi facile hanc cedere iussi quam ipse paulo audentius excogitaveram ut *confugianus antequam || Sceléstus leno huc veniat* —.

duarum rerum altera haec est quod me non paenitet v. 187 ex Ambrosiani scriptura **NEISTE** et relictorum librorum *ne esse* effecisse *ne is se* quod **FRITZSCHIVS** quoque perdidit quodque verum esse ne **TV** quidem hodie opinor negabis: altera quod nunc mihi non recte fecisse videor quod eum versum qui in Ambrosiano inter v. 185 et 186 legitur **TR** praecunte delevi. est autem hic **PROFECTOUTNEQUOQUAMDEINGENIODEGREDIATURMULIEBRI** quem is qui nunc 186 est excipit in libris sic fere scriptus *Earumque artem et disciplinam optineat colerem* (aut *colorem*) et *quemadmodum*. de quibus duobus versibus **TV** ita sensisti 'pinguissimum interpretamentum in verba poetae irrepsisse idque tale *profecto ut ne quoquam de ingenio mulierum degrediatur earumque...* una constructione conglutinata scriptoris et interpretis oratione', a poeta autem hunc unum versum profectum esse *Ne hercle usquam artem et disciplinam apstineat colere*. **PE. Quemadmodum?** at quamvis lubentissime **TIBI** largiar altera ex his duabus sententiis *ne de ingenio degrediatur muliebri et ut mulierum artem et disciplinam obtineat colere* facile careri posse, tamen versus illius in solo Ambrosiano servati (modo recte emendatus sit) numeri tam boni sunt ut eum interpolatori quamvis vetusto tribuendum esse vix adducar ut credam. tum vero aliquid inter utramque sententiam intercedere discriminis ipse non negabis. accedit quod in isto versu quem **TV** posuisti *artem et disciplinam* verba nimis nude posita videntur: servus enim ni fallor addere debebat cuius vel qualis ars et disciplina Philocomasio colenda esset, qua de causa illud *earum* i. e. *mulierum* initio huius versus necessarium puto. quaeritur igitur hoc solum quo modo versus ille ex Ambrosiano erutus aptissime et lenissime corrigatur. atqui bene nosti quam saepe in libris Plautinis adfirmanti particulae inter se permutatae sint (cf. Mil. 1270 Bacch. 595 Stich. 243): hinc nescio an huic versui idem adhibendum sit remedium quo huius fabulae versum 290 aliter ac **TV** et paulo propius puto a librorum scriptura instauravi, ut *pro profecto scribatur hercle*: quod si feceris nihil profecto desiderabis. altero autem versu nihil mutandum censeo nisi ut alterum *et*, quod iam pridem editores viderunt, deleatur et quod **TV** repereristi *pro colerem* aut *colorem* reponatur *colere*, quod utrumque fragminibus huius versus in Ambrosiano superstitionibus confirmatur. at 'ita' inquis *optinere* verbum constructionis ratio respuit'. non habeo quidem exemplum quo *optinere* infinitivo iunctum probetur, sed cum poeta **Curc. I 3 2½** non veritus sit dicere *mi apstineant invidere*, me non intellegere fateor cur eadem constructione non potuerit uti in *optinendi* verbo. illud autem *ut artem optineat colere* nihil aliud est quam *ut perseueret in colenda arte*. versus igitur 186 loco hos duos vellem in orationis continuitate dedissem

[Hérclē] ut ne quoquám de ingenio dégređiatúr mú-
liebri

Éarumque artem et dísciplinam optineat colere.

PE. Quem ad modum?

unum est quod in his versibus iure offendere possit, dico eam syntaxin ex qua *carum* dictum est quasi non *muliebri* sed *mulierum* praecesserit, quod si quis revocare volet, ut **FRITZSCHIVS** fecit, non obstinate adversabor, quamquam necessarium esse mihi nondum persuadeo. — V. 255 sq. **TV** nunc ita scribi MAVIS — *intro abi ergo: et sist isti, mulierem* || *Iube cito domum transire ac bene ei haec monstra et praecipere* et si recte verba **TV**A intellexi ea potissimum de causa ut evitetur *cito* voculae corruptio. at in hac re nimis mihi fuisse videris severus, de quo alibi ita disputabo ut totum hoc genus complectar, nec propter istam correptionem ab ea ratione qua hi versus in libris descripti sunt recedere ansim. est autem alia causa cur hos versus hic retractandos duxerim: non enim iam probo eam correcturam quam motus gemello ut mihi videbatur versu **Capt. 359** receperam *dice monstra* quod non solum illo versu ut iam supra dixi sed etiam hoc reiiciendum est. verum ne **TV**AS quidem horum verborum emendationes probare possum, nec priorem atque *haec bene ei monstra et praecipere* nec nuperam quam supra transcripsi, et hac quidem de causa quia *bene monstrare* in Plautino sermone longe aliam vim habet atque quae hic desideratur, vide modo **Bacch. 133 Curc. I 3 43 et recte monstrare Stich. 146 Pseud. I 3 55 Curc. II 3 20**. equidem hic idem desidero verbum quod illo **Captivorum** versu ex libris restitui iussi *demonstrare* et cum Ambrosianus habeat **HARCEBENEMONSTRA**, relicui libri fere *haec ei monstra*, hanc genuinam huius versus formam fuisse conicio

**Cito domum transire: atque haec ei bene demonstra,
praecipere**

Vt teneat consilia nostra...

ceterum **REIZIVS** hunc versum sic correxerat *Cito domum nostram transire, atque haec ei monstra, praecipere*, sed hoc non magis ad Plautinam consuetudinem quam quod **TV** v. 484 scripseras *nostrae domi*, quem versum **TV** nunc ipse aliter perpolivisti. eodem **REIZIO** debetur quod v. 279 intexui *hic* quod cum et in antecedenti et in sequenti versu in libris abunde additum sit huc pertinuisse videtur: idem v. 429 ante **BOITHVM** invenerat *ne nos nosmet*, v. 472 *qui hanc* quod iam **Philol. II p. 88** indicavi. — Sequitur series emendationum **TV**ARVM quam quod ex **TV**A praefatione **Stichi** transcripsi non feres moleste: v. 263 *sese vidisse*: v. 367 *Ac cum alieno*: v. 370 *uiderim*. **PH. Ego mora moror multum** (ab **DANZIO**): v. 406 *planumst id quidem*:

v. 410 fóris uicini próximi concrépuit: v. 425 quid negótist: v. 426 Mén rogas homo quí sim (ab ACIDALIO): v. 484 cubantem tám modo offendi domi? — V. 441 ego nunc malim **Quid** hic in Epheso tibi negotist? (nisi in scriptura librorum ne literula quidem mutanda est, vide supra ad Amph. 111). — V. 473 nescio an sic sit corrigendus **Mágis pol metuo [míhi]: set numquam** (coll. v. 526 Bacch. 595), quamquam non sum immemor versuum a TR in Proleg. Trin. p. cccxxv congestorum. — V. 481 scribendum est **néque** pro *neq.* — V. 485 TV propter caesurae defectum ordinem verborum quem libri prodiderunt **Certúmst nunc operuatióni operám** dare ita mutasti ut ego edidi: at Rud. 525 habes versum plane eodem modo confictum, unde hos duos in vicem se tueri crediderim: nam hunc quoque ob eandem causam sic mutare *Ad uilitatióem me equidem exérecó* profecto audientius sit. — V. 502 verissimè TV intellexisti insiticiúm esse eiusque in locum substituendum v. 511, item v. 600 et 601 (quo versa non abs re videtur referre **REIZVM** prope afuisse a vera emendatione: correxit enim *aut caute locus*) a Plauto abiudicandos esse, seruandum autem proximi initio **Nám** pro *Et*, denique v. 666 ad 668 transponendos esse post v. 653. — V. 508 vellem pro **Quin** quod TV de coniectura dedisti scripturam Decurtati **Quod** seruassem. — V. 552 vide num Ambrosiani scriptura **Aqua aequé sumi** defendi possit talibus exemplis iunctae comparativo *aeque* vel *adaeque* vocis qualia sunt Capt. 700 828 Merc. II 3 I (nam Bacch. 621 ubi **HERMANNVS** pereleganter *aeque* inxerant TV et ut videtur iure TVO libris obscurus es). — V. 613 sq. **REIZVS** sic conformavit *Sí gerimus rem. PE. Mágis ad rem quam hoc útile esse nón potest. || Quid tibi, Pleusidés? PL. Quod uobis placeat, displicédit míhi?* v. 649 *Néque ego autem umquam aliénium scortum* —: v. 752 initio *nam* particulam ante TR delevit: v. 865 ante **BOTHVM** transposuit *partem infortuni meam:* v. 913 ante TR inseruit *porro* inter **Quem** et **ego**. — V. 627 vellem recepissem quod ex Nonii librorum corruptela **LINDEMANNVS** eruit (praieverat tamen **MEROBVS**) **Quid ais tu? tam tibi ego**. — V. 629 me male habet *praeter* praepositionis usus: quid si ea deleta ordinem verborum quem libri exhibent in hunc modum restituamus **Nám equidem hau sum nátus annos quínquaginta** —? — V. 774 puto corrigendum esse **Quem instituí** scil. *dolum*, ut *instituire astutiam* legitur v. 237 et Epid. III 2 27: nam *instituire rationem doli* dubito num Plautus dixerit. — V. 800 ve-reor ne incuria librariorum infinitivus esse omissus sit (cf. v. 932

et Proleg. Trin. p. cxxx et cccxxv): malim igitur **Ad eum ibo:] a tua míhi [esse] uxore**. — V. 807 paenitet me V. C. scripturam **Quem nómínem?** sprevisse, item v. 1322 id quod ab uno Nonio servatum est **quemuis**: Plautus enim constanter *quis* forma et de maribus et de feminis usus esse videtur, cf. Mil. 925 967 Stich. 237 et alibi *quis* (unde non dubito quin Bacch. 473 pro *quae vocatur?* corrigendum sit *quis vocatur?* ell. Mil. 436), Rud. 1146 Cist. II 3 66 *quisquis*, Cist. I 1 68 *quisquam*, Mil. 1060 Rud. 406 *quemquam*, Rud. 813 *quempiam*, Pseud. I 2 52 *quemque* (ubi verba sic esse transponenda censeo *ut suo quemque appellem nomine*): add. Non. p. 197 sq. et **RVNKENIVM** ad Ruñnian. p. 268. — V. 985 nescio quo errore factum sit ut emendationem *aperitur foris* **TR** cum olim tamquam meum inventum communicarem (cf. praef. Bacch. p. xiii), quam non solum **BOTHVS** occupavit sed ante hunc etiam **REIZVS**: idem v. 998 nescio an vere sic emendavit *Quae amat hunc homínem nimis lepidum* —: tum ab eodem sumpsit quod v. 1005 scripsi *uidisti*, hoc enim non solum a librorum corrupta scriptura *tuis* propius abest sed etiam sententiae magis convenit quam quod TV posuisti *uideas*: v. 1008 priorem partem **REIZVS** eodem modo transposuerat ac TV: v. 1088 idem ante **BOTHVM** scripserat *audin?* pro *audin tu?* v. 1124 *foras* pro *foris*, v. 1127 *ornamenta quae illi* pro *ornamenta quae illi*, v. 1217 *sentiat videre* pro *videre sentiat*, v. 1252 *ignoscet animo* pro *animo ignoscet*. — V. 1176 transpositum velim **erit hoc**: eodem versu **REIZVM** correxisse *ut intro* quod recepi (nisi quod ille *intro* ut posuerat) pro librorum *ubi intro* TV iam in praefatione Stichi p. xix retulisti. — V. 1203 idem transposuit *fecit verba, ut lenta*: v. 1221 sic constituit **Placide ipsa, dum lubitúmst míhi, otiose, meo arbitrátu** quod vellem ipse recepissem, cum verba *ut volui* ab interprete ascripta esse veri sit simillimum. — V. 1222 nunc intellexi scribendum esse **quia te adiit** et v. 1356 **Et sí ita senténtia esset**, quí hiatus eidem sunt atque ille quem supra ad Amph. 736 me alibi defensurum esse professus sum. — Denique v. 1389 concinnitas numerorum quam TV in Proleg. Trin. p. ccx et cccxxviii duce **BENTLEIO** commendavisti suadet ut transponatur **senex stat in statu**.

Rudentis versu 194 quod posui *insigne* pro librorum *monstro sibi igni* debeo **OTTONI** meo, quam coniecturam reicere poterit qui meliorem substituerit, ab eodemque sumpsit quod v. 456 dedi *scelus huc* pro librorum *huc scelestus*, cui praeclearae emendationi facile hanc cedere iussi quam ipse paulo audientius excogitaveram *ut confugiamus antequam || Sceléstus leno huc uéniat* —.

ac nequid celem quod in hac opera mea aliis privatim acceptum referam scito me huius fabulae v. 315 coniecturam praeceptoris mei pie colendi CHR. GVIL. MITSCHERLICHII quae numquam in publicum edita est in orationis continuitatem recepit: cum enim ante hos novem vel decem annos in aima matre GEORGIA AVEVSTA sodalis semiarii philologici de versibus compluribus Rudentis in eis-que de v. 312 sqq. disputarem, senex ille venerabilis comiter me docuit v. 315 in scriptura 'nonnullorum ex libris veteribus' LAMBINI *qui treis semihomines duceret nihil aliud latere quam secum homines*, quod nunc non dubitavi recipere, cum in hac potissimum fabula libros illos LAMBINIANOS vel potius unum librum perbonum ex quo TVRNEBVS et LAMBINVS hic illic scripturas discrepantes excerpterunt (de quo TV data opera egisti in Mus. Rhen. philol. tome III (a. 1836) p. 529 sqq.) haud raro Palatinis praestare intellexissem. ceterum num totum hunc locum unum ex difficillimis aliqua cum probabilitate instauraverim TVVM expecto iudicium. quae autem ipse curis secundis in hac fabula corrigenda repperi haec sunt. V. 528 scribendum est *aps te pro a ted*: v. 608 *me pro med* (vide supra ad Amph. 736): v. 613 servare debebam librorum *hic* pro *hoc* (vide supra ad Amph. 111): v. 724 velim sic transponi *Nón licet: ita léx est aput nos*: v. 741 fortasse excidit *sum post natus*: v. 1019 non erat quod cum REZIO *At* scriberem pro *At* forma quam libri tuebantur (post *mari?* enim hiatus est): v. 1143 vellem sic scripsissem *Hóc habet: solútust. perii*: v. 1173 peccavi quod vocis dactylicae *filia* ultimam syllabam intendi passus sum, quod cum arti repugnet lenissime (praecedit enim *queo*) corrigendum arbitror [O] *mea filia, salúe*: v. 1357 sic personis distribuendus videtur GR. *Sé- quere hac. DÆ. Vbi istic lénost? GR. Heus tu*: nisi integer versus excidit, nam aegre desidero responsum servi ad eri sui interrogatum, velut ad hoc exemplum

GR. *Sé quere hac. DÆ. Vbi istic lénost? GR. [Hic ante óstium reliqueram:*

Sét eccillum, prope ástat:] heus tu, én tibi, habet hic údulum.

De Trinummo hic primum eos indicandos duxi versus quos aliter ac TV instauravi ex eo exemplo harum fabularum cuius margini SCHWARZMANNVS, ut supra narraui, scripturas discrepantes libri Ambrosiani ascripserat. qui vir doctissimus quod in aliquot paginis illius libri aliquanto plura legit quam TV non mirabuntur qui reputaverint eum duobis annis ante TE membranas illas excussisse, quarum hodierna conditio quam TV accuratissime

in epistula TVA Mediolanensi ad HERMANNVM data descripsisti ea est ut facile partes quaedam membranarum aliquot annorum intervallo adeo situ corruptae esse potuerint ut quod anno huius saeculi XXXV legi potuerat idem anno XXXVII interisset: in ceteris autem rebus fere omnibus illius excerpta cum TVIS conspirant. V. 186 initio de quo TV 'non satis liquere' profiteris ille in Ambrosiano extare adnotavit HASCINMIPROPTER quod si cum scriptura reliquorum librorum *Hascine me propter* comparaveris non negabis verissimum esse. — V. 351 idem haec excerptis ETILLUCUODNONHABES-HABEAS || UBLIMMALUM et ita quidem ut ab UBLIMMALUM nova pagina (7) incipiat, unde non dubitavi illud velim asciscere, cum adpareat *malum* vetus glossema esse quod in reliquis libris omnibus genuinam vocem *uelim* expulit (cf. v. 361 ubi in Ambros. simili interpretandi genere MALAMULTA pro multa legitur, quo glossemate libri relicui manserunt liberi): ceterum quod in hoc versu et *nunc quod non habes* scripsi (quod ex Palatinorum scriptura et *illud quod nunc non habes* sumpsit) nunc nollem factum, postquam *illuc* multo aptius esse intellexi, quia id ipsum *quod non habes* quid sit non distinctius nominatur. — V. 442 SCHWARZMANNVS legit INTERTEATQ' NOS quod itidem verissimum esse concedes cum relicui libri omnes habeant *inter se atque nos*, quod cum sensu careret MERVLA correxit *inter se atque uos*, quem omnes editores secuti sunt: sed illud longe urbanus est in ore Philtonis contra Lesbianum. — V. 508 eadem auctoritate nixus delevi *hic* quod in reliquis libris post *sub urbe* scriptum extat. — Ad v. 860 et duos qui hunc excipiunt TV nihil ex Ambros. adnotasti, SCHWARZMANNVS haec: 860 IPSUMPLANESSE pro *esse ipsum plane*, 861 QUOMAGIS pro *Quam magis* et MIHIEAHOMINIS pro *mihí haec hominis* (at V. C. *mihí hominis*: cf. v. 852), 862 HOMOBESSIT pro *homost*, quas libri Ambrosiani scripturas praeter ultimam qui merus est librarii error recipiendas duxi omnes (debebam fortasse v. 861 *specto [eo] minus* restituere). — Denique v. 1052 ille non id quod TV TIBI legere visus es COPIASDUARUM excerptis sed totidem literis id quod BERGIVS l. s. s. p. 1146 coniectura adsecutus est OCCUPIASDUARUM: sed utrumque reapse in libro illo scriptum extat ego non dubito quin verum sit quod scripsi *occupias duarum* quocum depravata scriptura Palatinorum *cupias duarum* unice convenit. ceterum quid de hoc versu sentiam explicatius alibi exposui. — Deinde infra eas emendationes REZIANAS exprompsi quas praeter eas quae ab HERMANNO in praefatione Trinummi p. IX sq. editae sunt a KREBSIO transcriptas repperi: ipse quidem vir summus se alia multa praeteritè professus est 'in quibus REZIVS veterum librorum lectionem coniectura adsecutus esset', sed multa etiam praeteritè quae ut plerumque certissima sunt ita in nullo veteri libro reperta sunt. sunt autem, nisi quae oculos meos fugerunt, haec emendationes

quibus **tv** in commentario **tvo** critico **HERMANNI** nomen ascripsisti, aliquando cum Trinummum iterum edes **REIZII** ascribere debebis: v. 120 *posses pro possis*: 230 *sit pro siet*: 231 *sit uoluptatis pro uoluptatis sit*: 308 *seruit pro seruibit*: 367 *apiscitur pro adipiscitur*: 388 *tuum erit pro erit tuum*: 470 *coena sit pro sit coena*: 492 *animai pro animae*: 557 *ab se pro ab sese*: 606 *tu nullus edepol pro tu edepol nullus*: 677 *Atque si eris pro Atque erit si*: (v. 730 *Pote pro Potest* idem correxit ante **BOTHIVM**: v. 742 *Ex ea largiri te* illi quam emendationem Ambrosianus confirmavit: v. 848 *trium nummum pro trium nummorum* ante **TE**;) 885 *Ante lucem si* pro *Si ante lucem*: 922 *Char. CH. Chares?* pro *Char. CH. An Chares?* (v. 952 *Norisne pro Nouerisne* ut **GVYBTVS**;) 955 *Philippum pro Philippuum*: 956 *aibat pro aiebat*: 969 *te a me* pro *a me te*: 974 *ni obrepsisti pro obrepsisti*: 1115 *hominum omnium pro omnium hominum*: 1131 *repetundi id pro id repetundi*. — Postremo ipse haec in Trinumno emendari posse iam nunc intellexi: v. 429 vellem sic dedissem ut **tv** in Proleg. p. **cxi** commendavisti **LE. Factumst. ST. Vt quidem illut perierit**: v. 652 **relinqui ob eam rem enixe expeto** cum libris praeter **V. C.** in cuius mendosa scriptura **tv** nimium quaesivisse videre (coll. Proleg. p. **cxiii** sq.): v. 707 **Agit hic magis cum REIZIO**: v. 718 vellem cum **GVYBRO** delevissem *hinc*: v. 766 ascivissem quod **tv** in adnotatione proposuisti **quae [hic] non uisitata sit** quod plane necessarium esse videtur: v. 792 vellem ita dedissem ut **REIZIVS** eum perpolivit **Illum quem habuit perdidit, fecit nouom**: quia *perdidit*, ut alibi probavi, in senario ne potest quidem dactyli mensuram exaequare sed per se criticum efficit (de hiatu autem *quem habuit* non est quod vereare: vide quae supra ad Amph. 736 dixi): tum vero sero intellexi post hunc versum lacunam unius versus significandam fuisse, cum credibile non sit poetam qui sescentas causas conligi posse adfirmasset illam unam adferre satis habuisse, vide modo **Mil. 250** sqq.

Haec fere sunt quae **TE**, **RITSCHBLI** carissime, et ceteros qui hac mea opella utentur nescire nolui. **tv** vero valeas meque ut facis mutuo diligas. Scribebam mense Iunio anni **MDCCCL** Wellburgi ad Loganam.

T. MACCI PLAVTI

A M P H I T R V O.

GRAECA [ARCHIPPV].

ARGUMENTVM I.

Amóre captus Alcúmenas Iúppiter
Mutáuit sese in éius formam cóniugis,
Pro pátria Amphitruo dúm decernit cum hóstibus:
Habitú Mercurius éi supseruit Sósiae:
Is áduentis séruom ac dominum frástra habet. 5
Turbás uxori ciet Amphitruo: atque in uicem
Raptánt pro moechis. Blépharo captus árbitet
Vtér sit non quit Ámphiuuo decérnere.
Omném rem noscunt: géminos illa enftitur.

ARGUMENTVM II.

In fáciem uorsus Ámphiuuois Iúppiter,
Quom béllum gereret cúm Telebois hóstibus,
Alcménam uxorem cépit usuráriam.
Mercurius formam Sósiae seruí gerit
Apséntis: his Alcmena decipitúr dolis. 5
Postquám rediere uéri Amphitruo et Sósia,
Vtérque deludántur in mirúm modum.
Hinc iúrgium, tumúltus uxori ét uiro,
Donéc cum tonitru uóge missa ex aéthere
Adúlterum se Iúppiter conféssus est. 10

PERSONAE.

MERCVRIVS DEVS
SOSIA SERVOS
IVPPITER DEVS
ALCVMENA VXOR
AMPHITRVO DVX
THESSALA ANCILLA
BLEPHARO GVBERNATOR
BROMIA ANCILLA
CANTOR.

P R O L O G V S .

MERCVRIVS.

Vt uós in uostris uóltis mercimóniis
 Emúndis uendundísque me laetúm lucris
 Adficere atque adiuuáre in rebus ómnibus,
 Et út res rationésque uostrorum ómnium
 Bene expédire uóltis peregrique ét domi, 5
 Bonóque atque amplo auctáre perpetuó lucro
 Quasque incepistis rés quasque inceptábitis,
 Et utí bonis uos uóstrosque omnis núntiis
 Me adficere uóltis, ea ádferam, ea uti núntiem,
 Quae máxume in rem uóstram comuném sient 10
 (Nam uós quidem id iam scítis concessum ét datum
 Mi esse áb dis aliis, núntiis praesim ét lucro):
 Haec út me uóltis ádprobare, admítter,
 Lucrum út perenne uóbis semper súppetat:
 Ita huíc facietis fábulae siléntium 15
 Itaque aéqui et iusti hic éritis omnes árbitri.
 Nunc quóius iussu uénio et quam ob rem uénerim,
 Dicám semulque ipse éloquar nomén meum.
 Iouis iússu uenio: nómen Mercuriúst mihi.
 Pater húc me misit ád uos orátum meus, 20
 Tametsí pro imperio uóbis quod dictúm foret
 Scibát facturos, quippe qui intelléxerat
 Veréri uos se et métuere, ita ut aequómst Iouem:
 Verúm profecto hoc pétere me precário

A uóbis iussit léniter dictís bonis.
 Etenim ille, quoius huc iússu uenio, Iúppiter
 Non mínus quam uostrum quíuis formidát malum:
 Humána matre nátus, humanó patre,
 Mirári non est aéquom, sibi si praétimet.
 Atque égo quoque etiam, qui Iouis sum fílius, 30
 Contágone méi patris metuó malum.
 Proptérea pacem aduénio et ad uos ádfero.
 Iustám rem et facilem esse óratam a uóbis uolo:
 Nam iústa ab iustis iústus sum oratór datus:
 Nam iniústa ab iustis ímpetrari nón decet, 35
 Iusta autém ab iniustis petere insipiéntiast:
 Quippe illi iniqui iús ignorant néque tenent.
 Nunc húc animum omnes quae loquar aduórtite.
 Debétis uelle quae uelimus: méruimus
 Et ego ét pater de uóbis et re púplica. 40
 Nam quid ego memorem, ut álios in tragoédiis
 Vidí, Neptunum, Virtutem, Victóriam,
 Martém, Bellonam, cónmemorare quae bona
 Vobis fecissent? quis benefactis méus pater,
 Deorúm regnator, árchitectust ómnibus. 45
 Set ille numquam mós fuit patrí meo,
 Vt éxprobraret quód bonis facerét boni:
 Gratum árbitratur ésse id a uóbis sibi
 Meritóque uobis bóna se facere quae facit.
 Nunc quam rem oratum huc uéni, primum próloquar: 50
 Post árgumentum huius éloquar tragoédiac.
 Quid cóntraxistis fróntem? quia tragoédiam
 Dixí futuram hanc? déus sum, conmutáueró.
 Eandem hánc, si uóltis, fáciam ego ex tragoédia
 Comoédia ut sit ómnibus isdem uérsibus. 55
 Vtrúm sit an non uóltis? set ego stúltior,

Quasi nesciam uos uelle, qui diuos siem:
 Teneo quid animi uostri super hac re siet.
 Faciam ut conmixta sit haec tragicomoedia:
 Nam me perpetuo facere ut sit comoedia, 60
 Reges quo ueniant et di, non par arbitror.
 Quid igitur? quoniam hic seruos quoque partis habet,
 Faciam sit, proinde ut dixi, tragicomoedia.
 Nunc hoc me orare a uobis iussit Iuppiter,
 Ut conquistores singula in supsellia 65
 Eant per totam caueam spectatoribus:
 Siquoi fautores delegatos uiderint,
 Ut is in cauea pignus capiatur togae.
 Nam siqui palmam ambissent histrionibus: —
 Si quoquam artificio seu per scriptas literas 70
 Seu qui ipse ambisset seu per internuntium:
 Siue adeo aediles perfidiose quos dunt: —
 Sirempse legem iussit esse Iuppiter,
 Quasi magistratum sibi alteriue ambuerit.
 Virtute dixit uos uictores uiuere, 75
 Non ambitione neque perfidia: qui minus
 Eadem histrioni sit lex quae summo uiro?
 Virtute ambire oportet, non fautoribus.
 Sat habet fautorum semper qui recte facit,
 Si illis fides est, quibus est ea res in manu. 80
 Hoc quoque etiam mihi ille in mandatis dedit,
 Ut conquistores fierent histrionibus:
 Qui sibi mandasset delegati ut plauderent
 Quiue alter quo placeret fecisset minus,
 Eius ornamenta et corium uti conciderent. 85
 Mirari nolim uos, quapropter Iuppiter
 Nunc histriones curet. ne mirimini:
 Ipse hanc acturust Iuppiter comoediam.

Quid id estis admirati? quasi uero nouom
 Nunc proferatur, Iouem facere histrioniam. 90
 Etiam histriones anno quom in proscenio hic
 Iouem inuocarunt, uenit: auxilio is fuit.
 Praeterea certo prodit in tragoedia.
 Hanc fabulam inquam Iuppiter hic hodie ipse aget
 Et ego cum illo una. nunc uos animum aduertite, 95
 Dum argumentum huius eloquar comoediae.
 Haec urps est Thebae: in Ilisce habitat aedibus
 Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
 Quicum Alcumenast nupta, Electri filia.
 Is nunc Amphitruo praefectust legionibus: 100
 Nam cum Telebois bellumst Thebanis poplo.
 Is prius quam hinc abiit ipsemet in exercitum,
 Grauidam Alcumenam fecit uxorem suam.
 Nam ego uos nouisse credo iam ut sit meus pater,
 Quam Iber harum rerum et multarum siet 105
 Quantusque amator, si ei quid complacitumst semel.
 Is amare coepit Alcumenam clam uirum
 Usuramque eius corporis cepit sibi
 Et grauidam fecit fidem compressu suo.
 Nunc de Alcumena ut rem teneatis rectius, 110
 Vtrumquest grauida, et ex uiro et summo ex Ioue.
 Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat
 Et haec ob eam rem nox est facta longior,
 Dum cum illa quacum uult uoluptatem capit.
 Set ita adsimulauit se quasi Amphitruo siet. 115
 Nunc ne hunc ornatum uos meum admirimini,
 Quod ego huc processi sic cum seruilis schema:
 Veterem atque antiquam rem nouam ad uos proferam:
 Propterea ornatus in nouom incessi modum.
 Nam meus pater nunc intus eecum Iuppiter 120

In Ámphitruonis uórtit sese imáginem,
 Omnésque eum esse cénsent serui qui uident:
 Ita uórsipellem sé facit, quandó lubet.
 Ego sérui sumpsi Sósiae mi imáginem,
 Qui cum Ámphitruone una ábiit hinc in exércitum, 125
 Vt praésérui amánti meo possém patri
 Atque út ne qui essem fámihares quaérent,
 Vorsári crebro híc quóm uiderent mé domi.
 Nunc quom ésse credent séruom et conseruóm suum,
 Haut quisquam qui sim quaéret aut quid uénerim. 130
 Patér nunc intus súo animo morém gerit:
 Cubát complexus, quódius cupiens máxumest.
 Quae illi ad legionem fácta sunt, memorát pater
 Meus Álcumenae: cénsent illa illúm uirum
 Suum ésse, quae cum moéchos. ibi nunc méus pater 135
 Memorát, legiones hóstium ut fugáuerit,
 Quo pácto donis sít donatus plúrumis.
 Ea dóna, quae illic Ámphitruoni súnt data,
 Apstúlimus: facile méus pater quod uólt facit.
 Nunc hódie Amphitruo uéniet huc ab exércitu 140
 Et séruos, quouis égo fero hanc imáginem.
 Nunc ínternosse ut nós possitis fácilius,
 Ego háa habeo usque híc in petaso pínulas:
 Tum mēo patri autem tórusulus inérit aúreus
 Sub pétaso: id Amphitruóni signum nóñ erit. 145
 Ea sígna nemo horúnce familiárium
 Vidére poterit, uérum uos uidébitis.
 Set Ámphitruonis illic est seruos Sósia:
 A pórtu illic nunc cúm laterna huc áduenit.
 Abigám iam ego illunc áduenientem ab aédibus. 150
 Adéste: erit operae [uóbis] inspectántibus
 Iouem ét Mercurium fácere híc histrióniam.

ACTVS I.

SOSIA. MERCVRIVS.

SO. Qui me álter est audácior homo aut qui confi-
 déntior,
 Iuuentútis mores qui sciam, qui hoc nóctis solus ám-
 bulem?
 Quid fáciám, si nunc trésuiri me in cárcerem compé-
 gerint? 155
 Inde crás e promptuária cellá depromar ad flagrum,
 Nec caúsam liceat dícere mihi néque in ero quicquam
 aúxilli
 Siét nec quisquam sít quin me omnes ésse dignum dé-
 putent.
 Ita quási incudem me míserum homines
 Octó ualidi 160
 Caedánt: ita peregre huc ádueniens
 Pupúlcitus ego hospítio áccipiar.
 Eri haéc inmodéstia me cōegit, qui hoc nóctis
 A pórtu med íngratiís excitáuit:
 Idém nonne mé mittere hóc luci pótuít? 165
 Opulénto homini dúra hoc magis seruitús est,
 [Hoc magis míser est diuitis seruos]
 Quoi nóctis díesque adsiduó satis supérquest:
 Facto aut dicto adést opus, quiétatus né sis.
 Dominús díues óperis te et éxpers labóris 170
 Quodquómque ei lubére accidít posse rétur:
 Aequom ésse id putát, non reputát quid labórist.

Nec aequom anne iniquom imperet cogitabit.

Ergo in seruitute expetunt multa iniqua:

Habendum et ferendum hoc onust cum labore. 175

ME. Satiust me queri illo modo seruitutem:

Qui hodie fuerim liber,

Eum nunc potuit pater seruitutis:

Hic qui uerna natust conquiritur.

SO. Sum uero uere uerbero: nam numero mi in mentem fuit, 180

Dis aduenientem gratias pro meritis agere atque adloqui.

Ne illi edepol, si merito meo referre studeant gratias,

Aliquem hominem adlegent, qui mihi aduenienti os occillet probe,

Quoniam bene quae in me fecerunt ingrata ea habui atque inrita.

ME. Facit ille quod uolgo haui solent, ut quid se sit dignum sciat. 185

SO. Quod numquam opinatus fui neque alius quisquam cuium

Sibi euenturum, id contigit, ut salui poteremur domi:

Victores uictis hostibus legiones reueniunt domum

Extincto duello maximo atque inter necatis hostibus.

Quod multa Thebanis populo acerba obiecit funera, 190

Id ui et uirtute militum uictum atque expugnatum oppidumst,

Imperio atque auspicio mei eri Amphitruonis maxime,

Qui praeda agroque adoreaue adfecit popularis suos

Regique Thebanis Creoni regnum stabiluit suum. 194

Me a portu praemisit domum, haec ut nuntiem uxoribus:

Vt gesserit rem publicam ductu, imperio, auspicio suo.

Ea nunc meditabor quo modo illi dicam, quom illo aduenero.

Si dixerom mendacium, solens meo more fecero:

Nam quom pugnant maxime, ego tum fugiebam maxime.

Verum quasi adfuerim tamen simulabo atque audita eloquar. 200

Set quo modo et uerbis quibus me deceat fabularier, Prius ipse mecum etiam uolo hic meditari: sic haec proloquar.

Principio ut illo aduenimus, ubi primum terram tetigimus,

Continuo Amphitruo delegit uiros primorum principes.

Eos legat: Telebois iubet sententiam ut dicant suam: 205

Si sine ui et sine bello uelint rapta et raptos tradere,

Si quae asportassint reddere: se exercitum extemplum domum

Reducturum, abituris agro Argiuos, pacem atque otium Dare illis: sin aliter sient animati neque dent quae petat. Sese igitur summa ui uirisque eorum oppidum oppugnassere. 210

Haec ubi Telebois ordine iterarunt quos praefecerat

Amphitruo, magnanimi uiri freti uirtute et uiribus

Superbi nimis ferociter legatos nostros increpant,

Respondent bello se et suos tutari posse, proinde uti

Properet de finibus suis exercitus deducerent. 215

Haec ubi legati pertulere, Amphitruo e castris sileo

Producit omnem exercitum: contra Teleboae ex oppido

Legiones educunt suas nimis pulcris armis praeditas.

Postquam utrimque exitumst maxuma copia,

Dispertiti uiri, dispertiti ordines: 220

[Nos nostras more nostro et modo iastruximus legiones:

Item hostes contra legiones suas instruunt]

Dēinde uterque imperatōr in medium ēxeunt,
Éxtra turbam órdinum cónlocuntúr semul.

Cónuenit, uicti utri sint eo praélio, 225

Úrbem, agrum, arás, focos séque uti déderent.

Póstquam id actúmst, tubae utrímque contrá canunt:

Cónsonat térra: clamórem utrímque écerunt.

Ímperatōr uterque hinc et illinc Ioui

Vóta suscépere, tum exércitum hortárier. 230

Pró se quisque íd quod quisque ét potest ét ualet

Édit, ferró ferit: téla frangúnt: boat

Caélum fremitú uirum: ex spirítu atque anhélitu

Nébula conflát: cadunt uólnere uirí uirum.

Dénique ut uóluimus, nóstra superát manus: 235

Hóstes crebrí cadunt: nóstri contra íngruont:

+ Vicimus ui feroces.

Ín fugam sét tamen némo conuórtitur

Néc recedit loco quín statim rém gerat:

Ánimam omittúnt prius quám loco démigrent: 240

Quisque, ut steterát, iacet óptinetque órdinem.

Hóc ubi Amphítroo erus cónspicatúst meus,

Ílico equités iubet délixtera inuádere.

Équites parént citi, ab délixtera máximo

Cúm clamore inuolant, ínpetu alacrí ruont: 245

Foédant et próterunt hóstium cópias

+ Iure iniustas.

ME. Numquam étiam quicquam adhuc uerborumst
prólocutus pérperam.

Namque égo fui illi in ré praesenti et méus quom pu-
gnatúmst pater.

SO. Perdúelles penetrant se ín fugam: ibi nóstris
animus ádditust. 250

Vorténtibus Telébois telis cónplebantur córpora,

Ipsúsque Amphitruo régem Pterelam súapte optruncauit
manu.

Haec illi ui pugnáta pugnast úsque a mane ad uésperum:
Hoc ádeo hoc conmemini magis, quia illo die inpran-
sús fui.

Set praélium íd tandém diremit nóx interuentú suo. 255
Postrídie ín castra éx urbe ad nos ueniunt flentes prin-
cipes,

Velátis manibus órant, ignoscámus peccatúm suum:

Dedúntque se, diuina humanaque ómnia, urbem et
líberos 268

Ín dítionem atque ín árbítratum cúncti Thebanó poplo.
Post ób uirtutem ero Ámphitruoni pátera donata aúreast,
Qui Ptérela potitáre rex est sólitus. haec sic dícam erae.
Nunc pérgam eri imperiúm éxequi et mé domum capés-
sere.

ME. Áttat, illic huc iturust: íbo ego illic óbuiám:

Néque ego hunc hominem hasce hódie ad aedis [hinc]
sinam umquam accédere. 264

Quándo imagost húius in me, cértumst hominem elúdere.
Ét enimuero quóniam formam húius cepi in me ét statum,
Décet et facta móresque huius habére me similís ítem.
Ítaque me malum ésse oportet, cállidum, astutum ad
modum

Átque hunc telo suo sibi, malitia, hís a foribus péllere.
Sét quid illuc est? caélum aspectat. ópseruabo quám
rem agat. 270

SO. Céerte edepol, si quicquamst aliut quód credam
aut certó sciam,

Crédo ego hac noctú Nocturnum óbdormiuisse ébrium.
Nám neque se septéntriones quóquam ín caelo cón-
mouent,

Néque se luna quóquam mutat átque uti exortást semel,
Néc iugulae neque uésperugo néque uergiliae óccidunt.
Ita statim stant sígna neque nox quóquam concedít die. 276
ME. Péрге, nox, ut ócepesti: gére patri morém meo:
Óptumo optume óptumam operam dás, datam pulcré
locas.

SO. Néque ego hac nocte lóngiorem mé uidisse cénseo
Nisi itidem unam, uérberatus quám pependi pérpetem:
Éam quoque edepol étiam multo haec úicit longitúdine.
Crédo edepol equidém dormire Sólem, atque adpotúm
probe: 282

Míra sunt nisi inuitauit sése in cena plúsculum.

ME. Áin tu uero, uérbero? deos ésse tui similís
putas?

Égo pol te istis tuis pro dictis ét malefactis, fúrcifer, 285
Áccipiam: modo síis ueni huc, inuénies infortúnium.

SO. Vbi sunt istí scórtatores, qui soli inuití cubant?

Haéc nox scitast éxercendo scórtó conductó male.

ME. Méus pater nunc pro huius uerbis récte et sa-
pientér facit,

Qui complexus cum Álcumena cúbat amans, animo óp-
sequens. 290

SO. Íbo ut erus quod ímperauit Álcuménae núnctim.

Sét quis hic est homó, quem ante aedis úideo hoc no-
ctis? nón placet.

ME. Núllust hoc metículosus aéque. SO. Quom
[recógito,]

Íllic homo hoc [meum] dénuo uólt pállium detéxere.

ME. Timet homo: delúdam ego illum. SO. Périi,
dentes prúriunt: 295

Cérte aduenientem híc me hospítio púgneó acce-
ptúrus est.

Crédo misericórs est: nunc proptérea quod me méus
erus

Fécit ut uigilárem, hic pugnis faciet hodie ut dórmiam.
Óppido interii: ópsecro hercle quántus et quam uáli-
dus est.

ME. Cláre aduorsum fábulabor, híc auscultet quae
loquar: 300

Ígitur demum mágis maiorem in sése concipiét metum.

Ágite pugni: iám diast quom uéntri uictum nón datis.

Iám pridem uidétur factum, herí quod homines quáttuor
ín soporem cónlocastis núdos. SO. Formidó male

Né ego híc nomen mèum conmutem et Quíntus fiam e
Sósia. 303

Quáttuor uirós sopori sé dedisse híc autumat:

Métuo ne numerum adgeam illum. ME. Hem, núnc
iam ergo: sic uolo.

SO. Cíngitur: certe expedit se. ME. Nón feret quin
uápulet.

SO. Quis homo? ME. Quisquis homo húc profecto
uénerit, pugnés edet.

SO. Ápage, non placét me hoc noctis ésse: cenauit
modo: 310

Pröin tu istam cenám largire, sí sapis, essuriéntibus.

ME. Háú malum huic est pónus pugno. SO. Périi,
pugnos pónderat.

ME. Quid, si ego illum tráctim tangam, ut dórmíat?
SO. Seruáueris:

Nám continuas háis trís noctis péruigilauí péssume.

ME. † Facimus nequit ferire malam male discit manus.

Ália forma opórtet esse quém tu pugnis íceris. 316
SO. Íllic homo me intérpolabit mèumque os finget
dénuo.

ME. Éxossatum os ésse oportet, quem probe percússeris.

SO. Mírurum ni hic me quási muraenam éxossare cógitat. 319

Últro istunc qui exóssat homines. péríi, si me aspéxerit.

ME. Ólet homo quidám malo suo. SO. Heí mihi, numnam ego óbolui?

ME. Átque hau longe abéssé oportet, uérum longe hinc áfuit.

SO. Íllíc homo supérstítiosust. ME. Géstiunt pugni mihi.

SO. Si ín me exercitúru's, quaeso ín párietem ut primúm domes.

ME. Vóx mi ad auris áduolauit. SO. Né ego homo infelíx fui, 325

Quí non alas interuelli: uólucrem uocem géstito.

ME. Íllíc homo a me síbi malam rem arcéssit iumentó suo.

SO. Nón equidem ullum habeo iumentum. ME. Ónerandust pugnis probe.

SO. Lássus sum hercle e náui, ut uectus húc sum: etiam nunc náuseo.

Vix incedo inánis, ne íre pósse cum onere existumes. 330

ME. Cérte enim hic nescio quis loquitur. SO. Sáluos sum, non mé uidet:

'Nescio quem' loqui autumat: mihi céro nomen Sósiaest.

ME. Hinc enim dextra míhi uox auris, út uidetur, uérberat.

SO. Métuo uocis né uicem hodie hic uápulem, quae hunc uérberat.

ME. Óptume eccum incédit ad me. SO. Tímeo, totus tórpeo. 335

Nón edepol nunc úbi terrarum sím scio, síquis roget, Néque miser me cónmouere póssum prae formídine.

Íllícet: mandáta eri perierunt una et Sósia.

Vérum certumst cónfidenter [húnc] hominem contra ádloqui, 339

Quí possim uidéri huic fortis, á me ut apstineát manum.

ME. Quo ámbulas tu, qui Volcanum ín córnu conclusúm geris?

SO. Quíd id exquiris tú, qui pugnis ós exossas hómínibus?

ME. Séruosne es an líber? SO. Vtquomque ánimo conlubítumst meo.

ME. Áin tu uero? SO. Áio enimuero. ME. Vérbero. SO. Mentíre nunc.

ME. Át iam faciam ut uérum dicas dícere. SO. Quíd eóst opus? 341

ME. Póssum scire, quó profectus, quóius sis aut quíd uéneris?

SO. Húc eo, meí erí sum seruos. núnquid nunc es cértior?

ME. Égo tibi istam hodié scelestam cónprimam linguam. SO. Háu potes:

Béne pudíceque ádseruatur. ME. Pérgin argutárier?

Quíd apud hasce aedís [nunc] tibi negótist? SO. Immo quíd tibist? 350

ME. Réx Creó uigilés nocturnos síngulos sempér locat.

SO. Béne facit: quia nós eramus péregri, tutatúst domi.

Át nunc abi sane, áduenisse fámiliaris dícito.

ME. Nescio quam tu fámiliaris sís: nisi actutum hinc abis,

Fámiliaris áccipiere fáxo hau fámiliáriter. 355

SO. Hic inquam habito ego atque horunc sum seruos.

ME. At scin quo modo?

Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis. SO. Quomodo nam modo?

ME. Auferere, non abibis, si ego fustem sumpsero.

SO. Quin me esse huius familiae familiarem praedico.

ME. Vide sis, quam mox uapulare uis, nisi actutum hinc abis. 360

SO. Tui domo prohibere peregre me aduenientem postulas?

ME. Haecine tua domus? SO. Ita inquam. ME. Quis erus est igitur tibi?

SO. Amphitruo, qui nunc Thebanis praefectus legionibus,

quicum nuptas Alcumena. ME. Quid ais? quid nomen tibi? 364

SO. Sossiam uocant Thebani, Dauo progenitum patre.

ME. Ne tu istic hodie malo tuo compositis mendaciis aduenisti, audaciae columen, consutis dolis.

SO. Immo equidem tunicis consutis huc aduenio, non dolis.

ME. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis uenis.

SO. Ita profecto. ME. Nunc profecto uapula ob mendacium. 370

SO. Non edepol uolo profecto. ME. At pol profecto ingratis:

Hoc quidem profecto certumst, non est arbitrarium.

SO. Tuam fidem opsecro. ME. Tui te audes Sossiam esse dicere,

qui ego sum? SO. Perii. ME. At parum etiam, praet futurumst, praedicas. 374

Quous nunc es? SO. Tuus: nam pugnis usu fecisti tuum. Pro fidem, Thebani ciues. ME. Etiam clamas, carnifex?

Loquere, quid uenisti? SO. Ut esset, quem tu pugnis caederes.

ME. Quous es? SO. Amphitruonis inquam Sossia. ME. Ergo istoc magis,

quia uanilocus, uapulabis: ego sum, non tu, Sossia.

SO. Ita di faciant, ut tu potius sis atque ego te ut uerberem. 380

ME. Etiam muttis? SO. Iam tacebo. ME. Quis tibi erust? SO. Quem tu uoles.

ME. Quid igitur? qui nunc uocare? SO. Nemo nisi quem iusseris.

ME. Amphitruonis te esse aiebas Sossiam. SO. Peccaueram:

Nam illud 'Amphitruonis socium' me esse uolui dicere.

ME. Scibam equidem nullum esse nobis nisi me seruum Sossiam. 385

Fugit ratio te. SO. Vtinam istuc pugni fecissent tui.

ME. Ego sum Sossia ille, quem tu dudum esse aiebas mihi.

SO. Opsecro ut per pacem liceat te adloqui, ut ne uapulem.

ME. Immo indutiae parumper fiant, siquid uis loqui.

SO. Non loquar nisi pace facta, quando pugnis plus uales. 390

ME. Dic siquid uis: non nocebo. SO. Tuae fide credó? ME. Meae.

SO. Quid, si falles? ME. Tui Mercurius Sossiae iratus siet.

SO. Animum aduerte: nunc licet mi libere quiduis loqui.

Ámphitruonis égo sum seruos Sósia. ME. Etiam dénuo ?

SO. Pácem feci, foédus feci, véra dico. ME. Vápula.

SO. Vt lubet, quod tibi lubet fac, quóniam pugnis
plús uales. 396

Vérum utut factúru's, hoc quidem hércle haut reticebó
tamen.

ME. Tú me uiuos hódie numquam fácies quin sim
Sósia.

SO. Céрте edepol tu me álienabis númquam quin
nostér siem:

Néc nobis praetér me quisquamst álius seruos Sósia. 400
[Qui cum Ámphitruone hinc una íeram in exercitum.]

ME. Híc homo sanus nóñ est. SO. Quod mihi praé-
dicas uitium, id tibist.

Quíd, malum, non súm ego seruos Ámphitruonis Sósia

Nónne hac noctu nóstra nauis húc ex portu Pérsico

Vénit, quae me aduéxit? nonne me húc erus misit meus:

Nónne ego nunc sto ante aédís nostras? nóñ mist laterna
ín manu? 406

Nón loquor? non uígilo? non hic hómo me pugnis cón-
tudit?

Fécit hércle: nám mi misero étiam nunc malaé dolent.

Quíd igitur ego dúbito? aut quor non íntro eo in nostrám
domum?

ME. Quíd, domum uostram? SO. Íta enimuero.

ME. Quín quae dixistí modo

Ómnia ementítu's: equidem sum Ámphitruonis Sósia. 411

Nám noctu hac solútast nauis nóstra e portu Pérsico,

Ét ubi Pterela réx regnauit óppidum expugnáuimus,

Ét legiones Téleboarum uí pugnando cépimus,

Ét ípsus Ámphitruo óptruncauit régem Pterelam in
praélio. 415

SO. Égomét mihi non crédo, quom illac aútumare
illum aúdio:

Híc quidem certe quae illi sunt res géstae memorat
mémoriter.

Sét quíd ais? quíd Ámphitruoni [dóno] a Télebois
datumst?

ME. Pterela rex qui pótitare sólitus est patera aúrea.

SO. Élocutust. ubi [ca] patera núnc est? ME. Est in
cístula, 420

Ámphitruonis ópsignata signo. SO. Signi díe quíd est?

ME. Cúm quadrigis Sól exoriens. quíd me captas,
cárnufex?

SO. Árgumentis uícit. aliut nómen quaerundúmst
mihi.

Néscio unde haec híc spectauit. íám ego hunc decipiám
probe:

Nám quod egomet sólus feci néc quisquam aliud ádfuit 425

Ín tabernaclo, id quidem hódie númquam poterit dícere.

Sí tu Sosia's, legiones quóm pugnabant máxime,

Quíd in tabernaclo fecisti? uíctus sum, si díxeris.

ME. Cádus erat uini: índe inpleui hírneam. SO. In-
gressúst uiam.

ME. Éam ego uini, ut mátre natum fúerat, eduxí meri. 430

SO. Míra sunt nisi látuit íntus síllic in illac hírneam.

Fáctumst illut, út ego síllic uini hírneam ebiberím meri.

ME. Quíd? nunc uineone árgumentis, té non esse
Sósiam?

SO. Tún negas med ésse? ME. Quíd ego ní negem,
qui egométi siem?

SO. Pér Iouem iuro med esse néque me falsum dícere.

ME. Át ego per Mercúrium iuro, tibi Iouem non
crédere: 436

Nam iniurato scio plus credet mihi quam iurato tibi.

SO. Quis ego sum saltém, si non sum Sósia? te in-
térrogo.

ME. Vbi ego Sosia ésse nolim, tu ésto sane Sósia:

Núnc quando ego sum, uápulabis, ni hinc abis, ignóbilis.

SO. Céрте edepol, quom illúm contemplo et fórmam
cognoscó meam, 441

Quem ad modum ego sum (saépe in speculum inspéxi):
nimis simillíst mei.

Ítidem habet petasum ac uestitum: tám consimilíst
átque ego.

Súra, pes, statúra, tonsus, óculi, nasum, uél labra,
Málae, mentum, bárba, collus: tótus. quid uerbís
opust? 445

Sí tergum cicátricosum, nihil hoc similíst similius.

Sét quom cogito, équidem certo idém sum qui sempér
fui.

Nóui erum, noui aédís nostras: sáne sapio et séntio.

Nón ego illi optémpero quod loquítur: pultabó foris.

ME. Quó agis te? SO. Domúm. ME. Quadrigas sí
nunc inscendás Iouis 450

Átque hinc fugias, íta uix poteris écfugere infortúnium.

SO. Nón erae meae núntiare, quód erus meus iussít,
licet?

ME. Túac siquid uis núntiare: hanc nóstram adire
nón sinam.

Nám si me inritássis, hodie lumbifragium hinc aúferes.

SO. Ábeo potius. di immortales, ópsecro uostrám
fidem, 455

Vbi ego perii? ubi inmutatus sum? ubi ego formam
pérdidi?

Án egomet me illíc reliquí, sí forte oblitús fui?

Nam híc quidem omnem imáginem meam, quae ántehac
fuerat, póssidet.

Víuo fit, quod númquam quisquam mórtuo faciét mihi.

Íbo ad portum atque haéc uti sunt fácta, ero dicám meo:

Nisi etiam is quoque me ignórabit, quód ille faxit
Iúppiter, 461

Vti ego hodie ráso capite cáluos capiam píleum.

ME. Bene próspereque hoc óperis processít mihi:

Amóui a foribus máxumam moléstiam,

Patri út liceret túto illam amplexárier. 465

Iam ille illuc ad erum quom Ámphitruonem aduénerit,

Narrábit seruom hinc sése a foribus Sósiam

Amóuisse: ille adeo íllum mentírí sibi

Credét neque credet húc profectum, ut iússerat.

Erróris ambo ego íllos et deméntiae 470

Conplébo atque Ámphitruónis omnem fámiliam,

Adeo úsque satietátem dum capiét pater

Íllus quam amat: igitur demum omnés scient,

Quae fácta. denique Álcumenam Iúppiter

Redigét antiquam in cóniugis concórdiam. 47

Nam Ámphitruo actutum uxóri turbas conciet,

Atque ínsimulabit eam probri: tum méus pater

Eam séditionem illi ín tranquillum cónferet.

Nunc de Álcumena dádum quod dixi minus,

Hodie ílla pariet filios gemínos duos: 480

Áltér decumo post mense nascetúr puer

Quam séminatust, áltér mense séptumo.

Eorum Ámphitruonis áltér est, áltér Iouis.

Verúm minori púero maior ést pater,

Minór maiori. iámne hoc scítis quíd siet? 485

Sét Álcuménæ honóris huius grátia

Patér curabit úno ut fetu + fieret,

Vno út labore apsóluat aerumnás duas,
 Et ne in suspitióne ponatúr stupri,
 Et clándestina ut céletur consuétio. 490
 Quamquam, út iam dudum dixi, resciscét tamen
 Amphítruo rem omnem. quíd igitur? nemo id probro
 Profécto ducet Álcumenae: nám deum
 Non pár uidetur fácere, delictúm suum
 Suámque ut culpam expétere in mortalem sinat. 495
 Orátionem cónprimam: crepuít foris.
 Amphítruo subditúos eecum extit foras
 [Atque] Álcumena [una] úxor usurária.

I V P P I T E R. A L C U M E N A. M E R C U R I U S.

IV. Béne uale, Alcuména, cura rém comunem,
 quódd facis, 499
 Átque inperce quaéso: mensis iam tibi esse actós uides.
 Mihi necessesit ire hinc: uerum quódd erit natum tollito.
 AL. Quíd istuc est, mi uír, negoti, quódd tu tam subitó
 domo
 Ábeas? IV. Edepol haút quod tui me néque domi
 distaédeat:
 Sét ubi summus ímperator nón adest ad exércitum, 504
 Cítius quódd non fáctost usus fit quam quódd factóst opus.
 ME. Nímais hic scitust súcophanta, qui quidem sit
 méus pater.
 Ópseruatote eum, quam blande mülteri palpábitur.
 AL. Écastor te expérior quanti fácias uxorem tuam.
 IV. Sátin habes, si féminarum nüllast quam aequé
 díligam? 509
 ME. Édepol ne illa si istis rebus té sciat operám dare,
 Égo faxim ted Ámphitruonem mális esse quam Iouem.

AL. Éxperiri istuc mauellem mé quam memorari mihi.
 Príus abis quam lécti ubi cubuísti concaluít locus.
 Hére uenisti média nocte, núnc abis. hocín placet?
 ME. Áccedam atque hanc áppellabo et súpparazitabór
 patri. 515
 Núncquam edepol quemquam mortalem crédo ego uxorem
 suam
 Sic effictim amáre, proinde ut híc te effictim déperit.
 IV. Cárufex, non égo te noui? ábin e conspectú meo?
 Quíd tibi hanc curátios rem, uérbero, aut muttítio?
 Quém pol ego hoc iam scípione . . . AL. Ah nóli.
 IV. Muttítio modo. 520
 ME. Néquiter paene expédiuit prima parasitátio.
 IV. Vérum quod tu dícis, mea uxor, nón te mi irascí
 decet.
 Clánculum abii ego á legione: hanc óperam subrupuí tibi,
 Éx me primo ut prima scires, rem út gessissem púplicam.
 Éa tibi omnia énarraui. nísi te amarem plúrumum, 525
 Nón facerem. ME. Facitne ut dixi? tímídá palpó
 pércutit.
 IV. Núnc ne legio pésentiscat, clám illuc redeun-
 dúmst mihi,
 Né me uxorem praéuortisse dícant prae re púplica.
 AL. Lácrumantem ex abítu concinnas tú tuam uxorem.
 IV. Tace:
 Né corrumpe oculos: redibo actútum. AL. Id actútum
 díust. 530
 IV. Nón ego te híc lubéns relinquo néque abeo aps te.
 AL. Séntio:
 Nám qua nocte ad mé uenísti, eadém abis. IV. Quor
 mé tenes?
 Témpus est: exire ex urbe príus quam lucescát uolo.

Núnc tibi hanc paterám, quae dono mi illi ob uirtutém
datast,

Ptérela rex qui pótitaui, quem égo mea occidí manu, 535
Álcumena, tibi condono. AL. Fácis ut alias rés soles:
Écastor condígnum donum, quálist qui donúm dedit.

ME. Ímmo sic condígnum donum, quálist quoi donó
datumst.

IV. Pérgin autem? nóne ego possum, fúrcifer, te
pérdere?

AL. Nóli amabo, Amphítruo, irasci Sósiae causá
mea. 540

IV. Fáciam ita ut uis. ME. Éx amore hic ad modum
quam saeuos est.

IV. Númquid uis? AL. Vt quom ápsim me ames, mé
tuam apsentém tamen.

ME. Éamus, Amphítruo: lucescit hóc iam. IV. Abi
prae, Sósia.

Iam égo sequar. numquid uis? AL. Etiam: ut áctutum
adueniás. IV. Licet:

Príus[enim] tua opínione hic ádero: [eo] bonum ánimum
habe. 545

Núnc te, nox, quae mé mansisti, mító ut concedás die,
Vt mortalis ínlucescas luce clara et cándida.

Átque quanto, nóx, fuisti lóngior hac próxuma,

Tánto breuior díes ut fiat fáciam, dispar út dies

Átque noctem accédát. ibo ét Mercurium súpsequar. 550

ACTVS II.

AMPHITRVO. SOSIA.

AM. Age í tu secúndum. SO. Sequór, supsequór te.

AM. Sceléstissumúm te arbitrór. SO. Nam quam-
óbrém?

AM. Quia íd quod neque ést neque fuít neque fu-
túrumst

Mihí praedicás. SO. Ecceré, iam tuátim

Fácis tu, ut tuís nulla apút te fidés sit. 555

AM. Quid ést? quo modó? iam quidem hércle ege
tibi ístam

Sceléstam, scelús, linguam apscídám. SO. Tuús sum
Proinde út commodúmst et lubét, quicque fácias.

Tamén quin loquár haec utí facta súnt hic,
Numquam úllo modó me potés deterrére. 560

AM. Sceléstissime, aúdes mihí praedicáre íd,
Domí te esse núnc, qui hic adés. SO. Vera díco.

AM. Malúm quod tibi dí dabúnt atque ego hódie
Dabo. SO. Ístuc tibi íst in manú: nam tuús sum.

AM. Tun mé, uerbero, aúdes erúm ludificári? 565
Tunc íd dicere aúdes, quod némo umquam homo
ántehac

Vidít nec potést fierí, tempore úno

Homo ídem duóbus locis ut semíl sit?

SO. Profécito, ut loquór, res itást. AM. Iuppítér te
Perdát. SO. Quid malí sum, ere, tua éx re proméritus?

AM. Rogásne, inprobe, étiam qui lúdos facis me? 571

SO. Meritó maledicás mi, si [nón] id ita fáctumst.

Verum haú mentiór resque utí factast díco.

AM. Homo híc ebriúst, ut [ego] opíno. SO. Egone?

AM. Tu ístic.

SO. Vtinam éssem ita. AM. Tu ea óptas quae fácta:

ubi bibísti? 575

SO. Nusquam équidem. AM. Quid hoc hóminist?

SO. Equidém deciens dixi:

Et dõmi [nunc]sum ego, inquam, ecquid aúdis? et
áput te

Adsúm Sosia ídem. satín plane ego hóc nunc,

Satín diserte ésse, ere, uideór tibi locútus? 579

AM. Vahá, apage te á me. SO. Quid [istúc] est negóti?

AM. Pestís te tenét. SO. Nam quor istuc [mi] dicís?

Equidém ualeo récte et sum sáluos, Amphítruo.

AM. Át ego faciam te hódie, proinde ut mérita's, ut
ualeás minus

Ét miser siés ex saluo íam, domum si rédiero.

Séquere, erum qui sic ludificas díctis delirántibus: 585

Qui quoniam erus quod imperauit néglexisti pérsequi,

Núnc uenis etiam últro inrisum dõminum: quae neque
fieri

Póssunt neque fando úmquam accepit quisquam, ea
profers, cárnufex:

Quõius ego hodie in térgum faxo ista éxpetant mendácia.

SO. Ámphítruo, misérruma istaec míseriast seruó bono,

Áput erum qui uéra loquitur, si id uí uerum uíncitur. 591

AM. Quo id, malum, pactó potest nam (mécum ar-
gumentís puta)

Fferi, nunc utí tu et híc sis ét domi, id dicí uolo.

SO. Súm profecto et híc et illi: hoc quofuis mirári licet,

Néque tibi, [Amphítruo,] ístuc mirum mágis uidetur
quám mihi. 595

AM. Quó modo? SO. Nihilo, inquam, mirumst mágis
tibi istuc quám mihi:

Néque, ita di me amént, credebam primo mihimet
Sósiac,

Dónc Sosia égomet ille fécit sibi utí créderem.

Órdine omnia, út quicque actumst, quóm aput hostis
sédimus,

Édissertauit: tum formam una ápstulit cum nómine. 600
Néque lac lacti mágis est simile quam ille ego similis
ést mei.

Nam út dudum ante lúcem a portu mé praemisistí domum,

AM. Quid igitur? SO. Prius mólto ante aedis stábam
quam illo aduéneram.

AM. Quás, malum, nugás? satín tu sánus es? SO. Sic
sum út uides.

AM. Huíc homini nescío quid est malí mala obiectúm
manu, 605

Póstquam a me abiit. SO. Fáteor: nam sum optúsus
pugnís péssume.

AM. Quis te uerberáuit? SO. Egomet mémet, qui
nunc súm domi.

AM. Cáue quicquam, nisi quód rogabo té, [iam] mihi
respónderis.

Ómnium primum íste qui sit Sósia, hoc dicí uolo.

SO. Túus est seruus. AM. Mihi quidem uno té plus
etiamst quám uolo, 610

Néque, postquam sum nátus, habui nisi te seruom Sósiam.

SO. Át ego nunc, Amphítruo, díco: Sósiam seruóm tuum
Praéter me alterum, inquam, adueniens fáciam ut of-
fendás domi,

Dáuo prognatúm patre eodem quo égo sum, forma, aetáte
item,

Qua égo sum. quid opust uérbis? geminus Sósia hic
factúst tibi. 615

AM. Nímia memoras míra. sét uidístine uxorem meam?

SO. Quín intro ire in aédís numquam lícítumst.

AM. Quis te próhibuit?

SO. Sósia ille, quém iam dudum díco, is qui me
cótudít.

AM. Quis ístic Sosiást? SO. Ego, inquam. quótiens
dicundúmst tibi?

AM. Sét quíd ais? num obdórmiuísti dúdum?
SO. Nusquam géntium. 620

AM. Íbi forte ístum sí uidísses quéndam in somnís
Sósiam.

SO. Nón soleo ego somniculose erí [mei] imperia pér-
sequi.

Vigilans uidi, uígilans nunc te uídeo, uígilans fábulor,
Vigilantem ille mé iam dudum uígilans pugnis cótudít.

AM. Quis homo? SO. Sósia, inquam, ego ille.
quaéso, non intéllegís? 625

AM. Quí, malum, intellégere quisquam pótis est?
ita nugás blatis.

SO. Vérum actutum nócsces. AM. Quem? SO. Illum
nócsces seruom Sósiam.

AM. Séquere hac me igitur: nám míhi ístuc prímum
exquisítóst opus.

Sét uide ex nauí écferantur quae imperaui iam ómnia.

SO. Ét memor sum et díligens, ut quae ímperes con-
páreant: 630

Nón ego cum uinó simítu ébibi imperiúm tuum.

AM. Vítinam dí faxínt, ínfecta dícta re eueniánt tua.

ALCVMENA. (THESSALA.) AMPHITRVO. SOSIA.

AL. Satín parua rés est uolúptatum in uíta atque in
aetate agúnda,

Praequám quod moléstumst? ita quoíquest in aetate
hominúm comparátum:

Ita díis est complácítum, uolúptatem ut maéror comés
consequátur: 635

Quín íncommodí plus malíque ílico ádsít, boní sí optígít
quíd.

Nam ego íd nunc expérior domo atque ipsa dé me sció,
quói uolúptas

Parúmper datást, dum uirí mei fuit mí potéstas uidéndi
Noctem únám modo: atque ís repénte abiit á me [nunc]
hínc ante lícem.

Sola híc mí nunc uídeor, quía ille hínc abést, quem ego
amó praeter ómnis. 640

Plus aégri ex abítu [mei] uirí quam ex aduéntu uolúptatis
cépi.

Set hóc me beát saltem, quóniam [ille] uicit

Perdúellis et dómum laudís cónpos reuénit.

Apsít, dum modó laude pártá domúm se

Recípiat. feram ét perferam úsque abítum eius
ánimo 645

Forti atque offirmáto: íd modó sí mercédís

Datúr mí, ut méus uictor uír belli clúeat,

Satís mí esse dúcam. optumúmst praemíum uírtus:

Virtús omnibús rebus ánteit profécto:

Libértas, salús, uíta, rés et paréntes 650

Et pátria et prognáti tutántur, seruántur:

Virtús ómnia ín sese habét: ómnia ádsunt

Bona, quém penes est uírtus.

AM. Édepol me uxori éxoptatum crédo aduenturúm domum,

Quaé me amat, quam cóntra amo: praesértim re gestá bene, 655

Víctis hostibús, quos nemo pòsse superari ratust:

Éos auspicio meo átque ductu prímo coetu uicimus.

Cérte enim me illi éxpectatum optáto uenturúm scio.

SO. Quid? me non rere éxpectatum amícae uenturúm meae?

AL. Méus uir híc quidemst. AM. Séquere hac tu me.

AL. Nám quid ille reuértitur,

Qui dudum properáre se aibat? án ille me temptát sciens 661

Átque id se uolt éxperiri, sáum abitum ut desiderem?
Écastor med háut inuita sé domum recipit suam.

SO. Ámphitruo, redíre ad nauem méliust nos.
AM. Qua grátia?

SO. Quía domi datúrus nemost prándium adueniéntibus. 665

AM. Quí tibi nunc istuc in mentemst? SO. Quía enim sero aduénimus.

AM. Quí? SO. Quía Alcuménam ante aedis stáre saturam intéllego.

AM. Gráuidam ego illanc híc reliqui, quom ábeo.
SO. Hei, perii miser.

AM. Quid tibist? SO. Ad aquám praehibendam cómodum aduení domum,

Décumo post mense, út rationem té ductare intéllego. 670

AM. Bóno animo es. SO. Scin quám bono animo sím? si situlam cépero,

Númquam edepol tu míhi diuini créduis post hunc diem,
Ní ego illi puteó, si ocepso, ánimam omnem intertráxero.

AM. Séquere hac me modo. álium ego isti rei ádlegabo: né time.

AL. Mágis nunc me meum officium facere, si huíc eam aduorsum, árbitor. 675

AM. Ámphitruo uxorem salutat laétus speratám suam,
Quam ómnium Thebís uir unam esse óptumam diiúdicat,
Quámque adeo ciués Thebani uéro rumificánt probam.

Váluistine usque? éxpectatun áduenio? SO. Hau uidi magis:

[Nam haéc maritum sũum] salutat mágis haut quiquam quám canem. 680

AM. Ét quom grauidam et quóm te pulcre plénam aspicio, gaúdeo.

AL. Ópsecro ecastór, quid tu me dérídículi grátia
Síc salutas átque appellas, quási dudum non uideris,
Quási qui nunc primúm recipias té domum huc ex hóstibus?

[Atque me nunc proinde appellas, quasi multo post uideris.] 685

AM. Ímmo equidem te nísi nunc hodie núsquam uidi géntium.

AL. Quór negas? AM. Quia uéra didici dícere.
AL. Haut aequóm facit,

Qui quod didicit íd dediscit. án periclitámini
Quíd animi habeam? sét quid huc uos cónuortimini tám cito?

Ánte auspiciam cónmoratunst án tempestas cóntinet, 690
Qui non abiisti ád legiones, ita uti dudum dixeras?

AM. Dúdum? quam dudum ístuc factumst? AL. Témpas: iam dudúm, modo.

AM. Quí istuc potis est fíeri, quaeso, ut dicis: iam dudúm, modo?

AL. Quid enim censes? te ut deludam contra, Iuserem meum,

Qui nunc primum te aduenisse dicas, modo qui hinc abieris? 695

AM. Haec quidem deliramenta loquitur. SO. Paulisper mane,

Dum edormiscat unum somnum. AM. Quae ne uigilans somniat?

AL. Equidem ecastor uigilo et uigilans id quod factumst fabulor:

Nam dudum ante lucem et istunc et te uidi. AM. Quo in loco?

AL. Hic in aedibus, ubi tute habitas. AM. Numquam factumst. SO. Non taces? 700

Quid, si e portu nauis huc nos dormientis detulit?

AM. Etiam tu quoque adsentaris huic? SO. Quid uis fieri?

Non tu scis, Bacchaee bacchanti si uis aduersarius, Ex insana insanio rem facies, feriet saepius:

Si opsequare, una resoluas plaga? AM. At pol qui certa res 705

Hanc est obiurgare, quae me hodie aduenientem domum Noluere salutare. SO. Inritabis crabrones. AM. Tace.

Aicumena, unum rogare te uolo. AL. Quid uis roga.

AM. Num tibi aut stultitia accessit aut superat superbia?

AL. Qui istuc in mentemst tibi ex me, mi uir, percontari? 710

AM. Quia salutare aduenientem me solebas antithac, Appellare itidem ut pudicae suos uiros, quae sunt, solent.

Eo more expertem te factam adueniens offendit domi.

AL. Ecastor quidem te certo aduenientem heri flico Et salutari et ualuisse usque exquisiti semul, 715 Mi uir, et manum prehendi et ausculum tetuli tibi.

SO. Tunc heri hunc salutasti? AL. Et te quoque etiam, Sosia.

SO. Amphitruo, speravi ego istam tibi parturam filium:

Verum non est puero grauidam. AM. Quid igitur? SO. Insania.

AL. Equidem sana sum et deos quaeso, ut salua pariam filium: 720

Verum tu malum magnum habebis, si hic suum officium facit:

Ob istuc omen, ominator, capies quod te condecet.

SO. Enimvero praegnati oportet [mulieri] malum dari, Ut quod obrodant sit, animo si male esse occiderit.

AM. Tunc me heri hic uidisti? AL. Ego, inquam, si uis deciens dicier. 725

AM. In somnis fortassis? AL. Immo uigilans uigilantem. AM. Hei mihi.

SO. Quid tibi? AM. Delirat uxor. SO. Atra bili percitast:

Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.

AM. Vbi tu primum tibi sensisti, mulier, impliciscier?

AL. Equidem ecastor sana et salua sum. AM. Quor igitur praedicas, 730

Te heri me uidisse, qui hac noctu in portum aduecti sumus?

Ibi cenauit atque ibi quicui in nauis noctem perpetem Neque pedem meum huc intuli etiam in aedis, ut cum exercitu

Hinc profectus sum ad Teleboas hostis eosque ut uicimus.

AL. Immo mecum cénauisti et mecum cubuisti.
AM. Quid est? 735

AL. Véra dico. AM. Nón quidem hercle de hác re:
de aliis nescio.

AL. Prímulo dilúculo abiisti ad legiones. AM. Quó
modo?

SO. Récte dicit, ut commemorat: sómnum narrát
tibi.

Sét, mulier, postquam experrecta's, té prodigialí Ioui
Aút mola salsa hódie aut ture cónpreatam opórtuit. 740

AL. Vaé capiti tuó. SO. Tua istuc réfert, si curá-
ueris.

AL. Íterum iam hic in me inclementer dicit, atque id
sine malo.

AM. Táce tu. tu dic: égone aps te abii hinc hódie cum
dilúculo?

AL. Quis igitur nisi uós narrauit mi illi ut fuerit praé-
lium?

AM. An etiam id tu scis? AL. Quippe ex te audíui, ut
urbem máxumam 745

Éxpugnaissés regemque Ptérelam tute occideris.

AM. Égone istuc dixi? AL. Tute istic, étiam astante
hoc Sósia.

AM. Aúdiuistin tú me narrare hódie haec? SO. Vbi
ego audíuerim?

AM. Hanc roga. SO. Me quidem praesente núnquam
factumst quód sciam.

AL. Mírurum quin te aduórsus dicat. AM. Sósia, age me
huc aspice. 750

SO. Spécto. AM. Vera uólo loqui te, nólo adsentari
mihi.

Aúdiuistin tu hódie me illi dícere ea quae illa aúumat?

SO. Quae so edepol, num tú quoque etiam insánis,
quom id me intérrogas,
Qui ípsus equidem núnc primum istanc técum conspició
semul?

AM. Quid nunc, mulier? aúdin illum? AL. Ego
uéro, ac falsum dícere. 755

AM. Néque tu illi neque míhi uiro ipsi crédis?
AL. Eo fit, quía míhi

Plúrumum credo ét scio istaec fácta proinde ut próloquor.

AM. Túu me heri aduenísse dicis? AL. Túu te
abisse hodie hinc negas?

AM. Négo enimuero et me aduenire núnc primum aic
ad té domum.

AL. Ópsecro, etiamne hóc negabis, te aúream pate-
ráu míhi 760

Dèdisse dono hodié, qua te illi donatum esse díxeras?

AM. Néque edepol dedí neque dixi: uérum ita anima-
tús fui

Ítaque nunc sum, ut ea te patera donem. set quis istuc
tibi

Dixit? AL. Equidem ego éx te audiui et éx tua accepí
manu

Páteram. AM. Mane, mane, ópsecro te. nímis de-
miror, Sósia, 765

Quí illaec illi mé donatum esse aúrea paterá sciat,
Nísi tu dudum hanc cónuenisti et nárrauisti haec ómnia.

SO. Néque edepol ego díxi neque istam uídi nísi tecám
semul.

AM. Quid hoc est hominis? AL. Vín proferri páte-
ram? AM. Proferri uolo.

AL. Fíat. i tu, Théssala, intus páteram profertó fo-
ras, 770

Qua hódie meus uir mé donauit. AM. Sécede huc tu,
Sósia.

Enimvero illut praéter alia mira miror máxume,
Si haéc habet pateram illam. SO. An etiam id crédis,
quae in hac cístula

Tuo signo opsignáta fertur? AM. Sáluom signumst?
SO. Ínspice.

AM. Récte: itast ut ópsignauí. SO. Quaéso, quin tu
istánc iubes 775

Pró cerrita círcumferri? AM. Édepol qui factóst opus:
Nam haéc quidem edepol láruarum plénast. AL. Quid
uerbís opust?

Én pateram tibi: éccam. AM. Cedo mi. AL. Age
áspice huc sis núnc iam

Tú, qui quae facta ínfitiare, quem égo iam híc conuin-
cám palam.

Éstne haec patera, quá donatús illi? AM. Summe
Íúppiter, 780

Quíd ego uideo? haec éast profecto pátera. perii, Sósia
SO. Aút pol haec praestígiatrix múlto mulier má-
xumast

Aút hic pateram inéssé oportet. AM. Ágedum, eam
solue cístulam.

SO. Quíd ego istam exoluam? ópsignatast récte. res
gestást bene:

Tu [álium] peperisti Ámphitruonem, ego álium peperí
Sósiam: 785

Núnc si pateram pátera peperit, ómnes congemináuimus.
AM. Cértumst aperire átque inspícere. SO. Víde sis
signi quíd siet,

Né posterius in me culpam cónferas. AM. Aperí modo.
Nam haéc quidem nos délirantis fácere dictis póstulat.

AL. Vnde haec igitur ést nisi aps te, quae mihist donó
data? 790

AM. Ópus mist istuc éxquisito. SO. Íúppiter, pro
Íúppiter.

AM. Quíd tibist? SO. Hic pátera nullá in cístulast.
AM. Quid ego atídio?

SO. Íd quod uerumst. AM. Át cruciatu íám, nisi
apparét, tuo.

AL. Haéc quidem apparét. AM. Quis igitur tibi de-
dit? AL. Qui mé rogat.

SO. Mé captas, quia túte ab nauí clánculum huc aliá
uia 795

Praécucurrísti átque hinc pateram túte exemísti átque
eam

Huíc dedísti, pósthac rusum opsignauísti clánculum.

AM. Heí mihi, etiam tú quoque huius ádiuuas insá-
niam?

Áin heri nos áduenisse huc? AL. Áio, adueniensque
flico

Mé salutaúísti et ego te et aúsculum tetulí tibi. 800

SO. Íám illuc non placét principium de aúsculo
AM. Perge éxequi.

AL. Láuísti. AM. Quíd, póstquam laui? AL. Áccu-
buísti. SO. Euge, óptume.

Núnc exquire. AM. Ne ínterpella. pérge porro
dícere.

AL. Céna adpositast: cóncenastí mécum: ego accubuí
semul.

AM. Ín eodemne lécto? AL. In eodem. SO. Heí, nón
placet conuíuium. 805

AM. Síne modo arguménta dicat. quíd, postquam
cenáuimus?

- AL. Té dormitare aibas: mensa ablátast: cubitum hinc ábiimus.
- AM. Vbi tu cubuisti? AL. In eodem tecum una lecto in cubículo.
- AM. Pérdidisti. SO. Quid tibi? AM. Haec me modo ad mortem dedit.
- AL. Quid iam, amabo? AM. Né me appella. SO. Quid tibi? AM. Perii miser, 810
- Quia pudicitiae huius uitium me hinc absentes additum.
- AL. Opsecro ecaster, quor istuc, mi uir, ex ted audio?
- AM. Vir ego tuus sim? né me appella, falsa, falso nomine.
- SO. Haeret haec res, si quidem haec iam mulier factast ex uiro.
- AL. Quid ego feci, qua istaec propter dicta dicantur mihi? 815
- AM. Tute edictas facta tua: ex me quaeris, quid deliqueris?
- AL. Quid ego tibi deliqui, si quoi nupta sum tecum fui?
- AM. Tunc mecum fueris? quid illac impudenti audaciust?
- Saltem, tuipte si pudoris egeas, sumas mutuom.
- AL. Istuc facinus, quod tu insimulas, nostro generi non decet. 820
- Tu si me impudicitiae captas, capere non potes.
- AM. Di immortales: cognoscisne tu me saltem, Sosia?
- SO. Propemodum. AM. Cenuine ego heri in nauis in portu Persico?
- AL. Mihi quoque adsunt testes, qui illud quod ego dicam adsentiant.

- SO. Nescio quid istuc negoti dicam, nisi si quispiamst 825
- Amphitruo alius, [qui forte te hic absente tamen Tuam rem curet] te qui absente hic minus fungatur tuum. Namque de illo subditio Sosia mirumst nimis. Certe de istoc Amphitruone iam alterum mirumst magis.
- AM. Nescio quis praestigiator hanc frustratur mulierem. 830
- AL. Per supremi regis regnum iuro et matrem familias lunonem, quam me uereri et metuere par maxime, Ut mi extra unum te mortalis nemo corpus corpore Contigit, quo me impudicam faceret. AM. Vera istaec uelim.
- AL. Vera dico, set nequiquam, quoniam non uis credere. 835
- AM. Mulier es, audacter iuras. AL. Quae non deliquit, decet
- Audacem esse, confidenter pro se et proterue loqui.
- AM. Satis audacter. AL. Ut decet pudicam. AM. Ain? tu uerbis probas.
- AL. Non ego illam mihi dotem esse dico, quae dos dicitur,
- Set pudicitiam et pudorem et sedatum cupidinem, 840
- Deum metum et parentum amorem et cognatum concordiam,
- Tibi morigera atque ut munifica sum bonis, prosum probis.
- SO. Ne ista edepol, si uera haec loquitur, examussimst optuma.
- AM. Delenitus sum profecto ita, ut me qui sim nesciam.
- SO. Amphitruo's profecto: caue sis ne tu te usu perdis: 845

Ita nunc homines inmutantur, postquam peregre aduenimus.

AM. Mulier, istanc rem inquisitam certumst non amittere.

AL. Edepol me lubente facies. AM. Quid ais? responde mihi:

Quid, si adduco tuum cognatum huc ab nauí Naucratem, qui mecum una uectust una nauí: atque is si denegat facta, quae tu facta dicis, quid tibi aequomst fieri?

Nunquid causam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

AL. Si deliqui, nulla causast. AM. Conuenit. tu, Sósia,

Duc hos intro. ego huc ab nauí mecum adducam Naucratem.

SO. Nunc quidem praeter nos nemost: dic mihi uerum serio, 855

Ecquis alius Sósia intust, qui mei similis siet?

AL. Ábin hinc a me, dignus domino seruos? SO. Abeo, si iubes.

AL. Nimis ecaster facinus mirumst, qui illi conlubitum siet

Meo uiro, sic me insimulare falso facinus tam malum. 859
Quidquid est, iam ex Naucrante id cognato cognoscám meo.

A C T V S III.

I V P P I T E R .

Ego sum ille Amphitruo, quous est seruos Sósia,
Idem Mercurius qui fit quando commodumst,
In superiore qui habito cenaculo,
Qui interdum fio Iuppiter, quando lubet. 864
Huc autem quom extemplo aduentum adporto, flico
Amphitruo fio et uestitum inmutó meum.
Nunc huc honoris uostri uenio grátia,
Ne hanc inchoatam transigam comoédiam.
Semul Alcumenae, quam uir insontem probri
Amphitruo accusat, ueni ut auxiliúm feram: 870
Nam mea sit culpa, quod egomet contráxerim,
Si id innocenti [inméríto damnosum] expetat.
Nunc memet Amphitruónem, ut ocepí semel,
[Iterum] esse adsimulabo atque in horunc famíliam
Hodié frustratiónem iniciam máxumam. 875
Post igitur demum faciam ut res fiat palam
Atque Alcumenae in tempore auxiliúm feram
Faciámque ut uno fetu et quod grauidást uiro
Et mé quod grauidast páriat sine dolóribus.
Mercúrium iussi mé continuo cónsequi,
Siquid uellem imperáre. nunc hanc adloquar.

ALCYMENA. IUPPITER.

AL. Duráre nequeo in aédibus. ita mé probri,
 Stuprí, dedecoris á uiro argutám meo:
 Ea quae sunt facta infécta re esse occlámitat: 884
 Quae néque sunt facta néque ego in me admisi, árguit
 Atque id me susque déque esse habiturám putat.
 Non édepol faciam néque me perpetiár probri
 Falso insimulatam, quín ego illum aut déseram
 Aut fáciat satis ille átque adiuret însuper,
 Nolle ésse dicta quae ín me insontem prótulit. 890
 IV. Faciúndumst mi illut, fieri quod illaec póstulat,
 Si me illam amantem ad sése studeam récipere:
 Quando égo quod feci id fáctum Amphítruoni óffuit
 Atque illi dudum méus amor negótium
 Insónti exhibuit: núnc autem insontí mihi 895
 Illús ira in hánc et maledicta éxpetent.
 AL. Et éccum uideo, [módo] me miseram qui árguit
 Stuprí, dedecoris. IV. Té uolo, uxor, cónloqui.
 Quor téd auortisti? AL. Ést ita ingeniúm meum:
 Inimicos semper ósa sum optuérier. 900
 IV. Heia autem inimicos? AL. Sic est, uera praé-
 dico:
 Nisi étiam hoc falso dici insimulatúrus es.
 IV. Nimis íracunda's. AL. Pótin ut apstineás ma-
 num?
 Nam cértó si sis sánus aut sapiás satis,
 Quam tu ínpudicam esse árbitrere et praédices, 905
 Cum ea tú sermonem néc ioco nec sério
 Tibi hábeas, nisi sis stúltior stultíssimo.
 IV. Si dixi, nihilo mágis es neque ego esse árbitror,
 Et id húc reuorti utí me purgarém tibi.

Nam númquam quicquam méo animo fuit aégrius 910
 Quam póstquam audiui, téd esse iratám mihi.
 Quor dixisti? inquies. ego expediám tibi.
 Non édepol quo te esse ínpudicam créderem:
 Verúm periclitátus sum animúm tuum,
 Quid fáceres et quo pácto id ferre indúceres. 915
 Equidém ioco illa díxeram dudúm tibi,
 Ridículi causa. uél hoc rogato Sósiam.
 AL. Quin húc adducis méum cognatum Naúcratem,
 Testém quem dudum te ádducturum díxeras, 919
 Te huc nó n uenisse? IV. Siquíd dictumst pér iocum,
 Non aéquomst id te sério praeuórtier.
 AL. Ego illum scio quam dóluerit cordí meo.
 IV. Per déxteram tuam te, Álcumena, oro, ópsecro
 Te, dá mi hanc ueniam, ignósce, irata né sies.
 AL. Ego ístacc feci uérba uirtute ínrita. 925
 Nunc quándo factis sum ínpudicis ápstines,
 Ab ínpudicis dictis auortí uolo.
 Valeás, tibi habeas rés tuas, reddás meas.
 Iubén mihi comites? IV. Sánan' es? AL. Si nó n
 iubes,
 Sinitó: Pudicitiam égomet comitem dúxero. 930
 IV. Mane, árbitratu túo ius iurandúm dabo,
 Me méam pudicam esse úxorem arbitráriar.
 Id égo si fallo, túm te, summe Iúppiter,
 Quaeso Ámphítruoni ut sémper iratús sies.
 AL. Ah, própitíus sit pótius. IV. Confidó fore: 935
 Nam iús iurandum uérum te aduorsúm dedi.
 Iam núnc irata nó n es? AL. Non sum. IV. Béne
 facis.
 Nam in hóminum aetate múlta eueniunt huius modi:
 Capiúnt uoluptates, capiunt rusum míserias:

Irae interueniunt, rédeunt rusum in grátiam. 940
 Verum irae siquae fórte eueniunt hūius modi
 Intér eos: rusum sí reuentum in grátiamst,
 Bis tánto amici sūnt inter se quám prius.
 AL. Primúm cauisse opórtuit ne díceres: 944
 Verum éadem si idem mihi purgas, patiúnda sunt.
 IV. Iube uéro uasa píura adornari mihi,
 Vt quae áput legionem uóta uoui, sí domum
 Redíssem saluos, éa ego ut exoluam ómnia.
 AL. Ego istíc curabo. IV. Éuocate huc Sósiam:
 Gubernátorem, qui mea in nauí fuit, 950
 Blepharónem arcessat, qui nobiscum prándeat.
 Is ádeo inpransus [hódie] ludificábitur,
 Dum ego Ámphitruonem cóllo hinc opstrictó traham.
 AL. Mirúm quid solus sécum secreto ille agat.
 Atque áperiuntur aédes: exit Sósia. 955

SOSIA. IUPPITER. ALCYMENA.

SO. Ámphitruo, adsum: síquid opus est impera, impe-
 rium éxequar.
 IV. Óptume aduenís. SO. Iam pax est [fácta] uos inté-
 duos?
 Nám quia uos tranqúillos uideo, gaúdeo et uolup ést
 mihi.
 Átque ita seruom pár uidetur frúgi sese instítuere:
 Próinde eri ut sint, ípse ítem sit: uóltum e uoltu cón-
 paret: 960
 Trístis sit, si erí sint tristes: hílarus sit, si gaúdeant.
 Sét age respondé: iam uos redístis in concórdiam?
 IV. Dérídes, qui scís haec dudum mé dixisse pér iocum.

SO. Án illut ioculo díxisti? equidem sério ac ueró
 ratus.
 IV. Át habui expurgátionem: fácta pax est. SO.
 Óptumest. 965
 IV. Égo rem diuinam íntus faciam, uóta quae sunt.
 SO. Cénseo.
 IV. Tú gubernátorem ab nauí huc éuoca uerbís meis
 Blépharonem, is uti ré díuina fácta mecum prándeat.
 SO. Iam híc ero, quom illí censebis ésse me. IV.
 Actutum híc redí.
 AL. Núnquid uis, quin ábeam iam intro, ut ádparen-
 tur quibus opust? 970
 IV. Í sane et quantúm potest paráta fac sint ómnia.
 AL. Quín uenis quandó uis intro: fáxo haut quicquam
 sit morae.
 IV. Récte loquere et próinde diligéntem ut uxorém de-
 cet.
 Iam híscé ámbo, et seruos ét era, frustra sūnt duo, 974
 Qui me Ámphitruonem réntur esse: erránt probe.
 Nunc tú díuine mi híc fac adsis Sósia.
 Audís quae dico, tãmeti praesens nón ades.
 Fac Ámphitruonem iam áduenientem ab aédibus
 Vt ábigas quouis pácto commentís sies.
 Volo déludi illum, dúm cum hac usurária 980
 Vxóre mihi nunc mórigeró. haec curáta sint
 Fac síis, próinde ádeo ut uélle med intéllégís,
 Átque út mínistres míhi, quom sacrificém míhi.

M E R C U R I V S.

Concedite atque apscédite omnes, dé uia decédite.
 Nec quisquam [nunc] tam audáx fuat homo qui óbuíam
 opsistát mihi. 985

Nam mihi quidem hercle qui minus liceát deo minitárius
 Populó, ni decedát mihi, quam séruolo in comoédiis?
 Ille náuem saluam núntiat aut irati aduentúm senis:
 Ego súm Ioui dicto aúdiens, eius iússu nunc huc me
 ádfero.

Quam ob rém mihi magis par ést uia decédere et con-
 cédere. 990

Patér uocat me, eúm sequor, eius dicto imperio sum
 aúdiens.

Vt fílium bonúm patri esse opórtet, item ego súm patri.
 Amánti supparasitor, hortor, ásto, admoneo, gaúdeo.
 Siquíd patri uolup ést, uoluptas éa mi multo máxumast.
 Amát? sapit: recté facit, animó quando opsequitúr
 suo: 995

Quod ómnis homines fácere oportet, dúm modo id fiát
 bono.

Nunc Ámphitruonem uólt deludí méus pater: faxó probe
 iam hic delúdetur, spéctatores, uóbis inspectántibus.
 Capiám coronam mi in caput, adsimulabo me esse
 ébrium.

Atque illuc susum escéndero: inde óptume aspellám
 uírum 1000

De súpero, quom huc accésserit: faciam út sit madidus
 sóbrius.

Deinde illi actutum súfferet suus séruos poenas Sósia:
 Eum fécisse ille hodie árguet, quae ego féceero hic: quid
 íd mea?

Meo me aéquomst morigerúm patri [esse]: eius stúdio
 seruire áddecet.

Set éccum Amphitruonem: aduenit. iam ille híc delu-
 detúr probe, 1005

Si quídem uos uoltis aúscultando operám dare.
 Ibo íntro, ornatum cápiam qui potis decet:
 Dein súsum escendam in téctum, ut illum hinc pró-
 hibeam.

A M P H I T R U O.

Naúeratem quem cónuenire uólti in nauí nón erat,
 Néque domi neque in úrbe inuenio quémquam qui illum
 uíderit: 1010

Nam ómnis plateas pérreptauí, gýmnasia et myropólia,
 Áput emporium atque in macello, in palaestra atque in
 foro,

In medicinis, in tonstrinis, áput omnis aedís sacras.
 Súm defessus quaérintando, núsquam inuenio Naúcratem.
 Nunc domum ibo atque éx uxore mea hánc rem pergam
 exquirere, 1015

Quis fuerit, quem própter corpus súm stupri con-
 pléuerit.

Nám me quam illam quaéstionem inquisitam hodie
 amíttite

Mórtuom satiúst. set aedis óccluserunt. eúgepae:
 Páriter hoc fit atque ut alia fácta sunt: feríam foris.

Áperite hoc: heus, écquis hic est? écquis hoc aperit
 óstium? 1020

MERCURIUS. AMPHITRVO.

ME. Quist ad foris? AM. Ego sum. ME. Quis ego sum? AM. Ita loquor. ME. Tibi Iuppiter

Dique omnes irati certo sunt, qui sic frangas foris.

AM. Quó modo? ME. Eo modo, ut profecto uinas actatém miser.

AM. Sósia. ME. Ita: sum Sósia, nisi [mei] mé esse oblitum existumas.

Quid nunc uis? AM. Scelésté, at etiam quid uelim, id tu mé rogas? 1025

ME. Ita rogo: paene écfregisti, fátué, foribus cárdines. An foris censébas nobis púplicitus praehibérier?

Quid me aspectas, stólide? quid nunc uis tibi aut quis tú's homo?

AM. Vérbero, etiam quis ego sim me rógitas, ulmorum Ácheruns?

Quém pol ego hodie ob ístaec dicta fáciam feruentém flagris. 1030

ME. Pródigum te fuisse oportet ólim in adulescéntia.

AM. Quidum? ME. Quia senécta in actate á me mendicás malum.

AM. Cúm cruciatu tuo ístaec hodie, uérna, uerba fínditas.

ME. Sácrifico ego nunc tibi. AM. Qui? ME. Quia enim témacto infortunio.

* * * * *
* * * * *
* * * * *

A C T V S III.

* * * * *
* * * * *
* * * * *

BLEPHARO. AMPHITRVO. IUPPITER.

BL. Vós [ista] inter uós partite: ego ábeo, mihi négotiumst: 1035

Néque ego umquam usquam tánta mira mé uidisse cénseo.

AM. Blépharo, quaeso ut áduocatus mi ádsis neue abeás. BL. Vale.

Quid opus est med áduocato, qui me utri sim néscio?

IV. Íntro ego hinc eo: Álcumena párturit. AM. Perí miser:

Nám quid ego ago, quem áduocati iam átque amici déserunt? 1040

Námquam edepol me inúltus ístic lúdicabit, quisquis est. Íam me ad regem récta ducam résque ut factast éloquar.

Égo pol illum ulcísar hodie Théssalum uenéficum,

Qui peruorse pérturbauit fámliae mentém meae.

Sét ubi illest? íntro edepol abiit, crédo ad uxorém meam. 1045

Quí me Thebis álter uiuit miserior? quid núnc agam?

Quem ómnes mortalés ignorant ét ludificant út lubet.
Cértumst, intro rúmpam ín aedis: úbi quemque homi-
nem aspéxero,

Síue ancillam, síue seruom, sí úxorem, sí adúlterum,
Sí patrem, sí auóm uidebo, [eum] óptruncabo ín
aédibus: 1050

Néque me Iuppitér neque di omnes íd prohibebunt, sí
uolent,

Quín sic faciam utí constitui: pérgam ín aedis núnc iam.

A C T V S V .

B R O M I A . A M P H I T R V O .

BR. Spes átque opes uitae meae iacént sepultae ín
péctore

Neque úllast confidéntia ín meo córde, quín amiserim.
Ita míhi uidentur ómnia, mare, térra, caelum cónsequi,
Iam ut ópprimar, ut énicer. me míseram: quíd agam
néscio. 1056

Ita tánta mira ín aédibus sunt fácta: uae míserae míhi.
Animó malest, aquám uelim: corrúpta sum atque ap-
súmpta sum.

Capút dolet neque aúdio neque óculis prospició satis.
Nec mé míserior féminast neque úlla uideatúr magis.

Ita erae meae hodie cóntigit: nam ubi pártuis deos síbi
ínuocat, 1061

Strepitús, crepitus, sonitús, tonitrus: subito út pro-
pere, ut ualidé tonuit.

Vbi quisque institerat, cóncidit crepitu: síbi nescio quis
máxima

Vóce exclamat: 'Álcumena, adést auxilium, né
time:

Ét tibi et tuis propítius caéli cultor áduenit. 1065
Exúrgite' ínquit 'quí terrore meo óccidístis praé-
metu'.

Vt iá cui, exurgo: ardére censi aedis: ita tum cón-
fulgebant.

Ūbi me inelamat Álcumena: iam éa res me horrore
ádficit.

Erflis praeuortit metus: adúrro ut sciscam quíd uelit:
Atque illam geminos filios puerós peperisse cónspicor:
Neque nóstrum quisquam sénsimus, quom péperit, neque
prouidimus. 1071

Sét quid hoc? quis hic ést senex,

Qui ante aédís nostras sic iacet? numnam hunc percus-
sit Iúppiter?

Credo édepol: nam pro Iúppiter, sepúltust quasi sit
mórtuos.

Ibo út cognoscam, quisquis est. est Ámphitruo hic
quidem érus meus. 1075

Amphítroo. AM. Perii. BR. Súрге. AM. Interii.
BR. Cédo manum. AM. Quis mé tenet?

BR. Tua Brómia ancilla. AM. Tímeo totus, ita me
increpuit Iúppiter.

Nec sécus est quasi si ab Ácherunte uéniam. set quid
tú foras

Egréssa's? BR. Eadem nós formído tímidas terrore
ímpulit: 1079

In aédibus, ubi tute hábitas, nimia míra uidi. uaé mihi,
Amphítroo: ita animus [méus] mihi etiam núnc abest.

AM. Agedum épedi:

Scin mé tuum esse erum Ámphitruonem? BR. Scío.

AM. Vide etiam núnc. BR. Scío.

AM. Haec sóla sanam méntem gestat méorum familiá-
rium.

BR. Immo ómnes sani súnt profecto. AM. At me
úxor insanúm facit

Suis foédis factis. BR. Át ego faciam tu ídem ut aliter
praédices, 1085

Ámphitruo: píam ét pudícam túam esse uxorem uti
scias,

De éa re signa atque árgumenta paúcis uerbis
éloquar.

Ómnium primum Álcumena géminos peperit filios.

AM. Án tu, geminos? BR. Géminos. AM. Di
me séruant. BR. Sine me dícere,
Út scias tibi túaeque uxori dēos esse omnis pró-
pitios. 1090

AM. Lóquere. BR. Postquam párturire hodie
úxor ocepit tua,

Vbi utero exortí dolores, út solent puérperae:
Ínuocat deos inmortalis, út sibi auxiliúm ferant,
Mánibus puris, cápite operto. ibi continuo cón-
tonat 1094

Sónitu maxumo. aédís primo rúere rebamúr tuas:
Aédes totae cónfulgebant túae, quasi essent
aúreae.

AM. Quaéso, apsoluito hinc me extemplo, quándo
satis delúseris.

Quíd fit deinde? BR. Dum haéc aguntur, ínterea
uxorém tuam

Néque gementem néque plorantem nóstrum quis-
quam audíuimus:

Íta profecto sine dolore péperit. AM. Iam istuc
gaúdeo, 1100

Útut erga me méritast. BR. Mitte ista átque haec
quae dicam áccipe.

Póstquam peperit, pueros lauere iússit nos. oc-
cépimus.

Sét puer ille quém ego laui, ut mágnust, ut multúm
ualet.

Néque eum quisquam cónligare quíuit incunábulis.
AM. Nímia mira mémoras: si istaec uéra sunt,
diuínitus 1105

Nón metuo meae quín uxori látae suppetiaé sient.
BR. Mágis iam faxo míra dices. póstquam in
cunas cónditust,

Déuolant angués iubati dēorsum in impluuiúm duo
Máximi: contínuo extollunt ámbo capita. AM. Hei
mihi.

BR. Né pauē. set ánguēs oculis ómnis circum-
uisere. 1110

Póstquam pueros cónspicati, pērgunt ad cunás citi:
Égo cunas recéssim rursum uórsum trahere et
dúcere

Métuens pueris, míhi formidans, tántoque angues
ácrius

Pérsequi. postquám conspexit ánguís ille altér
puer, 1114

Cítus e cunis éxilit, facit recta in [eos] ímpetum:

Álterum alterá prendit eos manu perníciter.

AM. Míra memoras: nímis formidolósum facinus
praédicas:

Nám mihi horror mémbra misero pērcipit dictís
tuis.

Quíd fit deinde? pórró loquere. BR. Púér ambo
anguis énicat.

Dum haéc aguntur, uóce clara inclámat uxorem
tuam 1120

AM. Quís homo? BR. Summus ímperator díuom
atque hominum Iúppiter:

Ís se dixit cum Álcumena clám consuetum cúbí-
tibus,

Ĕumque filiúm suum esse, quí illos anguis uicerit:
Álterum tuum ésse dixit púerum. AM. Pol me
hau paénitet, 1124

Sí licet boní dimidium míhi diuidere cúm Ioue.
Ábi domum, iube uása pura actútum adornari
mihi,

Vt Iouis suprémi multis hóstiis pacem éxpetam.
Égo Tiresiam cóniectorém áduocabo et cónsulam,
Quíd faciendum cénseat, semul hánc rem ut factast
éloquar.

Sét quid hoc? quam uálide tonuit. di, ópsecro
uostrám fidem. 1130

I V P P I T E R. A M P H I T R V O.

IV. Bono ánimo es: adsum ego áuxilio, Amphitruó,
tibi:

Nihil ést quod timeas: áriolos, arúspices

Mitte ómnis: quae futúra et quae facta éloquar,

Multo ádeo melius quam fíli, quom sum Iúppiter.

Primum ómnium Alcuménae usuram córporis 1135

Cepi ét concubitu gráuidam feci fíliio.

Tu gráuidam item fecísti, quom in éxércitum

Proféctu's: uno pártu duos peperít semul.

Eorum álter, nostro quíst susceptus sémine,

Suis factís te inmortalí adficiet glória. 1140

Tu cum Álcumena uxóre antiquam in grátiam

Redi: haú promeruit quam ób rem uitio uórteres:

Mea uí subactast fácere. ego in caelúm migro.

AM. Fáciam ita ut iúbés et te oro prómissa ut serués tua.

Íbo ad uxorem íntro: missum fácio Tiresiám senem.

CANTOR. Spéctatores, núnc Iouis summi caúsa clare plaúдите. 1145

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 152 iambici senarii
 - 153 ad 158 iambici octonarii
 - 159 anapaesticus dimeter acatalectus
 - 160 anapaesticus monometer acatalectus
 - 161 et 162 anapaestici dimetri acatalecti
 - 163 ad 176 bacchiaci tetrametri acatalecti (167 insiticius)
 - 177 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 178 bacchiacus tetrameter acatalectus
 - 179 bacchiacus trimeter acatalectus
 - 180 ad 218 iambici octonarii
 - 219 ad 236 cretici tetrametri acatalecti
 - 237 ut videtur corruptus
 - 238 ad 246 cretici tetrametri acatalecti
 - 247 ut videtur corruptus
 - 248 ad 262 iambici octonarii
 - 263 ad 462 trochaici septenarii
 - 463 ad 498 iambici senarii
 - 499 ad 550 trochaici septenarii
 - 551 ad 582 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 583 ad 632 trochaici septenarii
 - 633 ad 641 bacchiaci hexametri acatalecti
 - 642 ad 652 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 653 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 654 ad 860 trochaici septenarii
 - 861 ad 955 iambici senarii
 - 956 ad 973 trochaici septenarii
 - 974 ad 983 iambici senarii
 - 984 ad 1005 iambici octonarii

- V. 1006 ad 1008 iambici senarii
- 1009 ad 1052 trochaici septenarii
- 1053 ad 1061 iambici octonarii
- 1062 anapaesticus octonarius
- 1063 iambicus octonarius
- 1064 et 1065 trochaici septenarii
- 1066 iambicus octonarius
- 1067 iambicus octonarius hypermeter
- 1068 trochaicus septenarius
- 1069 ad 1071 iambici octonarii
- 1072 trochaicus dimeter catalecticus
- 1073 ad 1085 iambici octonarii
- 1086 ad 1130 trochaici septenarii
- 1131 ad 1142 iambici senarii
- 1143 ad 1145 trochaici septenarii.

T. MACCI PLAVTI

C A P T I V I.

GRAECA [ANAXANDRID].

ARGVMENTVM.

Captúst in pugna Hégionis filius.
 Aliúm quadrimum fúgiens seruos uéndidit.
 Patér captiuos cónmercatúr Áleos
 Tantúm studens ut gnátum recuperét [suum],
 Et in ibus emit ólim amíssum fílium.
 Is sũo cum domino uéste uorsa ac nómine
 Vt [is] ámittatur fécit: ipso pléctitur.
 Et is redúxit cáptum et fugitiuóm semul,
 Indíció quouius álium agnoscit fílium.

5

P E R S O N A E.

ERGASILVS PARASITVS
 HEGIO SENEX
 LORARI
 PHILOCRADES CAPTIVOS
 TYNDARVS CAPTIVOS
 ARISTOPHONTES CAPTIVOS
 PVER
 PHILOPOLEMVS ADVLESCENS
 STALAGMVS SERVOS
 CATERVA.

P R O L O G V S.

Hos quós uidetis stáre hic captiuós duos,
 Vincí quia astant, hí stant ambo, nón sedent.
 Hoc uós mihi testes éstis me uerúm loqui.
 Senéx qui hic habitat, Hégio, 'st huiús pater.
 Set is quo pacto séruat suo síbi patri, 5
 Id ego hic apud uos próloquar, si operám datis.
 Seni huic fuerunt fílii natí duo:
 Aliúm quadrimum púerum seruos sárpuít
 Eamque hinc profugiens uéndidit in Álide
 [Dominó] patri huiusce. iam hóc tenetis? óptu-
 mumst. 10
 Negat hércle [uero] ille últimus. accédito.
 Sí nón ubi sedeat lócus est, est ubi ámbules,
 Quando hístrionem eógis mendicárier.
 Ego mé tua causa, ne érrés, non ruptúrus sum.
 Vos qui potestis ópe uostra censérier 15
 Accípíte relicuom: álieno uti níl moror.
 Fugitíuos ille, ut díxeram ante, huiús patri
 Domo quém profugiens dómínium apstulerat, uén-
 didit.
 Is póstquam hunc emit, dédit eum huic gnató suo
 Pecúliarem, quia quasi una aetás erat. 20
 Hic núnc domi seruit sũo patri nec scít pater:
 Enimúero dí nos quási pilas homínés habent.
 Ratióne[m] habetis, quó modo unum amiserit.

Postquám belligerant [aútem] Aetoli cum Áleis,
 Vt fit in bello, cápitur alter filius. 25
 Medicús Menarchus émit ibidem in Álide.
 Coepít captiuos cónmercari hic Áleos,
 Siquém reperire póssit, qui mutét suum:
 [Illum captiuom: hunc suum esse nescit qui domist]
 Et quóniam heri indaudíuit, de summó loco 30
 Summóque genere cáptum esse equitem ex Álide,
 Nil pretío parsit, filio dum párceret:
 Recónciliare ut fácilius possét domum,
 Emit de praeda hosce ámbos a quaestóribus.
 Hisce aútem inter sese húnct confinxerúnt dolum, 35
 Quo páctq̄ hic seruos súum erum hinc amittát domum.
 Itaque ínter se conmutánt uestem et nómina:
 Illic uocatur Philocrates, hic Týndarus:
 Huius ille, hic illius hódie fert imáginem.
 Et hic hódie docte expédiet hanc falláciam 40
 Et súum erum faciet libertatis cónptem:
 Eodémque pácto frátrem seruabít suum
 Reducémque faciet líberum in patriam ad patrem
 Inprúdens: itidem ut saépe iam in multís locis
 Plus insciens quis fécit quam prudéns boni. 45
 Set inscientes [hí] sua sibi fallácia
 Ita cónpararunt ét confinxerúnt dolum,
 [Itaque hí conmentí dé sua senténtia]
 Vt in sérútitute hic áput suum maneát patrem:
 Ita núnc ignorans [dómi] suo sibi seruít patri. 50
 Homúnculi quantí sunt, quom recógito.
 Haec rés agetur nóbis, uobis fábula.
 Set étiamst paucis uós quod monitos uóluerim.
 Profécto expédiet fábulae huic operám dare:
 Non pértractate fáctast neque ítem ut céterae, 55

Neque spúrcidici insunt uérsus inmemorábiles:
 Hic néque periurus lénost nec meretrix mala
 Neque mles gloriósus. ne uereámini,
 Quia béllum Aetolis ésse dixi cum Áleis:
 Foris filic extra scénam fient praélia. 60
 Nam hoc paéne iniquomst, cómico chorágio
 Conári desubito ágere nos tragoédiam.
 Proin síquis pugnam expéctat, litis cóntrahat:
 Valéntiorem nánetus aduorsárium
 Si erit, ego faciam ut púgnam inspectet nóñ bonam,
 Adeo út spectare póstea omnis óderit. 66
 Abcú. ualete, iúdicés iustíssimi,
 Domí duellique dūellatores óptimi.

A C T V S I.

ERGASILVS.

Iuuentus nomen indidit Scortó mihi,
 Quia inuocatus sóleo esse in conuiuio. 70
 Scio apsúrde dictum hoc dérisiones dicere,
 At ego áio recte. nam in conuiuio sibi
 Amátor, talos quóm iacit, scortum inuocat.
 Estne inuocatum an nón [est? est] planíssime.
 Verum hércle uero nós parasiti plánius, 75
 Quos núnquam quisquam néque uocat neque in-
 uocat:
 Quasi múres semper édimus alienúm cibum.
 Vbi rés prolatae súnť, quom rus hominés eunt:
 Semúl prolatae rés sunt nostris déntibus.
 Quasi quóm caletur cóchleae in occultó latent, 80
 Suó sibi suco ufuont, ros si nón cadit:
 Itém parasiti rébus prolatis latent
 In ocúlto, míseri uítitant sucó suo,
 Dum rúri rurant hómines quos ligúrriant.
 Prolatis rebus párasiti uenátici 85
 Canés sumus: quando rédicunt, Molóssici
 Odiósicique et múltum incommodéstici.
 Et híc quídem herele, nísi qui colaphos pérpeti
 Potís parasitus frángique aulas in caput,
 Vel éxtra portam trígeminam ad saccum slicit. 90
 Quod mihi ne eueniat nón nullumst perículum

Nam póstquam meus est réx potitus hóstium,
 (Ita [enim] belligerant núnť Aetoli cum Áleis:
 Nam Aetólia haec est: fllist captus in Álide
 Philopólemus huius Hégonis fllius 95
 Senís qui híc habitat: quae aédes lamentárie
 Mihi súnť, quas quotiensquómque conspició, fleo)
 Nunc híc ocepit quaéstum hunc fili grátia
 Inhonéstum, maxume álienum ingenió suo:
 Hominés captiuos cónmercatur, sí queat 100
 Aliquem inuenire, súum qui mutet fllium.
 Quod quídem ego nimis quam cúpio [senex] ut im-
 petret:

Nam ni illum recipit, níhil est quo me récipiam.
 Nullá iuuentutis spés est: sese omnés amant.
 Ille dénum antiquis ést adulescens móribus, 105
 Quoius núnquam uoltum tránquillauí grátii.
 Condígne pater est éius moratus móribus.
 Nunc ád eum pergam. sét aperitur óstium,
 Vnde sáturitate saepe ego exiui ébrius.

HEGIO. LORARIVS. ERGASILVS.

HE. Aduórte animum huc sis: ístos captiuos duos
 Heri quos emi dé praeda a quaestóribus, 111
 His indító caténas singulárias,
 Istás maiores quibus sunt uincti démito.
 Sinito ámbulare, sí foris, si intús uolent:
 Set uti ádseruentur mágna diligéntia. 115
 Libér captiuos áuis ferae consímilis est:

Semél fugiundi sí datast occásio,

Satis ést: post illam númquam possis préndere.

LO. 'mnés profecto liberi lubéntius

Sumus quá[m] seruimus. HE. Nón uidere ita tú
quidem. 120

LO. Si nón est quod dem, méne uis dem ipse ín
pedes?

HE. Si déderis, erit extémplo mihi quod dém tibi.

LO. Auis mé ferae consimilem faciam, ut praé dicas.

HE. Ita ut dícis: nam si fáxis, te in caueám dabo.

Set sátis uerborumst: cúra quae iussi átque abi. 125.

Ego ibo ad fratrem ad álios captiuos meos:

Visám ne nocte hac quispiam turbauerint.

Inde mé continuo récipiam rusúm domum.

ER. Aegrést mi hunc facere quaéstum carcerárium
Proptér sui gnati míseriam miserúm senem. 130

Set si illo pacto ille húc conciliari potest,

Vel cárnificinam hunc fácere possum pérpeti.

HE. Qui hic lóquitur? ER. Ego, qui túo maerore
máceror,

Macéscó, consenéscó et tabescó miser.

Ossa átque pellis súm miser aegritúdíne. 135

Neque úmquam quicquam mé iuuat quod edó domi:

Foris aliquantillum étiam quod gusto id beat.

HE. Ergásile, salue. ER. Dí te bene ament, Héegio.

HE. Ne flé. ER. Egone illum nón fleam? ego non
défleam

Talem ádulescentem? HE. Sémper sensi filio 140

Meo té esse amicum et illum intellexí tibi.

ER. Tum déniq[ue] homines nóstra intellegimús bona,

Quom quae ín potestate hábuimus ea amísimus.

Ego, póstquam gnatus túus potitust hóstium,

Expértus quanti fúerit, nunc desídero. 145

HE. Aliénus quom eíus incómodum tam aegré
feras,

Quid mé patrem par fácerest, quoi illest únicus?

ER. Ego álienus? aliénus ille? ah, Héegio,

Numquam istuc dixis néq[ue] animum induxís tuum:

Tibi ille únicus, mihi etiám único magis únicast. 150

HE. Laudó, malum quom amíci tuum ducís malum.

Nunc hábe bonum animum. ER. Oíei: huic illút
dolet,

Quia núnc remissus ést edundi exércitus.

HE. Nullámne interea nánctu's, qui possét tibi

Remissum quem dixi ímperare exércitum? 155

ER. Quid crédís? fugitant ómnes hanc prouínciam,

Quoi optígerat, post Philopólemus quam captíst
tuus.

HE. Non pól mirandumst fúgitare hanc prouínciam.

Multís et multigénerebus opus ést tibi

Militibus: primundum ópus Pistoriénsibust: 160

Eorum áliquot genera sún[t] Pistoriénsium:

Paniceís opus est, ópus Placentínis quoque,

Opus Tárdetanis, ópus est Ficedulénsibus:

Tum máritumi omnes mílites opus sún[t] tibi.

ER. Vt saépe summa ingénia in occultó latent: 165

Hic quális ímperátor nunc priuátus est.

HE. Hábe módo bonum animum. nam illum confidó
domum

In hís diebus mé reconciliássere.

Nam eccúm captiuom hunc ádulescentem [emi]

Áleum

Prognátum genere súmmo et summis dítiis: 170

Hoc illum me mutáre confidó fore.

ER. Ita di deaque faxint. HE. Set numquó foras
Vocátus[es]ad cenám? ER. Nusquam, quód sciam.
Set quíd tu id quaeris? HE. Quía mist natalis dies:
Proptérea te uocári [ad me] ad cenám uolo. 175

ER. Facéte dictum. HE. Sét si pauxillúm potes
Conténtus esse. ER. Ne perpauxillúm modo:
Nam istóc me adsiduo uictu delectó domi.

HE. Age sis roga. ER. Emptum, nísi qui meliorem
ádfereť

Quae mi áque amicis pláceat conditió magis: 180
Quasi fúndum uendam, mēis me addicam légibus.

HE. Profúndum uendis tú quidem, hau fundúm mihi.
Set si uenturu's, témperi. ER. Hem, uel iam
ótiumst.

HE. I módo, uenare léporem: nunc ictím tenes.
Nam méus scruposam uictus conmetát uiam. 185

ER. Numquam ístoc uinces me, Hégio: ne póstules
Cum calceatis déntibus ueniám tamen.

HE. Aspér meus uictus sanést. ER. Sentisne éssitas?

HE. Terréstris cenast. ER. Sús terrestris béstiasť.

HE. Multís holeribus. ER. Cúrato aegrotós domi.
Numquíd uis? HE. Venias témperi. ER. Memorén
mones. 191

HE. Ibo íntro atque íntus súbducam ratiúnculam,
Quantúllum argenti míhi apud trapezitám siet.
Ad frátrem, quo ire díxeram, mox fuero.

ACTVS II.

LORARI. CAPTIVI (PHILOCRATES. TYNDARVS).

LO. Si di ímportales íd uoluere, uós hanc aerumnam
éxequi, 195
Decét pati animo íd aéquo: si íd faciétis, leuior lábor
erit.

Domi fúistis credo líberi:
Nunc séruitus si euénit, ei uos mórigerari mós bonust
Eamque étiam erili império ingeniis uóstris lenem
réddere.

Indígna digna habénda sunt, erus quae facit. 201
CA. Oh. LO. Éiulationé haut opus est: óculis
+ multa miracilitis.

In ré mala animo sí bono utare, ádiuuat.
CA. At nós pudet quia cúm catenis súmus. LO. At
pígeat póstea

Nóstrum erum, [núnc] si uos éximat uínculis
Aut solutós sinat quós argento émerit. 205
CA. Quid [ille] a nobis méuit? scimus nós nostrum
officiúm quod est.

LO. Át fugam fingitis: séntio quam rém agitis.
CA. Fúgiamus nos? quó fugiamus? LO. Ín patriam.
CA. Apage, hau nós íd deceat
Fúgitiuos imitári. LO. Immo edepol, si érit occasio,
haut [íd] dehortor.

CA. Vnum exoráre uos sínite nos. LO. Quídnam
íd est? 210

CA. Vt sine hisce árbitris átque uobís locum

Détis nobís loqui.

LO. Fíat. apscédite hinc. nós concedámus huc.

Sét breuem orátionem incípisse. PH. Hém mi

istuc

Cértum erat: cóncede huc. LO. Ábi tu istim.

TY. Obnóxií 215

Ámbo uobís sumus própter hanc rém, quom
quae

Vólumus nos cópiae fácitis nos cónpotes.

PH. Sécede huc núnc iam, sí uidetúr, procul,

Ne árbitri dícta nostra árbitrarí queant

Neú permanét palam haec nóstra fallácia. 220

Nám doli nón doli súnt, nlsi astú colas,

Sét malum máximum, si id palam próuenit.

Nám si erus tú mihi's átque ego esse mé tuum

Séruom adsimuló, tamen uíso opust, caúto
opust,

Vt sóbrie hoc sineque árbitris 225

Adcúrate agátur, docte ét diligénter.

Tanta incepta rés est: hau sómniculóse hoc

Agúndumst. TY. Ero út me uolés esse. PH.

Spéro.

TY. Nam tú nunc uidés pro tuó caro cápíte

Carum ófferre [mé] meum capút uilitáti. 230

PH. Scio. TY. Át memento scire, quando id quód
uoles habébis.

Nám maxuma párs fere mórem hunc homínés
habent:

Quód uolunt, dum ímpetrant

Síbi, boni súnt: set ubi iam penes sése habent,

Éx bonis péssumi et fraudulentíssumi 235

Fíunt. nunc út mihi té uolo esse aútumo.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

Quód tibi suádeam, suádeam mēo patri.

PH. Pól ego te, si aúdeam, mēum patrem
nóminem:

Nám secundúm patrem tú's pater próximus.

TY. Aúdió. PH. Et própterea saepiús ted ut memi-
neris moneo: 240

Nón ego erus, set tibi conseruos súm. nunc opsecró te
hoc unum:

Quóniam nobis di ímortales ánimum ostenderúnt
suum,

Vt qui erum me tibi fuisse átque esse nunc conseruóm
uelint:

Quom ántehac pro iure ímperitabam mēo, nunc te oro
pér precem,

Pér fortunam incértam et per mei te érga bonitatém
patris 245

Pérque conseruítium, quod [mihi] hóstica euenít manu,
Né me secus honóre honestes, quám quom seruíbás
mihi,

Átque ut qui fuerís et qui nunc síis meminisse ut mé-
mineris.

TY. Scío quidem me té esse nunc et té esse me.
PH. Hém istuc sí potes 249

Mémoriter meminisse, est nobis spés in hac astútia.

HEGIO. PHILOCRATES. TYNDARVS.

HE. Iam ego reuortar intro, si ex his quae uolo exquisiuero.

Vbi sunt isti, quos ante aedis iussi huc produci foras?

PH. Edepol tibi ne in quaestione essemus cautum intéllego:

Ita uinclis custodiisque circummoeniti sumus.

HE. Qui cauet ne decipiatur, uix cauet, quom etiam cauet. 255

Etiam quom cauisse ratus est, saepe is cautor captus est.

An uero non iusta causast ut uos seruem sedulo,

Quos tam grandi sim mercatus praesenti pecunia?

PH. Neque pol tibi nos, quia nos seruas, aequomst uitio uortere,

Neque te nobis, si hinc abeamus, si fuit occasio. 260

HE. Ut uos hic, itidem illi aput uos meus seruatur filius.

PH. Captust? HE. Ita. PH. Non igitur soli nos ignaui fuimus.

HE. Scede huc: nam sunt quae [ego] ex te solo scitari uolo,

Quarum rerum te falsilocom mihi esse nolo. PH. Non ero, 264

Quod sciam: siquid nescibo, id nescium tradam tibi.

TY. Nunc senex est in tonstrina: nunc iam cultrum attinet.

Ne id quidem inuoluceri inicere uoluit, uestem ut ne inquinet.

Sed utrum strictimne attonsurum dicam esse an perpectinam

Nescio: uerum si frugist, usque adutilabit probe.

HE. Quid tu? seruosne esse an liber mauelis, memorá mihi. 270

PH. Proximum quod sit bono quodque á malo longissime,

Id uolo: quamquam non multum fuit molesta seruitus Nec mihi secus erat quam si essem familiaris filius.

TY. Eugepac: Thalém talento non emam Milésium: Nam [pol] ad sapiéntiam huius nimius nugator fuit. 275 Ut facete orationem ad seruitutem contulit.

HE. Quo de genere gnátust illi Philocrates? PH. Polyplúsio,

Quod genus illist unum pollens atque honoratissimum.

HE. Quid ipsus hic? quo honorest illi? PH. Summo atque ab summis uiris.

HE. Tum igitur ei quom in Áleis est grátia tanta, ut praedicas, 280

Quid diuitiae, suntne opimae? PH. Vnde excoquat sebúm senex.

HE. Quid pater? uiuítne? PH. Viuom, quom inde abimus, liquimus:

Nunc uiuatne necne, id Orcum scire oportet scilicet.

TY. Salua res est: philosophatur quoque iam, non mendax modost.

HE. Quid erat ei nomén? PH. Thensauochrysonicochrysidés. 285

HE. Videlicet propter diuitias inditum id nomén quasist?

PH. Immo edepol propter auaritiam ipsus atque audaciam.

[Nam illic quidem Theodoromedes fuit germano nomine.]

HE. Quid tu ais? tenaxne pater est eius? PH. Immo
edepol pertinax:

Quin etiam ut magis noscas, genio suo sibi quando
sacrificat, 290

Ad rem diuinam quibus opus est Samiis uasis utitur,
Ne ipse genius subrupiat: proinde illis ut credat uide.

HE. Sequere hac me igitur. eadem ego ex hoc quae
uolo exquisiuero.

Philocrates, hic fecit hominem frugi ut facere
oportuit.

Nam ego ex hoc quo genere gnatus sis scio: hic fassus
mihi, 295

Haec tu eadem si confiteri uis, tua [e] re feceris,
Quae tamen scito scire me ex hoc. TY. Fecit officium
hic suum,

Quom tibi confessus uerum, quamquam uolui sedulo
Meam nobilitatem occultare et genus et diuitias meas,
Hegio: nunc quando patriam et libertatem perdidisti, 300
Non ego me istunc potius quam te metuere aequom
censeo.

Vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabilis.
Memini quom dicto haut audebat: facto nunc laedat
licet.

Set uiden? fortuna humana fingit artatque ut lubet.
Me qui liber fueram seruom fecit, e summo infumum:
Qui imperare insueram, nunc alterius imperio
opsequor. 306

Et quidem si proinde ut ipse fui imperator familiae
Habeam dominum, non uerear ne iniuste aut grauiter
mi imperet.

Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non uis, uo-
lueram.

HE. Lóquere audacter. TY. Tam ego fui ante liber
quam gnatus tuus. 310

Tam mihi quam illi libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille aput nos seruit, quam ego nunc hic aput te
seruio.

Est profecto deus, qui quae nos gerimus auditque et
uidet.

Is, uti tu me hic habueris, proinde illum illi curauerit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.

Quam tu filium tuum, tam patrem meum desiderat. 316

HE. Memini ego istaec. set fateri eadem quae hic
fassus mihi?

TY. Ego patri meo esse fateor summas diuitias domi
Meque summo genere gnatum. set te optestor, Hegio,
Ne tuum animum auariorum faxint diuitiae meae, 320
Ne, tametsi unicus sum, magis decere uideatur
patri,

Me saturum seruire aput te sumptu et uestitu tuo
Potius quam illi, ubi minime honestumst, mendican-
tem uiuere.

HE. [Ego uirtute deum et maiorum nostrum diues
sum satis.]

Non ego omnino lucrum omne esse utile homini
existumo. 325

Scio ego, multos iam lucrum homines luculentos
reddidit:

Est etiam ubi profecto damnum praestet facere quam
lucrum.

Odi ego aurum: multa multis saepe suasit perperam.
Nunc hoc animum aduerte, ut ea quae sentio pariter
scias.

Filius meus illi aput uos seruit captus [in] Alide: 330

Ēum si reddis mihi, praeterea [tu] unum nummum né
duis:

Ēt te et hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.

TY. Optimum atque aequissimum oras optimumque
hominum es homo.

Sét is priuatam seruitutem seruit illi an publicam?

HE. Priuatam medici Menarchi. TY. Pól is quidem
huius est eluens: 338

Tam hoc quidem tibi inprocliuist, quam imber est,
quando pluit.

HE. Fac is homo ut redimatur. TY. Faciam. sét ted
oro [hoc], Hégio,

HE. Quid uis faciam? dum ab re nequid óres. TY.
Auscultá, scies.

Ego me amitti, donecum ille huc redierit, non postulo:

Vérum, te quaeso, aestumatum hunc mihi des, quem
mittam ad patrem, 340

Vt is homo redimatur illi. HE. Immo alium potius
misero

Hinc, ubi erunt indutiae, illuc, tum qui conueniat
patrem,

Qui tua quae iussis mandata ita ut uelis [ei] perferat.

TY. At nihil est ignotum ad illum mittere: operam
luseris.

Hunc mitte, hic transactum reddet ómne, si illuc
uenerit. 345

Nec quemquam fideliozem neque quoi plus credat potes

Mittere ad eum, nec qui magis sit seruos ex sententia,

Neque adeo quoi tum concedat filium hodie audacius.

Né uereare: meo periculo ego huius experiar fidem

Frétus ingenio eius, quod me esse scit erga se bene-
uolum. 350

HE. Mittam equidem istunc aestumatum tua fide, si
uis. TY. Volo:

Quam citissimé potest, tam hoc cedere ad factum
uolo.

HE. Numquae causast quin, si ille huc non redeat,
uiginti minas

Mihi des pro illo? TY. Optuma immo. HE. Soluite
istum nunc iam,

Atque utrumque. TY. Di tibi omnes ómnia optata
offerant, 355

Quom me tanto honore honestas quomque ex uinculis
eximis.

Hoc quidem hau molestumst iam, quod collus collarí
caret.

HE. Quod bonis benefít beneficium, gratia ea gra-
uidast bonis.

Nunc tu illum si illó's missurus, dice, monstra,
praecipe,

Quae ad patrem uis nuntiari. uin uocem huc ad té?
TY. Voca. 360

HE. Quae res bene uortat mihi meoque filio
Vobisque: uult te nouos erus operam dare

Tuo ueteri domino, quod is uelit, fideliter.

Nam ego aestumatum huic dedi te uiginti minis:
Hic autem te ait mittere hinc uelle ad patrem, 365

Meum ut illi redimat filium, mutatio
Intér me atque illum ut nostris fiat filiis.

PH. Vtroqueuorsum rectumst ingenium meum,
Ad te atque [ad] illum: pro rota me uti licet.

Vel ego huc uel illuc uortar, quo imperabitis. 370

HE. Tu tibi tuopte ingenio prodes plurimum,
Quom seruitutem fers ita ut ferri decet.

Sequere: én tibi hominem. TY. Hábeo gratiám tibi,
Quom cópiam istam mi ét potestatém facis,

Vt ego ad parentis hunc remittam nuntium, 375

Qui mé quid rerum hic ágitem et quid fieri uelim,

Patri meo ordine ómnem rem illuc pérferat.

Nunc íta conuenit inter me atque hunc, Týndare,

Vt te aestumatum in Álidem mittam ad patrem:

Si nó n rebitas, huic ut uiginti minas 380

Dem pró te. PH. Recte cónuenisse séntio.

Nam páter expectat aut me aut aliquem nuntium,

Qui hinc ad se ueniat. TY. Érgo animum aduortás
uolo,

Quae nuntiare hinc té uolo in patriam ad patrem.

PH. Philocrates, ut adhuc locorum féci, faciam
sédulo, 385

Vt potissimum quod in rem récte conducát tuam
Íd petessam id pérsequarque córde atque animo et
uíribus.

TY. Fácis ita ut te fácere oportet: núnc animum
aduortás uolo.

Ómnium primúm salutem dícito matri ét patri

Ét cognatis ét siquem alium béneuolentem uideris: 390

Me hic ualere et séruitutem séruire huic homini
óptumo,

Qui me honore honéstiosem sémper fecit ét facit.

PH. Ístuc ne praecipias, facile mémoria memini
tamen.

TY. Nam équidem nisi quod cústodem habeo líberum
me esse árbítror. 394

Dícito patri, quo pacto mihi [nunc] cum hoc conuenerit

De húius filió. PH. Quae memini, móra merast
monérier.

TY. Vt eum redimat ét remittat nóstrum huc amborúm
uicem.

PH. Méminero. HE. At quam primum poterit: in
rem utriquest máxime.

PH. Nó n túum tu mágis uidere quam ille suum gnatum
cupit.

HE. Méus mihi, suus quoíquest carus. PH. Númquid
aliut uís patri 400

Nuntiarí? TY. [Me hic ualere et tute audacter dícito,
Týndare, inter] Nós fuisse ingénio hau discordábili,
Néque te conmeruisse culpam néque me aduorsatum
tibi,

Béneque ero gessísse morem in tántis aerumnís tamen,
Néque med unquam déséruisse té neque factis néque
fide 405

Rébus in dubiis, egenis. haéc pater quando sciet,
Týndare, ut fueris animatus érga suum gnatum
átque se,

Númquam erit tam auárus, quin te emittat gratiis
manu.

Ét mea opera, si hinc rebito, faciam ut faciat fácilius:
Nám tua opera et cómitate et uirtute et sapiéntia 410
Fécisti ut redire liceat ad parentis dénuo,
Quóm aput hunc conféssus es et génu et diuitiás
meas:

Quó pacto emisisti e uinclis túum erum tua sapiéntia.
PH. Féci ego ita ut conmémoras, et te méminisse id
gratúmst mihi.

Mérito [tuo] tibi ea éuenerunt á me. nam nunc, Philo-
crates, 415

Sí ego item memorém quae me erga múlta fecisti
bene,

Nóx diem adimat: nám quasi seruos méus sis, nihilo
sétius

Ópsequiosus [tú] mihi semper fúistí. HE. Di uostrám
fidem,

Hóminum ingenium liberale. ut lácrumas excutiún-
mihi.

Videas corde amáre inter se: cuántis [hic modo]
laúdibus 420

Súum erum seruos cónlaudauit. TY. Pól istic me
haut centénsunam

Pártem laudat, quam ípse meritust út laudetur laú-
dibus.

HE. Érgo quom optumé fecistí, núnc adest occásio
Bénéfacta cumuláre, ut erga hunc rém geras fidelíter.

PH. Mágis non factum póssum uelle quam ópera
experiar pérsequi: 425

Id uti scias, Iouém supremum téstem do [tibi], Hégio,
Me infidelem nó n futurum Phlócrati. HE. Probus
és homo.

PH. Néc me secus umquam éi facturum quícquam
quam memét mihi.

TY. Ístac dicta te expédire et óperis et factís uolo,
Ét quom minus dixí quam uolui dé te, animum ad-
uortás uolo 430

Átque horunc uerbórum causa cáue tu mi iratús
fuas.

Sét, te quaeso, cógitato hinc mēa fide mittí domum
Te aéstumatam et méam esse uitam hic pró te positam
pígnéri,

Né tu me ignorés, quom extemplo meo é conspectu
apscésseris,

[Quom me seruom in seruitute pro te hic reliqueris]

Túque te pro líbero esse dúcas, pignus déseras, 436
Néque des operam pró me ut huius réducem facias
fílium.

Scíto te hinc mínis uiginti aéstumatam mittier.

Fác fidele sis fidelis, cáue fidem fluxám geras.

Nám pater, scio, faciet quae illum fácere oportet
ómnia. 440

Sérua tibi in perpétuom amicum me átque hunc in-
uentum ínueni.

Haéc per dexterám tuam te dextera retinéns manu

Ópsecro, infidélior mi né fuas quam ego súm tibi.

Hóc age [sis]: tu mihi nunc erus es, tú patronus, tú
pater:

Tibi conmodo spés opesque méas. PH. Mandauistí
satis. 445

Sátin habes, mandáta quae sunt fácta si referó?
TY. Satis.

PH. Ét tua et tua húc ornatus réueniam ex sen-
téntia.

Númquid aliut? TY. Vt quam primum póssis redeas.
PH. Rés monet.

HE. Iám [tu] sequere mé, uaticum út dem a trapezitá
tibi:

Éadem opera a praetóre sumam sýngraphum. TY.
Quem sýngraphum? 450

HE. Quem híc ferat secum ad legionem, hinc ire huic
ut liceát domum.

Tu íntro abi. TY. Bene ámbulato. PH. Béne uale.

HE. Edepol rém meam

Cónstabiliui, quom illos emi dé praeda a quaestó-
ribus.

Éxpédiui ex séruitute fílium, si dís placet.

At etiam dubitavi hos homines emerem an non
emerem diu. 455

Servate istum sultis intus, servi, ne quoquam
pedem

Ecferat sine custodela. [iam] ego apparebo domi,

Ad fratrem modo [ad] captivos alios inuiso meos.

Eadem percontabor, ecqui hunc adulescentem noverit.

Sequere tu: te ut amittam, ei rei primum praeuerti
uolo. 460

A C T V S III.

ERGASILVS.

Miser homost, qui ipsus sibi quod edit quaerit et id
aegre inuenit.

Sed illest miserior, qui et aegre quaerit et nihil in-
uenit.

Ille miserrimus est, qui, quom esse cupiit, quod edit
non habet.

Nam hercle ego huic die, si liceat, oculos ecfodi-
am:
lubens:

Ita malignitate oneravit omnis mortalis mihi. 465

Nequae ieiuniosorem nec magis ecfertum fame

Vidi nec quom minus procedat quidquid facere oc-
ceperit:

Ita uenter gutturque resident esurialis ferias.

Illicet parasiticae arti maxumam in malam crucem:

Ita iuuentus iam ridiculos inopes ab se segregat. 470

Nil morantur iam Lacones imi supsellii viros,

Plagipatidas, quibus sunt uerba sine penu et pecunia.

Eos requirunt, qui, lubenter quom ederint, reddant
domi.

Ipsi opsonant, quae parasitorum ante erat provincia.

Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, 475

Quam in tribu sontis aperto capite condemnant reos,

Nequae ridiculos iam terunci faciunt. sese omnem
amant.

Nám uti dudum hinc ábii, accessi ad ádulescentis in foro:

'Sáluete' inquam: 'quo ímus una ad prándium?' atque illi tacent.

'Quis ait "hoc" aut quis profitetur?' inquam: quasi muti silent, 480

Néque me rident. 'úbi cenamus [hódie]?' inquam atque illi ábnuont.

Díco unum ridículum dictum de dictis melióribus,

Quibus solebam ménstrualis épulas ante apiscier:

Némo ridet. scíui extemplo rém de conpécto geri.

Né canem quidem íuritatum uóluit quisquam imitárier, Sáltém, si non árriderent, déntis ut restríngerent. 486

Ábeo ab illis, póstquam uideo mé sic ludificárier.

Pérگو ad alios, uénio ad alios, déinde ad alios: úna rest.

Ómnes de conpécto rem agunt, quási in Velabro oleárii.

[Nunc redeo inde, quoniam me ibi uideo ludificárier.]

Ítem alii parasíti frustra obámbulabant in foro. 491

Núnc barbarica lége certumst íus meum omne pérsequi.

Cónsíllium qui iniére, quo nos uctu et uita próhibeant,

Ís diem dicam, ínrogabo múltam, ut mihi cenás decem

Meo árbitratu dént, quom cara annóna sit. sic égero.

Núnc íbo ad portum hínc. est illi mi úna spes cenática: 496

Si éa decolabít, redibo huc ad senem ad cenam ásperam.

HEGIO. (ARISTOPHONTES.)

Quid ést suauíus quam

Bene rém gerere bóno puplicó, sicut féci

Ego heri, quom emi hosce hómines. ubi quisque uident [me hódie], 500

Eúnt obuíam gratulánturque eám rem.

Ita [núnc] me miserúm restitádo, retinédo

Lassúm reddidérunt:

Vix éx gratuládo miser iam eminébam.

Tandem ábii ad praetorem. sibi uix requieui, rogo

Mihi sýngraphum: datur: slico 506

Dedi Týndaro: ille ábít domum:

Inde slico praeuórtor

Domúm, postquam id áctumst.

Eo prótinus ad fratrem, mei ubi álii sunt captui: 510

Rogó Philocratem ex Álide equis hóminum norit: [átque] hic

Exclámat, esse eum síbi sodalem: díco eum esse apút me.

Hic éxtemplo orat ópsecratque, eum síbi uidere ut liceat.

Iussi slico hunc exóluier. inde ábii. nunc tu séquere,

Vt quód me orauisti ímpetres, eum hóminem uti conuénias. 515

T Y N D A R V S.

Nunc íllut est, quom mé fuisse quam ésse nimio máuelim:

Nunc spés opes auxílliaque a me ségregant spernúntque se.

[Hic ille est dies, quom nulla uitae mēae salus sperābilis:
Neque auxiliū mist neque adeo spes, quae mi hunc
aspellāt metum: 519

Nec sūdolis mendāciis mihi ūsqum mantellūmst meis.]
Nec sūcophantiis nec faciis ūllum mantellum ōbuiamst.
Neque dēprecatīō perfidiis mēis nec malefactis fugast.
[Nec cōfidentiae ūsqum hospitiumst nec deuorticulūm
dolis.]

Operta quae fuere aperta sūnt, patent praestīgiae.

Omnis palamst res: neque de hac re negōtiumst, 525
Quin male occidam ōppetamque pēstem eri uicēm malam.
Pērdidit me Aristophontes hīc, qui intro aduenit
modo:

Is me nouit, is sodalis Philocrati et cognātus est.

Neque Salus seruāre, si uolt, mē potest: nec cōpiast
[Me expediundi], nisi si astutiam āliquam corde
māchinor.

Quām, malum? quid māchiner, quid cōmminiscar,
haereo: 531

[Nisi] nugas inēptiasque iam incipisso māxumas.

HEGIO. ARISTOPHONTES. TYNDARVS. LORARI.

HE. Quo illūm nunc hominem prōripuisse fōras se dicam
ex aēdibus?

TY. Enimuēro nunc ego ōccidi: eūnt ad te hostes,
Týndare.

Quid fābulabor? quid negabo? aut quid fatebor? [nām]
mihi 535

Res ōmnis in incertō sitast: quid rēbus confidām meis?
Vtinām te di prius pērdērent, quam pēriisti e patriā tua,

Aristophontes, qui ex parata re inparatam omnem facis.
Occisast haec res, nisi reperio atrocem mi aliquam
astutiam.

HE. Sequere: en tibi hominem, adi atque adloquere.

TY. Quis homost me hominum miserior?

AR. Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare
oculos, Týndare, 541

Prōque ignoto me aspēnari, quāsi me numquam
nōueris?

Ēquidem tam sum seruus quam tu, etsi ego domi liber
fui,

Tu usque a puero seruitutem seruiuisti in Alide.

HE. Edepol minime miror, si te fugitat aut oculos
tuos 545

Aut si te odit, qui istum appelles Týndarum pro
Philocrate.

TY. Hégio, hic homō rabiosus hábitus est in Alide:

Né tu quod istic fābuletur aūris inmittās tuas.

Nām istic hastis insectatus est domi matrem et patrem,

Ēt illic isti qui sputatur mōrbus interdum uenit. 550

Prōin tu ab istoc prōcul apscedas. HE. Vltro istum a
me. AR. Ain, uerbero,

Mé rabiosum atque insectatum esse hástis meum me-
morās patrem?

Ēt eum mihi esse mōrbum, ut qui med opus sit in-
sputārier?

HE. Né uerere, multos iste mōrbus homines mácerat,
Quibus insputari saluti fuit atque is profuit. 555

AR. Quid, tu autem etiam huic crēdis? HE. Quid ego
crēdam huic? AR. Insanum esse me.

TY. Viden tu hunc, quam inimico uoltu intūitur?
concedi optumumst,

Hégio: fit quód ego dixi: glíscit rabies: cáue tibi.

HE. Crédidi esse insánum extemplo, ubi te áppellauit Týndarum.

TY. Quín suum ipse intérdum ignorat nómen neque scit qui siet. 560

HE. Át etiam te sũum sodalem esse áibat. TY. Hau uidi magis:

Ét quidemAlcmaeus átque Orestes étLycurgus póstea Vna opera mihi sũnt sodales qua íste. AR. At etiam, fúrcifer,

Mále loqui mi audés? non ego te nóui? HE. Pol planum íd quidemst:

[Non nouisse, qui istum appelles Tyndarum pro Philocrate.] 565

Quém uides, eum ignóras: illum nóminas, quem nónon uides.

AR. Ímmo iste eum sese áit qui non est ésse et qui ueróst negat.

TY. Tu enim repertu's, Philocratem qui súperes ueriuérbio.

AR. Pól, ego ut rem uideó, tu inuentu's, uéra uanitúdine

Qui conuincas. sét quaeso hercle agedum áspice ad me. TY. En. AR. Díe modo, 570

Tén negas Týndárum esse? TY. Nego ego. AR. Tún te Philocratem ésse ais?

TY. Égo [uero] inquam. AR. Túnne huic credís? HE. Plús quidem quam tibi aut mihi:

Nam ille quidem, quem tú esse hunc memoras, hódie hinc abiit Álidem

Ád patrem huius. AR. Quém patrem, qui séruos est? TY. Et tú quidem

Séruos es, libér fuisti: et égo me confidó fore, 575
Si huius huc recónciliasso in líbertatem fílium.

AR. Quid ais, fúrcifer? tun natum té esse memoras líberum?

TY. Nón equidem me Líberum, set Philocratem esse aíó. AR. Quid est?

Vt scelestus, Hégio, nunc íste [te] ludós facit. Nám is est seruos ipse neque praetér se unquam ei seruós fuit. 580

TY. Quía tute ipse egés in patria nec tibi qui uiuás domist,

Ómnis inueníri similis túi uis: non mirúm facis: Ést miserorum, ut máleuolentes sũnt atque inuideánt bonis.

AR. Hégio, uide síis nequid tu huic témere insistas crédere:

Átque ut perspició, profecto íám aliquid pugnaé dedit: 585

Fílium tuum quód redimere se áit, id ne utiquam míhi placet.

TY. Scío te id nolle fieri: efficiam támen ego id, si di ádiuuant.

Íllum restítuam huic, hic autem in Álidem me meó patri:

Própterea ad patrem hinc amisi Týndarum. AR. Quín tútte is es:

Néque praeter te in Álide ullus séruos istoc nóminest. 590

TY. Pérgin seruom me éxprobrare esse, íd quod ui hostili óptigit?

AR. Énim iam nequeo cóntineri. TY. Heus, aúdin quid áit? quín fugis?

Iám illic híc nos insectabit lápidibus, nisi illúnc íubes
Cónprehendi. AR. Crúciór. TY. Ardent óculi:

fune opust, Hégio:

Viden tu illi maculári corpus tótum maculis lúridis?

Átra bilis ágitat hominem. AR. At pól te, si híc
sapiát senex, 596

Pfx atra agitet áput carnificem túoque capiti inlúceat.

TY. Iám deliraménta loquitur, láruae stimulant
uirum.

HE. Quíd, si [ego] hunc [nunc] cónprehendi iússerim?

TY. Sapiás magis.

AR. Crúciór lapidem nón habere mé, ut illi mastígiae
Cérebrum excutiam, qui me insanum uérbis concinnát
suis. 601

TY. Aúdin lapidem quaéritare? AR. Sólus te
solúm uolo,

Hégio. HE. Istinc lóquere, siquid uís, procul:
tamen aúdiam.

TY. Námque edepol si adbítes propius, ós denasabít
tibi

Mórdicus. AR. Neque pól me insanum, Hégio, esse
créduis 605

Néque fuisse umquám neque esse mórbum, quem ístic
aúumat.

Vérum siquid métuis a me, iúbe me uincirí: uolo,

Dúm ístic ítidem uínciatur. TY. Ímmo eniuero,
Hégio,

Ístic qui uolt uínciatur. AR. Táce modo: ego te,
Philocrates

Fálse, faciamut uérus hodie réperiare Týndarus. 610

Quíd mi abnutas? TY. Tibi ego abnuto? * * * * *

* * * * * quíd agat, si apsis lóngius?

HE. Quíd ais? quíd, si adeam hunc insanum? TY.

Núgas: Iudificábitur,

Gárriet quoi néque pes umquam néque caput con-
páreat.

Órnamenta apsunt: Aiacem, hunc quóm uides, ipsúm
uides. 615

HE. Nihilí facio, tamen adibo. TY. Nunc ego om-
nino óccidi,

Nunc ego inter sacrúm saxumque stó nec quid faciám
scio.

HE. Dó tibi operam, Aristophontes, síquid est quod
mé uelis.

AR. Éx me audibis uéra quae nunc fálsa opinare,
Hégio.

Sét primum hoc med éxpurgare tibi uolo, me in-
sániam 620

Néque tenere néque mi esse ullum mórbum nisi quod
séruio.

Át ita me rex deórú atque hominú fáxit patriae
cónpotem,

Vt ístic Philocratés non magis est quam aut ego aut
tu. HE. Eho, díe mihi,

Quís illic igitur ést? AR. Quem dudum díxi a prin-
cipió tibi.

Hóc si secus repéries, nullam causam dico quín mihi
Ét parentum et libertatis áput te deliquió siet. 626

HE. Quíd tu ais? TY. Me túum esse séruom et té meum
erum. HE. Haut istúc rogo.

Fúistin liber? TY. Fúi. AR. Eniuero nón fuit,
núgas agit.

TY. Qui tu scis? an tú fortasse fúisti meae matri
ópstitrix,

Qui id tam audacter dicere audes? AR. Puerum
te uidi puer. 630

TY. At ego te maiorem uideo maior: en rusum tibi.
Meam rem non curas, si recte facias: num ego curam
tuam?

HE. Fuitne huic pater Thensaurochrysonicochry-
sides?

AR. Non fuit: neque ego istuc nomen umquam au-
didi ante hunc diem.

Philocrati Theodromedes fuit pater. TY. Peres
probe. 635

Quinquiescis? [i] directum, cor meum, ac suspende te:
Tu supsultas, ego miser uix asto prae formidine.

HE. Satin istuc mihi exquisitumst fuisse hunc ser-
uom in Alide

Neque esse hunc Philocratem? AR. Tam satis quam
numquam hoc inuenies secus.

Set ubi is nunc est? HE. Vbi ego minime atque ipse
se uult maxime. 640

Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
Huius scelesti technis, qui me ut libitumst ductauit
dolis.

Set uide sis. AR. Quin exploratum dico et proui-
sum hoc tibi.

HE. Certo? AR. Quin nihil, inquam, inuenies ma-
gis hoc certo certius:

Philocrates iam inde usque amicus fuit mihi a puero
puer. 645

HE. Set qua facies tuus sodalis Philocrates? AR.
Dicam tibi:

Macilento ore, naso acuto, corpore albo, oculis
nigris,

Subrustus, aliquantum crispus, cinnatus. HE.
Conuenit.

TY. Ut quidem hercle in medium ego hodie pessime
processerim:

Vae illis uirgis miseris, quae hodie in tergo morien-
tur meo. 650

HE. Verba mihi data esse uideo. TY. Quid cessa-
tis, conpedes,

Currere ad me meaque amplecti crura, ut uos cu-
stodiam?

HE. Satin illi me hodie scelesti capti ceperunt dolo?
Illic seruom se adsimulabat, hic sese autem liberum.

Nucleum amisi, retinui pigneri putamina. 655
Ita mi stolido sum uorsum os subleuere officis.

Hic quidem me numquam inridebit. Colaphe, Corda-
lio, Corax,

Ite istinc, eferre lora. LO. Num lignatum mittimur?

HE. Inferte manicas [actutum] huic mastigiae.

TY. Quid hoc est negoti? quid ego deliqui? HE.
Rogas? 660

Sator sartorque scelerum et messor maxime.

TY. Non occatorem prius audebas dicere?

Nam semper occant prius quam sariunt rustici.

HE. Atat, ut confidenter mihi contra astitit.

TY. Decet innocentem seruom [hominem] atque
innoxium 665

Confidentem esse, suum apud erum potissimum.

HE. Astringite isti sultis uehementer manus.

TY. Tuus sum, tu has quidem [mihi] uel prae-
cidit iube.

Set quid negotist quam ob rem suscensas mihi?

HE. Quia me meamque rem, quod in te uno fuit, 670

Tuis scelestis fãlsidicis fallãciis
 Dilãcerauisti deãrtuanistiq̃ue opes,
 Confecisti omnis res ac rationes meas.
 Ita mi exemisti Philocratem fallãciis.
 Illum esse seruom credidi, te liberum: 675
 Ita uosmet aiebãtis itaque nomina
 Inter uos permutãtis. TY. Fateor omnia
 Facta esse ita ut tu dicis et fallãciis
 Abisse eum aps te meã opera atque astutia:
 An, opsecro hercle te, id nunc suscensẽs mihi? 680
 HE. At cum cruciatu maximo id factumst tuo.
 TY. Dum ne ob malefacta, peream: parui [id]
 aestumo.

Si ego hic peribo, ast ille, ut dixit, non redit:
 At erit mi hoc factum mortuo memorabile,
 [Me] meum erum captum ex seruitute atque ho-
 stibus 685

Reducem fecisse liberum in patriam ad patrem,
 Meumque potius me caput periculo
 [Hic] praepoptauisse quam is periret ponere.
 HE. Facito ergo ut Acherunti clueas gloria.
 TY. Qui per uirtutem perit, at non [is] interit. 690
 HE. Quando ego te exemplis pessumis cruciauero
 Atque ob sutelas tuas te morti misero,
 Vel te interisse uel perisse praedicent,
 Dum pereas, nihil interduo aiant uiuere.
 TY. Pol si istuc faxis, haud sine poena feceris, 695
 Si ille huc rebitet, sicut confido adfore.
 AR. Pro di immortales: nunc ego teneo, nunc scio
 Quid hoc negotist. meus sodalis Philocrates
 In libertatest apud patrem in patria. benest:
 Nec est mihi quisquam, melius aequo uelim. 700

Set hoc mihi aegrest, me huic dedisse operam
 malam,

Qui nunc propter me meaque uerba uinctus est.
 HE. Votum te quicquam mi hodie falsum proloqui?
 TY. Votui. HE. Quor es ausus mentiri mihi?
 TY. Quia uera obessent illi, qui operam da-
 bam: 705

Nunc falsa prosunt. HE. At tibi oberunt. TY.
 Optumest:

At erum seruau, quem seruatum gaudeo,
 Quoi me custodem addiderat erus maior meus.
 Set malene id factum [tu] arbitrare? HE. Pesus-
 sume.

TY. At ego aio recte, qui aps te sorsum sentio: 710
 Nam cogitato, siquis hoc gnato tuo
 Tuus seruos faxet, qualem haberes gratiam?
 Emitteresne necne cum seruom manu?
 Essetne aput te is seruos acceptissimus?
 Responde. HE. Opinor. TY. Quor ergo iratus
 mihi's? 715

HE. Quia illi fuisti [tu] quam mihi fidelior.
 TY. Quid? tu una nocte postulauisti et die
 Recens captum hominem, nuperum et nouicium,
 Te perdocere, ut melius consulere[m] tibi
 Quam illi quicum una [a] puero aetatem ex-
 geram? 720

HE. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite
 Vbi ponderosas, crassas capiat conpedis:
 Inde ibis porro in latomias lapidarias.
 Ibi quom alii octonos lapides cefodiunt, nisi
 Cotidiano sesquiopus confeceris, 725
 Sescentoplago nomen indetur tibi.

AR. Per deos atque homines ego te optestor,
Hegio,

Ne tu istunc hominem perdis. HE. Curabitur:

Nam noctu neruo uinctus custodibitur,

Interdus sub terra lapides eximet. 730

Diu ego hunc cruciabo, non uno apsoluam die.

AR. Certumnest tibi istuc? HE. Non moriri
certiust.

Abducite istum actutum ad Hippolytum fabrum,

Iube te huic crassas conpedis inpingier.

Inde extra portam ad meum libertum Cordalum 735

In lapidinas facite deductus siet:

Atque hunc me uelle dicite ita curarier,

Nequi deterius huic sit quam quod pessumest.

TY. Quor ego te inuito me esse saluom postulem?

Periculum uitae meae tuo stat periculo. 740

Post mortem in morte nihil est quod metuam mali.

Etsi peruiuo usque ad summam aetatem, tamen

Breue spatiumst perferendi quae minitas mihi.

Vale atque salue, etsi aliter ut dicam meres.

Tu, Aristophontes, de me ut meruisti ita uale: 745

Nam mihi propter te hoc optigit. HE. Abducite.

TY. At unum hoc quaeso, si huc rebitet Philo-
crates,

Vt mi eius facias conueniundi copiam.

HE. Peristis, nisi iam hunc e conspectu abducitis.

TY. Vis haec quidem herclest, et trahi et trudi
semul. 750

HE. Illést abductus recta in phylacam, ut dignus est.

Ego illis captiuis aliis documentum dabo,

Ne tale quisquam facinus incipere audeat.

Quod apsqe hoc esset, qui mihi hoc fecit palam,

Vsque offrenatum suis me ductarent dolis. 755

Nunc certumst nulli posthac quicquam credere.

Satis sum semel decéptus: speraui miser

Ex seruitute me exemisse filium.

Ea spes elapsast. perdidi unum filium,

Puerum quadrimum quem mihi seruos surpuit, 760

Neque eum seruom umquam repperi neque filium:

Maior potitus hostiumst. quod hoc est scelus:

Quasi in orbitatem liberos produxerim.

Sequere hac: redducam te ubi fuisti. neminis

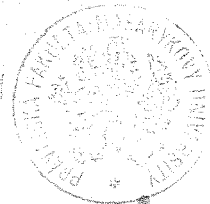
Misereri certumst, quia mei miseret neminem. 765

AR. Exauspicaui ex uinculis: nunc intellego

Redauspicandum esse in catenas denuo.

SEMINÁRIJ

Hist. p. f.

KNIHOVNA

oddělení

ACTVS III.

ERGASILVS.

Iúppiter suprême, seruas mé measque augés opes:

Máximas opimitates ópiparasque offérs mihi:

Laudém, lucrum, ludúm, iocum, festiuitatem, férias, 770

Pompám, penum, potátiones, sáuritatem, gáudium.

[Saluós sum] nec quoiquam hómíni supplicáre nunc certúmst mihi:

Nam uél prodesse amíco possum uél inimicum pérdere.

Ita híc me amoenítate amoena amoénus onerauit dies:

[Ita] síne sacris heréditatem sum áptus ecfertíssumam.

Nunc ád senem cursúm capessam hunc Hégonem, quói boni 776

Tantum ádfero, quantum ípsus a dis óptat, atque etiam ámplius.

Nunc céрта res est, èodem pacto ut cómici seruí solent,

Coníciam in collum pállium, primo éx me [ille] hanc ut rem aúdiat:

Speróque me ob hunc núntium [esse] actérnum adepturúm cibum. 780

HEGIO. ERGASILVS.

HE. Quanto in pectore hanc rem meó magis uolúto,

Tantó mi aegritúdo auctiór est in ánimo,

Ad íllum modúm sublitum ós esse mi hódie:

Neque íd perspicere quíui.

Quod quóm scibítur, [tum] per úrbem inridébor. 785

Quom extémplo ad forum áduenero, ómnes loquéntur:

‘Hic illest senéx doctus, quói uerba dáta sunt.’

Set Érgasilus éstne híc, procúl quem [ire] uideo?

Conlécto quidémst pallió: quidnam actúrust?

ER. Moue áps te morám [nunc], Érgásile, atque age hanc rem. 790

Mínor interminórque, nequis mi [hódie] opstiterit óbuiam,

Nísi qui satis diú uixisse sése homo arbitrábitur:

Nám qui opstiterit óre sistet. HE. Híc homo pugilatam incípit.

ER. Fácere certumst. pròinde ita omnes ítinera insistánt sua,

Néquis in hac plateá negoti cónferat quicquám sui: 795

Nám meus est ballísta pugnus, cúbitus catapultást mihi, Húmerus aries: túm genu ut quemque íccero, ad terrám dabo.

Déntilegos omnis mortalis fáciam, quemque offéndero.

HE. Quae illaec est minátio? nam néqueo mirarí satis.

ER. Fáciam ut huius dié locique méique semper méminerit: 800

Quí mi in cursu opstiterit, faxo uítæ is opstiterít suæ.

HE. Quid híc homo tantum incípiisset fácere cum tantís minis?

ER. Príus edico, néquis propter cúlpan capiatúr suam:

Cóntinete uós domi, prohibéte a uobis úm meam.

HE. Míra edepol sunt ni híc in uentrem sumpsit
confidéntiam. 803

Vae misero illi, quóius cibo iste factust imperiósior.

ER. Túm pistores scróspasci, qui alunt furfuri sues,
Quárum odore praéterire nemo pistrinúm potest:

Éorum si quoiúsquam scrofam in púplico conspéxero,
Éx ipsis dominis meis pugnis éxculcabo fúrfures. 810

HE. Básilicas edíctiones átque imperiósas habet.

Sátur homost, habét profecto in uentre confidéntiam.

ER. Túm piscatorés, qui praehibent pópulo piscis
foétidos,

Qui áduchuntur quádrupedanti crúcianti canthério,
Quórum odos subbásilicanos ómnis abigit in forum: 815

Éis ego ora uérberabo súrpiculis piscáriis,

Vt sciant, aliéno naso quam éxhibeant moléstiam.

Túm lanii autem, qui concinnant liberis orbás ouis,

Qui locant caedúndos agnos ét dupla agninám danunt,
Qui petroni nómen indunt uérueci sectário: 820

Éum ego si in uia petronem púplica conspéxero,

Ét petronem et dómínun reddam mórtalis misér-
rumos.

HE. Eúge: edíctionés aedilícias [pol] habet híc
quidem:

Mírumque adeost ni húncc Aetoli sibi fecere agorá-
nomum.

ER. Nón ego nunc parasítus sum, set régum rex re-
gálio: 825

Tántus uentri cónmeatus méo adest in portú cibus.

Sét ego cesso hunc Hérgionem oneráre laetitía senem?

Qui homine [hominum] adaéque nemo uiult fortunátior.

HE. Quae illaec est laetitía, quam illic laétus largi-
túr mihi?

ER. [Púltabo aedis:] heús, ubi estis? écquis hoc
aperit óstium? 830

HE. Híc homo ad cenam récipit se ad me. ER. Ápe-
rite hasce ambás foris

Príus quam pultando ássulatim fóribus exitiúm dabo.

HE. Pérlubet hunc cónloqui hominem: Ergásile.

ER. Qui Ergasilúm uocat?

HE. Réspice [me]. ER. Fortúna tibi quod nec faciet
nec [núnc] facit,

Hóc me iubes. set quíst? HE. Respicedum ad me:

Hérgio sum. ER. Óh mihi: 835

Quántumst hominum [tu] óptume optumórum, in tem-
pore áduenis.

HE. Néscio quem ad pórtum nactu's, úbi cenes:
eo † fastidis.

ER. Cédo manum. HE. Manúm? ER. Manum, inquam,
cédo tuam actutúm. HE. Tene.

ER. Gaúde. HE. Quid ego gaúdeam? ER. Quia ego
ímpero. age gaudé modo.

HE. Pól maerores mi ánteuortunt gaúdiis. ER. * * * *
Iám ego ex corpore éxigam omnis máculas maerorúm
tibi: 841

Gaúde audacter. HE. Gaúdeo, etsi níl scio quod
gaúdeam.

ER. Béne facis: iubé . . HE. Quid iubeam? ER. Ígnem
ingentem fieri.

HE. Ígnem ingentem? ER. Íta dico, ut sit mágnus.
HE. Quid? me, uólturi,

Túan causa aedis incensurum cénset? ER. Noli
iráscier. 845

Iúben an non iubés astitui aúlas, patinas élui,
Láridum atque epulás fouerí fóculis in feruéntibus,

Álium piscis praéstinatum abire? HE. Hic uigilans
sómniat.

ER. Álium porcinam átque agniam et púllos galli-
náceos?

HE. Scís bene esse, sí sit unde. ER. Múraenam at-
que ophthálmiam, 850

Hóraeum, scombrum ét trugonum et cétum et mollem
cáseum?

HE. Nóminandi istórum tibi erit mágis quam edundi
cópia

Híc aput me, Ergásile. ER. Mean me caúsa hoc cen-
ses dicere?

HE. Néc nihil hodie néc multo plus tu híc edes, ne
frústra sis:

Pròin tu tuí cotídiani uícti uentrem ad me ádferas. 855

ER. Quín ita faciam ut túte cupias fácere sumptum,
etsi égo uotem.

HE. Égone? ER. Tu ne. HE. Túm tu mi igitur érus
es. ER. Immo béneuolens.

Vín te faciam fórtunatum? HE. Málim quam mise-
rúm quidem.

ER. Cédo manum. HE. En manúm. ER. Di te om-
nes ádiuuant. HE. Nil sentio.

ER. Nón enim es in sentíceto, eó non sentis. sét
iube 860

Vása tibi pura ádparari ád rem diuinám cito
Átque agnum [huc] adféri propere pínguem. HE.

Quor? ER. Vt sacrufices.

HE. Quoí deum? ER. Mihi [quidem] hércle: nam ego
nunc tibi sum summus Iúppiter:

Ídem ego sum Salús, Fortuna, Lúx, Lactitia, Gaú-
dium.

Pröinde tu deum hunc sáturitate fácias tranquillúm
tibi. 865

HE. Éssurire mihi uidere. ER. Mihi quidem essurio,
nón tibi.

HE. Tuo árbitratu: fácite patior. ER. Crédo: con-
suetú's puer.

HE. Iúppiter te díque perdant. ER. Te hércle mi
aequomst grátias

Ágere ob nuntiúm: tantum ego nunc póрто a portu
tibi boni.

Núnc tu mihi placés. HE. Abi stultus, séro post
tempús uenis. 870

ER. Ígitur olim si ádueníssem, mágis tu tum istuc
diceres.

Núnc hanc laetitiam ácipe a me quám fero: nam
fílium

Túum modo in portú Philopolemum úuom, saluom
et sóspitem

Vídi in puplicá celoce ibidémque illum adulescén-
tulum

Áleum una et túum Stalagmum séruom, qui aufugít
domo, 875

Qui tibi subrupuit quadrimum púerum filiolum tuum.

HE. Ábi in malam rem, hídus me. ER. Ita me amábit
sancta Sáturitas,

Hégio, itaque sũo me semper cóndecoret cognómíne,
Vt ego uidi. HE. Měumne gnatum? ER. Túum gna-
tum et geniúm meum. 879

HE. Ét captiuom illum Álidensem? ER. *Mà τὸν*
Ἀπόλλω. HE. Et séruolum

Měum Stalagmum, měum qui gnatum súbrupuit? ER

Νῆ τὰν Κόραυ.

HE. † Iam diu? ER. *Νῆ τὰν Πραινέστην.* HE. Vénit? ER. *Νῆ τὰν Σιγνίαν.*

HE. Cérton? ER. *Νῆ τὰν Φροουσιῶνα.* HE. Vide sis. ER. *Νῆ τὰν Ἀλάτριον.*

HE. Quid tu per barbáricas urbis iúras? ER. Quia enim ítem ásperae

Súnt, ut tuum uictum aútumabas ésse. HE. Vae aetati tuae. 885

ER. Quippe quando míhi nil credis, quód ego dico sédulo.

Sét Stalagmus quóius erat tunc nátionis, quom hinc abít?

HE. Sículus. ER. At nunc Sículus non est: Bóius est: boiám terít:

Liberorum quaérundorum caúsa ei credo uxór datast.

HE. Dic, bonan fidé tu mi istaec uérba dixísti? ER. Bona. 890

HE. Di ímortales, íterum natus uídeor, si uera aú-tumas.

ER. Ain tu? dubium habébis etiam, sáncte quom ego iurém tibi?

Póstremo, Hegió, si parua iúri iurandóst fides, Víse ad portum. HE. Fácere certumst: tu íntus cura quód opus est:

Súme, posce, próme quiduis: té fació cellárium. 895

ER. Nam hércle, nisi ego mánticinatus próbe ero, fusti péctito.

HE. Aéternum tibi dápinabo uíctum, si uera aú-tumas.

ER. Vnde id? HE. A me méoque gnato. ER. Spón-den tu istut? HE. Spóndeo.

ER. At ego tuum tibi áduenisse filium respóndeo.

HE. Cúra quam optumé potes. ER. Bene ámbula et redámbula. 900

Íllíc hinc abiit: míhi rem summam crédidit cibárium.

Di ímortales, iam út ego collos praétruncabo tégoribus.

Quánta pernis péstis ueniet, quánta labes lárído,

Quánta sumini ápsumedo, quánta callo cálamitas,

Quánta laniis lássitudo, quánta porcináriis: 905

Nam ália si memorém, quae ad uentris uíctum condu-cúnt, morast.

Núnc ibo [in meam] praéfecturam, út ius dicam lárído

Ét quae pendent índemnatae pérnae, eis auxílium út feram.

P V E R.

Diéspiter te díque, Ergasile, pérdant et uentrém tuum Parasitosque omnis ét qui posthac cénam parasítis dabit. 910

Cladés calamitasque, íntemperies módo in nostram ad-uenít domum.

Quasi [sí sí] lupus esúriens, metui ne ín me faceret ín-petum.

Nimis que hércle ego illum mále formidabam: íta fren-debat déntibus.

Aduéniens deturbáuit totum cúm carni carnárium.

Arrípuit gládium, détruncauit tribus tegoribus glán-dia. 915

Aulás calicesque omnis confregit, nísi quae modialés erant:

Cocúm percontabátur, possent sériae feruéscere.

Cellás refregit ómnis intus reclusitque [omne] armárium.
 Adséruate istunc súltis, serui: ego sbo ut conueniám
 senem:

Dicam [illi] ut sibi penum áliut ornet, sí quidem sese uti
 uolet: 920

Nam [in hóc], ut hic quidem adórnat, aut iam nihil est
 aut iam nihil erit.

ACTVS V.

HEGIO. PHILOPOLEMVS. PHILOCRADES. STALAGMVS.

HE. Ioui disque agó gratiás merito mágnas,
 Quom té reducem [núnc] tuo patri reddidérunt
 Quomque éx miseriís plurimís me exemérunt,
 Quas, dúm te caréndum hic fuit, sustentábam, 925
 Quomque hunc [ego] conspicio in potéstate nóstra
 Quomque huius repértast fidés firma nóbis.

PHILOP. Sátis iam dolui ex ánimo et cura sátis me et
 lacrumis mácerai:

Sátis iam audiui túas aerumnas, ad portum mihi quas
 memorasti.

Hóc agamus. PHILOCR. Quid nunc, quoniam técum
 seruauí fidem 930

Tíbi que hunc reducem in libertatem féci? HE. Fe-
 cisti út tibi,

Philocrates, numquám referre grátiam possím satis,
 Pröinde ut tu proméritu's de me et filio. PHILOP.

Immó potes,
 Páter, et poteris ét ego potero et dí potestatém
 dabunt, 934

Út beneficium béne merenti nóstro merito múnere,
 Sicut tu huic potés, pater mi, fácere merito máxume.

HE. Quid opust uerbis? língua nullast quá negem
 quidquíd roges.

PHILOCR. Póstulo aps te ut mi illum reddas séruom,
quem hic relíqueram

Pígnus pro me, míhi qui melior quám sibimet sempér
fuit,

Pró benefactis éius ut ei préttium possim réddere. 940

HE. Quóm bene fecistí, referetur grátia id quod
póstulas:

Ét id et aliut quód me orabis ímpetrabis. átque te
Nólim suscensére, quod ego irátus ei fecí male.

PHILOCR. Quid fecistí? HE. In lápicidinas cónpedi-
tum cóndidi,

Vbí rescíui míhi data esse uérba. PHILOCR. Vae mi-
seró míhi: 945

Própter meum capút labores hómini euenisse óp-
tumo.

HE. Át ob eam rem míhi libellam pró eo argenti né
duis:

Grátis a me, út sit liber, dúcito. PHILOCR. Edepol,
Hégio,

Fácis benigne: sét quaeso hominem ut iúbeas ac-
cessí. HE. Licet.

Vbí uos estis? íte actutum, Týndarum huc ac-
césseite. 950

Vós íte intro: intéribi ego ex hac státua uerbereá
uolo

Érogitare, mēo minore quíd sit factum filio.

Vós lauare intéribi. PHILOP. Sequere hac, Philocrates,
me intró. PHILOCR. Sequor.

HE. Áge tu illuc procéde, bone uir, lépidum mancu-
piúm meum.

ST. Quid me facere opórtet, ubi tu tális uir falsum
aúctumas? 955

Fúi ego bellus, lépidus, bonus uir núnquam neque
frugi bonae

Néque ero umquam: ne [tu ín] spem ponas mé bonae
frugi fore.

HE. Própemodum ubi loci fortunae túae sint facile
intéllegis.

[Si eris uerax, tua ex re facies, ex mala meli-
usculam.]

Récta et uera lóquere: set neque uére [tu] neque récte
adhuc 960

Fécisti umquam. ST. Quód ego fatear, crédin pudeat
quom aúctumas?

HE. Át ego faciam ut pudeat: nam in rubórem te
totúm dabo.

ST. Éia, credo ego, ínperito plágas minitarís míhi:
Tándem ista aufer. díce quid fers, út feras hinc quód
petis.

HE. Sátis facundu's: sét iam fieri dícta conpendi
uolo. 965

ST. Vt uis fiat. HE. Béne morigerus fuit puer: nunc
nón decet.

Hóc agamus. iam ánimu aduerte ac míhi quae dicam
edíssere.

Sí eris uerax, ex tuis rebus féceris meliúsculas.

ST. Núgae istaec sunt: nón me censes scíre quid
dignús siem?

HE. Át ea supertúgere potis es paúca, si non
ómnia. 970

ST. Paúca ecfugiam, scío: nam multa euénient, et
meritó meo,

Quía [ego] et fugi et tibi subrupui fílium et eum uén-
didi.

HE. Quoi homini? ST. Polyplúsió Theodóromedi
in Álide

Séx minis. HE. Pro di inmortales: is quidem huius
ést pater

Philocratis. ST. Quin mélius noui quám te et uidi
saépius. 975

HE. Sérua, Iuppitér supreme, et méd et meum gna-
túm mihi.

Philocrates, per túm te genium ópsecro, exi: té
uolo.

PHILOCRATES. HEGIO. STALAGMVS.

PH. Hégio, adsum: síquid me uis, impera. HE. Hic
gnatúm meum

Túo patri ait se uéndidisse séx minis in Álide.

PH. Quám diu id factúmst? ST. Hic annus incipit
uicénsumus. 980

PH. Fálssa memorat. ST. Aút ego aut tu: nám qua-
drimulúm tibi

Táus pater pecúliarem páruolo pueró dedit.

PH. Quíd erat ei nomén? si uera dícis, memoradúm
mihi.

ST. Paégnium uocítástust: post uos índidistis Týn-
daro.

PH. Quór ego te non nóui? ST. Quia iam mós est
obliuisci hóminibus 985

Néque nouisse, quóius nihili sít faciunda grátia.

PH. Díc mihi, isne ístic fuit quem uéndidisti mào
patri,

Quí mihi [puero] dátus peculiárist? ST. Huius fílius.

HE. Vítne is homo? ST. Argéntum accepi, níl cu-
raui céterum.

HE. Quíd tu ais? PH. Quin ístic ipsust Týndarus
tuus fílius, 990

Vt quidem hic arguménta loquitur. nam is mecum a
pueró puer

Béne pudiceque éducatust úsque ad adulescéntiam.

HE. Ét miser sum et fórtunatus, si uos uera dícitis.

Éo miser sum, quía male illi féci, si gnatús meust.

Éheu, quom ego plús minusque féci [illi] quam aequóm
fuit. 995

Quód male feci, crúciór: modo si inféctum fieri
póssiet.

Sét eccum incedit húc ornatus haút ex suis uirtútibus.

TÝNDARVS. HEGIO. PHILOCRATES. STALAGMVS.

TY. Vidi ego multa saépe picta quae Ácherunti
fierent

Crúciamenta: uérum enímuero núllo adaequest
Ácheruns

Átque ubi ego fui in lápicidinís. illic ibi demúmst
locus, 1000

Vbí labore lássitudost éxigunda ex córpore.

Nam úbi illo adueni, quási patriciis púeris aut mo-
nédulæ

Aút anates aut cóturnices dántur quicum lúsitent:

Ítidem mi adueniénti haec upupa qui me delectém
datast.

Sét erus eccum ante óstium, et erus álter eccum ex
Álide 1005

Rédiit. HE. Salueto, éxoptate gnáte mi. TY. Hem:
quid, gnáte mi?

Áttat, scio quor té patrem esse adsúmules et me
fílium:

Quía mi item ut paréntes lucis dás tuendi cópiam.

PH. Sálué, Tyndare. TY. Ét tu, quouis caúsa hanc
aerumnam éxigo.

PH. Át nunc liber in diuitias fáxo uenies: nám
tibi 1010

Páter hic est: hic séruost qui te huic hinc quadri-
mum súrpuít,

Véndidit patri meo te séx minis. is té mihi

Páruolum pecúliarem páruolo pueró dedit.

Íllic indicium fécit: nam hunc ex Álide huc redúcimus

Quín huius fílium íntus eccum, frátre[m] germanúm
tuum. 1015

TY. Quid tu ais? addúxtine illum cáptiuom huius
fílium?

PH. Quín, inquam, íntus hic est. TY. Fecisti édepol
et recte ét bene.

PH. Núnc tibi pater hic ést: hic fur est túus, qui
paruom hinc te ápstulit.

TY. Át ego hunc grandis grándem natu ob fúrtum ad
carnificém dabo.

PH. Méritus est. TY. Ergo édepol [merito] méritam
mercedém dabo. 1020

Sét dic, oro [té], pater meus tún' es? HE. Ego sum,
gnáte mi.

TY. Núnc demum in memóriam redeo, quóm mecum
recógito

[Nunc edepol demum in memoriam regredior au-
disse me]

Quási per nebulas Héigionem mèum patrem uocárier.
HE. Égo sum. PH. Conpedibús [te] quaeso ut tibi sit
leuior fílius 1025

Átque hic grauior séruos. HE. Certumst principium
id praeuórtier.

Éamus intro, ut árcessatur fáber, ut istas cónpedis
Tibi adimam, huic dem. ST. Quoi peculi níhil est,
recte féceris.

C A T E R V A.

Spéctatores, ad pudicos móres facta haec fábulast.
Néque in hac subigitátiones sún[t] neque ulla
amátio 1030

Néc pueri suppositio aut argénti circumdúctio,
Néque ubi amans aduléscens scortum liberet clam
suum patrem.

Huius modi paucás poetae réperunt comoédias,
Vbi boni melióres fiant. nunc uos, si uobís placet
Ét si placuimús neque odio fúimus, signum hoc
míttite: 1035

Qui pudicitiae ésse uoltis praémium, plausum date.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- v. 1 ad 194 iambici senarii
- 195 et 196 iambici octonarii
- 197 iambicus dimeter acatalectus
- 198 et 199 iambici octonarii
- 200 et 202 iambici senarii
- 201 et 203 iambici octonarii
- 204 et 205 cretici tetrametri acatalecti
- 206 iambicus octonarius
- 207 creticus tetrameter acatalectus

- V. 208 et 209 trochaici octonarii
 - 210 et 211 cretici tetrametri **acatalecti**
 - 212 creticus dimeter acatalectus
 - 213 ad 224 cretici tetrametri **acatalecti**
 - 225 iambicus dimeter acatalectus
 - 226 ad 230 bacchiaci tetrametri **acatalecti**
 - 231 iambicus septenarius
 - 232 creticus tetrameter acatalectus
 - 233 creticus dimeter acatalectus
 - 234 ad 239 cretici tetrametri **acatalecti**
 - 240 et 241 trochaici octonarii
 - 242 ad 360 trochaici septenarii
 - 361 ad 384 iambici senarii
 - 385 ad 497 trochaici septenarii
 - 498 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 499 ad 502 bacchiaci tetrametri **acatalecti**
 - 503 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 504 bacchiacus tetrameter acatalectus
 - 505 iambicus senarius
 - 506 et 507 iambici dimetri **acatalecti**
 - 508 iambicus dimeter catalecticus
 - 509 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 510 ad 515 iambici septenarii
 - 516 ad 524 iambici octonarii
 - 525 iambicus senarius
 - 526 ad 532 trochaici septenarii
 - 533 ad 540 iambici octonarii
 - 541 ad 658 trochaici septenarii
 - 659 ad 767 iambici senarii
 - 768 et 769 trochaici septenarii
 - 770 ad 780 iambici octonarii
 - 781 ad 783 bacchiaci tetrametri **acatalecti**
 - 784 iambicus dimeter catalecticus
 - 785 ad 790 bacchiaci tetrametri **acatalecti**
 - 791 ad 908 trochaici septenarii
 - 909 ad 921 iambici octonarii
 - 922 ad 927 bacchiaci tetrametri **acatalecti**
 - 928 et 929 trochaici octonarii
 - 930 ad 1036 trochaici septenarii.

T. MACCI PLAVTI

MILES GLORIOSVS.

GRÆCA ALAZON.

ARGUMENTVM I.

Meretricem Athenis Éphesum miles áuehit.
 Id dúm ero amanti séruos nuntiáre uolt
 Legáto peregre, cáptust ipsus ín mari
 Et éídem illi míliti donó datust.
 Suum arcéssit [seruos dómínun] Athenis ét forat 5
 Gemínis comunem [scíte] parietem aéidibus,
 Licéret ut clam cónuenire amántibus.
 Obérrans custos hós uidet de tégulis,
 Ridículis autem, quási sit alia, lúditur.
 Itémque inPELLIT mílitem Palaéstrío 10
 Omíssam faciat cóncubinam, quándo ei
 Senís uicini cúpiat uxor núbere.
 Vltro ábeat orat, dónat multa. ipse ín domo
 Senís prehensus poénas pro moechó luit.

ARGUMENTVM II.

Meretricem ingenuam déperibat mútuo
 Athéniensis iúuenis. Naupactum ís domo
 Legátus abiit: miles in eandem incidit,
 Depórtat Ephesum inuítam. seruos Áttici
 Vt nuntiáret dómíno factum náuígat: 5
 Capitúr, donatur illi captus míliti.
 Ad erum út ueniret Éphesum scribit. áduolat
 Aduléscens atque in próximo deuórtitur
 Aput hóspitem patérnum. médium párietem
 Perfódit seruos, cónmeatus clánculum 10

Qua fóret amantum: géminam fingit mílieris
 Sorórem adesse. móx ei dominus aéidum
 Suám cluentam ad sólicitandum mílitem
 Subórnat. capitur íle: sperat núptias,
 Dimíttit concubinam et moechus uápulat. 15

P E R S O N A E.

PYRGOPOLINICES MILES
 ARTOTROGVS PARASITVS
 PALAESTRIO SERVOS
 PERIPLECOMENVS SENEX
 SCELEDRVS SERVOS
 PHILOCOMASIVM MVLIER
 PLEVSICLES ADVLESCENS
 LVCRIO PVER
 MILPHIDIPPA ANCILLA
 ACROTELEVTIVM MERETRIX
 SERVI
 PVER
 CARIO COCVS
 LORARI
 CANTOR.

ACTVS I.

PYRGOPOLINICES (CVM SATELLITIBVS). ARTOTROGVVS.

PY. Curáte ut splendor meo sit cluqueo clarior,
 Quam solis radii esse olim quom sudumst solent:
 Vt, ubi usus ueniat, contra consertá manu
 Praestringat oculorum aciem [acri] in acie hostibus.
 Nam ego hanc machaeram mihi consolarí uolo, 5
 Ne lamentetur neue animum despóndeat,
 Quia sé iam pridem feriatam géstitem,
 Quae misere gestit strágem facere ex hostibus.
 Set ubi Artotrogust? AR. Hic est, stat proptér
 uirum
 Fortem atque fortunatum et forma régia. 10
 Tam bellatorem Mars se haut ausit dicere
 Neque aequiparare suas uirtutis ad tuas.
 PY. Quemne ego seruauí in campis Gorgonidóniis,
 Vbi Bumbomachides Clótomestoridysárchides
 Erat imperator summus, Neptuní nepos? 15
 AR. Memini: nempe illum dicis cum armis aureis,
 Quoíus tú legiones difflauisti spíritu
 Quasi uentus folia aut pániculum tectórium.
 PY. Istúe quidem edepol níhil est. AR. Nihil her-
 cle húc quidemst,
 Praeut alia dicam, tú quae numquam féceris. 20
 Periúriorem hoc hóminem siquis uiderit
 Aut glóriarum pléniozem, [hercle is quidem]

Me sibi habeto, ego me [ei] máncupio dabó: nisi
 Vnum épityrum estur [insanum] insané bene.
 PY. Vbi tú's? AR. Eccum. edepol uel elephanto
 in Índia 25
 Quo pácto pugno praefregisti bráchiúm.
 PY. Quid, bráchiúm? AR. Illut 'féminur' uolui
 dicere.
 PY. At indiligenter íceram. AR. Pol sí quidem
 Conísus esses, pér corium, per uiscera
 Perque ós elephanti tránstíneret bráchiúm. 30
 PY. Nolo istaec hic nunc. AR. Ne hercle operae
 pretiúm quidemst
 Mihi té narrare, tuas qui uirtutis sciam.
 Ventér creat omnis has aerumnas: aúribus
 Perhaúriendumst, né [mihi] dentes déntiant,
 Et ádsentandumst quidquid hic mentíbitur. 35
 PY. Quid illúc quod dico? AR. Hem, scío iam
 quid uis dicere:
 Factum herclest: memini fferi. PY. Quid id est?
 AR. Quidquid est.
 PY. Habén tabellas? AR. Vis rogare? habeo, ét
 stílum.
 PY. Facéte aduortis túum animum ad animúm
 meum.
 AR. Nouísse mores tuos me meditaté decet 40
 Curámque adhibere ut praéolat mihi quod tú
 uelis.
 PY. Ecquíd meministi? AR. Mémini: centum in
 Cilicia
 Et quinquaginta, céntum in Cryphioláthronia,
 Trigínta Sardi, séxaginta Mácedones
 Sunt hómines, quos tu occidísti [una] unó die. 45

PY. Quanta istaec hominum súmmast? AR. Septem
mília.

PY. Tantum esse oportet: récte rationém tenes.

AR. At nullo habeo scriptos: sic meminí tamen.

PY. Edepól memoria's óptima. AR. Offaé monent.

PY. Dum tale facies quále adhuc, adsíduo edes: 50
Communicabo sémper te mensá mea.

AR. Quid in Cappadocia, tibi tu quingentós semul,
Ni hebés machaerá fóret, uno ictu occideras?

PY. Satietas belli quía erat, siui úiuerent.

AR. Quid tibi ego dicam, quód omnes mortalés
sciunt, 55

Pyrgópolinice te únium in terra úiuere

Virtúte et forma et fáctis inuictíssimum?

Te omnés amant mulíeres, neque [id] iniúria,

Qui síis tam pulcer. uél illae quae heri pállio

Me réprehenderunt . . . PY. Quid eae dixerúnt
tibi? 60

AR. Rogitábant: 'hicine Achilles est?' inquit mihi.

'Immo éius frater' inquam 'est'. ibi illarum áltera

'Ergó mecastor pulcer est' inquit mihi

'Et líberalis: uíde caesaries quám decet:

Ne illaé sunt fortunátae quae cum istó cubant.' 65

PY. Itane áibant tandem? AR. Quae me ambae op-
secráuerint

Vt te hódie quasi pompam illa praeterdúcerem.

PY. Nimiást miseria nímis pulcrum esse homínem.

AR. [Mihi]

Moléstiae sunt: órant, ambiunt, ópsecrant

Vidére ut liceat: ad sese arcessí iubent: 70

Vt tūo non liceat óperam dare negótio.

PY. Vidétur tempus esse ut eamus ad forum:

Vt in tabellis quos consignauí [interim]

Latrones, hibus dínumerem stipéndium.

Nam réx Seleucus me ópere orauit máximo 75

Vt sibi latrones cógerem et conscriberem.

[Ei] rei hunc diem mihi óperam decretúmast dare.

AR. Age eamus ergo. PY. Séquimini, satélites.

A C T V S II.

PALAESTRIO.

Mihi ad énarrandum hoc árgumentumst cómitas,
 Si ad áuscultandum uóstra erit benignitas. 80
 Qui autem áuscultare nólet, exurgát foras,
 Vt sit ubi sedeat ille qui auscultáre uolt.
 Nunc qua ádsedistis caúsa in festiuó loco,
 Comoédiai quám modo acturi sumus
 Et árgumentum et nómen uobis éloquar. 85
 Alázon Graece huic nómen est comoédiae:
 Id nós Latine glóriosum dicimus.
 Hoc óppidum Ephesust: inde miles méus erus,
 Qui hinc ad forum abiit, glóriosus, ímpudens,
 Stercéreus, plenus pérfuri atque adúlteri, 90
 Ait sése ultro omnis múlieres sectárier.
 Is dérídicolost, quáqua incedit, ómnibus:
 Itaque híc meretricis, lábiis dum ductánt eum,
 Maiórem partem uídeas ualgis sáuiis.
 Id uólo uos scire, quó modo ad hunc deuénerim 95
 In séruitutem ab éo quoi seruiui prius:
 Nam ego háu diu aput hunc séruitutem séruio.
 Date óperam: nam nunc árgumentum exórdiar.
 Erat érus Athenis mihi adulescens óptumus.
 Is amábat meretricem [áltam] Athenis Átticis 100
 Et illa illum contra: quíst amor cultu óptumus.

Is púplice legátus Naupactúm fuit
 Magnái rei púplicai grátia.
 Intéribi hic miles fórté Athenas áduenit.
 Insínuat sese ad íllam amicam erí [mei]: 105
 Occépit eius mátri suppalpárier
 Vino, órnaméntis ópiparisque opsóniis:
 Itaque íntumum íbi se miles aput lenám facit.
 Vbí prímum euenit míliti huic oecásio,
 Sublínit os illi lenae, matri múlieris, 110
 Quam erus méus amabat. nám is illius fíliam
 Conicít in nauem miles clam matrém suam
 Eamque húc inuitam múlierem in Ephesum áduelit.
 Vt amicam erilem Athénis auectám scio,
 Ego [tántum] quantum [pótis sum] mihi nauém
 paro: 115
 Inscéndo, ut eam rem Naupactum ad erum núntiem.
 Vbí súmus prouecti in áltum, sicut uóluerunt
 Capiúnt praedones náuem illam ubi uectús fui.
 Prius périi quam ad erum uéni quo ire occéperam.
 Ille [quí] me cepit dát me huic dono míliti. 120
 Hic pósquam in aedis méd ad se adduxit domum,
 Video íllam amicam erilem, Athenis quaé fuit.
 Vbí cóntra aspexit me, óculis mihi signúm dedit,
 Ne se áppellarem. deínde, postquam occásiost,
 Conquératur mecum múlier fortunás suas. 125
 Ait sése Athenas fúgere cupere ex hác domu:
 Sese illum amare, méum erum, Athenis quí fuit,
 Neque péius quemquam odísse quam ístum mílitem.
 Ego quóniam ínspexi múlieris senténtiam,
 Cepí tabellas, cósignaui elánculum, 130
 Dedi mércatori quóidam, qui ad illum déferat,
 [Meum erum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat]

Vt is hūc ueniret. is non spreuit nūntium:
 Nam et uenit et hic in prōximo deuórtitur
 Apūt paternum suum hōspitem, lepidum senem. 135
 Atque [is] illi amanti suo hōspiti morēm gerit
 Nosque ópera consilióque adhortatúr, iuuat.
 Itaque égo parauí hic intus magnas máchinas,
 Qui amántis una intér se facerem cónuenas:
 Nam unum cōclaue cōcubinae quód dedit 140
 Milés, quo nemo nisi eapse inferrét pedem,
 In eó conclauí ego pérfodiui párietem,
 Qua cónmeatus clam ésset hinc huc mūlieri.
 Et sene sciēte hoc féci: is consiliúm dedit.
 Nam méus conseruos ést homo hau magni preti, 145
 Quem cōcubinae mīles custodem áddidit.
 Ei nós facētis fábricis et doctis dolis
 Glaucúmam ob oculos óbiciemus éumque ita
 Faciémus ut quod uiderit ne uiderit.
 Et móx ne erretis, haéc duarum hodie [in] uicem 150
 Et híc et illic mūlier feret imáginem
 Atque éadem erit, uerum ália esse adsimulábitur.
 Ita súblinetur ós custodi mūlieris.
 Set fóris concrepuit hinc a uicinó sene.
 Ipse éxit: híc illest lépidus quem dixi senex. 155

PERIPLECOMENVS. PALAESTRIO.

PE. Ni hércle defregéritis talos pósthac, quemque in
 tégulis
 Videritis aliénum, ego uostra faciám latera lórea.
 Mihi quidem iam arbitri uicini sūnt, meae quid fiát
 domi:

Íta per inpluuium íntro spectant. nūnc adeo edico óm-
 nibus:
 Quémque a milite hóc uideritis hómīnem in nostris té-
 gulis, 160
 Éxtra unum Palaéstrionem, huc déturbatote in uiam.
 Quód ille gallinam aut columbam sé sectari aut símiam
 Dícat: disperístis, ni usque ad mórtem male mulcás-
 sitis.
 Átque adeo, ut ne légi fraudem faciánt aleáriae,
 Ádcuratote út sine talis dómi agitent conufuium. 165
 PA. Néscio quid malefáctum [a] nostra huic fámiāst,
 quantum áudio:
 Íta hic senex talós elidi iússit conseruis meis.
 Sét me exceptit: nihili facio quíd illis faciat céteris.
 Ádgređiar hominem. PE. Ítne aduorsum hic qui ádue-
 nit [rectá uia]?
 PA. Quíd agis, Periplecómene? PE. Hau multos hó-
 mines, si optandúm foret, 170
 Nūnc uidere et cónuenire quám te mauellém. PA.
 Quid est?
 Quíd tumultuás cum nostra fámiā? PE. Occisí sumus.
 PA. Quíd negotist? PE. Rés palamst. PA. Quae rés pa-
 lamst? PE. De tégulis
 Módo nescio quis ínspectauit uóstrum familiárium
 Pér nostrum inpluuium íntus apud nos Phlócomasium
 atque hōspitem 175
 Áusculantis. PA. Quis homo id uidit? PE. Túus conser-
 uos. PA. Quis is homost?
 PE. Néscio: ita abrupit repente sése subito. PA.
 Súspicor
 Mé perisse. PE. Vbi abít, conclamo: 'heus, quíd agis
 tu' inquam 'in tégulis?'

Ille mihi abiens ita respondit, se sectari simiam.

PA. Vaé mihi misero quod pereundumst propter nihili
bestiam. 180

Sét Philocomasium hincine etiam nunc est? PE. Quom
exibam, hic erat.

PA. Síst, iube huc transire quantum possit, se ut ui-
deant domi

Familiares: nisi quidem illa nos uolt, qui serui sumus,
Propter amorem suum omnis crucibus contubernalis
dari.

PE. Dixi ego istuc: nisi quid aliud uis. PA. Volo. hoc
ei dicito: 183

[Ne hercle usquam] artem et disciplinam abstineat colere.
PE. Quem ad modum?

PA. Ut eum qui se hic uidit uerbis uincat ne is se
uiderit.

Qui arguat se, eum contra uincat iure iurandó suo.

Si quidem centiens hic uisa sit, tamen infitias eat.

Nam mulier holióri nunquam supplicat, si quast
mala: 190

Domi habet hortum et condimenta ad omnis + molis má-
leficas,

[Domi] habet os, linguam, perfidiam, malitiam atque au-
dáciam,

[Confidentiam, confirmatam, fraudulentiam]

Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.

PE. Ego istaec, si erit hic, nuntiabo. sét quid est, Pa-
laestrio, 195

Quod uoluntas tute tecum in corde? PA. Paulisper tace,
Dum ego mihi consilia in animo conuoco et dum con-
sulo

Quid agam, quem dolum doloso contra conseruo parem,

Qui illam hic uidit auscultantem: id uisum ne uisum siet.

PE. Quaere: ego hinc apscessero aps te huc interim.
illuc sis uide, 200

Quem ad modum astitit se uero fronte curans, cogitans.

Pectus digitis pulsat: cor credo euocaturus foras.

Ecce auortit: rusus laeuo in femine habet laeuam
manum.

Dextera digitis rationem conputat: ferit femur.

Dextera micat uehementer: quod agat aegre sup-
petit. 205

Concrepuit digitis: laborat, crebro conmutat status.

Ecce autem capite nutat: non placet quod reperit.

Quidquid est, incoctum non exprimet, bene coctum
dabit.

Ecce autem aedificat: columnam mento suffigit suo.

Apage, non placet profecto mihi illaec aedificatio: 210

Nam os columnatum poetae esse indaudiui barbaro,

Quoi bini custodes semper totis horis occubant.

Euge, euscheme hercle astitit et dulice et comoedice.

Nunquam hodie quiescet prius quam id quod petit per-
fecerit.

Habet, opinor. age siquid agis: uigila, ne somno
stude: 215

Nisi quidem hic agitare maus uarius uigilis.

Tibi ego dico: an, heureta, me haucis te adloqui? Pa-
laestrio,

Vigila inquam, expergiscere inquam: licet hoc inquam.

PA. Audio.

PE. Viden hostis tibi adesse tuoque tergo opsidium?
consule,

Arripe opem auxiliumque ad hanc rem: propre hoc
non placide decet. 220

Anteueni aliqua [atque] aliquo actutum circumduce exércitum.

Cóge in opsidium perduellis, nostris praesidium para.
Interclode conmeatum inimicis, tibi muní uiam,
Quá cibatus conmeatusque ad te et legiones tuas
Túto possit peruenire. hanc rém age: res subitariast. 228

Réperi, comminiscere, cedodum calidum consilium cito.
Quae hic sunt uisa ut uisa ne sint, facta infecta uti sient.
Magnam illic, homo, rem incipissis, magna moenia moenia.

Túte hoc si unus récipere ad te dicis, confidentiast
Nós inimicos prófligare pòsse. PA. Dico et récipio. 230
PE. Ét ego te impetráre dico id quód petis. PA. At te Iúppiter

Béne amet. PE. At tu impérti, amice, mé quod conmentú's. PA. Tace,

Dum in regionem astútiarum mearum te induco: ut scias iuxta mecum mea consilia. PE. Sálua sumes indidem.

PA. Érus meus elephánti corio circumtentust, nón suo, 235

Néque habet plus sapiéntiae quam lápis. PE. Istuc ego-mét scio.

PA. Núnc sic rationem incipissam, hanc instituam astútiám:

Ad Philocomasium húc sororem géminam germanam álteram

Dícam Athenis áduenisse cúm amatore aliquó suo,
Tám similem quam lácte lactist: áput te eos hic deuórtier 240

Dícam hospítio. PE. Euge, eúge, lepide: láudo conmentúm tuum.

PA. Vt, si illanc conerímínatus sít aduersum mílitem
Méus conseruos, [se] éam uidisse híc cun álieno ausculárier,

Árguam [hanc] uidisse áput te cóntra conseruóm meum
Cúm suo amatore ámplexantém atque ausculantem. PE.
Immo óptume. 245

Ídem ego dicam, si [éx] me exquiret míles. PA. Set simíllumas

Dícito esse: et Philocomasio id praécipiundumst ut sciat:

Né titubet, si exquiret ex ea míles. PE. Nímis doctúm dolum.

Sét si ambas uidére in uno míles concilió uolet,
Quíd agimus? PA. Facilést. trecentae pòssunt causae cónligi: 250

‘Nón domist: abiit ámbulatum: dórmit: ornatúr: lauat: Prándet: potat: óccupatast: óperae non est: nón potest?.

Quántum us prolátionumst: dúm modo hunc primá uia Índucamus, uéra ut esse crédat quae mentíbimur.

PE. Pláacet ut dicis. PA. Íntro abi ergo et si ístist mulier, éam iube 255

Cíto domum transíre atque haec ei [díce,] monstra, praécipe,

Vt teneat consilia nostra, quem ad modum exorsí sumus,
Dé gemina soróre. PE. Docte tibi illam perdoctám dabo.

Númquid aliut? PA. Íntro ut abeas. PE. Ábeo. PA. Et quidem ego ibó domum

Átque homini inuestígando operam huic díssimulabo [mé dare,] 260

Quí fuerit conseruos, qui hódie sít sectatus símiam.

Nam ille non potuit quin sermone suo aliquem familiarium

Participauerit de amica eri, uidisse sese eam
Hic in proximo auscultantem cum alieno adulescentulo.
Noui morem egomet: 'tacere nequeo solus quod scio'. 265

Si inuenio qui uidit, ad eum uincam pluteosque agam.
Res parat: ut pugnandoque hominem caperest certa res.

Si ita non reperio, ibo odorans quasi canis uenaticus
Usque donec persecutus uolpem ero uestigiis.
Set fores crepuerunt nostrae: ego uoci moderabor meae: 270

Nam illic est Philocomasio custos, meus conseruos, qui it foras.

SCELEDREVS. PALAESTRIO.

SC. Nisi quidem ego hodie ambulau dormiens in tegulis,

Certo edepol scio me uidisse hic proxime uicinia Philocomasium erilem amicam sibi malam rem quaerere.

PA. Hic illam uidit auscultantem, quantum hunc audiui loqui. 275

SC. Quis hic est? PA. Tuus conseruos. quid agis, Scéledre? SC. Te, Palaestrio,

Volup est conuenisse. PA. Quid iam? aut quid [hoc] negotist? fac sciam.

SC. Metuo . . PA. Quid metuis? SC. Ne hercle hodie, quantumst familiarium,

Maximum in malum cruciatum hic insuliamus. PA. Tu salis Solus: nam ego istam insulturam et desulturam nihil moror. 280

SC. Nescis tu fortasse, aput nos facinus quod natumst nouom.

PA. Quod id est facinus? SC. Impudicum. PA. Tute sci soli tibi:

Mihi ne dixis: scire nolo. SC. Non enim faciam quin scias.

Simiam hodie sum sectatus nostram in horum tegulis.

PA. Edepol, Scéledre, homo sectatus nihil nequam bestiam. 285

SC. Di te perdant. PA. Te istuc aequomst, quoniam occipisti eloqui.

SC. Forte fortuna per inpluuium huc despexi in primum:

Atque ego illi aspicio auscultantem Philocomasium cum altero

Nescio quo adulescente. PA. Quod ego, Scéledre, scelus ex te audio?

SC. [Hercle] uidi. PA. Tutine? SC. Egomet, duobus his oculis meis. 290

PA. Abi, non uerisimile dicis neque uidisti. SC. Num tibi

Lippus uideor? PA. Medicum istuc tibi meliust percontarier.

Verum enim tu istam, si te di ament, temere hau tollas fabulam.

Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas:

Nam tibi iam ut pereas paratumst dupliciter, nisi supprimis 295

Tūm stultiloquūm. SC. Qui uero dúpliciter? PA. Dícám tibi.

Primumdum, si fálsó insimulas Phílocomasium, hoc périeris:

Íterum, si id est uérum, tu ei cústos additus périeris.

SC. Quid fuit me néscio: hoc me uídisse ego certó scio.

PA. Périgin, infelíx? SC. Quid tibi uis dícám, nisi quod uíderim? 300

Quín etiam nunc íntus híc in próximost. PA. Eho, nón domist?

SC. Víse, abi intro túte: nam ego iam míhi nil credi póstulo.

PA. Cértumst facere. SC. Híc te opperiar: eadem illi insidiás dabo,

Quám mox horsum ad stábulum iuueníx récipiat se [a] pábulo. 304

Quíd ego nunc faciám? custodem mé illi miles addidit:

Núnc si indicium fácio, interii: sí taceo, [interis] tamen.

Si hóc palam fuerít. quid peiust muliere aut audácus?

Dúm ego in tegulís sum, illa [ex suo] se hóspitio eduxit foras.

Édepol facinus fécit audax. hóc nunc si milés sciat,

Crédo hercle hasce aedís sustollat tótas atque hunc in crucem. 310

Hércle, quidquid est, mússitabo pótius quam intereám male.

Nón ego possum quae ipsa sese uénditat tutárier.

PA. Scéledre, Scéledre, quis homo in terris álter [test] audácior?

Quis magis dis inimícis natust quám tu atque iratís? SC.

Quíd est?

PA. Iúben tibi oculos écfodiri, quibus id quod nusquamst uides? 315

SC. Quíd, nusquam? PA. Non égo tuam empsim uítam uitiosá nuce.

SC. Quíd negotist? PA. Quíd negoti sít rogas? SC. Quor nón rogem?

PA. Nón tu tibi istam praétruncari língua largiloquám iúbes?

SC. Quam ób rem iubeam? PA. Phílocomasium éccam domi, quam in próximo

uídisse aibas te aúsculantem atque ámplexantem cum áltero. 320

SC. Mírumst lolio uítitare té tam uili trítico.

PA. Quíd iam? SC. Quia luscítiosus. PA. Vébero edepol tú quidem

Caécus, non luscítiosus: nam [éccillam] quidem domi.

SC. Quíd, domi? PA. Domi hércle uero. SC. Abi lúdis me, Palaéstrio.

PA. Iám míhi sunt manus ínquinatae. SC. Quídem? PA. Quia ludó luto. 325

SC. Vaé capiti tuó. PA. [Tuo] istuc, Scéledre, promittó fore,

Nisi oculos orátionemque ália conmutás tibi.

Sét fores crepuérunt nostrae. SC. At égo illi opseruassó foris:

Nám nihil est qua hinc húc transire ea póssit nisi recto óstio.

PA. Quín domi éccam: néscio quae te, Scéledre, scélera súscitant. 330

SC. Míhi ego uideo, míhi ego sapio, [míhi] ego credo plúrumum:

Mé homo nemo déterrerit quín ea sit in hisce aédibus.

Híc opsistam, né imprudenti huc éa se subrepsít mihi.

PA. Méus illic homost: déturbabo iam égo illum de
pugnáculis.

Vín iam faciam uti stultiuidum té [esse] fateare? SC. Áge
face. 335

PA. Néque te quicquam sápere corde néque oculis uti?
SC. Volo.

PA. Némpe tu istic ais ésse erilem cóncubinam? SC.
Atque árguo

Éam me uidisse aúsculantem hic íntus cum alienó uiro.

PA. Scín tu nullum cónmeatum [huc] hinc esse a nobis?
SC. Scio.

PA. Néque solariúm neque hortum nísi per impluuiúm?
SC. Scio. 340

PA. Quid? nunc si ea domíst: si eam facio ut éxire hinc
uideás domo,

Dígnun es uerbéribus multis? SC. Dígnus. PA. Serua
istás foris,

Né tibi clam se súpterducat ístinc atque huc tránseat.

SC. Cónsiliúmst ita fácere. PA. Pede ego íam illam huc
tibi sistam in uíam.

SC. Ágedum ergo face. uólo scire, utrum egone id quod
uidi uíderim 345

Án illic faciat quód facturum dícit, ut ea sít domi.

Nam égo quidem meos óculos habeo nec rogo utendós
foris.

Sét hic illi suppárasitatur sémper: hic eae próxumst:

Prímus ad cibúm uocatur, prímo [ei] pulmentúm datur.

Nám illic noster ést fortasse círciter triénnium: 350

Néc quoiquam [alii] quam illi in nostra méliust famulo
fámilia.

Sét ego hoc quod ago, id me ágere oportet: hóc opser-
uare óstium.

Si híc opsistam, hac quídem pol certo uérba mihi num-
quám dabunt.

PALAESTRIO. PHILOCOMASIVM. SCELEDRVS.

PA. Praecépta facito ut mémineris. PH. Totiéns
monere mírumst.

PA. At métuo ut satis sis súbdola. PH. Cedo uél de-
cem, édocebo 355

Minumé malas ut sít malae: mihi sólaest quod su-
pérfit.

Age núnc íam insiste in dolos: ego [húc] procul re-
cédam.

PA. Quid ais tu, Sceledre? SC. Hanc rém gero: ha-
beo aúris, loquere quíduis.

PA. Credo égo istoc exempló tibi esse péreundum
extra pórtam,

Dispéssis manibus pátibulum quom habébis. SC. Nam
quamóbrem? 360

PA. Respicedum ad laeuam: illaéc quis est muliér?
SC. Pro di inmortáles,

Eri cóncubinast haéc quídem. PA. Mihi quóque pol
ita uidétur.

Age núnc íam, quandó lubet. SC. Quid agám? PA.
Peri praeprópere.

PH. Vbi istést bonus seruos, qui próbri me máximi
innocéntem

Falso ínsimulauit? PA. Én tibi, hic mi id díxit, [uti-
quest]. PH. Díxtin 365

Tu té uidisse in próxumo hic, sceléste, me ausculántem?

PA. Atque cum álieno adulescéntulo dixit. SC. Dixi hercle uéro.

PH. Tun uidisti? SC. Atque his quídem oculis. PH. Oculis carebis crédo,

Qui plús uident quam quód uident. SC. Numquam hércle deterrébor

Quin uiderim id quod uiderim. PH. [Set súmne] ego mora miltum, 370

Quae cum hóc insano fábuler, quem pól ego capitis pérdam?

SC. Noli minitari: scío crucem futúram mihi sepúlcrum:

Ibi méi sunt maiorés siti, patér, auos, proauos, ábauos. Non póssunt tuis mináciis hisce óculi mi ecofidíri.

Set paúcis uerbis té uolo: Palaéstrio, opsecró te, 375

Vnde éxit haec? PA. Vnde nisi domo? SC. Domó?

PA. Me uiden? SC. Te uideo:

Nisi mirumst facinus quó modo haec hinc húc transire pótuit.

Nam cértó neque soláriumst aput nós neque hortus úllus

Neque fénstra nisi clatráta. nam certe égo te hic in-tus uídi.

PA. Pergín, sceleste, inténdere hanc argúere? PH. Ecastor érgo 380

Mi hau fálsum euenit sómniúm quod nóctu hac somniáui.

PA. Quid sómniauisti? PH. Éloquar: set amábo ad-uortito ánimum.

Hac nócte in somnis méa soror geminást germana uísa Venísse Athenis ín Ephesum cum sío amatore quódam. Ei ambo hóspitio huc in próximum deuórti mihi sunt uísi. 385

PA. Palaéstrianis sómniúm narrátur. perge pórró.

PH. Ego laéta uísa, quía soror uenísset, propter éandem

Suspítionem máxumam sum uísa sustinére.

Nam argúere in somnis mé meus mihi fámiliaris uísust, Me cum álieno adulescéntulo, quasi núnc tu, esse ausculátam, 390

Quom illa ausculata méa soror gemina ésset suumpte amícum.

Ita me insimulatam pérperam [probrí] ésse somniáui.

PA. Satin éadem in uigilanti expetunt, quae in sómnis uísa mémoras?

Eu, hércle praesens sómniúmst: abi íntro et con-précáre.

Narrándum égo istuc míliti censébo. PH. Facere cértumst: 395

Neque mé quídem patiár probrí ínpúne [esse] insimulátam.

SC. Timeó quíd rerum gésserim: ita dórsus totus prúrit.

PA. Scin té perisse? SC. Núnc quídem domi cértost: certa rés est

Nunc nóstrum opseruare óstium, [ubi] ubíst. PA. At, Sceledre, quaéso,

Vt ad id exemplum sómniúm consímile somniáuit, 400 Atque út tu suspicátus es [te] eam uidisse ausculántem.

..... qu egomet sam ... quod uídisse po ..

SC. Mene eam non uidisse arbitras? PA. Ne tu hercle sero, opinor,

Resipisces. si ad erum uenerit haec res, peribis pulcre.

SC. Nunc demum experior mi ob oculos caliginem opstitisse. 405

PA. Dudum edepol planumst hoc quidem: quae hic usque fuerit intus.

SC. Nihil habeo certi quid loquar: non uidi eam, etsi uidi.

PA. Ne tu edepol stultitia tua nos paene perdidisti: Dum te fidelem facere ero uoluisti, apsumptus paene. Set fores uicini proxumi crepuerunt: conticiscam. 410

PHILOCOMASIVM. PALAESTRIO. SCELEDRVVS.

PH. Inde ignem in aram, ut Ephesiae Dianae laeta laudes

Gratisque agam eique ut Arabio fumificem odore amoene:

Quae me in locis Neptuniis templisque turbulentiis

Seruauit, saeuis fluctibus ubi sum afflictata multum.

SC. Palaestrio, eho Palaestrio. PA. Eho Scledre, Scledre, quid uis? 415

SC. Haec mulier quae hinc exit modo estne erflis concubina

Philocomasium an non est ea? PA. Hercle opinor, ea uidetur.

Set facinus mirumst, quomodo haec hinc huc transire potuit:

Si quidem east. SC. An dubium id tibi est eam esse hanc? PA. Ea uidetur.

SC. Adeamus, appellamus. heus, quid istuc est, Philocomasium? 420

Quid tibi istuc hisce in accibus debetur? quid negotist?

Quid nunc taces? tecum loquor. PA. Immo edepol tute tecum:

Nam haec nil respondet. SC. Te adloquor, uiti probrigue plena,

Quae circum uicinos uagas. PH. Quicum tu fabulare?

SC. Quicum nisi tecum? PH. Quis tu homo's? aut mecum quid est negoti? 425

SC. Men rogas, hem, qui sim? PH. Quin ego hoc rogem quod nesciam?

PA. Quis ego sum igitur, si hunc ignoras? PH. Mihi odiosus, quisquis es,

Et tu et hic. SC. Non nos nouisti? PH. Neutrum. SC. Metuo maxime ..

PA. Quid metuis? SC. Enim ne [nos] nosmet perdidimus uspiam:

Nam nec te neque me nouisse ait haec. PA. Perscrutari hoc uolo, 430

Scledre, nos nostri an alieni sumus: ne clam quipiam

Nos uicinorum imprudentis aliquis inmutauerit.

SC. Certe equidem noster sum. PA. Et pol ego. SC. Quaeris tu, mulier, malum.

Tibi ego dico: heus, Philocomasium. PH. Quae te intemperiae tenent,

Qui me perperam perplexo nomine appellas? SC. Eho, 435

Quis igitur uocare? PH. Glycerae nomen est. SC. Iniuria

Fálsum nomen pössidere, Philocomasium, póstulas.

[Ábi scelesta: nam insignite] méo ero facis iniúriam.

PH. Égone? SC. Tu [ne]. PH. Quae heri Athenis Éphe-
sum adueni uesperí

Cúm meo amatore, ádulescente Athéniensi? SC. Dic
mihi, 440

Quid tibi in Epheso híe ést negoti? PH. Géminam ger-
manám meam

Híc sororem esse indaudiui: eam uéni quaesitúm. SC.
Mala's.

PH. Immo ecastor stúlta multum, quae uobiscum fá-
bulem.

Ábeo. SC. Abire nón sinam te. PH. Mítte. SC. Manu-
festaría's:

Nón omitto. PH. At iam crepabunt míhi manus, malaé
tibi, 445

Nísi me omittis. SC. Quid, malum, astas? quín retines
altrínsecus?

PA. Níl moror negotiosum míhi esse tergum. quí
scio

Án ista non sit Philocomasium atque ália similis éius
siet?

PH. Míttin me an non míttis? SC. Immo ui átque inui-
tam ingrátis,

Nísi uoluntate íbis, rapiam té domum. PH. Hosticum
hóc míhi 450

Dómíciliumst, Athénis domus est. SC. Át erus [hic]. PH.
Ego istám domum

Néque morór neque uós qui sitis hómines noui né-
que scio.

SC. Lége agito: te núsquam mittam, nísi das firmatám.
fidem,

Te híe, si omiseró, íntro ituram. PH. Ví me cogis,
quísquis es.

Dó fidem, si omíttis, isto me íntro ituram quó
iubes. 455

SC. Écce omitto. PH. At ego ábeo omíssa. SC. Múlic-
bri fecit fide.

PA. Sceledre, [e] manibus ámisisti praédam: tam east
quám potis

Nóstra erilis cóncubina. uín tu facere hoc strénue?

SC. Quid faciam? PA. Ecfer míhi machaeram huc íntus.
SC. Quid faciés ea?

PA. Íntro rumpam récta in aedis: quémque híe íntus
uidero 460

Cúm Philocomasio aúsculantem, eum ego óptruncabo ex-
témulo.

SC. Vísanest ea ésse? PA. Immo edepol pláne east. SC.
Set quó modo

Díssimulabat. PA. Ábi, machaeram huc écfer. SC. Iam
faxo híe erit.

PA. Néque eques neque pedés profectost quísquam
tanta audácia,

Qui aéque faciat cónfidenter quícquam quam [quae] mú-
lieres. 465

Út utrobique orátionem dócte [atque astute] édedit:

Út sublínitur ós custodi cauto, conseruó meo.

Nímis beat, quod cónneatus tránstínet trans párietem.

SC. Heús, Palaestrió, machaera níhil opust. PA. Quid
iam? aut quid est?

SC. Dómi eccam erilem cóncubinam. PA. Quid, domi?
SC. In lectó cubat. 470

PA. Édepol ne tu tibi malam rem répperísti, ut praé-
dicas.

SC. Quid iam? PA. Qui hanc attingere ausu's mulierem
hinc e proximo.

SC. Magis hercle metuó. set numquam quisquam faciet
quin soror

Ista sit germana huius. PA. Eam pol tu ausculantem hic
uideras:

Et quidem palamst eam esse ut dicis. SC. Quid pro-
pius fuit 475

Quam ut perirem, si locutus essem ero? PA. Ergo si
sapis,

Mussitabis. plus oportet scire seruom quam loqui.

Ego abeo a te, nequid tecum consili commisceam,
Atque ad hunc [ibó] uicinum: tuae mihi turbae non
placent.

Erus si ueniet, si me quaeret, hic ero: hinc me arcés-
sito. 480

SCELEDRVS. PERIPLECOMENVS.

SC. Satin abiit ille nec erile [hic] negotium
Plus curat quasi non seruitutem seruiat?
Certo illa quidem hic nunc intus est in aedibus:
Nam egomet cubantem eam modo [nostrae] offendi
domi.

Certum obseruationist nunc operam dare. 485

PE. Non hercle hisce homines me marem, set fe-
minam

Vicini rentur esse serui militis:

Ita me ludificant. meamne hic in uia hospitam,
Quae heri huc Athenis cum hospite aduenit meo,
Tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam? 490

SC. Perii hercle: hic ad me recta habet rectam
uiam.

Mctuo illaec mihi res ne malo magno fuit,
Quantum hunc audiui facere uerborum senem.

PE. Accedam ad hominem. tunc Sceldre hic, sce-
lerum caput,

Meam ludificauisti hospitam ante aedis modo? 495

SC. Vicine, ausculta quaeso. PE. Ego auscultem
tibi?

SC. Volo me expurgare. PE. Tunc te expurgés
mihi,

Qui facinus tantum tamque indignum feceris?

An quia latrocinamini, arbitramini

Quiduis licere facere uobis, uerbero? 500

SC. Licetne? PE. At ita me di deaeque omnes
ament,

Nisi mihi supplicium uirgeum de te datur

Longum diutinumque a mane ad uesperum:

Quod meas confregisti imbrices et tegulas,

Ibi dum condignam te sectaris simiam: 505

Quodque inde inspectauisti meum apud me ho-
spitem,

Amplexam amicam quom ausculabatir suam:

[Quin] concubinam erilem insimulare ausus es

Probrí pudicam meque summi flagiti:

Tum quod tractauisti hospitam ante aedis meas: 510

Nisi mihi supplicium stimuleum de [te] datur,

Dedecoris pleniorum erum faciam tuum,

Quam magno uento plenumst undarum mare.

SC. Ita sum coactus, Periplecomene, ut nesciam,

Vtrum me expostulare tecum aequomst prius, 515

An, si istaec non est haec neque haec uisast mihi,

Med expurgare tibi uidetur aequius:
Sicut etiam nunc nescio quid uiderim:
Ita istast huius similis nostrast tua,
Siquidem non eademst. PE. Vise ad me intro: iam
scies. 520
SC. Licetne? PE. Quin te iubeo: i, placide
nescita.
SC. Ita facere certumst. PE. Heus, Philocomasium,
cito
Transcurre curriculo ad nos: ita negotiumst.
Post, quando exierit Scledrus a nobis, cito
Transcurrito ad uos rusum curriculo domum. 525
Nunc pol ego metuo nequid infuscauerit.
Si hic non uidebit mulierem * * *
* * * * * aperitur foris.
SC. Pro di immortales, similior mulierem
Magisque eandem, [tam] quae non sit eadem, non
reor 530
Deos facere posse. PE. Quid nunc? SC. Conme-
ru malum.
PE. Quid igitur? canest? SC. Etsi east, non
est ea.
PE. Vidistine istam? SC. Vidi et illam et hospitem
Complexum atque auscultantem. PE. Eanest? SC.
Nescio.
PE. Vin scire plane? SC. Cupio. PE. Abi intro
ad uos domum 535
Continuo: uide sitne istaec uostrast intus. SC. Licet:
Pulcre admonuisti. iam ego ad te exhibo foras.
PE. Numquam edepol hominem quemquam ludi-
ficaric
Magis facete uidi et magis miris modis.

Set eccum egreditur. SC. Periplecomene, te op-
seco 540
Per deos atque homines perque stultitiam meam
Perque tua genua . . PE. Quid [iam]? SC. Meae [ut]
insectiae
Et meae stultitiae ignoscas. nunc demum scio
Me fuisse exordem, caecum, incogitabilem:
Nam Philocomasium eccam intus. PE. Quid nunc,
furcifer? 545
Vidistine ambas? SC. Vidi. PE. Erum exhibeas
uolo.
SC. Meruisse me equidem maximum fateor malum
Et tuae fecisse me hospite aio iniuriam.
Set meam esse erilem concubinam censui,
Quo me custodem erus addidit miles meus. 550
Nam ex uno puteo similior numquam potis
Aqua aqua sumi, quam haec est atque ista hospita.
Et me despexe ad te per inpluuium tuum
Fatebor. PE. Quidni fateare ego quod uiderim?
SC. Et ibi auscultantem [me apud te hanc uidisse
hospitam]. 555
PE. Vidisti? SC. Vidi: quor negem quod uiderim?
Set Philocomasium me uidisse censui.
PE. Ratusne esse hominem me omnium minime
preti,
Si ego me sciente paterer uicino meo
Eam fieri apud me tam insignite iniuriam? 560
SC. Nunc demum a me insipienter factum esse ar-
bitror,
Quom rem cognosco. at non malitiose tamen
Feci. PE. Immo indigne: nam hominem seruorum
suos

Domitós habere opórtet oculos ét manus
 Orátionemque. SC. Égo nunc si post húncc diem 565
 Muttuero, etiam quód egomet certó sciam,
 Dato éxcruciandum me: égomct me dedám tibi.
 Nunc hóc mi ignosce quaéso. PE. Vincam animúm
 meum,

Ne málitiose fáctum id aps te esse árbitrer.
 Ignóscam tibi istuc. SC. Át tibi di faciánt bene. 576
 PE. Ne tu hércle, si te dí ament, linguam cónprimes
 Posthác: etiam illut quód scies nescfueris
 Nec uideris quod uideris. SC. Bene mé mones:
 Ita fáccre certumst. sátin exorátú's? PE. Abi.
 SC. Numquíd nunc aliut mé uis? PE. Ne me
 nóueris. 575

SC. Dedit híc mihi uerba. quám benigne grátiam
 Fecit, ne iratus éssct. scio quam rém gerat:
 Vt miles, quom extemplo á foro adueniát domum,
 [Me] cónprehendat. úna híc et Palaéstrio
 Me habént uenalem: sénsi et iam dudúm scio. 580
 Numquam hércle ex ista nássa ego hodie escám
 petam.

Nam iam áliquo aufugiam et me óccultabo aliquót
 dies,
 Dum haec cónsilcscunt túrbac atque irac léniunt.
 Nam núnc satis pipulo inprobo meruí mali.
 Verúm tamen, de me quídquid est, ibo híc
 domum. 585

PE. Ille híc apscssit. sát edepol certó scio
 Occísam saepe sápcrc plus multó suem:
 Qui adeo ádmutilctur ne id quod uidit uiderit.
 Nam illíus oculi atque áures atque opinio 589
 Transfúgere ad uos. úsque adhuc actúmst probe:

Nimiúm festiuam múlier operam praéhíbut.
 Redeo in senatum rúsum. nam Palaéstrio
 Domí nunc apud mest, Scéledrus nunc autémst
 foris:

Frequéns senatus póterit nunc habérier.
 Ibo intro: ne, dum apsum, illis sortitús fuat. 595

ACTVS III.

PALAESTRIO. PLEVSICLES. PERIPLECOMENVS.

PA. Cōhibete intra līmen etiam uōs parumper, Pleú-
sicles.

Sīnite me prius próspectare, ne úspiam insidiáe sient,
Cōnsilium quod habére uolumus. nam ópus est nunc
tutó loco,

Únde inimicus néquis nostri spólia capiat cōnsili.

Nám bene [consultúm] consilium súbrupitur saepís-
sume, 600

Sí minus cum cura aut cautela lócus loquendi léctus est:
[Ét] bene consultum ínconsultumst, si íd inimicis úsuist,
Néque potest quin, sí inimicis úsuist, opsít tibi.

Quíppe si rescíuerint inimicí consiliúm tuum,
Túopte tibi consilio ocludunt língua et constringúnt
manus, 605

Átque eadem quae illis uoluisti fácere [illi] faciúnt tibi.
Sét speculabor, néquis aut hinc á laeua aut a dēxtera
Nóstro consilió uenator ádsit cum auritis plagis.
Stérilis hinc prospéctus usque ad últimam plateámst
probe.

Éuocabo. heus, Périclecomene et Pleúsicles, progré-
dimini. 610

PE. Écce nos tibi oboédientis. PA. Fácilest imperium
in bonos.

Sét uolo scire, eodém consilio quód intus meditati
sumus

Sí gerimus rem. PE. [Ímmo] magis esse ad rem utibile
nón potest.

Ímmo quid tibi? PL. Quódne uobis pláceat, displiceát
mihi?

Quis homo sit magis méus quam tute's? PE. Lóquere
lepide et cómmode. 615

PA. Pól ita decet hunc fácere. PL. At hoc me fácinus
misere mácerat

Mèumque cor corpúsque cruciat. PE. Quíd id est quod
cruciát? cedo.

PL. Mé tibi istuc aetátis homini fácínora puerília

Óbicere [et] neque té decora néque tuis uirtútibus

Á te expetere: ex ópibus summis mēi [te] honoris
grátia 620

Mihique amanti ire ópitulatum atque éa te facere fá-
cinora,

Quae istaec aetas fúgere facta mágis quam sectarí solet.

Eam pudet me tibi in senecta obicere sollicitúdinem.

PE. Nōuo modo tu amás. siquidem te quicquam quod
faxis pudet,

Níhil amas, umbrás amantum mágis quam amator, Pleú-
sicles. 625

PL. Hāncine aetatem éxercere [mēi] me amoris grátia?

PE. Quíd ais tu? itane tibi ego uideor óppido Ache-
rúnticus?

Tám capularis? támne tibi diu uideor uitam úuere?

Nam équidem hau sum annos nátus praeter quínquaginta
et quáttor:

Clare oculis uideó, sum pernix mánibus, pedibus mó-
bilis. 630

PA. Si álbicapillus híc uidetur, ne útiqúam ab ingenióst
senex:

Ínest in hoc amússitata sía sibi ingenua índoles.

PL. Pól id experior équidem ita esse ut praédicas, Pa-
laétrio:

Nám benignítas quidem huius óppido adulescéntulist.

PE. Ímmo, hospes, magis quóm periclum fácies, magis
noscés meam 635

Cómitatem ergá te amantem. PL. Quíd opust nota
nóscere?

PE. Plús dabo quam praédicabo ex mé uenustatis tibi.

* * * * *

Út aput te exemplum éxperiundi hábeas neu rogés foris.

Nám nisi qui ipse amáuit, aegre amántis ingenium
ínspicit. 640

Sét ego amoris áliquantum habeo humórisque etiam in
córpoze

Néquedum exarui éx amoenis rébus et uoluptáriis.

Vél cauillatór facetus uél conuiua cómmodus

Ítidem ero: neque ego óblocutor sum álteri in con-
uúio.

Íncommoditate ápstinere me áput conuiuas cómmodo 645

Cónmemini: et meae orátionis iústam partem pérsequi

Ét meam partem ítidém tacere, quom álienast orátio.

Mínime sputatór, screator sum, ítidem mínime múc-
cidus:

Néque alienum ego úmquam scortum súbigito in con-
uúio:

Néque praeripio púlpamentum néque praeuorto pó-
culum: 650

Néque per unum umquam éx me exoritur díscidium in
conuúio.

Síquis ibist odiósus, abeo dómum, sermonem ségrego.
Vénerem, amorem amoénitatemque áccubans exerceo:
Póst, Ephesi sum nátus, non sum in Ápulis, non Áni-
mulae.

PL. Ó lepidissumúm senem, si quas mémorat uirtutís
habet: 655

Átque quidem [pol] pláne eductum in nútricatu Vénerio

PA. Át quidem illuc aetátis qui sit, nón inuenies ál-
terum

Lépidiorem ad omnis res nec qui amíco sit amícus
magis.

PL. Túi quidem edepol ómnes mores ád uenustatém
ualent.

Cédo tris mi homines aúrichalco cóntra cum istis mó-
ribus. 660

PE. Túte me ut fateáre faciam esse ádulescentem mó-
ribus:

Íta [ego] ad omnis cómparebo tibi res benefactís frequens.

Ópusne erit tibi áduocato trísti, iracundo? écce me.

Ópusne leni? léniorem díces quam mutúmst mare,

Líquidiusculúsque ero quam uéntus est fauónius. 665

Vél hilarissumúm conuiuam hinc índidem exprománi
tibi

Vél primariúm parasitum atque ópsonatorem óptimum.

Tum ád saltandum nón cinaedus málacus aequést át-
que ego.

PA. Quíd ad illas artís optassis, si óptio eueniát tibi?

PL. Huíc pro meritis út referri páriter possit grátia 670

Tíbique, quibus nunc mé esse experior súmmae solli-
cítúdini.

Át tibi tanto súmptui esse míhi molestumst. PE. Mó-
rus es.

Nam in mala uxore atque inimico siquid sumas, sumptus est:

In bono hospite atque amico quaestus est quod sumitur,
Ut quod in diuinis rebus sumptumst sapienti lucrost. 675
Deum uirtute [satis] est unde accipiam [te] apud me comiter.

Es, bibe, animo opsequere mecum atque onera te hilaritudine:

Liberae sunt aedes, liberum autem [esse] egomet me uolo.

Nam mihi deum uirtute dicam propter diuitias meas

Licuit uxorem dotatam genere summo ducere: 680

Set nolo mi oblatricem in aedis intro mittere.

PL. Quor non uis? nam procreare liberos lepidumst opus.

PE. Hercle uero liberum esse, id [nimio] multost lepidius.

Nam bona uxor, si ea duci [potis] est usquam gentium,
Vbi eam possiem inuenire? uerum egone eam ducam domum, 685

Quae mihi numquam hoc dicat: 'eme, uir, lanam, tibi unde pallium

Malacum et calidum conficiatur tunicaeque hibernae bonae,

Ne algeas hac hieme': hoc numquam uerbum ex uxore audias:

Verum prius quam galli cantent, quae me [e] somno suscitet,

Dicat: 'da mihi, uir, kalendis meam qui matrem munerem: 690

Da qui faciam condimenta: da quod dem quinquatribus Praecantrici, coniectrici, ariolae atque aruspicae:

Tum piatricem clementer non potest quin munerem:
Iam pridem, quia nihil apstulerit, suscenset toraria: 694
Tum opstrix expostulauit mecum, parum missum sibi:
Quid? nutrici non missurus quicquam, quae uernas alit?

Flagitiumst si nil mittetur: quo supercilio spicit?

Haec atque horum similia alia damna multa mulierum

Me prohibent uxore, quae mi huius similis sermones serat.

PA. Di tibi propitii sunt hercle: nam si istam amissis semel 700

Libertatem, hau facile eundem rusum restituas locum.

PL. Tu homo et alteri sapienter potis es consulere et tibi:

At illa laus est, magno in genere et in diuitiis maxumis
Liberos hominem educare, generi monumentum et sibi.

PE. Quando habeo multos cognatos, quid mihi opus est liberis? 705

Nunc bene uiuo et fortunate atque ut uolo atque animo ut lubet.

[Nam] mea bona meis cognatis dicam, inter eos partiam:
[Ideo ut liberi] me curant. uisunt quid agam, ecquid uelim:

Prius quam lucet adsunt, rogitant noctu ut somnum ceperim.

[Eos pro liberis habeo, qui mihi mittunt munera.] 710

Sacrificant: dant inde partem mihi maiorem quam sibi,

Abducunt me ad exta, me ad se ad prandium, ad cenam uocant.

Ille miserrimum se retur, minimum qui misit mihi.

Illi inter se certant donis: egomet mecum missito: 714

'Bona mea inhiant: [at] certatim nutricant et munerant.'

PA. Nímis bona ratióne nimiumque ad te et tua multum uides,

Ét tibi sunt gemini ét trigemini, si te bene habes, filii.

PE. Pól si habuissem, sátis cepissem miseriarum [e] liberis.

* * * * *
Cóntinuo excruciarer animi: sín forte [ei] fuisset febris, 720

Cénserem emorí: cecidissetue ébrius de equoue úspiam,

Métuerem ne ibi defregisset crúra aut ceruicis sibi.

PA. Hútc homini dignúmst diuitias esse et diu uitám dari,

Qui ét rem seruat ét se bene habet suisque amicis uólt [bene].

PL. Ó lepidum caput. ita me di deaéque ament, aequóm fuit 725

Déos parauisse, úno exemplo ne ómnes uitam úfuerent.

Sicut merci pretium statuit quíst probus agoranómus:

Quaé probast [aut lúculenta], pró uirtute ut uéneat,

Quaé ínprobast, pro mércis uitio dóminum pretio pauperet:

Ítidem diuos dispertisse uitam humanam aequóm fuit: 730

Quí lepide ingeniátus esset, uitam ei longinquam [út] darent,

Qui ínprobi essent ét scelesti, is adimerent animám cito.

Si hóc parauissent, [et] homines éssent minus multí mali

Ét minus audactér scelesta fácerent facta: et póstea,

Qui homines probi éssent, esset is annona úfior. 735

PE. Qui deorum consília culpet, stúltus inscitúsque sit.

* * * nunc iam istis rébus desistí decet:

Nám uolo [iam] opsonáre ut, hospes, túa te ex uirtute ét mea

Mæae domi accipiám benigne, lépide et lepidis uictibus.

PL. Níl me paenitét iam quanto súmptui fuerím tibi. 740

Nam hóspes nullus tám in amici hospítium deuortí potest,

Quín, ubi triduom [sibi] continuom fúerit, iam odiosús siet:

Vérum ubi dies decém continuos [réstans odio fámi] liaest],

Támetsi dominus nó n inuitus pátitur, serui múr- murant.

PE. Séruientis séruitatem ego séruos instruí mihi, 745

Hóspes, non qui mi ímperarent quibusue ego essem ob- nóxius.

Si illis aegrest mihi quod uolup est, méo rem remi- gió gero:

Támen id quod odióst faciundumst cúm malo atque ingrátis.

Nunc quod ocepí ópsonatum pérgam. PL. Si cer- túmst tibi,

Cómmodulum opsoná, ne magno súmptu: mihi quiduís sat est. 750

PE. Quín tu istanc orátionem hinc uéterem atque anti- quam ámoues?

Próletarió sermone nunc quidem, hospes, útere.

Nam í solent, quando áccubuere, ubi cóna adpositast, dícere:

‘Quíd opus fuit ístoc sumptu tánto nostra grátia?

Ínsaniuísti hércle: nam ídem hoc hóminibus sat erát decem.’ 755

Quód eorum causa ópsonatumst, cúlpanť et comedúnt
tamen.

PA. Fít pol illuc ad illut exemplum: ut dócte et per-
specté sapit.

PE. Sét eidem homines núnquam dicunt, quámquam
adpositumst ámpliter:

‘Iúbe illut demi: tólle hanc patinam: rémoue pernam,
níl moror:

Aúfer illam offám porcínam: próbus hic conger frí-
gidust: 760

Rémoue, abi aufer’: némínem eorum haec ádseucrare
aúdias,

Sét procellunt sése in mensam, dum inhiant [quae fa-
stídiant].

PA. Bónus bene ut malós descripsit móres. PE. Haut
centénsunam

Pártem dixi atque, ótium rei sí sit, possum exprómere.

PA. Ígitur id quod ágitur huice prímum praeuortí
decet. 765

Núnec hoc animum aduórtíte ambo. ópus est mihi
operá tua,

Péríplecomene: nám ego ínueni lépidam sucophántiam,
Qui ádmutiletur mles usque caésariatus, átque uti

Huíc amanti ac Phlócomasio hanc éfciamus cópiam,
Vt hic eam abducát habeatque. PE. Dári istanc ra-
tioném uolo. 770

PA. Át ego mí anulúm dari istunc túm uolo. PE. Quam
ad rem úsuist?

PA. Quándo habebó, ígitúr rationem mēarum fabrica-
rúm dabo.

PE. Vtere, accipe. PA. Áccipe a me rúsum ratio-
ném doli

Quam ínstitui. PE. Tibi pérpurgatis óperam dabimus
aúribus.

PA. Érus meus ita mágnus moechus múlierumst, ut né-
minem 775

Fúisse adaeque néque futurum crédam. PE. Credo ego
istuc ítem.

PA. Átque [is] Alexandrí praestare praédicat formaé
suam:

Ítaque omnis se ultró sectari in Épheso memorat mú-
lieres.

PE. Édepol qui te dé isto multi cúpiunt nunc men-
tirier:

Sét ego ita esse ut dícis teneo púlcre. proin, Pa-
laéstrio, 780

Quám potis tam uérba confer máxume ad compéndium.

PA. Écquam tu potis reperire fóрма lepida múliera,
Quóí facetiárum [cor] corpúsque sit plenum ét doli?

PE. Íngenuamne an líbertinam? PA. Acqui ístuc faciam,
dúm modo

Éam des quae sit quaéstuosa, quae alat corpus córpore
Quoique sapiat pectus: nam cor nón potest, quod nullo
habet. 786

PE. Laútam uis an nóndum lauta quae sit? PA. Siccam,
[at] súcidam:

Quám lepidissumám potis quamque ádulescentem má-
xume.

PE. Hábeo eccillam mēam cluentam, méretricem adu-
lescéntulam.

Sét quid ea usus ést? PA. Vt ad ted éam iam deducás
domum 790

Ítaque eam huc ornátam adducas, [út] matronarúm modo
Cápíte compto crínis uitasque hábeat adsimulétque se

Túam esse uxorem: ita praecipiumst. PE. Érro quam insístas uiam.

PA. Át scies. set écquae ancillast illi? PE. Est primé cata.

PA. Éa quoque opus est. ita praecipito múlieri atque ancillulae, 795

Út simulet se túam esse uxorem et déperire hunc mílitem:

Quásique hunc anulúm suae faecae déderit, ea porró mihi,

Mílti ut darém: quasique [ei] ego réi sim interpres. PE. Aúdio:

Né mi ut surdo uérbera auris. PA. Égomet recta [sémita

Ád eum ibo: a] tuá mi uxore dícam delatum ét datum, 800

Út sese ad eum cónciliarem. ille éius domi cupiét miser:

Quí nisi adulterió studioso réi nulli aliaest inprobis.

PE. Nón potuit reperire, si ipsi Sóli quaerundás dares, Lépidiores dúas ad hanc rem quam égomet. habe animúm bonum.

PA. Érgo adures: próperato opus est. núnc tu auscultá, Pleúscicles. 805

PL. Tíbi sum oboediéns. PA. Hoc facito: míles domum ubi aduénerit,

Mémineris ne Phílocomasium nómines. PL. Quam nóminem?

PA. Glýceram. PL. Nempe eandém quae dudum cónstitutast. PA. Páx, abi.

PL. Méminero: set quíd meminisse id réfert, ego [nescio] tamen.

PA. Égo enim dícam túm, quando usus póscet. intereá tace: 810

Út [tum] quom etiam hic áget actutum pártis defendás tuas.

PL. Éo ego intro igitur. PA. Í, praecepta sóbríe adcurés face.

PALAESTRIO. LVCRIO.

PA. Quantás res turbo, cuántas moueo máchinas.

Eripiam ego hodie cóncubínám mílti,

Si cénturiati béne sunt manuplarés mei. 815

Set illúm uocabo. heus Sceledre, nisi negótiumst,

Progrédere ante aedis: té uoco Palaéstrio.

LV. Non óperaest Sceledro. PA. Quid iam? LV.

Sorbet dórmíens.

PA. Quid, sórbet? LV. Illut 'stérítit' uolui dícere:

Set quía consimilest quóm stertas quasi sórbeas, 820

* * * * * PA. Eho,

An dórmit Sceledrus íntus? LV. Non nasó quídem:

Nam eo mágnúm clamat. PA. Tétígit calicem clánculum:

Deprómpsit nardini ámphoram cellárius.

Eho tú, sceleste, qui illi suppromú's: eho. 825

LV. Quid úis? PA. Qui lubítumst illi condormíscere?

LV. Oculis, opinor. PA. Nón te istuc rogító, scelus.

Procéde huc: iam perísti nisi uerúm scío.

Prompsísti tu illi únum? LV. Non prompsí. PA.

Negas?

LV. Nego hércle uero: nam ille me uotuit dícere. 830

Neque équidem heminas ócto exprompsi in úrceum,
Neque ille calidum hic éxhibít in prándium.

PA. Neque tú bibisti? LV. Dí me perdant sí bibi,
Sí bñbere potui. PA. Quid iam? LV. Quia enim
opsórbui:

Nam nímis calebat, ámburebat gútturem. 835

PA. Alii ébrii sunt, álii poscam pótítant:

Bonó suppromó et prómo cellam créditam.

LV. Tu idem hércle faceres, sí tibi esset crédita:

Quoniam aémulari nón licet, nunc ínuides.

PA. Eho, 840

Án úmquam prompsit ántehac? respondé, scelus.

Atque út tu scire póssis, edicó tibi:

Sí fálsa dices [sério], excruciabere.

LV. Itan uéro? ut tu ipse mé dixisse délices:

Post [é] sagina ego éciar cellária, 485

Vt tibi qui promptet álium suppromúm pares.

PA. Non édepol faciam: age éloquere audactér
míhi.

LV. Núnquam édepol uidi prómere. uerum hóc
erat:

Míhi ímperabat, égo promebam póstea.

PA. Hem, 850

Ibi crébro, [credo,] cápíte sistebánt cadí.

LV. Non hércle tam ístic uálide cassabánt cadí.

Set in cèlla paulum lóculi erat nímis lúbrici:

Ibi erat bilibris aúla sic proptér cados:

Ea saépe deciens cónplebatur [ín] die: 855

Vbi bácehabatur aúla, cassabánt cadí.

PA. Abi íntro. [nempe] in cèlla uos uinária

Bacchánal facítis: iam hércle ego erum adducam
á foro.

LV. Perii: éxcruciabit mé erus, domum si ué-
nerít,

Quom haec fácta scíbit, quía [ego] sibi non dí-
xerim. 860

Fugiam hércle aliquo atque hoc ín diem extollám
malum.

Ne díxeritis ópsecro huic uostrám fidem.

PA. Quo té agis? LV. Missus sum álio: iam huc
reuénero.

PA. Quis mísit? LV. Philocomásium. PA. Abi:
actutúm redi.

LV. Quaeso tamen, tu pártém infortuní meam, 865
Sí díuidetur, me ápsente accipitó tamen.

PA. Modo íntellexi quám rem mulier gésserit:

Quia Scéledrus dormit, húnct subcustodém suum

Foras áblegauit, dum áb se huc transirét. placet.

Set Péríplecomenus quam éi mandauí mulierem 870

Nímis lépida forma dúcit. di hércle hanc rem
ádiuuant.

Quam dígne ornata incédit, hau meretrície.

Lepide hóc succedit súb manus negótium.

PERIPLECOMENVS. ACROTELEVTIVM. (MILPHIDIPPA.)
PALAESTRIO.

PE. Rem omnem, Ácroteleutiúm, tibi tibique úna,
Milphidíppa,

Domí demonstraui órdine. hanc fabricám fallaciásque

Mínus sí tenetis, dénuo uolo pércipiatis pláne: 876

Satis sí íntellegítis, álitut est quod pótius fabulémur.

AC. Stultitia atque insipientia [insultitasque hercle]
haec sit,

Me ire in opus alienum aut tibi meam operam polli-
citari,

Si in officina ea nesciam aut mala esse aut frau-
dulenta. 880

PE. At melius [te] moneris. AC. Meretricem con-
moneri

Quam sane magni referat, mihi clamst. quid? egone
frustra,

Postquam adhibere aures meae tuae loream ora-
tionis,

Tibi dixi miles quem ad modum poteset deasciari?

PE. At nemo solus satis sapit: nam ego multos saepe
uidi 885

Regionem fugere consili prius quam repertam ha-
berent.

AC. Siquid faciendumst mulieri male atque mali-
tiose,

Ibi ei immortalis memorias meminisse id sempiterno:
Sin bene quid aut fideliter faciendumst, eadem
eveniet

Obliviosa extemplo uti fiat, meminisse nequeat. 890

PE. Ergo istuc metuo quod venit vobis faciendum
utrumque:

Nam id prouiderit mihi, militi male quod facietis ambae.

AC. Dum ne scientes quid bonum faciamus, ne for-
mida.

Mala nulla mulier est * * * * *

* * * * * ne pauca, peioribus conueniunt.

PE. Ita uos decet. consequimini. PA. Cesso ego illis
obuiam ire? 896

PE. Bene opportuneque obuiam es, Palaestrio. en tibi
adsunt

Quas me iussisti adducere et quo ornatu. PA. Eu,
noster esto:

Venire saluom gaudeo. lepide hercle ornatas ducis.
Palaestrio Acroteleutium salutat. AC. Quis hic
amabost, 900

Qui tam pro nota nominat me? PE. Hic noster ar-
chitectust.

AC. Salue, architecte. PA. Salua sis. set dic mihi,
ecquid hic te

Onerauit praeceptis? PE. Probe meditatam utram-
que duco.

PA. Audire cupio quem ad modum: nequid peccetis
pauco.

PE. Ad tua praecepta de meo nihil nouom adposui. 905

AC. Nempe ludificari militem tuum erum uis? PA.
Elocuta's.

AC. Lepide et sapienter, commode et facete res pa-
ratat.

PA. Atque huius uxorem te uolo [esse] adsimulare.
AC. Fiet.

PA. Quasi militi animum adieceris simulare. AC. Sic
futurumst.

PA. Quasique ea res per me interpretem et tuam an-
cillam adcuratur. 910

AC. Bonus uates poteras esse: nam quae sunt futura
ducis.

PA. Quasique anulum hunc ancillula tua apud te detu-
lerit ad me,

Quem [porro] ego militi darem tuis uerbis. AC. Vera
ducis.

PE. Quid istis nunc memoratis opust, quae cónmeminere? AC. Méliust.

Nam, mí patrone, hoc cógitato: ubi próbus est architétus, 915

Bene líneatam sí semel carínam conlocáuit,
Facile ésse nauem fácere, ubi * * * *
Nunc haéc carina sátis probe fundáta et bene statútast:

Adsúnt fabri architétonesque ad eám [rem] haut inperítí.

Si nóñ nos materiárius remorátur, quod opust quí det, Noui índolem nostri íngeni, cito erit parata náuis. 921

PA. Nempe tú nouísti mílitem, meum erúm? AC. Rogare mírumst:

Populi ódium quidni nóuerim, magnídicum, cincinátum,

Moechum únguentatum? PA. Núm ille te nam nóuit? AC. Numquam uídít:

Qui nóuerit me quis ego sim? PA. Nímis lépide fabuláre: 925

Eo pótuert [rem] lépidius pol fieri. AC. Potin ut hóminem

Mihi dés, quiescas cétera? ní lúdificata ero hóminem, Culpam ómnem in med inpónito. PA. Age ígitur intro abíte:

Insístite hoc negótium sapiénter. AC. Alia cúra.

PA. Age, Périplecomene, has nunc íam duc intro. ego [eo] ad forum, íllum 930

Conuéniam atque hunc eí ánulum dabo atque praedicábo

A túa esse uxore mihi datum eamque íllum deperíre. Hanc ad nos, quom extemplo á foro ueniémus, mittitóte,

Quasi clánculum ad [eum] missa sit. PE. Faciémus: alia cúra.

PA. Vos módo curate: ego illúm probe iam onerátum runcinábo. 935

PE. Bene ámbula, bene rém gere. at ego nunc si ecficiam hoc pláne,

Vt cóncubinam mílitis meus hóspes habeat hódie
Atque hínc Athenas áuehat: [si] hodie hunc dolum dolámus,

Quid tibi ego mittam múnere? AC. * * * * *
* * * * * dat nunc ab se mulier óperam, 940

Lepidíssime et comptíssime confido confutúrurum.

Vbi fácta erit conlátio nostrárum malitiárum,

Hau uéreor ne nos súbdola perfídia peruincámur.

PE. Abeámus ergo intro, haéc uti meditémur cogítate,

Vt ádcurate et cómmodè hoc quod agúndumst exequámur: 945

Nequíd, ubi miles uénerit, titubétur. AC. Tu moráre.

ACTVS III.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

PY. Volup est quod agas si id procedit lépide [atque ex] senténtia.

Nam égo hodie ad Seleúcum regem mísi parasitúm meum,

Út latrones quós conduxí hinc ad Seleucum dúceret:

Qui éius regnum tútarentur, míhi dum fieret ótium. 950

PA. Quín tu tuam rem cúra potius quám Seleuci. quae tibi

Cónditio noua lúculenta fértur per me intérpretem.

PY. Immo omnis res pósteriores póno atque operam dó tibi.

Lóquere: auris meás profecto dedó in ditioném tuam.

PA. Circumspicedum, néquis nostro hic ánceps sermoní siet: 955

Nam hóc negoti clándestino ut ágerem mandatúmst míhi.

PY. Némo adest. PA. Hunc árrabonem amóris primum a me áccipe.

PY. Quid hic? undest? PA. A lúculenta atque [á] festiua fémina,

Quae te amat tuamque éxpetessit púlcrum pulcritúdinem.

Éius nunc mi anulum ad te ancilla pórró ut deferrém dedít. 960

PY. Quid? ea ingenuane án festuca fácta [e] serua líberast?

PA. Vah,

Égone ut ad te ab líbertina esse aúderem internúntius, Qui ingenuis satis réspnsare néqueas, quae cupiúnt tui?

PY. Núptanest an uidua? PA. Et nupta et uiduast. PY. Quo pacto potis 965

Núpta et uidua esse éadem? PA. Quia aduléscens nuptast cúm sene.

PY. Éuge. PA. Lepida et líberali fórmast. PY. Caue mendácium.

PA. Ad tuam formam illa úna dignast. PY. Hércle pulcram praédicas.

Sét quis cast? PA. Senis húius uxor Périplecomeni in próxumost.

Éa demoritur te átque ab illo cúpit abire: odít senem. 970 Nunc te orare atque ópsecrare iússit ut tui cópíam

Síbi potestátéque facias. PY. Cúpio hercle equidem, si illa uolt.

PA. Quaeén cupiat? PY. Quid illá faciemus cóncubina quae domist?

PA. Quín tu illam iube áps te abire quó lubet: sicút soror

Éius huc gemina uénit Ephesum et máter accessúntque eam. 975

PY. Ého tu, aduenitne Éphesum mater éius? PA. Aiunt qui sciunt.

PY. Hércle ocasiónem lepidam ut múlierem excludám foras.

PA. Immo uin tu lépide facere? PY. Lóquere et consiliúm cedo.

PA. Vñ tu illam actutum á mouere, a te út abeat per grátiam?

PY. Cúpio. PA. Tum te hoc fá cere oportet. tibi diuitiarum ádfatimst: 980

Iúbe sibi aurum atque órnaméta quae illi instruxti múlieri

[Ómnia] dono habére auferreque áps te quo lubeát sibi.

PY. Plá cet ut dicis. sét [enim] ne istam amíttam et haec mutét fidem

Vide modo. PA. Vah delicatú's: quae te tamquam oculós amet.

PY. Vénus me amat. PA. St, táce: aperitur fóris: concede huc cláuculum. 985

Haec celox illust quae hinc egréditur internúntia.

PY. Quae haec celox? PA. Ancillula illius ést quae hinc egréditur foras:

Quae ánulum istunc áttulit quem tibi dedi. PY. Edepol haec quidem

Béllulast. PA. Pithécium haec est praé illa et spinturnécium.

Viden tu illam oculis uénaturam fá cere atque aucupium aúribus? 990

MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MI. lámst ante aedis círcus ubi sunt lúdi faciundí mihi. Dissimulabo hos quási non uideam néque esse híc etiamdúm sciam.

PY. Táce: subauscultémus, ecqui dé me fiat méntio.

MI. Númqui híc prope adest qui rem alienam pótius curet quám suam?

Qui ádcupet me quíd agam? qui de uésperi uiuát suo? Éos nunc homines mé tuo ne opsint mihi neue opstent

úspiam, 996

[Dómina] domo si clam húc transibit, quae húius cupiens córporist,

Quae ámat hunc hominem nímium lepidum et nímia pulcritú dinc,

Mílitem Pyrgópolinice. PY. Sátin haec quoque me déperit?

Laúdat speciem meam. PA. Édepol huius sé rmo haut cinerem quaé ritat. 1000

PY. Quo árgumento? PA. Quía enim loquitur laúte et mínime sórdide.

[Quídquid istaec dé te loquitur, níhil attréctat sórdidi.]

Tum autém illa ipsast nímium lepida nímisque nitida fémina.

PY. Hércle uero [haec] iam ádlubescit prímulum, Palaéstrio.

PA. Prúsne quam illam oculis uidisti? PY. Quód uideo, id credó mihi: 1005

Nam haec lacerta múllo apse nte me ádigit se ut amem. PA. Hercle hanc quidem

Níl tu amassis: míhi desponsast. tibi si illa hodie núpserit,

Égo continuo uxórem hanc ducam. PY. Ergo hanc quíd dubitas cónloqui?

PA. Séquere hac me ergo. PY. Pédisecus tibi sum. MI. V́tinam, quóius causá foras

[Húc] sum egressa, cónueniundi míhi potestas éuenat. 1010

PA. Erit ét tibi exoptatum óptinget: bonum habe ánimum, ne formída.

Homo quídamst qui scit quód quaeris ubi sit. MI. Quem ego hic audíui?

PA. Sociúm tuorum consíllorum et participem [celatórum].

MI. Tum pól ego id quod celo háut celo. PA. Immo étiam sic non célas.

MI. Quo argúmento? PA. Infíds célas: ego súm tibi firme fíds. 1015

MI. Cedo signum, si harunc BÁCcharum es. PA. Amat múlter quaedam quéndam.

MI. Pol istúe quídem multae. PA. At nón multae de dígito donum míttunt.

MI. Enim cógnoui nunc: fécísti modo mi éx procliuo plánum.

Set hic núnquis adest? PA. Vel adést uel non. MI. Cedo té mihi solae sólum.

PA. Breuin án longinquo sérmoni? MI. Tribus uérbis. PA. Iam ad te rédeo. 1020

PY. Quid? ego ástabo hic tantisper cum hac forma ét factis sic frústra?

PA. Patere átque asta: tibi ego hánc do operam. PY. Propera: [éxpectando] excrúcor.

PA. Pedetémptim tu scis tráctari solitás esse huius modi mércis.

PY. Age age, út tibi maxume cócinnumst. PA. Nulúmst hoc stolidius sáxum.

Adeo ád te. quid me uólúisti? MI. Quo pácto hoc dudum accépi, 1025

[Calidúm] refero ad te cónsíllium, hunc quasi dépereat. PA. Teneo ístuc.

Conlaúdato formam ét faciem et uirtútis conmemoráto.

MI. Ad eám rem habeo omnem aciém, tibi uti dudúm iam demonstráui.

Tu cóntra cura et cóntempla et de méis uenator uérbis.

PY. Aliquám mihi partem hodie óperae des deníque: tandem ilico adésdum. 1030

PA. Adsum: ímpera, síquid ús. PY. Quid illacc narrát tibi? PA. Lamentári

Ait íllam miseram, crúciari et lacrumántem se adfictáre,

Quia tís egeat, quia té careat: ob eám rem huc ad te míssast.

PY. Iube adíre. PA. At scín quid tú facias? face té fastidi plénum,

Quasi nón lubeat: me inclámato, quia sic te uolgo uólgem. 1035

PY. Memini ét praeceptis párebo. PA. Voco [ego] érgo hanc quae te quaérit?

PY. Adeát, síquid uolt. PA. Síquid ús, adi, múlter. MI. Pulcer, sálue.

PY. Meum cógnoumentum cómmemorat. dí tibi dent quaequomque óptes.

MI. Tecum aétatem exigere út liceat. PY. Nimium óptas. MI. Non me díco,

Set erám meam quae te demoritur. PY. Multae ídem ístuc aliae cúpiunt, 1040

Quibus cópia non est. MI. Écastor hau mírumst: te habes cárum,

Hominém tam pulcrum et praéclarum uirtúte et fortem factis.

Heus, dígnior fuit quisquam hómo qui esset? PA. Non hércle humanust [spúrcus]:

Nam uólturio plus húmani credóst. PY. Magnum me
fáciam

Nunc, quóm illaec me sic cónlaudat. PA. Viden tu igna-
uom, ut sese ínfert? 1045

Quin tu huíc responde: haec illaec est ab illác quam
dudum [dixi].

PY. Quanam áb illarum? nam ita me óccursant multaé:
meminisse hau póssum.

MI. Ab illá quae digitos déspoliat suos ét tuos digitos
décorat:

Nam hunc ánulum [ego] ab tui cúpienti huic détuli, hic
[ad te] pórró.

PY. Quid núnc tibi uis, muliér, memora. MI. Vt quae
tís cupit eam ne spérnas: 1050

Quae pér tuam nunc uitám uiuit: sit nécne, in te spes
únost.

PY. Quid núnc uolt? MI. Te compéllare et complécti
et contrectáre.

Nam nísi tu illi fers súppetias, iam illa ánimum despon-
débit.

Age, mi Áchilles, fiat quód te oro: serua illam, pulcer,
púlcre.

Expróme benignum ex te íngenium, urbícape, occisor
régum. 1055

PY. Heu,
Hercle ódiosas res: quótiens hoc tibi, uérbero, ego
interdixi,

Meam né sic uolgo póllícitere operám. PA. Audin tu,
múlier?

Dixi hóc tibi dudum et núnc dico: ni huic uérri adfertur
mérces, 1059

Non hic suo seminió quemquam porcéllam inperitíurust.

MI. Dabitúr quantum ipsus pretí poscet. PA. Talentúm
Philippum huic opus aúrist.

Minus áb nemine accipiét. MI. Heu, ecastór nimis
uillist tándem.

PY. Non mihi auaritia umquam ígnatast: satis hábeo
diuitiárum.

Plus [pól] mi auri millést modium Philippi. PA. Praeter
thensaúrumst:

Tum argéti montis, nón massas habet: Aétna aeque
non áltast. 1065

MI. Heu,
Ecastór periurum. PA. Vt ludo? MI. Quid ego? út sub-
lecto? PA. Scíte.

MI. Set amábo me mitte áctutum. PA. Quin tu huic
respondes áliquid,

Aut fácturum aut non fácturum? quid illám miseram
animi excrúcias,

Quae númquam male de té meritast? PY. Iube eámpse
exire huc ad nos:

Dic me ómnia quae uolt fácturum. MI. Facis núnc ut [te]
facere aéquomst, 1070

Quom quae [illaec] uolt eadém tu uis. PA. Non ínsulsum
huic íngéniumst.

MI. Quomque óratricem hau spréuisti sistíque exorare
éx te.

Quid est, út ludo? PA. Nequeo hércle equidem risu ad-
moderariet. MI. [Érgo]

Ob eám causam huc aps te áuortí. PY. Non édepol tu
seis, múlier,

Quantum égo honorem nunc illi habeo. MI. Scio et ístuc
illi dícam. 1075

PA. Contra aúro alii hanc uendére potuit operám. MI. Pol istuc tibi crédo.

PA. Meri béllatores gígnuntur, quas híc praegnatis fécit,

Et píeri annos octíngentos uiuónt. MI. Vae tibi, nu-
gátor.

PY. Quin mille annorum pérpétuo uiuónt ab saeclo ad
saécclum.

PA. Eo mínus dixi, ne haec cénseret me aduórsum se
mentíri. 1080

MI. Períí, quot híc ipse annós uiuet, quouis filii tam diu
uiuónt?

PY. Postríduo natus sum égo, mulier, quam Iúppiter ex
Ope nátust.

PA. Si híc prídic natus forét quam illest, híc habéret
regnum in caélo.

MI. Iam íam sat amabost: sínite abeam, si póssum, uiua
a uóbis.

PA. Quin érgo abis, quando réspedes? MI. Ibo át-
que illam huc addúcam, 1085

Proptér [quam] operast mihi. númquid uis? PY. Ne má-
gis sim pulcer quám sum:

Ita mé mea forma habet sóllicitum. PA. Quid nunc stas?
quin abis? MI. Ábeo.

PA. Atque ádeo, audin? dicíto docte et cordáte. MI.
Vt cor ei sáliat.

PA. Philocómasio dic, sí east híc, domum ut tránseat:
hunc híc esse.

MI. Hic cúm mea erast: [nam] clám nostrum hunc ser-
mónem sublegérunt. 1090

PA. Lepidé factumst: iam ex sérnone hoc gubernábunt
doctius pórró.

MI. Remoráre: abeo. PA. Neque té remoror neque
té tago neque te—táceo.

PY. Iube máturare illam éxire huc: iam istí rei praer-
uortémur.

Quid nunc mi's auctor út faciam, Palaéstrío,
De concubina? nám nullo haec pactó potest 1095
Prius [á me] in aedis récipi, quam illam amiserim.

PA. Quid mé consultas quíd agas? dixi equi-
dém tibi,

Quo pácto id fieri póssit clementíssime.
Aurum átque uestem muliebrem omnem habeát sibi,
Quae illi instruxisti: súmat, abeat, aúferat: 1100

Dicásque tempus máxume esse ut eát domum:

Sorórem geminam adesse et matrem dícito,

Quibus cóncomitata récte deueniát domum.

PY. Qui tú scís eas adesse? PA. Quia oculis meis
Vidí sororem híc éius. PY. Conuenistíne eam? 1105

PA. Conuéní. PY. Ecqui [tibi] fórtis uisast? PA.
Ómnia

Vis óptinere. PY. Vbi matrem esse aibát soror?

PA. Cubáre in nauí líppam atque oculis túrgidís

Nauclérus dixit qui illas aduexít mihi.

Is ad hós nauclerus hóspítio deuórtitur. 1110

PY. Quid is, écqui fortist? PA. Ábi sis hinc: nam
tú quidem

Ad equás fuisti scítus admissárius,

Qui cónsectare quá maris qua féminas.

Hoc áge nunc. PY. Istuc quód das consiliúm mihi,

Te cúm illa uerba fácere de ista ré uolo: 1115

Nam cúm illa sane cóngruost sermó tibi.

PA. Quid pótíust quam ut tute ádeas, tuam rem
túte agas?

Dicás necessum tibi esse uxorem dúcere:

Cognátos persuadére, amicos cógere.

PY. Itán tu censés? PA. Quid ego ni ita cénseam?

PY. Ibo igitur intro. tu híc ante aedis ínterim 1. 21
Speculáre, ut ubi illaec pródeat me próuoces.

PA. Tu módo istuc cura quód agis. PY. Curatum
íd quidemst.

Quin sí uoluntate nólet, ui extrudám foras.

PA. Istuc caue faxis. quin potius per grátiam 1125
Bonam ábeat aps te: atque illaec quae dixi [èi] dato.

[Aurum ornamenta quae illi instruxisti ferat.]

PY. Cupio hércle. PA. Credo fácite te impe-
trássere.

Set abi íntro: noli stáre. PY. Tibi sum oboédiens.

PA. Numquid uidetur démutare atque út quidem
Dixi ésse uobis dúdum hunc moechum mílitem? 1131

Nunc ad me ut ueniat úsust Acroteleútium,

Ancíllula eius ac Pleúsicles. pro Iúppiter,

Satin út commoditas úsquequaue me ádiuuat?

Nam quós uidere me éxoptabam máxume, 1135

Vna éxeuntis uideo [iam] hinc e próxumo.

ACROTELEVTIVM. MILPHIDIPPA. PLEVSICLES. PALAESTRIO.

AC. Séquimini: semul circúspicite néquis adsit ár-
biter.

MI. Néminem pol uideo nisi quem uólumus conuentum.

PA. Et ego uos.

MI. Quid agis, noster árchitecte? PA. Egone árchitectus?

uáh. MI. Quid est?

PA. Quía ením non sum dignus prae te, ut figam palum
in párietem. 1140

AC. Héia uero. PA. Nímis facete nímisque facundé
malast:

Út lepide derúncinauit mílitem. MI. At etiám parum.

PA. Bóno animo es: negótium omne iám succedit súb
manus.

Vós modo porro, ut ócepistis, dáte operam adiutá-
bilem.

Nám ipse miles concubinam intro ábiit oratúm suam, 1145

Áb se ut abeat cúm sorore et mátre Athenas. PL. Eú,
probe.

PA. Quín etiam aurum atque órnameta, quae ípse in-
struxit múlieri,

Ómnia dat donó sibi ut habeat: ita ego consiliúm
dedi.

PL. Fácite istuc quidemst, si et illa uólt et ille autém
cupit.

PA. Nón tu scís, quom ex álto puteo súsum ad summum
escénderis, 1150

Máximum pericúlum inde esse ab súmmo ne rusúm
cadás?

Núnc haec res aput súmmum puteum géritur: si prae-
senserit

Miles, nihil ecférrí poterit huius. nunc quom máxume

Ópus dolis est. PL. Dómi esse ad eam rem uideo síluai
satis:

Múlieres tres: quártus tute's, quínetus sum ego, sextúst
senex. 1155

PA. Quód aput nos falláciarum strúctumst, [ego] certó
scío,

Óppidum quodúis uidetur pósse expugnari [éis] dolis.

Dáte modo operam. AC. Íd nos ad te, síquid uelles,
uénimus.

PA. Léptide facitis. nunc tibi hanc ego impero provinciam.

AC. Impetrabis, imperator, quoad ego potero, quod uoles. 1160

PA. Militem lepide et facete [et] laute ludificaberis. Volo. AC. Voluptatem imperas mihi caestor. PA. At scin quem ad modum?

AC. Nempe ut adsimulém me amore istius differri. PA. Eú, tenes.

AC. Quasique istius causa amoris ex hoc matrimonio abierim cupiens istius nuptiarum. PA. Omne ordine. 1165

Nisi modo unum hoc: haece esse aedis dicas dotalis tuas: Hinc senem apud te abisse, postquam feceris diuertium: Né ille mox uereatur [huc] intro ire in alienam domum.

AC. Bene mones. PA. Sed ubi ille exierit intus, istic te procul

ita uolo adsimulare, prae eius forma quasi spernas tuam 1170

Quasique eius opulentitatem reuereris: et simul Formae amoenitatem illius, facie pulchritudinem Conlaudato. satim praeceptumst? AC. Téneo. satinest, si tibi

Meum opus ita dabo expolitum, ut improbare non queas?

PA. Sat habeo. nunc tibi uicissim quae imperabo discito. 1175

Quomodo ex templo hoc erit factum, ut intro haec abierit, ibi tu sileo

Facito uti uenias [ornatu] ornatus huc nauclerico. Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos lanceam:

Palliolum habeas ferrugineum, nam is colos thalassicus:

Id conexum in humero laeuo, expapillato brachio 1180 [Coniciens in collum, tum autem lumbis subligaculo] Praecinctis, aliqui adsimulato quasi gubernator sis. Atque apud hunc senem omnia haec sunt: nam is piscatores habet.

PL. Quid? ubi ero exornatus, quin tu dicis quid facturum sum?

PA. Huc uenito et matris uerbis Philocomasium arcessito, 1185

Ut, si itura sit Athenas, eat tecum ad portum cito Atque ut iubeat ferri in nauem, siquid imponi uelit: Nisi eat, te soluturum esse nauem: uentum operam dare.

PL. Satis placet fictura: perge. PA. Ille ex templo illam hortabitur,

ut eat propere, ne morae sit matri. PL. Multimodis sapis. 1190

PA. Ego illi dicam ut me adiutorem qui onus feram ad portum roget:

Ille iubebit me ire cum illa ad portum: ego adeo, ut tu scias,

Prosum Athenas proximum abibo tecum. PL. Atque ubi illo ueneris,

triduum seruire numquam te quin liber sis sinam. PA. Abi cito atque orna te. PL. Numquid aliter? PA.

Haec ut memineris. 1195

PL. Abeo. PA. Et uos abite hinc intro actutum: nam illum hinc sat scio

Iam exiturum esse intus. AC. Celebrest apud nos imperium tuum.

PA. Ágite apscedite érgo. ecce autem cómodum aperitúr foris.

Hílarus exit, ímpetrauit: ínhiat quod nusquámst, miser.

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

PY. Quód uolui, ut uolui, ímpetraui: pér amicitiam et grátiam 1200

[Á me ut abeat.] PA. Quídnam te íntus fuisse tam dicám diu?

PY. Númquam ego me tam sénsi amari quám nunc ab illa míliae.

PA. Quid iam? PY. Vt multa uérba fecit, lénta ut materiés fuit.

Vérum postremo ímpetraui ut uólui: donauique ei Quae uoluit, quae póstulauit. [té] quoque [ei] donó dedi.

PA. Étiam me? quo módo ego uiuam sine te? PY. Age, animó bono es: 1206

Ítem illinc ego te líberabo. nám si possem ulló modo Ímpetrare ut abíret nec te abdúceret, operám dedi:

Vérum oppressit. PA. Dēos sperabo téque. postremó tamen

Étsi istuc mihi acérbumst, quia ero té carendumst óptumo, 1210

Sáltem id uolup est, quom éx uirtute fórmæ [id] euenit tibi

Méa opera super hác uicina, quam égo nunc concilió tibi.

PY. Quid opust uerbis? libertatem tibi ego et diuitiás dabo,

Si ímpetras. PA. Reddam ímpetratum. PY. At géstio. PA. At modicé decet.

Móderare animo: né sis cupidus. sét eccam ipsam, egreditúr foras 1215

ACROTELEVTIVM. MILPHIDIPPA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO.

MI. Era, éccum praesto mílitem. AC. Vbíst? MI. Ad laeuam uidedum.

Aspícito limis, né ille nos se séntiat uidére.

AC. Video. édepol nunc nos témpus est malás peiores fieri.

MI. Tuúmst principium. AC. Ópsecro, tute ípsum conuenísti?

Ne párece uoci, ut aúdiat. MI. Cum ipsó pol sum locúta 1220

Placidé, dum lubitu nst mi, ótio, meo árbitratu, ut uólui.

PY. Audín quae loquitur? PA. Aúdio. quam laétast, quia ted ádiit.

AC. O fórtunata míliae es. PY. Vt amári uideor. PA. Dígnu's.

AC. Permírum ecastor praédicas, te adísse atque exorásse:

Per epístulam aut per núnctium quasi régem adiri eum áiunt. 1225

MI. Namque édepol uix fuit cópia adeúndi atque ímpetrándi.

PA. Vt tu ínclutu's aput míliae. PY. Patiár, quando ita Venús uolt.

AC. Veneri pol habeo grátiam eandémque et oro et
quaéso,

Vt éius mihi sit cópia quem amó quemque expe-
tésso,

Benígnusque erga me út siet: quod cúpiam ne gra-
uétur. 1230

MI. Spero íta futurum. quámquam illum multaé sibi
expetéssunt,

Ille illas spernit ségregatque ab se ómnis extra te
únam.

AC. Ergo ístus metus me mácerat, quod illíc fasti-
dióssust,

Oculi éius ne senténtiam mutént, ubi uiderít me,
Atque éius elegántia meam extémplo speciem spérnat.

MI. Non fáciat: habe animúm bonum. PY. Vt ípsa
se contémpnit. 1236

AC. Metuó ne praedicátio tua núnc meam formam
exúperet.

MI. Istúc curavi ut opínione illíus puleriór sis.

AC. Si pól me nolet dúcere uxórem, genua ampléctar
Atque ópsecrabo. alió modo, si nó n quibo impe-
tráre, 1240

Conscíscam letum: útere sine illó scio me non
pósse.

PY. Prohibéndam mortem múlieri [esse] uideo. adi-
bon? PA. Mínume.

Nam tú te uilem féceris, si te últro largiére:

Sine últro ueniat, quaéritet, desíderet, expéctet.

Nisi pérdere istam glóriam uis quám habes, caue sis
fáxis. 1245

Nam núlli mortali scio optigísse hoc nisi duóbus,
Tibi ét Phaoni Lésbio, tam [uésane] ut amaréntur.

AC. Eo íntro aut tu illum huc éuoca forás, mea Milphi-
díppa.

MI. Immo ópperiamur, dum éxeat aliquís. AC. Du-
rare néqueo

Quin íntro eam. MI. Occlusást foris. AC. Eefringam.
MI. Sana nó n es. 1250

AC. Si amáuit umquam aut sí parem hic sapiéntiam
habet ac fórmam,

Per amórem siquid féceero, cleménti ignoscet ánimo.

PA. Vt quaéso amore pérditast [haec] mísera. PY. Mu-
tuóm fit.

PA. Tace, ne aúdiat. MI. Quid ástitísti opstúpida?
quor non púltas?

AC. Quia nó n est íntus quem égo uolo. PA. Qui scís?
AC. Scio edepol fáciat: 1255

Nam odóre nasum séntiat, si íntús sit. PY. Ariolátur.
Quia mé amat, propterea Venus fecít eam ut diui-
náret.

AC. Nescío ubi hic prope adest quem expeto uidére:
olet profécto.

PY. Nasó pol iam haec quidém uidet plus quam ócu-
lis. PA. Caeca amórest.

AC. Tene me, ópsecro. MI. Quor? AC. Né cadam.
MI. Quid itá? AC. Quia stare néqueo:

Ita ánimus per oculós meus [mihi] défit. MI. Mili-
tém pol 1261

Tu aspéxisti? AC. Ita. MI. Non uideo, ubist? AC. Vi-
dérés pol, sí amáres.

MI. Non édepol tu illum mágis amas quam egomé, sí
per te líceat.

PA. Omnés profecto múlieres te amánt, ut quaeque
aspéxit.

PY. Nescio tu ex me hoc audieris an non: nepos sum
Veneris. 1265

AC. Mea Milphidippa, adi opsecro et congrédere.
PY. Vt me ueretur.

PA. Illa ad nos pergit. MI. Vós uolo. PA. Et nós te.
MI. [Eccam,] ut iussisti,

Erám meam eduxi foras. PY. Videó. MI. Iube ergo
adire.

PY. Indúxi in animum ne óderim item ut álias,
quando orásti.

MI. Verbum édepol facere hau pótis erit, si accésse-
rit prope ad te: 1270

Dum te óptuetur, interim linguam óculi praeci-
derunt.

PY. Leuándum morbum múlieri [esse] uideo. MI. Vide
ut extímuit,

Postquám ted aspexit. PY. Viri quoque ármati idem
istuc faciunt:

Ne tú mirere múliorem. set quid [illa] uolt me fácere?

MI. Ad se út eas: tecum úfuere uolt átque aetatem
exigere. 1275

PY. Egone ad illam eam quae núpta sit? uir éius est
metuendus.

MI. Quin túa causa exegit uirum ab se. PY. Quid?
qui id facere pótuit?

MI. Aedés dotales híius sunt. PY. Itane? MI. Íta
pol. PY. Iube domum íre:

Iam ego illi ero. MI. Vide né sies illi éxpectatióni:
Ne illam ánimi exrucies. PY. Nón ero profécito.

abíte. MI. Abimus. 1280

PY. Set quid ego uideo? PA. Quid uides? PY.
Nescio quis eccum incédit,

Ornátu quidem thalássico. PA. Iam nós uolt is pro-
fécito:

Naulérus hic quidemst. PY. Videlicet arcéssit hanc.
PA. Ita crédo.

PLEVSICLES. PALAESTRIO. PYRGOPOLINICES.

PL. Alium álio pacto própter amorem ní sciam
Fecisse multa néquiter, uereár magis 1285

Me amóris causa [cum] hóc ornatu incédere.

Verúm quom multos múlta admisse accéperim
Inhonésta propter amórem atque aliena á bonis:

* * * * *

Mitto énim ut occidi Achíles ciuis pássus est . . .

Set eccúm Palaestríonem, stat cum mílite: 1290

Orátio alio míhi demutandást mea.

Múliér profécito nátast ex ipsá mora:

Nam quaeuis alia quae morast aequé mora

Minor éa uidetur quám quae propter múlioremst.

Hoc ádeo fieri crédo consuetúdine. 1295

Nam ego hánc arcessam Philocomasium. sét foris

Pultábo. heus, ecquis híc est? PA. Adulescens.
quid est?

Quid úis? quid pultas? PL. Philocomasium quaérito:

A mátre illius uenio. si iturást, eat.

Omnis moratur: náuem cupimus sóluere. 1300

PY. Iam dúdum res parátast. [heus,] Palaéstrío,

Aurum, órnamenta, uéstem, pretiosa ómnia

Duc ádiutores técum ad nauem quí ferant.

Omnía composita [iám] sunt quae donáui ei.

PA. Eó. PL. Quaeso hercle própera. PY. Non morábitur. 1305

Quid istúc [est] quaeso quód oculo factúmst tuo?

PL. Habeo équidem hercle oculum. PY. At laéuom dico. PL. Éloquar.

Marís causa hercle istóc ego oculo utór minus:

Nam si ápstinuissem a máre, eo tamquam hoc úterer.

Set nímis morantur mé díu. PY. Eccos éxeunt. 1310

PALAESTRIO. PHILOCOMASIVM. PLEVSICLES. PYRGOPOLINICES. (SERVI.)

PA. Quid modi flendó quaeso hodie fácies? PH. Quid ego ní fleam?

Vbi pulcerrume égi aetatem, inde ábeo. PA. En iam hominém tibi

Qui á matre et soróre uenit. PH. Video. PY. Audin, Palaéstrio?

PA. Quid uis? PY. Quin iubés tu ecferrí dóna quae [ego] istí dedi?

PL. Philocomasium, sálue. PH. Et tu sálue. PL. Materquē ét soror 1315

Tibi salutem mé iusserunt dícere. PH. Saluáé sient.

PL. Órant te ut eas: uéntus operam dúm dat, ut uelum explícit.

Nám matri oculi sí ualerent, mécum uenissét semul.

PH. Íbo. quamquam inuíta facio, píetas consuadét. PL. Sapis.

PY. Sí non mecum aetátem egisset, hódie stulta uíueret. 1320

PH. Ístuc crucior, á uiro me táli abalienárier:

Nám tu quamuis pótis es facere ut ádfuat facétiis,

Ét quia tecum erám, propterea nímio eram ferócior.

Éam nobilitatem ámittundam uídeo. PY. Ne fle. PH.

Nón queo,

Quóm te uideo. PY. Hábe bonum animum. PH. Scío

ego quid doleát mihi. 1325

PA. Nám nil miror, sí lubenter, Philocomasium, [tu] híc

eras,

Quóm ego seruos, quándo aspicio hunc, lácrumem quia díiungimur.

[Íta] forma huius, móres, uirtus ánimum attinuere híc tuum.

PH. Ópsecro, licét conplecti priús quam proficiscó? PY. Licet.

PH. Ó mei oculi, ó mi anime. PA. Ópsecro, tene múlierem, 1330

Ne ádfligatur. PY. Quid istuc? PA. Quia, postquam áps te abít, animó male

Fáctumst huíc repénte miserae. PY. Cúrrite intro, adférte aquam.

PA. Níhil aquam morór: quin malo [apscédas]: ne interuénérís,

Quaéso, dum respícit. PY. Capita intér se nimis nexa hísce habent.

Nón placet: labra in labris ferrúminat. quid agís, málium? 1335

PL. Témptabam spiráret an non. PY. Aúrem admotam opórtuit.

PL. Sí magis uis, eam omíttam. PY. Nolo: rétine.

PA. Adflictór miser.

PY. Éxite atque ecférte huc intus ómnia istí quae dedi.

PA. Étiám nunc salúto te, [Lar] fáiliaris, príus quam eo.
Cónseruí conséruaeque omnes, béne ualete et úfuite: 1340
Béne quaeso inter uós dicatis ét mihi apsentí tamen.

PY. Áge, Palaestrió, bono animo es. PA. Heí [heu],
nequeo quín fleam,

Quom áps ted abeam. PY. Aequó fer animo. PH. Sét
quid hoc? quae rést? quid est?

Ó lux, salue. PL. Iám resipisti? PH. Ópsecro, quem
ampléxa sum

Hóminem? perii. súmne ego aput me? PL. Né time,
uoluptás mea. 1345

PY. Quid istuc est negóti? PA. Animus hánc modo hic
reliquerat

* * * * *

Métuoque et timeó, ne hoc tandem própalam fiát nimis.
PY. Quid id est? PA. Nos secúndum ferri núnc per
urbem haec ómnia,

Néquis hoc tibi úfítio uortat. PY. Méa, non illorúm
dedi: 1350

Páruí ego alios fácio. age, íte cúm dis beneuoléntibus.
PA. Túa ego hoc causa díco. PY. Credo. PA. Iám
uale. PY. Et tu béne uale.

PA. Íte cito: iam ego ádsequar uos: cúm ero pauca
[uólo] loquí.

Quámquam alios fidéliores sémper habuistí tibi
Quám me, tam tibi hábeo magnam grátiam rerum óm-
nium: 1355

Ét si ita [tibi] senténtia esset, tibi seruire máuelim
Múlto quam alíi libertus ésse. PY. Habe animúm bo-
num.

PA. Heí mihi, quom uenit mi in mentem, ut móres mu-
tandí sient,

Máliebres morés discendi, obliuiscendi stratióticí.

PY. Fác sis frugi. PA. Iám non possum: amísi omnem
lubídinem. 1360

PY. Í, séquere illos: né morere. PA. Bénè uale. PY.
Et tu béne uale.

PA. Quaeso ut meminerís: si forte líber fieri occépe-
rim,

Míttam nuntium ád te: ne me déseras. PY. Non ést
meum.

PA. Cógitato idéntidem, tibi quám fidelis fúerim.
Si id facies, tum démum scibís, tibi qui bonus sit, qui
malus. 1365

PY. Scío: perspexí saépe, uerum quom ántehac [tum]
hodie máxume.

PA. Scís? immo hodie uerum factum fáxo post dicés
magis.

PY. Vix reprimor quin té manere iúbeam. PA. Caue
istuc féceris.

Dícant te mendácem nec uerum ésse, fide nulla ésse te:
Dícant seruorúm praeter med ésse fidelem néminem. 1370
Nám si honeste cénseam te fácere posse, suádeam.

Verum non potést: caue faxis. PY. Ábi: iam patiar,
quídquid est.

PA. Béne uale igitur. PY. Íre meliust strénue. PA.
Étiám núnc uale.

PY. Ánte hoc factum hunc sum árbitratús sémper ser-
uom péssumum:

Éum fidelem míhi esse inuenio. quom égomet mecum
cógito, 1375

Stúlte feci, qui hunc amísi. íbo hinc intro núnc iam
Ád amores meós. et, sensi, hinc sónitum fecerúnt fores.

PVER. PYRGOPOLINICES.

PV. Ne mé moneatis: mémini ego officiúm meum.
Ego iámiam conuenam illunc. ubi ubist géntium,

Inuéstigabo [eum]: óperae non parcám meae. 1380

PY. Me quaérit illic: ibo [ego] huic puero óbuiam.

PV. Ehém, te quaero: sálue, uir lepidíssume,

Cumuláte commoditáte, praeter céteros

Duo dí quem curant. PY. Quí duo? PV. Mars ét
Venus.

PY. Facétum puerum. PV. Íntro te ut eas ópse-
crat: 1385

Te uólt, te quaerit téque expectans déperit.

Amánti fer opem. quíd stas? quin intro ís? PY. Eo.

PV. Ipsús illic sese iam ínpediuit ín plagas.

Parátæ insidiae súnt: stat in statú senex,

Vt ádoriatur moéchum, qui formást ferox, 1390

Qui omnis se amare crédit, quaeque aspéxerit:

Quem omnes oderunt quá uiri qua múlieres.

Nunc ín tumultum ibo: íntus clamorem aúdie.

ACTVS V.

PERIPLECOMENVS. PYRGOPOLINICES. CARIO.
LORARIÍ. SCELEDRVS.

PE. Dúcite istum: sí non sequitur, rápíte subliméum
foras.

Fácite inter terram átque caelum utí siet: discíndite.

PY. Ópsecro hercle, Péríplecomene, té. PE. Nequi-
quam hercle ópsecras. 1396

Víde ut istic tibi sit acutus, Cário, cultér probe.

CA. Quín iam dudum géstit moecheo [huic] hóc abdomen
ádimere.

Fáciam uti quasi púero in collo péndeant crepúndia.

PY. Périi. PE. Haut etiam: número hoc dicis. CA.

Iámne [ego] in hominem ínuolo?

PE. Ímmo etiam prius uérberetur fústibus. CA. Mul-
túm quídem. 1401

PE. Quór es ausus súbigitare álienam uxorem, ínpu-
dens?

PY. Íta me di ament, últro uentumst ad me. PE. Men-
titúr: ferí.

PY. Máne dum narro. PE. Quíd cessatis? PY. Nón
licet mihí dícere?

PE. Díc. PY. Oratus sum húc uenire. PE. Quáre's
ausus? én tibi. 1405

PY. Oíei, satis sum uérberatus: ópsecro. CA. Quam
móx seco?

PE. Vbi lubet: dispennite hominem díuorsum et distén-
nite.

PY. Ópsecro hercle té, mea uerba ut aúdias prius quám
secat.

PE. Lóquere, dum non níhili factu's. PY. Víduam [illam]
esse cénsui:

Ítaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebát mihi. 1410

PE. Iúra te nocitúrum non esse hómíni de hac re né-
mini,

Quód tu hic hodie uérberatu's aút quod uerberábere,
Sí te saluom hinc ámittemus Vénerium nepótulum.

PY. Iúro per Díónam et Martem mé nociturum né-
mini,

Quód ego hic hodie uápularim: iúreque id factum áربي-
tror: 1415

Ét si hinc non abeo íntestatus, béne agitur pro nóxia.

PE. Quíd, sí id non faxís? PY. Vt uiuam sémper inte-
stábilis.

CA. Vérberetur étiam: postibi ámittundum cénseo.

PY. Dí tibi bene fáciant sémper, quom áduocatus béne
mi ades.

CA. Érgo des mínim aúri nobis. PY. Quam ób rem?
CA. Saluis téstibus 1420

Vt hodie te hinc ámittamus Vénerium nepótulum.

Álitter hinc non íbis: ne sis frústra. PY. Dabitur. CA.
Mágis sapis.

Dé tunica et chlamyde ét machaera néquid speres: nón
feres.

LO. Vérberone etiam án eum amittis? PY. Mítis sum
equidem fústibus:

Ópsecro uos. PE. Sóluite istunc. PY. Hábeo gratiám
tibi. 1425

PE. Sí posthac prehéndero ego te hic, séparabo a té-
stibus.

PY. Caúsam hau dico. PE. Éamus intro, Cário. PY.
Seruós meos

Éccos uideo. Philocomasium iám profectast? díe mihi.

SC. Iám dudum. PY. Hei mihi. SC. Mágis [id] dicas,
sí scías quod égo scio:

Námque illic qui lánam ob oculum habébat nauta nón
erat. 1430

PY. Quís erat igitur? SC. Philocomasio amátor. PY.
Qui tu scís? SC. Scio:

Nám postquam porta éxierunt, níl cessarunt flico
Aúsculari atque ámplexari inté se. PY. Vac miseró
mihi:

Vérba mihi data ésse uideo. scélus uiri Palaéstrío,
Ís me in hanc inléxit fraudem. SC. Iúre factum iú-
dico: 1435

Sí sic aliis moéchis fiat, mínus hic moechorúm siet:

Mágis metuant, mínus nas res studeant. PY. Éamus ad
me. CANTOR. Plaúдите.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 155 iambici senarii
 - 156 ad 353 trochaici septenarii
 - 354 ad 425 iambici septenarii
 - 426 ad 480 trochaici septenarii
 481 ad 595 iambici senarii
 - 596 ad 812 trochaici septenarii
 - 813 ad 873 iambici senarii
 - 874 ad 946 iambici septenarii
 - 947 ad 1010 trochaici septenarii
 - 1011 ad 1093 anapaestici septenarii
 - 1094 ad 1136 iambici senarii
 - 1137 ad 1215 trochaici septenarii
 - 1216 ad 1283 iambici septenarii
 - 1284 ad 1310 iambici senarii
 - 1311 ad 1377 trochaici septenarii
 1378 ad 1393 iambici senarii
 - 1394 ad 1437 trochaici septenarii.
-

T. MACCI PLAVTI

R V D E N S.

GRAECA DIPHILV.

ARGVMENTVM.

Reti piscator uídulum extraxit mari,
 Vbi eránt erilis filiae crepúndia,
 Dominum ad Ienonem quaé subrepta uénerat.
 Ea súipte imprudens in clientelám patris
 Naufrágio eiecta déuenit: cognóscitur
 Suóque amico Plésidippo iúngitur.

5

PERSONAE.

ARCTVRVS PROLOGVS
 SCEPARNIO SERVVS
 PLESIDIPPVS ADVLESCENS
 DAEMONES SENEX
 PALAESTRA MVLIER
 AMPELISCA MVLIER
 PTOLEMOCRATIA SACERDOS
 PISCATORES
 TRACHALIO SERVVS
 LABRAX LENO
 CHARMIDES SENEX
 LORARII
 GRIPVS PISCATOR
 CANTOR.

PROLOGVS.

ARCTVRVS.

Qui géntis omnis máriaque et terrás mouet,
 Eíus sum cuius ciuitate caelítum.
 Ita sum út uídetis spléndens stella cándida,
 Signúm quod semper témpore exoritur suo
 Hic átque in caelo. nómen Arcturóst mihi. 5
 Noctú sum in caelo clárus atque intér deos,
 Intér mortalis ámbulans intérdius.
 Et ália signa dé caelo ad terram áccidunt:
 Quist ímperator díuom atque hominum Iúppiter,
 Is nós per gentis [hic] alium alia dísparat, 10
 Hominúm qui facta, móres, pietatem ét fidem
 Noscámus, ut quemque ádiuuet opuléntia.
 Qui fálsas litis fálsis testimóniis
 Petúnt quique in iure ábiurant pecúniam,
 Eorúm referimus nómina excripta ad Iouem. 15
 Cotídie ille scít quis hic quaerát malum.
 Qui hic lítem apisci póstulant periúrio
 Malí, res fálsas qui ímpetrant aput iúdicem,
 Iterum ille eam rem iúdicatam iúdicat:
 Maióre multa múltat quam lítem auferunt. 20
 Bonós in aliis tábulis excriptós habet.
 Atque hóc scelesti [illi] in animum inducúnt suum,
 Iouem sé placare pósse donis, hóstiis:
 Et óperam et sumptum pérdunt. id eo fit, quia

Nihil éi acceptumst á periuris súplici. 25
 Facilius siqui pfus est a díis súpplicans
 Quam qui scelestust inueniet ueniám sibi.
 Idcirco moneo uós ego hoc, qui estís boni
 Quique aétatem agitis cúm pietate et cúm fide:
 Retinéte porro, póst factum ut laetémui. 30
 Nunc, húc qua causa uéni, argumentum éloquar.
 Primúmdum huic esse nómen urbi Díphilus
 Cyrénas uoluit. illic habitat Daémones
 In agro átque uilla próxima proptér mare,
 Senex qui húc Athenis éxul uenit, haú malus. 35
 Neque is ádeo propter máltiam patriá caret,
 Set dum álios seruat, se ínpediuit ínterim:
 Rem béne paratam cómitate pérdidit.
 Huic filia olim uirgo periit páruola:
 Eam dé praedone uir mercatur péssumus: 40
 Is eam húc Cyrenas léno aduexit uirginem.
 Aduléscentis quídam ciuis huius Átticus
 Eam uidit ire e lúdo fidicinó domum.
 Amáre occepit: ad lenonem déuenit,
 Minis triginta sibi puellam déstínat 45
 Datque árrabonem et iúreirando ádligat.
 Is léno, ut se aequomst, flócci non fecit fidem
 Neque quód iuratus aduléscenti díxerat.
 Erát ei hospes pár sui, Siculus senex
 Sceléstus Agrigéntinus, urbis próditor: 50
 Is illús laudare ínsit formam uirginis
 Et áliarum itidem quae éius erant muliérculae.
 Ínsit lenoni suádere, ut secúm semul
 Eat in Siciliam: ibi esse homines uoluptários
 Dícít: ibi eum potésse fieri díuitem. 55
 [Ibi esse quaestum máximum meretrícibus.]

Persuádet. nauis clánculum condúctur.
 Quidquid erat, noctu in náuem conportát domo
 Leno: aduléscenti, qui puellam ab eo émerat,
 Ait sése Veneri uélle uotum sóluere 60
 (Id híc est fanum Véneris) et eo ad prándium
 Vocáuit aduléscentem huc. ipse hinc sílico
 Nauém conscendit, áuehit meretrículas.
 Aduléscenti alii nárrant ut res gésta sit:
 Lenónem abisse. ad pórtum [quom] aduléscentis
 uenit, 66
 Illórum nauis lónge in altum apscésserat.
 Ego quóniam uideo uirginem asportárier,
 Tetuli ét [ei] auxiliúm et lénoni exitiúm semul:
 Incrépui hibernum et flúctus moui máritimos.
 Nam sígnum Arcturus ómnium sum acérrumum: 70
 Veheméns sum exoriens, quom óccido uehéméntior.
 Nunc ámbo in saxo, léno atque [eius] hospés, semul
 Sedént eiecti: náuis confractást eis.
 Illa autem uirgo atque áltera itidem ancíllula
 De náui tímidae désuluerunt in scapham. 75
 Nunc éas ab saxo flúctus ad terrám ferunt,
 Ad uíllam illius, éxul qui ibi habitat senex,
 Quoius déturbauit uéntus tectúm et tégulas.
 Et séruos illic est éius qui egreditúr foras.
 Aduléscentis huc iam aduéniet, quem uidébitis, 80
 Qui illám mercatust dé lenone uirginem.
 Valéte, ut hostes uóstri diffidánt sibi.

A C T V S I.

SCEPARNIO. PLESIDIPPVS (CVM TRIBVS
ADVLESCENTIBVS). DAEMONES.

SC. Pro di immortales, tēpestatem quōius modi
Neptūnus nobis nōcte hac misit prōxima.

Detēxit uentus uillam: quid uerbis opust? 85

Non uentus fuit, uerum Alcūmena Eurípidi:

Ita omnis de tecto dēturbauit tēgulas:

Inlūstriores fēcit fenstrasque indidit.

PL. Et uos a nostris ābduxi negōtiis 96

Neque id processit, quā uos duxi grātia:

Nequū ad portum lēnonem prehēdere.

Set mēa desidia spēm deserere nōlui:

Eo uos, amici, dētini diūtius.

Nunc hūc ad Veneris fānum uenio uisere, 95

Vbi rēm diuinam sé facturum dīxerat.

SC. Si sāpīam, hoc quod me mātāt concinnēm lu-
tum.

PL. Prope me hīc nescio quis lōquitur. DÆ.
Heus, Scepārnio.

SC. Qui nōminat me? DÆ. Qui pro te argentūm
dedit.

SC. Quasi mē tuum esse sēruom dicas, Daēmones.

DÆ. Luto ūsust multo, mūltam terram cōnfode.

Villam integundam intēllego totām mihi: 101

Nam nūc perlucet ēa quam cribrum crēbrius.

PL. Patēr, salueto [tu] āmboque adeo. DÆ. Sāluos
sis.

SC. Set utrūm tu masne an fēmina's, qui illūm pa-
trem

Vocēs? PL. Vir sum equidem. DÆ. Quaere,
uir, porrō patrem: 105

Ego filiōlam [olim] unam hābui, eam unam pērdidi.

Virile secus numquam ūllum [ego] habui. PL. At dī
dabunt.

SC. [Hem,] tibi quidem hercle, quisquis es, magnūm
malum,

Qui orātione hīc ōccupatos ōccupes.

PL. Isticine uos habitātis? SC. Quid tu id quae-
ritas? 110

An quō furatum ueniās uestigās loca?

PL. Pecūliosum esse āddecet sēruom ādprobe,

Quem erō praesente [hau] praētereat orātio,

Aut qui inclementer dīcat homini libero.

SC. Et inpudicum et impudentem hominem ādde-
cet, 115

Molēstum ultro aduenire ad alienām domum,

Quoi dēbeatur nīl. DÆ. Tace, Scepārnio.

Quid opūst, adulescens? PL. Istic infortūnium,

Qui praēfestinet ūbi erus adsit praēloqui.

Set nisi molestumst, paucis percontārier 120

Volo ego ēx te. DÆ. Dabitur ōpera, atque in ne-
gōtio.

SC. Quin tu in paludem is ēxicasque harūndinem,

Qui pērtegamus uillam, dum sudūmst. DÆ. Tace.

Tu siquid opus est dīce. PL. Dic quod tē rogo:

Ecquēm tu hīc hominem crīspum, incanum uideris,

Makúm, periurum, pálpatozem. DÆ. Plúrumos: 126
Nam própter eius modi égo uiros uiuó miser.

PL. Hic díco, in fanum Véneris qui muliérculas

Duas sécum adduxit quíque adornarít sibi

Vt rém diuinam fáciat, aut hódie aut heri. 130

DÆ. Non hércle, adulescens, iam hós dies con-
plúsculos

Quemquam ístic uidi sácrificare: néque potest

Clam mé esse, síqui sácrificat. sempér petunt

Aquam hinc aut ignem aut uáscula aut cultrum aut
ueru

Aut autám extarem aut áliquid: quid uerbís opust?

Veneri parauí uása et puteum, nón mihi. 136

Nunc ínteruallum iam hós dies multós fuit.

PL. Vt uérba praehibes, mé perisse praédicas.

DÆ. Meá quidem hercle caúsa saluos síis licet.

SC. Heus tú, qui fana uéntris causa círcumis, 140

Iubére meliust prándium ornarí domi.

Fortásse tu huc uocátus es ad prándium:

Ille qui uocauit, nállus uenit? PL. Ad modum.

SC. Nullúmst periclum te hinc ire inpransúm do-
mum.

Cererém te meliust quám Venerem sectárier: 145

Amóri haec curat, trítico curát Ceres.

PL. Delúdicauit mé ille homo indignís modis.

DÆ. Pro di ínmortales, quíd illuc est, Scepárnio,

Hominúm secundum lítus? SC. Vt mea opníost,

Proptér uiam illi súnť uocati ad prándium. 150

DÆ. Qui? SC. Quía post cenam, crédo, lauerúnt
heri:

Confrácta nauis ín marist illís. DÆ. Itast.

SC. At hércle nobis uilla in terra et tégulae.

DÆ. Hui,

Homúnculi quanti éstis: eiecti út natant. 155

PL. Vbi súnť ei homines, ópsecro? DÆ. Hac ad
déteram:

Viden secundum lítus? PL. Video: séquimini.

Vtinam ís sit quem ego quaéro, uir sacérrumus.

Valéte. SC. Si non móneas, nosmet mémínimus.

Set ó Palaemon, sáncte Neptuní comes, 160

[Qui Herculis socius esse diceris]

Quod fácinus uideo? DÆ. Quid uides? SC. Mu-
liérculas

Videó sedentis ín scapha solás duas.

Vt ádfictantur miserae. euge, euge, pérbene,

Ab sáxo auortit flúctus ad lítus scapham. 165

Nequé gubernator úmquam potuit [réctius].

Non uidisse undas mé maiores cénseo.

Saluae sunt, si illos flúctus denitauerint.

[Nunc nunc periculumst: eiecit alteram.]

Viden álteram illam ut flúctus eiecit foras? 170

At in uadost: iam fáciie enabit. eúgepae:

Saluást: euasit éx aqua: iam in lítorest.

Desúluit haec autem áltera ad terram é scapha.

Vt praé timore in génua in undas cóncidit.

Surréxit: horsum sí capessit, sálua rest: 175

Set déxtrouorsum auórsa it in malám cruce[m].

Hem,

Errábit illaec hódie. DÆ. Quid id refért tua?

SC. Si ad sáxum, quo capéssit, ea deorsúm ca-
dit,

Errátionis fécerit compéndium. 180

DÆ. Si tú de illarum cénaturus uesperí's,

Illís curandum cénseo, Scepárnio:

Si aput méd essuru's, mihi dicari operám uolo.
 SC. Bonum aequomque oras. DÆ. Séquere me
 hac ergó. SC. Sequor.

P A L A E S T R A.

Nímio [pol] hominúm fortunæ mínus [multo] miseræ
 memorantur 185

* * * * * experiundo is dátur acerbum * * * * *
 Hóc deo complácitumst, med hoc órnatu ornata in re-
 giones

[Ésse] incertas tímídam eiectam? hancine ego ad rem
 nátam miseram

[Mé] memorabo? hancine ego partem cápío ob pietatém
 praecipuam?

Nam hoc mi háu sit labóri labórem hunc potíri, 190

Si me érga paréntis aut dèos impiárim:

Set íd si paráte curáui ut cauérem,

Tum mi hóc indecóre, inmodéste datís di.

Nam quíd habebunt pósthac [insigne] impií,

Si ad hunc modumst honós aput uos ínoxíis? 195

Nam mé si fecísse aut paréntis sciám

Sceléste, mínus [nunc] me miserer.

Set eri me sollicitát scelus, eius mé habet impietás male:

Is ómnia perdidit in mari: haec eius súnnt bonorum réli-
 quiae.

Étiam quæ uécta mecum in scaphast semul, 200

[Flúctuoim ui] éxciidit: égo nunc sola sum.

Quæ mi si sálua saltém foret, labos

Lénior éssset hic èius opera mihi.

Nunc quám spem aut opem aút consilí quid capéssam

Ita híc [sola] sólis locís conpotíta? 205
 Híc sáxa sunt, hic máre sonat, nec mi óbuiam homo quis-
 quám uenit.

Hóc quod indúta sum súmmae opes óppido:
 Nécc cibo nécc loco técta quo sim scio.

Quæ mihist spés qua me úuere uelim?
 Nécc loci gnára sum néccum híc [umquám] fui. 210
 Sáltem [ego] aliquém uelim qui mihi ex hís locis

Aút uiam aut sémitam mónstret: ita nunc
 Hác an illác eam, incérta [sum] cónsili:
 Nécc prope usquam híc quidem cúltum agrum cón-
 spicor.

Álgor, errór, pauor [mémbra] mi omnia tenent. 215
 Haéc hauscitis, méi parentes, mé nunc miseram ita ésse
 uti sum:

Líbera ego prognáta fui máxume, nequiquam fui.
 Nunquí minus [nunc] séruio, quam si forem serua
 náta?

Neque quícquam umquam is [id] prófuit, qui [mé] sibi
 eduxérunt.

A M P E L I S C A. P A L A E S T R A.

A M. Quíd mihi meliust, quíd magis in remst, quám cor-
 pore uitam út secludam? 220

Íta male uiuo atque íta mi multae in pectore sunt curae
 éxanimales:

Íta res [sordent]: uitae hau parco: pérdidí spem qua me
 óblectabam.

Ómnia iam circúmcursauí atque ómnis latebras pérrep-
 tauí

Quaerere conseruam uoce, oculis, auribus, ut peruestigarem.

Néque eam usquam inuenio neque quo eam néque qua quaeram [eam] consultumst, 225

Néque quem rogitem responsorem quemquam interea [hic hominem] inuenio.

Néc magis solae terrae solae sunt quam haec sunt loca atque haec regiones.

Néque si uiuit eam uiua umquam quin [uiua] inueniam desistam.

PA. Quóia prope me hic uox sonat? AM. Pertinui, quis loquitur prope?

PA. Bona Spés, opsecró, 230
Subuenta mihi.

AM. Múlier est, múliebris uox ad auris mihi
Vénit: [tunc] éximes miseram [me] ex hoc metu?

PA. Céрто uox múliebris tétigit auris meas:
Num Ámpelisca opsecrost? AM. Tén, Palaestra,
aúdio? 235

PA. Quin uoco, ut me aúdiat, nómine illam suo?
Ámpelisca. AM. Hém, quis est? PA. Égo. AM.
Palaestráne? PA. Sum.

AM. Díc ubi's? PA. Pól ego nunc in malis plúrumis.
AM. Sócia sum néc minor párs meast quam tua.

Sét uidere éxpeto té. PA. Mihi's aémula. 240

AM. Cónsequamúr gradu uócem: ubi's? PA. Écce
me:

Áccede ad me atque adi cóntra. AM. Fit sédulo.

PA. Cédo manum. AM. Áccipe. PA. Víuin? díc
ópsecro.

AM. Tú facis mé quidem ufuere ut nunc uelim,
Quóm mihi té licet tángere. ut uix mihi 245

Crédo ego hoc, té tenere. ópsecro, ampléctere,
Spés mea: ut me ómnium iam laborum leuas.

PA. Óccupas praéloqui, quae mist oratio.

Nunc abire hinc decet nos. AM. Quo amabo ibimus?

PA. Litus hoc persequamur. AM. Sequor quó iubet.

PA. Sícine hic cum uuida ueste grassabimur? 251

AM. Hóc quod est id necessariumst perpéti.

Sét quid hoc opsecróst? PA. Quid [est]? AM. Vi-
désne amabo hoc fanum? PA. Vbist?

AM. Ad dexteram. PA. Videór decorum dis locum tué-
rier.

AM. Hau lónge abesse opórtet homines hinc: ita hic
lepidúst locus. 255

[Quisquis] deus est, ueneror ut nos ex hac aerumna
éximat,

Miseras, inopes, aerumnosas aliquo ut auxilio adiuet.

SACERDOS. PALAESTRA. AMPELISCA.

SA. Qui sunt, qui a patróna precés mea expetés-
sunt?

Nam uox me precántum huc forás excitáuit.

Bonam atque opsequéntem deam atque haut gra-
uátam 260

Patrónam execúntur benignamque múltum.

PA. Iubémus te saluere, máter. SA. Saluète,

Puéliae. set unde ihucl

Íre uos cum uuida ueste dicam, ópsecro,

Tam maéstiter uestítas? 265

PA. Ílico hinc ímus hau lóngule ex hoc loco:

Vérum longe hinc abest, unde aduectae húc sumus.

SA. Némpe equo lígneo pér uias caerulas

PLAVTVS I.

14

Éstis uectae? PA. Ad modum. SA. Ergo aequius
uós erat

Cándidatás uenire hóstiatásque: ad hoc 270
Fánum ad istúnc modum nón ueniri solet.

PA. Quaeéne eiectae é mari símus ambae, ópsecro,
Ynde nos hóstias ágere uoluísti huc?

Núnc tibi ampléctimur gēua egentés opum,
Quae in locis nésciis néscia spé sumus, 275

Vt tuo récipias técto seruésque nos,
Miseriarúmque te ambárum uti mísereat,

Quibús nec locúst ullus nec spes paráta,

Neque hóc quod uidés ampliús nobis quícquamst.

SA. Manús mihi date, éxurgite á genibus ámbae:
Miséricordiór nulla mést feminárum. 281

Set haec pauperés sunt, inopés res, puéllae:

Egomét uix [meam] uítam coló: Veneri cibo

Meó seruíó. AM. Veneris fánum, ópsecro, hóc est?

SA. Fatébor: ego huiús clueo fáni sacérdos. 285

Verúm quidquid ést comitér fiet á me,

Quoad cópia ualébit.

Ite hác mecum. PA. Amice benigneque honórem,

Máter, nostrum habés. SA. Oportet.

ACTVS II.

PISCATORES.

Omnibus* modis qui paúperes sunt hómines miseri
uíuont, 290

Praesértim quibus nec quaéstus est nec ártem didi-
cere illam.

Necéssitate quidquid est domi id sat est habéndum.

Nos iam de ornatu própemodum ut locuplétes símus
scítis.

Hisce hámi atque haec harúndines sunt nobís quaestu
et cúlto.

Cotidie ex urbe ad mare huc prodímus pabulátum. 295

Pro exercitu gymnástico et palaétrico hoc habémus:

Echínos, lopadas, óstreas, balanós captamus, cónchas,

Marínam urticam, músculos, plagúsias striátas.

Post id piscatum hamátilem et saxátilem adgredímur,

Cibúm captamus é mari. si euéntus non euénit 300

Neque quícquam captumst piscium, salsí lautique
púre

Domúm redímus clánculum, dormímus incenáti.

Atque út nunc ualide flúctuat mare, núlla nobis spés
est:

Nisi quíd concharum cápsimus, cenáti sumus profécto.

Nunc Vénerem hanc ueneremúr bonam, ut nos lépide
adiuerit hódie. 305

TRACHALIO. PISCATORES.

TR. Animum áduorsavi sédulo, ne erum úsquam
praeterírem:

Nam quóm modo exhibát foras, ad pórtum se aibat ire:
Me huc óbuam iussít sibi uenire ad Veneris fánum.
Set quós perconter cómmodè eccos uideo astare:
adíbo.

Saluète fures máritumi, conchítæ atque hamiótæ, 310
Famélica hominum nátio. quid ágitis? ut perítis?

PI. Vt píscatorem aequómst, fame sitíque speque.

TR. Ecquémnam

[Hodie] ádulescentem strénua faciè, rubicundum, fór-
tem,

[Ingénuom,] dum hic astátis [uos], uidístis huc uenire,
Qui trís secum homines dúceret chlamydátos cum
machaéris? 315

PI. Nullum ístac faciè, ut praédicas, uenísse huc sci-
mus. TR. Écquem

Recáluom ac siloném senem, statútum, uentriósum,
Tortís superciliís, contracta frónte, frauduléntum,
Deorum ódium atque hominum, málum, mali uití pro-
brique plénum,

Qui dúceret muliérculas duas sécum satis uenústas?

PI. Cum istíus modi uirtútibus operísque natus qui
sit, 321

Eum quidem ád carnificemst aéquius quam ad Véne-
rem conneáre.

TR. At sí uidístis, dícite. PI. Huc profécto nullus
uenít.

Valé. TR. Valetè. crédídi: factúmst quod suspi-
cábar:

Data uérba ero sunt: léno abít sceléstus exulátum. 325
In náuem ascendit, múlieres auéxit: ariolús sum.

Is húc erum etiam ad prándium uocáuit, scleris
sémén.

Nunc quíd mihi melíust, quam sílico híc [ut] erum óppe-
riar dum uéniat?

Eadem [ópera], Veneria haéc sacerdos síquid ampliús
scít,

Si uídero, exquisíuero: faciét me certiórem. 330

AMPELISCA. TRACHALIO.

AM. Intéllego: hanc quæ próxuma [hic] est uílla Ve-
neris fáno

Pulsáre iussísti átque aquam rogáre. TR. Quoia ad
aúris

Vox mi áduolauit? AM. Ópsecro, híc quis lóquitur?
quem ego uideo?

TR. Estne Ámpelísca haec, quæ foras e fáno egredi-
tur? AM. Éstne híc

Trachálio, quem cónspícor, calátor Plesídíppi? 335

TR. Eást. AM. Is est: Trachálio, salué. TR. Salué,
Ámpelísca:

Quid tú agís? AM. Aetatem haú malam male. TR.
Mélius omináre.

AM. Verum ómnis sapientís decet conférre et fa-
bulári.

Set Plesídíppus túus erus ubi amábost? TR. Heia
uéro,

Quasi nó n sit intus. AM. Néque pol est neque húc
quidem ullus uénit. 340

TR. Non uénit? AM. Vera praédicas. TR. Non
ést meum, Ampelísca.

Set quám mox coctumst prándium? AM. Quod prán-
dium, opsecró te?

TR. Nempe rém diuinam fácitis hic? AM. Quid
sómnia, amábo?

TR. Certe húc Labrax ad prándium uocáuit Plesi-
dippum,

Erum méum erus uoster. AM. Édepol hau miránda
facta dícis: 345

Si deós deceptit ét homines, lenónum more fécit.

TR. Non rém diuinam fácitis hic uos néque erus?
AM. Arioláre.

TR. Quid tú agis igitur? AM. Éx malis multís me-
tuque súmmo

Capítalique ex pérículo orbas aúxilique opúmque huc
Recépit ad se Véneria haec sacérdos me et Palaé-
stram. 350

TR. An híc Palaestrast, ópsecro, erí mei amica? AM.
Cérto.

TR. Inést lepos in núntio tuo mágnus, mea Ampe-
lísca.

Set istúe periclum pérubet quod fúerit uobis scíre.

AM. Confráctast, mi Trachálio, hac nócte nauis nóbis.

TR. Quid, náuis? quae istaec fábulast? AM. Non
aúdiuisti, amábo, 355

Quo pácto leno clánculum nos hínc auhere uóluit
In Sicíliam et quidquid domi fuit in nauem inposúit?
Ea núnc perierunt ómnia. TR. O Neptúne lepide,
sálue:

Ne te áleator núllus est sapiéntior. profécto
Nimis lépide iecistí bolum: periúrum perdidistí. 360

Set núnc ubist lenó Labrax? AM. Periít potando,
opínor:

Neptúnus magnis póculis hac nócte eum inuitáuit.

TR. Credo hércle, anancaeó datum quod biberet. ut
ego amó te,

Mea Ámpelísca: ut dúlcis es: ut múlta dicta dícis.

Set tu ét Palaestra quó modo saluae éstis? AM. Sci-
bis fáxo. 365

[De] náui tímidae ambae in scapham insulúimus, quia
uidémus

Ad sáxa nauem férric: properáns exolui réstem,
Dum illí timent. nos cúm scapha tempéstat dextro-
uórsum

Différt ab illis. itaque nos uentísque fluctibúsque
Iactatae exemplis plúrumis miseraé perpetuam nó-
ctem 370

* * * * *

Vix hódie ad litus pértulit nos uéntus exanimátas.

TR. Nouí, Neptunus ita solet: quamús fastidiósus
Aedílis est: siquae inprobae sunt mérces, iactat
ómnis.

AM. Vae cápiti atque aetati tuae. TR. Tuó, mea
Ampelísca. 375

Sciui lenonem fácere istuc quod fécit: saepe dixi.

Capíllum promittam óptimumst, occúpiamque ariolári.

AM. Cauístin ergo tu átque erus ne abíret, quom
scibátis?

TR. Quid fáceret? AM. Si amabát, rogas quid fáce-
ret? adseruáret

Dies nóctisque: in custódia esset sémper. uerum
ecástor 380

Vt múlti fecit: ita probe curáuit Plesidíppus.

TR. Quor tu istuc dicis? AM. Rés palamst. TR. Scin tu? étiam qui it lauátum
 In bálíneas, quom ibi sédulo sua uéstimenta séruat,
 Tam súbrupiantur: quíppe qui quem illórum op-
 seruauat fálsumst:
 Fur fáctile quem opseruát uidet: custós qui fur sit
 néscit. 385
 Set dúce me ad illam: ubíst? AM. I sane in Véneris
 fanum huc íntro:
 Sedéntem flentemque ópprimes. TR. Vt iam istuc
 mihi moléstumst:
 Set quíd flet? AM. Ego dicám tibi: hoc sésé excru-
 ciat ánimi,
 Quia léno ademit cístulam ei, quam habébat ubique
 habébat
 Qui sùos parentis nóscere potéssset: eam uerétur 390
 Ne péríerit. TR. Vbinam éa fuit cístéllula? AM.
 Ibidem in náui:
 Conclúsit ipse in údulum, ne cópia esset éius
 Qui sùos parentis nósceret. TR. O fácinus inpudí-
 cum,
 Quam líberam esse opórteat, seruire postulére.
 AM. Nunc éum cum nauí scilicet abísse pessum in
 áltum. 395
 Et aúrum et argentúm fuit ibidém lenonis ómne.
 TR. Credo áliquem inmersisse átque eum excepísse.
 AM. Id misera maéstast,
 Sibi eórum euenisse ínopiam. TR. Iam istóc magis
 usus fáctost,
 Vt eam íntro consolérque eam, ne síc se excruciet
 ánimi.
 Nam múlta praeter spém scio multís bona euenísse. 400

AM. At ego étiam, qui speráuerint spem décepísse
 múlto.
 TR. Ergo ánimus aequos óptimumst aerúmnae con-
 diméntum.
 Ego eo íntro, nisi quíd uís. AM. Eas. ego quód mihi
 imperáuit
 Sacérdos id faciam átque aquam hinc de próxumo ro-
 gábo.
 Nam extémplo, si uerbis suis peterém, daturos díxit.
 Neque dígníorem cénseo uidísse anum me quém-
 quam, 406
 Quoi dēos atque homines cénseam bene fáctere magis
 decére.
 Vt lépide, ut liberáliter, ut honéste atque haut gra-
 uáte
 Timidás, egentis, úuidas, eiéctas, exanimátas
 Accépit ad sésé: háu secus quam si éx se simus ná-
 tae. 410
 Vt eáipse [modo] succíncta aquam calefáctat, ut laué-
 mus.
 Nunc, né morae illi sím, petam hinc aquam, únde mi
 imperáuit.
 Heus, écqui in uillast? écquis hoc reclúdit? ecquis
 pródit?

SCEPARNIO. AMPELISCA.

SC. Quíst qui nostris tám proterue fóribus facit in-
 iúriam?
 AM. Égo sum. SC. Hem, quíd hoc boníst? eu,
 edepol spécie lepida múlierem. 415

AM. Sálue, adulescens. SC. Ét tu multum sálueto,
adulescéntula.

AM. Ád uos uenio. SC. Accípiam hospítio, sí mox
uenies uésperi,

Ítem ut adfectam: nám nunc nihil est quí te mane
múlierem

* * * * *
Sét quíd ais, mea hílara, lepída? AM. Ah, nímium
familiáriter 420

Me áttrectas. SC. Pro di ímortales, Véneris ecfi-
gia haéc quídemst.

Út in ocellis hílaritudost: héia, corpus quóius modi:
Súbuolturiumst, illut quídem 'subáquilum' uolui
dicere.

Vel papillae quóius modi: tum quae índoles in sá-
uiost.

AM. Nón ego sum pollúcta pago: pótin ut me aps-
tineás manum? 425

SC. Nón licet te sic placídula béllam belle tángere?

* * * * *
* * * * *

AM. Ótium ubi erit, túm tibi operam lúdo et deli-
ciaé dabo.

Núnc, quam ob rem huc sum míssa, amabo uél tu
mí aias uél neges. 430

SC. Quid nunc uis? AM. Sapiénti ornatus quíd
uelim indiciúm facit.

SC. Méus quoque híc sapiénti ornatus quíd uelim
indiciúm facit.

AM. Haéc sacerdos Véneris petere hinc iússit me
a uobís aquam:

* * * * *

SC. Át ego basilicís sum: quem nisi óras, guttam
nón feres. 435

Nóstro illum puteúm periclo et férramentis fódimus.
[Nisi multis blandítiis a me gúttá non ferrí potest.]

AM. Quór tu aquam grauáre amabo, quam hóstis
hosti cómmodat?

* * * * *

SC. Quór tu operam grauáre míhi, quam cíuis cíui
cómmodat? 440

AM. Ímmo etiam tibi, méa uoluptas, quae uoles fa-
ciam ómnía.

SC. Eúgepae, saluós sum: haec iam me súam uolup-
tatém uocat.

Dábitur tibi aqua, né nequíquam mé ames. cedo mi
urnám. AM. Cape:

Própera amabo ecférre. SC. Manta: iam híc ero,
uoluptás mea.

* * * * * 445
* * * * *

AM. Quid sacerdotí me dicam [esse] híc moratam
tám diu?

* * * * *

Út etiam nunc mísera timeo, ubi óculis íntueór mare.

Set quíd ego mísera uídeo procul in lítore? 450

Meum erúm lenonem Síciíliensemque hóspitem,

Quos périisse ambos mísera censebam íu mari.

Iam plús malí illut nóbis uiuít quám ratae.

Set quíd ego cesso fúgere in fanum ac dicere haec

Palaéstrae, in aram utí confugiamús prius 455

Quam scélus huc leno uéniat nosque híc ópprimat?

Confúgiam hinc: ita res súppetit subitó [míhi].

SCEPARNIO.

Pro di immortales, in aqua numquam credidi
 Voluptatem inesse tantam: ut hanc traxi lubens.
 Nimiò minus altus puteus uisust quam prius. 460
 Vt sine labore hanc extraxi: praefiscine,
 Satin nequam sum, utpote qui hodie amare ince-
 perim?

En tibi aquam, mea tu bellula: hem, [eam] sic uolo
 Te ferre honeste, ut ego fero: ut placeas mihi.
 Set ubi tu's delicata? cape aquam hanc sis. ubi's?
 Amat hercle me, ut ego opinor: delituit mala. 466
 Vbi tu's? etiamne hanc urnam acceptura's? ubi's?
 Commodule ludis. tandem uero serio.

Etiam acceptura's urnam hanc? ubi tu's gentium?
 Nusquam hercle equidem illam uideo: ludos me
 facit. 470

Adponam hercle urnam iam ego hanc in media uia.
 Set autem quid si hanc hinc apstulerit quispiam
 Sacram urnam Veneris? mi exhibeat negotium.
 Metuo hercle ne illa mulier mi insidiās locet,
 Vt comprehendar cum sacra urna Veneria. 475
 Nempe optumo [me] iure in uinclis enicet
 Magistratus, siquis me hanc habere uiderit.
 Nam haec literatast: eapse cantat quonia sit.
 Iam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
 Vt hanc accipiat urnam. accedam huc ad foris. 480
 Heus, Ptólemocratia, cape sis hanc urnam tibi:
 Muliercula hanc nescio quae huc ad me detulit.
 Intró ferundast. repperi negotium,
 Si quidem mihi ultro his adgerunda etiamst aqua.

LABRAX. CHARMIDES.

LA. Qui homo [esse] sese miserum et mendicum uolet,
 Neptuno credat sese atque aetatem suam: 486
 Nam siquis cum eo quid rei commiscuit,
 [Eum] ad hoc exemplum amittit ornatum domum.
 Edepol Libertas lepida's, quae numquam pedem
 Voluisti in nauem mecum hercle una inponere. 490
 Set ubi ille meus est hospes qui me perdidit?
 Atque eecum incedit. CH. Quó malum properas, La-
 brax?

Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
 LA. Vtinam [tu] prius quam te oculis uidissem meis
 Malo cruciatu in Sicilia perbiteres, 495
 Quem propter hoc mihi optigit miseró mali.
 CH. Vtinam [ego], quom in aedis me ad te adduxisti
 [tuas],

In carcere illo potius cubuissem die:
 Deosque immortalis quaeso, dum uiuas, uti
 Omnis tui similis hospites habeas tibi. 500
 LA. Malam Fortunam in aedis te adduxi meas.
 Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
 Quidue hinc abitio? quidue in nauem inscensio?
 Vbi perdidisti etiam plus boni quam mihi fuit.
 CH. Pol minime miror, nauis si fractast tibi, 505
 Scelus te et sceleste partha quae uexit bona.
 LA. Pessum dedisti blandimentis me tuis.
 CH. Sceléstiozem cenam anteposita et Téreo.
 Quam quae Thyestaest anteposita et Téreo.
 LA. Perii, animo male fit. contine quaeso caput. 510
 CH. Pulmoneum edepol nimis uelim uomitum uomas.
 LA. Eheú, Palaestra atque Ámpelisca, ubi estis nunc?

- CH. Piscibus in alto crédo praehibent pábulum.
 LA. Mendicitatem mi óptulisti operá tua,
 Dum tuis ausculto mágnidicis mendáciis. 515
 CH. Bonámst quod habeas grátiam meritó mihi,
 Qui te ex insulso sálsum feci operá mea.
 LA. Quin tu hinc is a me in máxumam malám crucem.
 CH. Eás: easque rés agebam cómodum.
 LA. Eheú, quis uiuit mé mortalis míserior? 520
 CH. Ego múlto tanto míserior quam tú, Labrax.
 LA. Qui? CH. Quia ego indignus súm, tu dignu's
 qui síes.
 LA. O scírpe, scírpe, laúdo fortunás tuas,
 Qui sémper seruas glóriam aritúdinis.
 CH. Equidém me ad uelítationem exérceo: 525
 Nam omnia corusca praé tremore fábulor.
 LA. Edepol, Neptune, es bálineator frígidus:
 Cum uéstimentis póstquam a ted abii, álgeo.
 Ne thérmpoliúm quidem ullum [ille] instruit:
 Ita salsam praehibet pótionem et frígidam. 530
 CH. Vt fórtunati súnť fabri ferrárii,
 Qui apút carbones ádsident: sémper calent.
 LA. Vtinám fortunam núnc [ego] anatinam úterer,
 Vtí, quom exiuissem ex aqua, arerém tamen.
 CH. Quid, si álquo ad ludos mé pro manducó lo-
 cem? 535
 LA. Quaprópter? CH. Quia pol cláre crepito dén-
 tibus.
 [Set] óptumo me iúre elauisse árbítror.
 LA. Qui? CH. Quíne auderem técum in nauem
 ascéndere,
 Qui a fúndamento mi úsque mouísti mare?
 LA. Tibi áuscultani: tú promittebás mihi 540

- Illi ésse quaestum máxumum meretrícibus:
 Ibi mé conruere pósse aiebas díctas.
 CH. Iam póstulabas te, ímpurata bélua,
 Totám Siciliam déuoraturum ínsulam.
 LA. Quaenam balaena mēum uorauit uidulum, 545
 Aurum átque argentum ubi ómne compactúm fuit?
 CH. Eadem illa credo quae meum marsúpium,
 Quod plénium argenti fúit in saccipério.
 LA. Eheú, redactus sum úsque ad uuam hanc túni-
 culam
 Et ad hóc misellum pállium: perii óppido. 550
 CH. Vel cónsociare míhi quidem tecúm licet:
 Aequás habemus pártis. LA. Saltem sí mihi
 Multiérculae essent saluae, spes aliquae forent.
 Nunc sí me adulescens Plésidippus uiderit,
 Quo ab árrabonem pró Palaestra accéperam, 555
 Is éxhibebit híc iam mihi negótium.
 CH. Quid, stúlte, ploras? tibi quidem edepol có-
 piast,
 Dum língua uiuet, qui rem soluas ómnibus.

SCEPARNIO. LABRAX. CHARMIDES.

- SC. Quid illuc opsecró negotist, quód duae muliér-
 culae
 Híc in fano Véneris signum fléntes amplexae tenent, 560
 Néscio quem metuéntes miserae? nócte hac uero
 próxuma
 Sé iactatas átque eiectas hódie esse aiunt é mari.
 LA. Ópsecro hercle, adulescens, ubi istae súnť quas
 memoras muliéres?

SC. Híc in fano Vénéris. LA. Quot sunt? SC. Tóti-
dem quot ego et tú sumus.

LA. Némpe meae? SC. Némpe néscio istuc. LA. Quá
sunt facie? SC. Scítula: 565

Vél ego amare utrámuis possim, sí probe adpotús siem.

LA. Némpe puellae? SC. Némpe molestus: í, uise [in-
tro], sí lubet.

LA. Méas oportet intus esse híc míliares, mi Chár-
mides.

CH. Iúppiter te pérdat, et si súnť et si non súnť tamen.

LA. Íntro rumpam iam húc in Veneris fánum. CH. In
barathrum máuelim. 570

Ópsecro, hospes, dá mihi aliquid úbi condormiscám
loci.

SC. Ístic ubi uis condormisce: némo prohibet, púpli-
cumst.

CH. Át uides me, ornátus ut sim uestímentis úuidis.

Récipe me in tectúm, da mihi uestímenti aliquid áridi,

Méa dum arescunt: ín aliquo tibi grátiam referám loco.

SC. Tépillum eccillút mihi unum áret: id si uís, dabo. 576

Èodem amictus, èodem tectus ésse soleo, sí pluit.

Tú istaec mihi dato: éxarescent fáxo. CH. Eho, an te
paénitet,

Ín mari quom [hac nóctu] elauí, ne híc in terra iterum
éluam?

SC. Éluas tu an éxungare, cíccum non intérdúim. 580

Tíbi ego numquam crédam quicquam nísi si accepto
pígnore.

Tú uel suda uél peri algu uél tu aegrota uél uale.

Bárbarum hospitém mi ín aedis níl moror: sat lí-
tiumst.

CH. Iámne abis? uenális illic dúctitauit, quisquis est:

Nón est misericórs. set quid ego híc ásto infelix úui-
dus? 585

Quía abeo hinc in Vénéris fanum, ut édormiscam hanc
crápulam,

Quám potaui [hoc nóctis] praeter ánimi [mei] senténtiam?

Quási uinis Graecis Neptunus nóbis suffudit mare,

ítaque aluom prodí sperauit nóbis salsis póculis.

Quíd opust uerbis? si ínuitare nós paulisper pérgeret,

Íbidem obdormissémus: nunc uix úuos amisít do-
mum. 591

Núnc lenonem quíd agit intus úisam, conuiuám meum.

ACTVS III.

DAEMONES.

Miris modis di lúdos faciunt hómínibus :
 [Mirisque exemplis somnia in somnis danunt.]
 Ne dórmiētis quídem sinunt quiéscere. 595
 Velút ego hac nocte quae processit próxima
 Mirum átque inscitum sómniaui sómniū.
 Ad hirúndinū nídum uisast símia
 Ascénsionem ut fáceret admolfríer :
 Neque eás eripere quíbat inde. póstibi 600
 Vidétur ad me símia adgredírier,
 Rogáre scalas út darem utendás sibi.
 Ego ad hóc exemplum símiae respódeō,
 Natás ex Philomela átque ex Progne esse hirúndines.
 Ago cum illa, nequid nóceat meis populáribus. 605
 Atque illa nimio iám fieri ferócior :
 Vidétur ultro míhi malum minitárier.
 In iús uocat me. íbi ego nescio quó modo
 Irátus uideor médiam arripere símiam :
 Conclúdo in uincla béstiam nequíssumam. 610
 Nunc quam ad rem dicam hoc áttinere sómniū,
 Numquam hódie quíui ad cóniecturam euádere.
 Set quíd hoc in Veneris fáno meae uicíniae
 Clamóris oritur? ánimus miratúr meus.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Pró Cyrenensés populares, uóstram ego inploró
 fidem, 615
 Ágricolae, adcolaé propinqui qui éstis his regiónibus,
 Férte opem inopiae átque exemplum péssumum pessúm
 date.
 Vindicatē, ne ípíorum pótiór sit polléntia
 Quam innocéntum, qui se scelere fferi nolunt nóbilis.
 Státuite exemplum ínpudenti, dáte pudori praémium : 620
 Fácite hic lege pótiús liceat quám ui uicto úuere.
 Cúrrite huc in Véneris fanum, uóstram íterum inploró
 fidem,
 Qui prope hic adéstis quique audítis clamorém meum.
 Férte suppetiás qui Veneri Véneriaequae antístitae
 Móre antiquo in cústodelam súum commiserúnt caput.
 Praétorquete iniúriae prius cóllum quam ad uos pér-
 uenat. 626
 DÆ. Quíd istuc est negóti? TR. Per ego haec génuā
 te optestór, senex,
 Quísquis es... DÆ. Quin tu érgo omitte génuā et quid
 sit mi expedi,
 [Quór] tumultués. TR. Teque oro et quaeó, si sperás
 tibi
 Hóc anno multúm futurum sírpe et laserpíciū 630
 Éamque euenturam éxagogam Cápūam saluam et só-
 spitem,
 Átque ab lippitúdiē usque siccitas ut sít tibi...
 DÆ. Sánun es? TR. Seu tibi confidis fóre multam
 magúdarim,
 Út te ne pigeát dare operam míhi quod te orabó, se-
 nex.

DÆ. At ego te per crūra et talos térgumque optestór
tuum, 635

Sí tibi ulmeám futuram spéres uirgidémiam
Ét tibi euentúram hoc anno úberem messém mali,
Vt mi istuc dicás negoti quíd sit, quor tumúltues.

TR. Quí lubet maledícere? equidem tibi bona optaui
ómnia.

DÆ. Béne equidem tibi díco, qui te dígna ut eueniánt
precor. 640

TR. Ópsecro, hoc praeuórterc. DÆ. Ergo quíd ne-
gotist? TR. Múlieres

Duae innocentes íntus hic sunt, tui índigentes aúxili,
Quíbus aduorsum iús legesque hic insignite iniúria
Fáctast fitque in Véneris fano. túm sacerdos Véneria
Índigne adfictátur. DÆ. Quis homost tánta confidéntia,
Quí sacerdotem aúdeat uioláre? set eae múlieres 646
Quaé sunt? aut quid ís iniqui fit? TR. Si das operam,
éloquar.

Véneris signum súnť amplexae: núnc homo audacíssu-
mus

Éas deripere uólt. eas ambas ésse oportet líberas.

DÆ. Quis ístic est, qui déos tam parui péndit? paucis
expedi. 650

TR. Fraúdis, sceleris, párricidi, périuri pleníssimus,
Légirupa, inpu déns, inpurus, ínuerecundíssimus:
Vno uerbo apsóluať, lenost: quíd illum porro praé-
dicem?

DÆ. Édepol infortúnio hominem praédicas doná-
bilen.

TR. Quí sacerdotí scelestus faúcis interprésserit. 655

DÆ. Át malo cum mágno suo hercle fécit. ite ístinc
foras,

Túrbalio, Sparáx: ubi estis? TR. I ópsecro intro, súb-
ueni

íllis. DÆ. Iterum autem ímperabo? séquimini hac.
TR. Age núnc iam,

Iúbe oculos elídere, itidem ut sépiis faciúnt coqui.

DÆ. Prórípíte hominem pédibus huc itidém quasi occi-
sám suem. 660

TR. Aúdio tumúltum: opinor, léno pugnis péctitur.
Nímis uelim inprobíssimo homini málas edentáuerint.
Sét eccas ipsae huc égređiuntur tímidae e fano mú-
lieres.

PALAE STRA. AMPELISCA. TRACHALIO.

PA. Núnc id est, quom ómnium cópiarum átque
opum,

Aúxili, praésidi uíduitas nós tenet. 665

[Núlla spes] néc uíast quaé salutem ádferat,
[Nec scimus quam in] pártē ingredí persequá-
mur.

[Nímis mágno míserae] in metú nunc sumus ámbae.

[Tánta] inportúnitas tántaque iniúria

[Fácta in] nos ést modo hic íntus ab nóstro ero, 670

[Quí] scelestús sacerdotem anum praécipes

Réppulit, própulit pérquam indignis modis

Nósque ab signo íntumo uí deripuit sua.

Set núnc se ut ferúnt res fortúnaeque nóstrae,

Morírist par néc meliust mórtē in míseriis. 675

TR. Quid ést? quae illaec orátioť? cesso égo illas
consolári?

Heús, Palaestra: heus, Ámpelisca. PA. Ópsecro, quist
quí uocat?

AM. Quis̄t is qui nóminat? TR. Si respexís, scies.

PA. Ó salutís meae spés. TR. Tace ac bóno animo es:

Mé uide. PA. Sí modo id líceat, uis ne ópprimat.

TR. Quae uís? PA. Vim mi ádigit ádferam ipsa. TR.

Ah désine: nimis inépta's. 681

PA. Desíste dictis núnc iam me míseram consolári.

AM. Nisi quíd re praesidi ádparas, Trachálio, acta haec rés est.

PA. Certúmst moriri quam hunc pati [grassári] lenonem in me.

Set múllebrí animo súm tamen: míseraé [quom uenit] in méntem 685

Mihi mórtis, metus membra óccupat. TR. Edepól [quamquam] hoc acérbumst,

Bonum ánimum habete. PA. Nam ópsecro unde [animús bonus] mi inuenit̄ur?

TR. Ne, inquám, timete: adsídite hic in ára. AM. Quid istaec ára

Prodésse nobis [plús] potest quam sígnum in fano hic íntus

Venerís, quod amplexaé modo, unde abréptae per uim míserae? 690

TR. Sedéte hic modo: ego hinc uós tamen tutábor. aram habéte hanc

Vobís pro castris: moénia [haec]: hinc égo uos defen-sábo.

Praesídio Veneris málitiae lenónis contra incédam.

PA. Tibi áuscultamus ét Venus alma ámbae te opse-crámus

Aram ámplexantes hanc tuam lacrumántes, genibus níxac, 695

In cústodelam nós tuam ut recípías et tutére: Illós scelestos, quí tuum fecérunt fanum páruí, [Vt úlciscare] nósque ut hanc tua páce aram opsídere [Sinás, quae] elautae ambaé sumus operá Neptuni nóctu: [Ne inuísas] habeas néue idcirco nóbis uitio uórtas, 700 Sí quídpiamst minus quód bene esse laítum [tu] arbitrére.

TR. Has aéquom petere intéllego: decet áps te id impetrári:

[Ignoscere his te conuenit: metus has id ut faciant subigit.]

Te ex cóncha natam esse autumant: caue tu hárum conchas spérnas.

Set óptume eccum exit̄ senex, patrónus mihique et uóbis. 705

DAEMONES. LABRAX. LORARII. TRACHALIO. PALAESTRA ET AMPELISCA.

DAE. Éxi e fano, nátum quantumst hóminum sacrilegís-sume.

Vós in aram abíte sessum. sét ubi sunt? TR. Huc ré-spice.

DAE. Óptume: istuc uólueramus. iúbe modo accedát prope.

† Tún legirupiónem hic nobiscúm dis facere póstulas? Púgnum in os inpíngē. LA. Íniqua haec pátiór cum pretió tuo. 710

DAE. Át etiam minitátur audax. LA. Iús meum erep-túmst mihi:

Méas mihi ancillás inuíto me erípís. TR. [Ergó dato]

Dé senatu Cýrenensi quémuis opulentum [árbitrum],
Sí tuas esse opórtet níue eas ésse oportet líberas,
Níue in carcerém conpingi te aequomst aetatémque
ibi 715

Te úsque habitare, dónec totum cárcerem contrúeris.
LA. Nón hodie isti rei aúspicaui, ut cúm furcifero fá-
buler.

Té ego appello. DÆ. Cum ístoc primum quí te nouit
dísputa.

LA. Técum ago. TR. Atqui mécum agundumst. súntne
illae ancillaé tuac?

LA. Súnt. TR. Agedum ergo, tänge utramuis dígitulo
mínimó modo. 720

LA. Quid, si attigero? TR. Extémpló hercle ego te
fóllem pugilatórium

Fáciam et pendentem incursabo púgnis, periuríssume.

LA. Míhi non liceat méas ancillas Véneris de ara ab-
dúcere?

DÆ. Nón licet: itast léx aput nos. LA. Míhi cum uo-
stris légibus

[Níhil est] conmerci: équidem iam istas ámbas educám
foras. 725

Tú senex si istás amas, huc árido argentóst opus.

DÆ. Véneri haec autem cónplacuerunt. LA. Hábeat,
si argentúm dabit.

DÆ. Déa tibi argentúm? nunc adeo ut scías meam sen-
téntiam,

Óccupíto modo illís adfêrre uím ioculo pauxíllulam:

Íta ego te hinc ornátum amittam, tu ípsus te ut non nó-
ueris. 730

Vós adeo, ubi ego innúero uobis, ní eí caput exocu-
lássitis,

Quási iuncis murtéta ítem ego uos uírgis circumuínciam.
LA. Ví agis mecum. TR. Etiam ópprobras uim, flágití
flagrántia?

LA. Tún trifurcifér míhi audes ínclementer dícere?
TR. Fáteor, ego trifúrcifer sum: tí's homo adprimé
probus: 735

Númqui minus hasce ésse oportet líberas? LA. Quid,
líberas?

TR. Átque eras tuás quidem hercle atque éx germana
Graécia:

Nam áltera haec est náta Athenis [íngenuis paréntibus].

DÆ. Quid ego ex te audio? TR. Hánc Athenis ésse
natam líberam.

DÆ. Méa poplaris ópsecro haec est? TR. Nón tu
Cýrenénsis es? 740

DÆ. Ímmo Athenis nátus altusque éducatúsque Átticis.

TR. Ópsecro, defénde ciuis tuas, senex. DÆ. O filia,
Quóm ego hanc uideo, méarum me apsens míseriarum
cónmones:

Tríma quae perít mí: iam [ea] tántast, si uíuít, scío.

LA. Árgentum ego pro ístísce ambabus, quóiae erant,
domínó dedi. 745

Quíd mea refert, haec Athenis nátaene an Thebís sient,
Dúm míhi recte séruitutem séruiant? TR. Itane, ímpu-
dens?

Túne hic felis uírginalis líberos paréntibus
Súblectos habébis atque índigno quaestu cónteres?

Námque huic alteraé quae patria sít, profecto néscio: 750
Nísi scío probiórem hanc esse quám te, ímpuratíssume.

LA. Túae istae sunt? TR. Cóntrade ergo, utér sít
tergo ueríor:

Ní óffermentás habébis plúris in tergo tue

Quam túlla nauis lónga clauos, tum égo ero mendacíssu-
mus.

Póstea [tu] aspicitó meum, quando égo tuum inspectá-
uero: 755

Ní erit tam sincérum, ut quíuis dícat ampullárius,
Óptimum esse operi faciundo córium et sinceríssimum,
Quíd causaest quin uírgis te usque ad sáturitatem saú-
ciem?

Quíd illas spectas? quas si attigeris, óculos eripiám
tibi.

LA. Át quín, quia uotás, utramque iám mecum abducám
semul. 760

DÆ. Quíd facies? LA. Volcánum adducam: is Véné-
rist aduorsárius.

TR. Quó illic it? LA. Heus, écquis hic est? heús.

DÆ. Si attigeris óstium,

iám tibi hercle in óre fiet méssis mergis púgneis.

LA. Núllum habemus ígnem: ficis uíctitamus áridis.

DÆ. Égo dabo ígnem, sí quidem in capite túo conflandi
cópiast. 765

LA. Íbo hercle aliquo quaéritatum ígnem. DÆ. Quid,
quom inuénéris?

LA. Ígnem magnum hic fáciám. DÆ. Quine ut húma-
num exurás tibi?

LA. Ímmo hasce ambas hic in ara ut uíuas comburam.
DÆ. Íd uolo.

Nam hercle ego te contínuo arripiám bárba et in ígnem
cóniciám

Téque ambustulátum magnis óbiciám auibus pábulum. 770

Quóm coniecturam égom et mecum fácio, haec illast
simia,

Quac háas hirundínés ex nido uólt eripere ingrátis,

Quód ego in somnis sómniaui. TR. Scín quid tecum oró,
senex?

Vt illas serues, uím defendas, dúm ego erum adducó
meum.

DÆ. Quaére erum atque addúce. TR. At hic ne . . .
DÆ. Máximo maló suo, 775

Si attigerit siue óceptassit. TR. Cúra. DÆ. Cura-
túmst: abi.

TR. Húnc quoque adserua ípsum, nequo abítat. nam
promíssimus

Cárnufici aut taléntum magnum aut hunc hodie sístere

DÆ. Ábi modo: ego, dum abés, ut abeat nén sinam.
TR. Huc reuénero.

DÆ. Vtrúm tu leno cúm malo lubéntius 780
Quiéscis an sic síne malo, si cópiast?

LA. Ego quaé tu loquere flócci non fació, senex.

Meas quídem ted inuito ét Venere et summó Ioue

De ará capillo iám deripiam. DÆ. Tángedum.

LA. Tangam hercle uero. DÆ. Ágedum ergo, accede
húc modo. 785

LA. Iubedúm recedere ístos ambo illúc modo.

DÆ. Immo ad te accedent. LA. Nón hercle equidem
cénseo.

DÆ. Quid agés, si accedent própius? LA. Ego re-
césseero.

Verúm, senex, si te únquam in urbe offéndero,
Numquam hercle quisquam mé lenonem díxerit, 790

Si té non ludos péssimos dímisero.

DÆ. Facito istuc quod minitáris. set nunc ínterim

Si illás attigeris, dábitur tibi magnúm malum.

LA. Quam mágnum uero? DÆ. Quántum lenoní sat
est.

- LA. Minás ego istas fiócci non fació tuas: 795
 Equidem éas te inuito iam ámbas rapiam. DÆ. Tán-
 gedum.
- LA. Tangam hércle uero. DÆ. Tánges, at scin quó
 modo?
- idúm Turbalio cúrriculo, adfer [húic domo].
- Duas cláuas. LA. Cláuas? DÆ. Sét probas: pro-
 perá cito.
- Ego te hódie faxo récte acceptum, ut dignus es. 800
- LA. Eheú, scelestus gáleam in navi pérdidi:
 Nunc mi ópportuna híc ésset, salua sí foret.
- Licét saltem istas mi áppellare? DÆ. Nón licet.
- Ehem,
- Eccum óptume edepól [húic] clauator áduenit. 805
- LA. Illút quidem edepól tñnimentumst aúribus.
 DÆ. Age, áccipe illanc álteram clauám, Sparax.
- Age, álter istinc, álter hinc adsítite.
- Adsítite ambo. síc. audíte núnc iam:
- Si hercle illic illas hódie dígitó tétigerit 810
- Inuítas, ni istunc ístis inuitássitis
- Vsque ádeo, donec quá domum abeat nésciat,
- Perístis ambo. sí áppellabit quémpiam,
- Vos réspndetote ístinc istarúm uicem. 815
- Sin ípse abíttere hinc uolet, quantúm potis,
- Extémplo amplectítóte crura fístibus.
- LA. Etiám me abire hinc nón sinent? DÆ. Dixí satis.
- Et úbi ille seruos cúm ero [suo] huc aduénerit,
- Qui erum áccessiuit, ítote extémplo domum.
- Curáte haec sultis mágna dílligéntia. 820
- LA. Eu, hércle ne ístic fána mutantúr cito:
 Hoc Hérculist iam, Véneris fanum quód fuit:
 Ita dúo destítuit sígna híc cum clauís senex.

Non hércle quo hinc nunc géntium aufugiám scio:
 Ita núnc mi utrumque saéuit, et terra ét mare. 825
 Palaéstra. LO. Quid uis? LA. Ápage, controué-
 siast:

Haec quidem Palaestra quae respondit non meast.
 Heus, Ámpelisca. LO. Cáue sis infortúnio.

LA. Vt potís est, ignaui hómines satis recté monent.
 Set uóbis díco, heus, uóbis num moléstias 830

Me adire ad illas própius? LO. Nil nobis quidem.

LA. Numquíd molestum míhi erit? LO. Nil, si cá-
 ueris.

LA. Quid ést quod caueam? LO. En, á crasso in-
 fortúnio.

LA. Quaeso hércle adire ut líceat. LO. Adeas, sí
 uelis.

LA. Bene hércle factum: uóbis habeo grátiam. 835
 Accédam própius. LO. Íllíc asta tu sílico.

LA. Edepól prouení néquiter multís modis:
 Certúmst hasce hodie usque ópsidione uíncere.

PLESIDIPPVS. TRACHALIO. LABRAX. LORARIU.
 PALAESTRA ET AMPELISCA. CHARMIDES.

PL. Meamne ílle amícam léno ui, uioléntia
 De ará deripere Véneris uoluit? TR. Ád modum. 840

PL. Quin óccidisti extémplo? TR. Gladius nón erat.

PL. Caperés aut fustem aut lápidem TR. Quid, ego
 quási canem

Hominem ínsectarer lápidibus nequíssimum?

* * * * *

LA. Nunc pól ego perii: Plésidíppus éccum adest:

Conuérret iam hic me tótum cum puluisculo. 845
 PL. Etiámne in ara tunc sedebant mülieres,
 Quom ad mé profectu's ire? TR. Nunc ibidem sedent.
 PL. Quis illás nunc illic séruat? TR. Nescio quis
 senex,

Vicinus Veneris, is dedit operam óptumam:
 Is núnc cum seruis séruat: ego mandáueram. 850
 PL. Duc me ad lenonem récta. ubi illic ést homo?
 LA. Salué. PL. Salutem nil moror. opta ócius,
 Rapín te optorto cóllo maui's án trahi:
 Vtrúmuis opta, dúm licet. LA. Neutrúm uolo.
 PL. Abi sáne ad litus cúrriculo, Trachálio, 855
 lube illós in urbem ire óbuiam a portú mihi,
 Quos mécum duxi, hunc qui ad carnuficem tráderent:
 Post húc redito atque ágitato hic custódiám.
 Ego hunc scelestum rápiam [iam] in ius éxulem:
 Age, ámbula in ius. LA. Quid ego deliqui? PL. Ro-
 gas? 860

Quine árrabonem a me áccepisti ob mülierem
 Et eam hínc auexti? LA. Nóu auexi. PL. Quór
 negas?

LA. Quia pó'l prouexi: auêhere non quiuí miser.
 Equidém tibi [hodie] díxeram praestó fore
 Aput Vénéris fanum: númquid muto? súmne ibi? 865
 PL. In iúre causam dícito: hic uerbúm sat est.
 Sequere. LA. Ópsecro te, súbueni, mi Chármides:
 Optóрто rapior cóllo. CH. Quis me nóminat?
 LA. Vidén me ut rapior? CH. Vídeo atque inspectó

lubens.

LA. Non súbuenire mi aúdes? CH. Quis homo té
 rapit? 870

LA. Aduléscens Plesidíppus. CH. Vt nanc'tú's, habe:

Bono ánimo meliust te in neruom conrépere:
 Tibi óptigit quod plúrúmi exoptánt sibi.
 LA. Quid id ést? CH. Vt id quod quaérant inueniánt
 sibi.

LA. Sequere, ópsecro, me. CH. Páriter suades,
 quális es: 875

Tu in neruom rapere: eo me ópsecras ut té sequar?
 PL. Etiám retentas? LA. Périi. PL. Verum sit
 uelim.

Tu méa Palaestra et Ámpelisca, ibidem sílico
 Manéte, dum ego huc rédeo. LO. Equidem suádeo
 Vt ad nos abeant pótius, dum recipis. PL. Placet:
 Bene fáctis. LA. Fures mí éstis. LO. Quid, fures?
 PL. Rape. 881

LA. Oro, ópsecro, Palaéstra. PL. Sequere, cárnufex.
 LA. Hospés. CH. Non sum hospes: répudio hospiti-
 tíum tuum.

LA. Sicín me spernis? CH. Sic ago: semél bibo.
 LA. Di te infelicient. CH. Ístic capiti dícito. 885
 Credo áltum in aliam béluam hominem uórtier:
 Illíc in columbum, crédo, leno uórtitur:
 Nam in colúmbari collum [éius] hau multo póst erit.
 In neruom ille hodie nidamenta cóngeret.
 Verúm tamen ibo, ei áduocatus út siem, 890
 Siqui mea opera citíus addicí potest.

A C T V S III.

D A E M O N E S.

Bene factum et uolup est hodie me his mulierculis
 Tetulisse auxilium: iam eluentas repperi,
 Atque ambas forma scitula atque aetata. 895
 Set uxor scelestas me omnibus seruatis modis,
 Nequi significem quidpiam mulierculis.
 Set Gripus seruos noster quid rerum gerat,
 Miror, de nocte qui abiit piscatum ad mare.
 Pol magis sapisset, si dormiisset domi:
 Nam nunc et operam ludos facit et retia, 900
 Ut est tempestas nunc atque ut noctu fuit.
 In digitis hodie percoquam quod ceperit:
 Ita fluctuare uideo uehementer mare.
 Set uxor uocat me ad prandium: redeo domum.
 Iam opplebit aures suas uaniloquentia. 905

G R I P V S.

Neptuno has ago gratias meo patrono,
 Qui salis locis incolit pisculentis,
 Quom me ex suis locis pulcre ornatum expedit
 Tempusque reducem, plurimum praeda onustum

Salute horiae, quae in mari fluctuoso 910
 Piscatu nouo me uberi conpotiuit.
 Miror mihi modo atque incredibili hic piscatus
 Lepide euenit nec piscium ullam unciam hodie
 Pondos cepi nisi hoc quod fero hic [mecum] in rete.
 Nam ut de nocte multa impigreque exurrexi, 915
 Lucrum praeposui sopori et quieti:
 Tempestate saeva experiri expetiui,
 Paupertatem eri qui et meam seruitutem

Tolerarem opera huius parca mea.

Nimis homo nihilist qui piger est, nimisque id genus odi
 ego male hominum. 920

Vigilare addecet qui sua uult temperi conficere officia:
 Non enim illum expectare oportet, dum erus se suscitet
 ad suum officium.

Nam qui dormiunt lubenter, sine lucro et cum malo quiescunt.

Nam ego nunc, qui impiger fui, repperi mi piger ut si
 uelim sim.

Hoc ego repperi in mari [hodie]: quidquid inest, graue
 quid inest: aurum 925

Hic ego inesse reor. nec mi ullus conscius est homo.
 nunc tibi, Gripe,

Haec occasio optigit, ut liberet te ex populo praetor.

Nunc sic faciam, sic consiliumst: ad erum ueniam docte,
 astute,

Paucillatim pollicitabor pro capite argentum, ut sim
 liber.

Iam ubi liber ero, igitur demum instruam agrum atque
 aedis, mancipia: 930

Nauibus magnis mercaturam faciam: aput reges rex perhibebor.

Póst animi causá mihi nauem fáciam atque imitabór
 Stratonicum,
 Óppida circumuécitabor. ubi nobilitas méa erit clara,
 Óppidum magnúm conmoenibo: éi ego urbi Gripo ín-
 dam nomen,
 Mónumentum meae fámae et factis, sibi que regnum mág-
 num instituam. 935
 Mágna res hic ágito in mentem instrúere. nunc hanc
 [praédam] condam.
 Sét hic rex cum acetó pransurust ét sale, sine bonó pul-
 mento.

TRACHALIO. GRIPVS.

TR. Heus máne. GR. Quid maneam? TR. Dum hánc
 tibi quam tráhis rudentem cómplico.
 GR. Mitté modo. TR. At pol ego te ádiuuabo. bñis
 quod bene fit, háu perit.
 GR. * * * * turbída tempestas fúit heri: 940
 Nil hábeo, adulescens, piscium: ne tú mihi esse pó-
 stules.
 Non uídes referre me úuidum reté sine squamosó
 pecu?
 TR. Non édepol piscis éxpeto quam túi sermonis sum
 índigens.
 GR. Iam, quisquis es, me odio énicas. TR. Non sínam
 ego abire hinc té: mane.
 GR. Caue síis malo: quid tú, malum, nam [núnc] me
 retrahís? TR. Aúdi. 945
 GR. Non aúdio. TR. At pol qui aúdiés. GR. Quin
 póst cloquere quíd uis.

TR. Eho [tú], operae pretiúmst modo quod tibi ego
 uolo narráre.
 GR. Elóquere quid id est. TR. Víde, num quis-
 piám consequitur própe nos.
 GR. Écquid est quód [id] mea réferat? TR. Sci-
 licet:
 Sét boni cónsili écquid in té mihist? 950
 GR. Quid negotíst, modo díce. TR. Dicám, tace,
 Sí fidem modo
 Dás mihi te nón fore infidum.
 GR. Dó fidem tibi:
 Fídis ero, quisquis es. TR. Aúdi. 955
 Fúrtum ego uídi quí faciebat: nóram dominum id quóí
 fiebat.
 Póst ad furem egométt deuenio féroque ei conditiónem
 hoc pacto:
 'Égo istuc furtum scío quóí factumst: núnc mihi si uis
 dáre dimídium,
 Índicium dominó non faciam'. is mihi nihil etiám re-
 spondit.
 Quid inde aequomst dari mihi? dimídium uólo dicas.
 GR. Immo ámplius etiám: 960
 Nám nisi dat, dominó dicundum cénseo. TR. Tuo con-
 sílio faciam.
 Núnc aduerte animúm: namque hoc omne áttinet ad
 té. GR. Quid factumst?
 TR. Vídulum istum quóíus est noui ego hóminem iam
 pridém. GR. Quid est?
 TR. Ét quo pacto périit. GR. At ego quó pacto in-
 uentúst scío:
 Ét qui inuenit hóminem noui, et dómínus qui nunc
 ést scío. 965

Nihilō pol pluris tua hoc quam quānti illud refert mea.
Égo illum noui quōius nunc est: tū illum quōius antehac fuit.

Hūnc homo nemo a mē feret: ne tū te speres ócius.

TR. Nōn ferat, si dōminus ueniat? GR. Dōminus huic, ne frūstra sis,

Nisi ego nemo nātust, hunc qui cépi in uenatū meo.

TR. Itane uero? GR. Ecquem ésse dices in mari piscém meum? 971

Quos quom capio, si quidem cepi, mēi sunt: habeo pró meis.

Néc manu adseruntur neque illinc pártē quisquam póstulat.

In foro palam ómnis uendo pró meis uenálibus.

Máre quidem commúne certost ómnibus. TR. Ad-séntio: 975

Qui minus hunc commúnem quaeso mēi esse oportet uidulum?

In mari inuentúst. GR. Ne [tu homo's] impudenter impudens:

Nám si istuc ius sit quod memoras, piscatores périerint. Quippe quom extemplo in macellum pisces prolatisient,

Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi: 980

Dícat in marí communi cáptos. TR. Quid ais, impudens?

Aúsu's etiam cómparare uidulum cum piscibus?

Éadem tandem rés uidetur? GR. In manu non ést mea:

Úbi demisi réte atque hamum, quidquid haesit éxtraho.

Mēum quod rete atque hāmi nacti sūnt, meum potissumumst. 985

TR. Ímmo hercle haut est, si quidem quod uas éxcepisti. GR. Philosophe.

TR. Sét tu enūquam piscatorem uidísti, uenéfice, Vidulum piscém cepisse aut prótulisse ullum in forum?

Nōn enim tu hic quidem óccupabis ómnis quaestus quos uoles:

Ét uitorem et piscatorem té esse, impure, póstulas. 990

Vél te mihi monstráre oportet piscis qui sit uidulus: Vél quod in marí non natumst néque habet squamas né feras.

GR. Quid, tu numquam addúxisti antehac uidulum esse piscém? TR. Scelus,

Núllus est. GR. Immóst profectó: ego qui sum piscatór scio.

Vérum raro cápitur: nullus minus saepe ad terrám uenit. 995

TR. Níl agis: dare uérba speras mēi te posse, fúrcifer.

Quó colorest? GR. Hóc colore cápiuntur paucilluli: Sūnt alii puniceo corio, mágni item atque atrí. TR.

Scio:

Tu hercle, opino, in uidulum conuórtes piscem, nési caues:

Fiet tibi puniceum corium, póstea atrum dénuo. 1000

GR. Quód scelus hodie hóc inueni. TR. Vérba facimus: ít dies.

Vide sis, quōius árbitratu nós uis facere? GR. Viduli Árbitratu. TR. Íta enimuero? stúltus es. GR. Salué,

Thales.

- TR. Tú istunc hodie nón ferēs, nisi dās sequestrum
aut árbitrum,
Quóius haec res árbitratu fiat. GR. Quaeso sánun es?
TR. Sum elleborosus. GR. At égo cerritus: hunc
non amittám tamen. 1006
TR. Vérbum etiam adde unúm, iam in cerebro cóla-
phos apstrudám tuo.
Égo iam hic te, itidem quási peniculus nóuos exurgerí
solet,
Ni hunc amittis, éxurgebo quídquid humorís tibist.
GR. Tánge: affligam ad térram te itidem ut píscem
soleo pólypum. 1010
Vís pugnare? TR. Quíd opust? quin tu pótius praedam
díuide.
GR. Hinc tu nisi malúm frunisci níl potes, ne pó-
stules.
Ábeo ego hinc. TR. At ego hinc offlectam náuem,
nequo abeás: mane.
GR. Sí tu prōreta isti nauí's, égo gubernatór ero.
Mitte rudentem [núnc], sceleste. TR. Míttam: omitte
uidulum. 1015
GR. Númquam hercle hinc hodié ramenta fies fortu-
nátior.
TR. Nón probare pérnegando míhi potes, nisi párs
datur
Aut ad arbitrúm reditur aut sequestro pónitur.
GR. Quémne ego excepi in mari? TR. Ast ego in-
spectaui e lítore.
GR. Méa opera [et] labóre et rete et hória. TR. Num-
quí minus, 1020
Sí ueniat nunc dómínus quóius, égo qui inspectam
procul

- Te hunc habere, fúr sum quam tu? GR. Nihilo. TR.
Mane, mastígia:
Quo árgumento sócius non sum et fúr sum, factum ex
té sciam.
GR. Néscio: neque ego istas uostras léges urbanás
sció,
Nisi quia hunc meum ésse dico. TR. Ét ego item
esse aió meum. 1025
GR. Máne iam: repperí quo pacto nec fur nec sociús
sies.
TR. Quó pacto? GR. Sine me hinc abire: tú abi
tacitus túam uiam,
Nec tu me quoiquam índicassis néque ego tibi quic-
quám dabo.
Tú taceto: ego mússitabo. hoc óptimum atque ac-
quíssimumst.
TR. Écquid conditiónis audes férre? GR. Iam du-
dúm fero: 1030
Vt abeas, rudéntem amittas, míhi molestus né sies.
TR. Máne, dum refero cónditionem. GR. Te, ópse-
cro hercle, aufér modo.
TR. Écquem in his locis nouisti? GR. Opórtet uici-
nós meos.
TR. Vbi tu hic habitas? GR. Pórró illic longe úsque
in campis últimis.
TR. Vín qui in hac uilla hábitat eius árbitratu
fieri? 1035
GR. Paúlisper remitte restem, dúm concedo et cónsulo.
TR. Fiat. GR. Euge, sálua res est: praeda haec per-
petuást mea.
Ad meum erum arbitrúm uocat me hic intra praesepís
meas.

Númquam hercle hodie abiudicabit ab suo tribulum.
Né iste haucit quam conditionem tetulit: ibo ad ár-
bitrum. 1040

TR. Quid igitur? GR. Quamquam istuc esse ius me-
um certó scio,

Fiat istuc potius quam nunc pugnem tecum. TR.
Nunc places.

GR. Quamquam ad ignotum árbitrum me adpellis, si
adhibebit fidem,

Étsi ignotust, notust: si non, notus ignotissimust.

DAEMONES. PALAESTRA ET AMPELISCA. (LOBARII.)
GRIPVS. TRACHALIO.

DÆ. Sério edepol, quamquam uos quae uoltis [cupio],
múlires, 1045

Métuo propter uos mea uxor né me extrudat aé-
dibus,

Quae me pelices adduxe dicet ante oculos suos.

Vós confugite in áram potius quam ego. MV. Mi-
serae periiimus.

DÆ. Égo uos saluas sistam: ne timéte. set quid uos
foras

Prósequimini? quóniam ego adsum, faciet nemo in-
iúriam. 1050

Íte, inquam, domum ámbo nunc iam ex praesidio praé-
sides.

GR. Ó ere salue. DÆ. Salue. quid fit? TR. Túun
hic seruost? GR. Haú pudct.

TR. Nihil ago tecum. GR. Érgo abi hinc sis. TR
Quaeso respondé, senex:

Túun hic seruost? DÆ. Méus est. TR. Hem, istuc
óptume, quandó tuust.

Íterum te salúto. DÆ. Et ego te. tún'es, qui hau-
multó prius 1055

Ábiisti hinc erum áccessitum? TR. Ego is sum. DÆ.
Quid nunc ús tibi?

TR. Némpe hic tuus est? DÆ. Méus est. TR. Istuc
óptume, quandó tuust.

DÆ. Quid negotist? TR. Vír scelestus illic est.
DÆ. Quid fecit tibi

Vír scelestus? TR. Hómini ego isti tálos suffringí
uolo.

DÆ. Quid est qua de re Ítigatis nunc inter uos?
TR. Éloquar. 1060

GR. Ímmo ego eloquár. TR. Ego opinor rém faces-
so. GR. Sí quidem

Sís pudicus, hinc facessas. DÆ. Grípe, animum ad-
uorte ac tace.

GR. Vtin istic prius dicat? DÆ. Audi. Ióquere tu.
GR. Alienón prius

Quám tuo dabis orationem? TR. [Hem,] út nequitur
cónprimi.

Íta ut occepi dicere, illum quem [tu fano Venerio] 1065
Dúdum lenonem éxtrusisti, eius údulum hic eccllum
[habet].

GR. Nón habeo. TR. Negás quod oculis uideo? GR.
At ne uideás uelim.

Hábeo, non habeo: quid tu me cúras quid rerúm
geram?

TR. Quó modo habeas, illut refert, iúrene anne iniúria.
GR. Ní istum cepi, núlla causast quám me condonés
cruci. 1070

Si in mari rete [égo] prehendi, qui tuum potuisti quam meum?

TR. Verba dat: hoc modo res gestast, ut ego dico.

GR. Quid tu ais?

TR. Quoad primarius vir dicat, conprime hunc sis, si tuust.

GR. Quid, tu idem vis mihi fieri, quod erus consuevit tibi?

Si ille te comprimere solitust, hic nos noster non solet. 1075

DÆ. Verbo illo modo ille uicit. quid nunc tu vis? dic mihi.

TR. Equidem ego neque partem posco mihi istinc de istoc uidulo

Neque meum esse hodie umquam dixi: set isti inest cistellula

Huius mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.

DÆ. Nempé tu hanc dicis, quam esse aiebas dudum popularém meam? 1080

TR. Ad modum: et ea quae olim parua gestauit crepundia

Isti in ista cistula insunt, quae isti inest in uidulo.

Hoc neque istis usust et illi miserae suppetias feret,

Si id dederit, qui suos parentis quaerat. DÆ. Faciam ut det: tace.

GR. Nichil hercle ego sum isti daturus. TR. Nil peto nisi cistulam 1085

Et crepundia. GR. Quid, ea si sunt aurea? TR. Quid istuc tua?

Aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur.

GR. Fac sis aurum ut uideam: post ego faciam ut uideas cistulam.

DÆ. Cui malo ac tace tu: tu perge ut occipisti dicere.

TR. Vnum te opsecro, ut te huius commiserescat mulieris, 1090

Si quidem hic lenonis eius uidulus, quem suspicor.

Hic [ego] nisi de opinione certum nil dico tibi.

GR. Videns scelestus ut aucupatur? TR. Sine me ut occipi loqui.

Si scelesti illius est hic cuius dico uidulus,

Haec poterunt nouisse: ostendere his iube. GR. Ain? ostendere? 1095

DÆ. Haut iniquom dicit, Gripe, ut ostendatur uidulus.

GR. Immo hercle insignite inique. DÆ. Quidum? GR. Quia, si ostendero,

Continuo hunc nouisse dicent scilicet. TR. Scelestorum caput,

Vt tute's, item omnis censes esse? periuri caput.

GR. Omnia ego istaec facile patior, dum hic hinc a me sentiat. 1100

TR. Atqui nunc apud te stat: uerum hinc cibus testimonium.

DÆ. Gripe, aduerte animam. tu paucis expedi quid postulas.

TR. Dixi equidem: set si parum intellexti, dicam denovo.

Haec ambas, ut dudum dixi, ita esse oportet liberas:

Haec Athenis parua fuit uirgo surpta. GR. Dic mihi, quid id ad uidulum attinet, seruae sint istae an liberae.

- TR. Ómnia iterum uís memorari, scélus, ut defíat dies.
- DÆ. Ápstine maledíctis et mi quód rogauí dílus.
- TR. Cístellam isti inéssé oportet caúdeam in isto uídulo,
 Vbi sunt signa quí parentis nóscere haec possit suos, 1110
- Quibuscum parua Athénis periit, sícuti dixi prius.
- GR. Iúppiter te díque perdant. quíd - ais, uir uenéfice?
- Quíd, istae mutae súnť, quae pro se fábulari nóń queant?
- TR. Ęo tacent, quia táctast [melior] múlter semper quám loquens.
- GR. Túm pol tu pro orátione nec uir nec muliér mihi's. 1115
- TR. Quidum? GR. Quia enim néque loquens es néque tacens umquám bonus.
- Quaéso, enumquam hodié licebit míhi loqui? DÆ. Si praéterhac [Ýnum] uerbum fáxis hodié, egó tibi conminuám caput.
- TR. Vť id ocepi dícere, eam, senéx, te quaeso cístellam
- Vť iubeas hunc réddere illis: ób eam siquid póstulat Sibi mercedis, dábitur: aliut quídquid íbist habeát sibi. 1121
- GR. Núnc demum istuc dícis, quoniam iús meum esse intéllegis:
- Dúdum dimidiám petebas pártem. TR. Immo etiam núnc peto.
- GR. Vídi petere míluom, etiam quóm nihil auferrét tamen.

- DÆ. Nón ego te conprimere possum síne malo? GR. Si istíc tacet, 1125
- Ęgo tacebo: si iste loquitur, síne me pro re meá loqui.
- DÆ. Cédo [sis] modo mi uídulum istum, Gripe. GR. Concredám tibi:
- Át si istorum níl sit, míhi uti réddas. DÆ. Reddetúr. GR. Tene.
- DÆ. Aúdi nunc íám, Palaestra atque Ámpelisca, hoc quód loquor:
- Ęstne hic uidulus, úbi cístellam túam inesse [hic] aibát? PA. Is est. 1130
- GR. Périi miser ego hércle: ut prius quam pláne aspexit sílico
- Ęum esse dixit. PA. Fáciam ego hanc rem [plánam ex procliuá] tibi.
- Cístellam isti inéssé oportet caúdeam in isto uídulo: íbi ego dicam quídquid inerit nóminatim: tú mihi Níhilum ostenderís. si falsa dicam, frustra díxero: 1135
- Vós tum uobis ístaec quídquid ínerit isti habébitis. Sét si uera, tum ópsecro te ut meá mi reddantúr. DÆ. Placet:
- Iús merum oras meò quidem animo. GR. At meo hércle [summam iniúriam]:
- Quíd, si ista aut superstitiosa aut áriolast atque ómnia
- Quídquid insit uéra dicet? áne habebit áriola? 1140
- DÆ. Nón feret, nisi uéra dicet: néquiquam áriolábitur.
- Sólue uidulum érgo, ut quid sit uérum quam primúm sciam.
- GR. Hóc habet: est solútum. ah perii: uideo cístellam. DÆ. Haécinest?

- PA. Ístaec est. o mēi parentes, hīc uos conclusōs
gero?
- Hūc opesque spēsque uostrum cōgnoscendum cōn-
didi. 1145
- GR. Tūm tibi hercle dēos iratos ēsse oportet, quis-
quis es,
- Quaē parentis tām in angustum tūos locum conpēgeris
- DÆ. Grīpe, accede huc, tūa res agitur: tū, puella,
istinc procul
- Dícite quid insit et qua faciē: memorato ómnia.
- Si hērcle tantillūm peccassis, quōd posterius pó-
stules 1150
- Te ad uerum conuórti, nugas, mūlier, magnas égeris.
- GR. Iūs bonum oras. TR. Édepol hau ted órat: nam
tu iniúriu's.
- DÆ. Lóquere nunc iām, puella. Grīpe, animum ad-
uorte ac tace.
- PA. Sūnt crepundia. DÆ. Écca uideo. GR. Péril
in primo praélio:
- Máne ne ostenderis. DÆ. Qua faciē sūnt? responde
ex órdine. 1155
- PA. Énsiculust auréolus primum líteratus. DÆ. Dí-
cedum,
- In eo ensiculo líterarum quid sit. PA. Mei nomén patris.
Póst altrinsecus áncipes securiculast, item aúrea,
Líterata: ibi mátris nomen in securiculást. DÆ. Mane:
Díc, in ensiculó quid nomen sit paternum. PA. Daé-
mones. 1160
- DÆ. Di immortales, úbi loci sunt spēs meae? GR
Immo edepól meae?
- DÆ. Pérge, te opsecró, continuo. GR. Plácidē, aut
ite in málam crucem.

- DÆ. Lóquere, matris nómen hīc quid in securiculá
siet.
- PA. Daédalis. DÆ. Di mé seruatum cúpiunt. GR.
At me pérditum.
- DÆ. Fíliam meam esse hānc oportet, Grīpe. GR. Sit
per mé quidem. 1165
- Quí te di omnes pérdant, qui hodie me óculis uidisti
tuis,
- Méque adeo sceléstum, qui nō circumspexi céntiens
Prius, me nequis ínspectaret, quám rete extraxi éx
aqua.
- PA. Póst sicilicula árgenteola et dúae conexae máni-
culae
- Ét suculast. GR. Quin dírecta i tu cūm sucula et cum
pórculis. 1170
- PA. Ét bulla aureást, pater quam dēdit mihi natali
die.
- DÆ. Éast profecto: cōtineri quín conplectar nōn
queo.
- Fília mea, salue: ego is sum quí te produxí pater:
Égo sum Daemonés, et mater tūa eecam hīc intus
Daédalis.
- PA. Salue, mí pater ínsperate. DÆ. Salue: ut te
amplectór Iubens. 1175
- TR. Vólup est quom istuc éx pietate uóstra uobis
cōtigit.
- DÆ. Ágedum, hunc, si potés, fer intro uidulum,
Trachálio.
- TR. Écce Gripi scélera: quom ista rés male euenít
tibi,
- Grīpe, gratulór. DÆ. Age eamus, méa gnata, ad ma-
trém tuam.

Quae ex te poterit argumentis hanc rem magis ex-
quirere: 1180

Quae te magis tractavit magisque signa pervenit tua.
TR. Eamus [hinc] intro omnes, quando operam pro-
miscam damus.

PA. Sequere me, Ampeliscæ. AM. Quom te di amat,
voluptatist mihi.

GR. Sumne ego [homo] sceleratus, qui illunc hodie ex-
cepi vidulum?

Aut quom excepi, qui non alicubi in solo apstrusi
loco? 1185

Credebam edepol turbulentam praedam euenturam
mihi,

Quia illa mihi tam turbulenta tempestate euenerat.
Credo edepol ego illic inesse argenti et auri largiter.
Quid melius quam ut hinc intro abeam et me suspen-
dam clanculum,

Saltem tantisper dum abscedat haec a me aegri-
monia? 1190

ACTVS V.

DAEMONES.

[Pro di immortales, quis mest fortunatior,
Qui ex improviso filiam inueni meam?]
Satin siquom homini di esse bene factum uolunt,
Aliquo illud pacto optingit optatum piis?
Ego hodie, [quod] neque speravi neque credidi,
[Ex] improviso filiam inueni meam, 1196
Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi et cognato meo.
Eum ego adeo arcessi huc ad me quam primum uolo
Iussique exire huc eius seruum, ut ad forum 1200
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Accedam opinor ad foris. quid conspicio?
Vxor complexa collo retinet filiam.

Nimis paene inepta atque odiosa eius amatios.
Aliquando ausculando melius, uxor, pausam fieri:
Atque adorna ut rem diuinam faciam, quom intro ad-
uenero, 1206
Laribus familiaribus, quom auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni et porci sacres. set quid istum remo-
ramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optume eccum exit
foras.

TRACHALIO. DAEMONES.

TR. Vbi ubi erit, iam inuestigabo et mecum ad te ad-
ducam semul 1210

Plésidippum. DÆ. Elóquere ut haec res óptigit de
filia.

Æum roga ut relínquat alias rés et huc ueniát. TR.
Licet.

DÆ. Dícito datúrum meam illi filiam uxorém. TR.
Licet.

DÆ. Ét patrem eius mé nouisse et míhi esse co-
gnatúm. TR. Licet.

DÆ. Sét propera. TR. Licét. DÆ. Iam hic fac sit,
céna ut curetúr. TR. Licet. 1215

DÆ. Ómnian licét? TR. Licet. set sciu quid est
quod té uolo?

Quód promisisti út memineris, hódie ut liber sím.
DÆ. Licet.

TR. Fác ut exores Plésidippum, út mé [manu] emittát.
DÆ. Licet.

TR. Ét tua filia fácito [ut] oret: fáciie exorabít. DÆ.
Licet.

TR. Átque ut mi Ampelísca nubat, úbi ego sim liber.
DÆ. Licet. 1220

TR. Átque ut míhi gratúm beneficium fáctis experiár.
DÆ. Licet.

TR. Ómnian licét? DÆ. Licet. tibi rúsum refero
grátiam.

Sét propera ire in úrbem actutum et récipe te huc
rusúm. TR. Licet.

Iam hic ero. tu intéribi adorna céterum quod opúst.
DÆ. Licet.

Hércules istum infelicet cúm sua licéntia: 1225
Íta meas repléuit auris. quidquid memorabám, licet.

GRIPVS. DAEMONES.

GR. Quam móx licet te cómpellare, Daémones?

DÆ. Quid ést negoti, Gripe? GR. De illo údulo,
Si sápias, sapias: hábeas quod di dánt boni.

DÆ. Aequóm uidetur tibi ut ego alienúm quod
est 1230

Meum ésse dicam? GR. Quódone ego inueni in
mari?

DÆ. Tanto illi melius óptigit qui pérdidit:

Tuum ésse nihilo mágis oportet uidulum.

GR. Istó tu's pauper, quóm nimis sancté pius.

DÆ. O Gripe Gripe, in aétate hominum plúrumae
Fiúnt transennae, [illi] úbi decipiuntúr dolis. 1236

Atque édepol in eas plérumque esca inpónitur,

Quam síquis auidus póscit escam auáriter,

Decípitur in transénna auaritiá sua.

Ille qui consulte, dócte atque astuté cauet, 1240

Diútine uti [ei] béne licet partúm bene.

Mi istaéc uidetur praéda praedatum irier,

Maióre ut cum dote ábeat [hinc] quam aduénérit.

Egone út quod ad me adlátum esse alienúm sciam

Celém? minime istuc fáciat noster Daémones. 1245

Sempér cauere hoc sápiéntis aequíssimumst,

Ne cónsicii sint ípsi malefici suis.

Ego nísi quom lusim níl morer ullúm lucrum.

GR. Spectáui ego pridém cómicos ad istúm modum

Sapiénter dicta dicere atque is plaúdiér, 1250

Quom illós sapientis móres monstrabánt poplo.
 Set quom inde suam quisque sbant díuorsí domum,
 Nullús erat illo pácto ut illi iússerant.
 DÆ. Abi întro, ne moléstu's, linguae témpera.
 Ego tñbi daturus níl sum, ne tu frástra sis. 1255
 GR. At égo deos quaeso, ut quídquid in illo uí-
 dulost,

Si aurúm, sí argentumst, ómne id ut fiát cinis.
 DÆ. Illúe est quod nos néquam seruis útmur.
 Nam illíc cum seruo síquo congressús foret,
 Et ípsum sese et illum furti astríngeret. 1260
 Dum praédam habere sé censeret, ínterim
 Praeda ípsus esset: praeda praedam dúceret.
 Nunc hínc întro ibo et sácruíficabo: póstibi
 Iubébo nobis cénam continuó coqui.

P L E S I D I P P V S . T R A C H A L I O .

PL. Íterum mí istaec ómnia ítera, mí ánime, mí Tra-
 chálio, 1265
 Mí liberte, mí patrone, ímmo potíus mí pater:
 Répperit patrém Palaestra suum átque matrem? TR.
 Répperit.
 PL. Ét popularis ést? TR. Opino. PL. Et míhi
 nupturast? TR. Súspícor.
 PL. Cénsen hodie déspondebit éam míhi, quaeso?
 TR. Cénséo.
 PL. Quíd, patri etíam grátulabor quom íllam ínuenít?
 TR. Cénséo. 1270
 PL. Quíd, matri eius? TR. Cénséo. PL. Quíd érgo
 cénses? TR. Quód rogas,

Cénséo. PL. Dic érgo, quanti cénses? TR. Egone?
 cénséo.
 PL. Ádsum equídem, ne cénsíonem sémpér facías.
 TR. Cénséo.
 PL. Quíd, sí curram? TR. Cénséo. PL. An síc pó-
 tíus placide? TR. Cénséo.
 PL. Étíamne eam salútem adueníens? TR. Cénséo.
 PL. Etiám patrem? 1275
 TR. Cénséo. PL. Post éius matrem? TR. Cénséo.
 PL. Quid póstea?
 Étíamne adueníens conplectar éius patrem? TR. Non
 cénséo.
 PL. Quíd, matrem? TR. Non cénséo. PL. Quíd,
 éampse íllam? TR. Non cénséo.
 PL. Péríi, dílectúm dímisít: núnc non censet, quóm
 uolo.
 TR. Sánus non es: séquere. PL. Duc me, mí patrone,
 quó lubet. 1280

L A B R A X . G R I P V S .

LA. Quis mést mortális míseríor qui úuat alter
 hódie,
 Quem aput récuperatorés modo damnáuit Plesi-
 díppus?
 Abiúdicata a mé modost Palaestra: perditús sum.
 Nam lénonés ex gaúdío credo ésse procreátos:
 Ita omnés mortales, síquíd est malí lenoni, gaudent.
 Nunc álteram íllam quae méast uísam húc ín Ve-
 nerís fánum 1286

Saltem út eam abducam, dé bonis quod réstat reli-
quiárum.

GR. Numquam édepol hodie ad uésperum Gripum
inspicietis úuom,

Nisi uídulus mihi rédditur. LA. Períí: quom men-
tiónem

Fieri aúdio usquam uíduli, quasi pálo pectus tún-
dor. 1290

GR. Istic scelestus líber est: ego qui in mari pre-
héndi

Rete átque excepi uídulum, ei dáre negatis quic-
quam.

LA. Pro di inmortales, sũo mihi hic sermóne ar-
rexit aúris.

GR. Cubitum hércle longis literis signábo iam
usquequáque,

Siquís perdiderit uídulum cum auro átque argento
múlto, 1295

Ad Gripum ut ueniat. nón feretis ístum, ut postu-
látis.

LA. Meum hércle illic homo uídulum scit qui habet,
ut ego opínor.

Adeúndus mi illic ést homo: di quaéso subueníte.
GR. Quid me íntro reuocas? hóc uolo hic ante
óstium extergére.

Nam hoc quídem pol e robígene, non ést e ferro
fáctum: 1300

Ita quánto magis extérgeo, rutilum átque terúius fit.
[Nam hoc quídem uenenatúmsť uerum: ita in má-
nibus consenésct.]

LA. Adulésccens, salue. GR. Dí te ament cum in-
ráso capite. LA. Quid fit?

GR. Verum éxtergetur. LA. Út uales? GR. Quid
tú? num medicus quaéso's?

LA. Immo édepol una lítera plus sũm quam medi-
cus. GR. Tũm tu 1305

Mendícus es? LA. Tetigisti acu. GR. Vidétur
digna fóрма.

Set quíd tibist? LA. Hac próxuma nocte in mari
[hercle] eláui:

Confráctast nauis, pérdidi quidquíd erat miser ibi
ómne.

GR. Quid pérdidisti? LA. Uídulum cum auro
átque argento múlto.

GR. Ecquíd meministi in uídulo qui períit quid
ibi infúerit? 1310

LA. Quid réfert, qui períit tamen, si nũnc hoc fabu-
lémur?

GR. Quid, si égo sciam qui inuénérít? uolo éx te
scíre sígna.

LA. Octíngenti in marsúpio nummi aúrei infuérunt,
Praetérea centum Phílippeae minae in pasceolo
sórsus.

GR. Magna hércle praedast: largítter mercédis in-
dípíscar: 1315

[Di homines respiciunt: bene ergo hinc praedatus
ibo.]

Proféctost huius uídulus. perge ália tu expedíre.

LA. Taléntum argenti cómodum magnum ínerat
in crumína,

Praetérea sinus, cántharus, epíchysis, gaulus, cya-
thus.

GR. Papaé: diuitias tú quídem habuísti lucu-
léntas. 1320

- LA. Misericordiam istud uerbum et pessimum habuisse
et nihil habere.
GR. Quid dare uelis qui ista tibi inuestiget indi-
cetur?
Elloquere propere celeriter. LA. Nummos trecentos.
GR. Tricas.
LA. Quadringentos. GR. Tramas putidas. LA.
Quingentos. GR. Cassam glandem.
LA. Sescientos. GR. Curculionculos minutos fa-
bulare. 1325
LA. Dabo septingentos. GR. Os calet tibi: nunc
id frigiditas.
LA. Mille dabo nummum. GR. Somnias. LA. Nihil
addo: abi. GR. Igitur audi:
* Si hercule abiero hinc, hic non ero. LA. Vin centum
et mille? GR. Dormis.
LA. Elloquere quantum postules. GR. Quo nihil
inuitus addas,
Talentum magnum: non potest tribulum hinc
abesse: 1330
Proin tu uel aias uel neges. LA. Quid istis? ne-
cessumst, uideo:
Dabitur talentum. GR. Accedendum huc: Venus
haec uolo adrogat te.
LA. Quod tibi lubet, id mi impera. GR. Tange
aram hanc Veneris. LA. Tango.
GR. Per Venerem hanc iurandumst tibi. LA. Quid
iurum? GR. Quod iubebo.
LA. Praei uerbis quiduis: quod domist, numquam
illi supplicabo. 1335
GR. Tene aram hanc. LA. Teneo. GR. Deiera
te argentum mihi datum

- Eodem [illo] die ubi uiduli siens potitus. LA. Fiat.
GR. LA. Venus Cyrenensis, testem te testor
mihi,
Si uidulum illum, quem ego in nauis perdidit,
Cum auro atque argento saluom inuestigauero
isque in potestatem meam peruenerit: 1341
GR. Tum ego huic Gripo, inquit et me tangito
LA. Tum ego huic Gripo, dico, Venus, ut tu
audias
GR. LA. Talentum argenti magnum continuo
dabo.
GR. Si defraudassis, dic ut in quaestu tuo 1345
Venus eradicet caput atque acetatem tuam.
Tecum tam [tute] habeto hoc, ubi iuraueris.
LA. Illud ego aduersum siquid peccassis, Venus,
Veneror te ut omnes miseri lenones sient.
GR. Tam fiet, etsi tu fidem seruaueris. 1350
Tu hic opperire: iam ego faxo exhibit senex:
Eum tu continuo uidulum repescito.
LA. Si maxime illum mihi reddiderit uidulum,
Non ego illic hodie debeo tribulum.
Meus arbitratus, lingua quod iuret mea. 1355
Set contiscam: eccum exit et ducit senem.

GRIPVS. DAEMONES. LABRAX.

- GR. Sequere hac: ubi istis lenost? heus tu: en tibi,
hic habet uidulum.
DAE. Habeo et fateor esse apud me: et, si tuus est,
habeas tibi.

- Ómnia ut quicque infuit ita sálua sistentúr tibi.
Téne, si tuus est. LA. Di inmortales: méus est. salue,
uidule. 1360
- DÆ. Túun est? LA. Rogitas? sí quidem hercle.
Ióuis fuit, meus ést tamen.
- DÆ. Ómnia insunt sálua: una istinc cístella exceptást
modo
- Cúm crepundíis, quibus hodie fíliam inuení meam.
LA. Quám? DÆ. Tua quae fuit Palaestra, ea fíliá
inuentást mea.
- LA. Béne mehercle fáctumst: quom istaec rés tibi ex
senténtia 1365
- Púlcre euenít, gaúdeo. DÆ. Istuc fáctile non credó
tibi.
- LA. Immo hercle, ut scías gaudere mé, [tu] mihi trió-
bulum
- Ób eam ne duís: condono té. DÆ. Benigne edepól
facis.
- LA. Immo tu quidem hércle uero. GR. Heús tu,
iam habes uidulum?
- LA. Hábeo. GR. Propera. LA. Quid properabo?
GR. Réddere argentúm mihi. 1370
- LA. Néque edepol tibi dó neque quicquam débeo.
GR. Quae haec fáctiost?
- Nón debes? LA. Non hércle uero. GR. Nón tu iura-
tús mihi's?
- LA. Iúratús sum, et núnc iurabo, síquid uoluptatíst
mihi:
- Iús iurandum réi seruandae, nón perdundae cóndi-
tumst.
- GR. Cédo sis mihi taléntum magnum argénti, per-
iuríssume. 1375

- DÆ. Grípe, quod tu istúm talentum póscis? GR. Iu-
ratúst mihi
- Dáre. LA. Lubet iuráre: tun meo póntifex periúrio's?
DÆ. Quá pro re argentúm promisit híc tibi? GR. Si
uidulum
- Húnc redegissem ín potestatem éius, iuratúst dare
Míhi talentum mágnum argénti. LA. Cédo quicum
habeam iúdicem, 1380
- Ní dolo malo instipulatus síis níue etiamdum [háu] siem
Quínque et uiginti ánnos natus. GR. Hábe cum hoc
LA. [Immo] alióst opus.
- DÆ. Iám ab isto auferre háu sinam [te], ní istunc con-
demnúero.
- Promisistine huíc argentum? LA. Fáteor. DÆ. Quod
seruó meo
- Promisisti, méum esse oportet. né tu, leno, póstu-
les 1385
- Te híc fide lenónia uti: nón potis. GR. Iam té ratu's
Nánctum hominem quem défraudares? dándum huc
argentúmst probum:
- Íd ego continuo huíc dabo, adeo mé ut híc emittát
manu.
- DÆ. Quándo ergo erga té benignus [égo] fui atque
operá mea
- Haéc tibi sunt seruáta: (GR. Immo hercle mea, ne
tu dicás tua. 1390
- DÆ. Sí sapiés, tacébis:) tum te mihi benigne ítidem
áddecet
- Béne merenti béne réferre grátiam. LA. Nempe
pró meo
- Iúre oras? DÆ. Mirúm quin tuum ius méo periclo
aps te éxpetam.

GR. Sáluos sum: lenó labascit: libertas porténditur.

DÆ. Vidulum istunc ille inuenit: illut mancupiúm
meumst. 1395

Ego tibi hunc porró seruauí cüm magna pecúnia.

LA. Grátiam habeo et dé talento núlta causast quín
feras,

Quód isti sum iurátus. GR. Heus tu, mihi dato ergo,
sí sapis.

DÆ. Tácen an non? GR. Tu mēam rem simulas
ágere: tibi mu * * *.

Nón hercle istoc me interuortes, si áliam praedam
pérdidi. 1400

DÆ. Vápulabis, uérbum sí addes únnum. GR. Vel [tu]
hercle énica:

Nón tacebo umquam álio pacto, nísi talento cónpri-
mor.

LA. Tibi quidem operam hic dát: taceto. DÆ. Cón-
cede huc lenó. LA. Licet.

GR. Pálam age, nolo ego múrmurillum néque susur-
rum fieri.

DÆ. Díc mihi, quanti [tu] illam emisti tuam álteram
mulíérculam 1405

Ámpeliscam? LA. Mille nummum dínuneraui. DÆ.
Vín tibi

Cónditionem lúculentam férre me? LA. Sané uolo.

DÆ. Díuiduom taléntum faciam. LA. Béne facis.

DÆ. Pro illa áltera,

Líbera ut sit, tibi dimidium súde, dimidium huic cedo.

LA. Máxume. DÆ. Pro illó dimidio Grípum ego
emittám manu, 1410

Quém propter tu uidulum et ego gnátam inuení. LA.

Béne facis:

Grátiam habeo mágnam. GR. Quam mox mi árgentum
ergo rédditur?

DÆ. Rés solutast, Grípe. ego habeo. GR. [Tu] hér-
cle: at ego me máuolo.

DÆ. Nihil hercle hic tibi, né tu speres: iúris iurandi
uolo

Grátiam faciás. GR. Perii hercle: nísi me suspendo,
óccidi. 1415

Númquam hercle iterum défraudabis mé quidem post
húnc diem.

DÆ. Híc hodie cenáto, leno. LA. Fíat: conditió
placet.

DÆ. Séquimini intro. spéctatores, uós quoque ad
cenám uocem,

Ní daturus níl sim neque sit quícquam polluctí domi,
Níue adeo uocátos credam uós esse ad cenám foras. 1420

Vérum sí uolétis plausum fábulae huic clarúm dare,
Cómíssatum omnés uenitote ad me ad annos sédecim.

Vós hodie hic cenátote ambo. GR. Fíat. CANTOR.
[Iam] plausúm date.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. I ad 184 iambici senarii
- 185 ad 189 trochaici octonarii
 - 190 ad 193 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 194 ad 196 bacchiaci tetrametri catalectici
 - 197 bacchiacus trimeter acatalectus
 - 198 et 199 iambici octonarii
 - 200 ad 203 cretici dimetri acatalecti cum trochaicis monometris hypercatalectis
 - 204 et 205 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 206 iambicus octonarius
 - 207 et 208 cretici tetrametri acatalecti
 - 209 creticus tetrameter catalecticus in syllabam
 - 210 et 211 cretici tetrametri acatalecti
 - 212 creticus tetrameter catalecticus in syllabam
 - 213 ad 215 cretici tetrametri acatalecti
 - 216 et 217 trochaici octonarii
 - 218 et 219 iambici septenarii
 - 220 ad 228 trochaici octonarii
 - 229 trochaicus septenarius
 - 230 et 231 bacchiaci dimetri catalectici (sive dochmiaci monometri)
 - 232 ad 252 cretici tetrametri acatalecti
 - 253 trochaicus septenarius
 - 254 et 255 iambici octonarii

- V. 256 et 257 trochaici septenarii
- 258 ad 262 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 263 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 264 creticus tetrameter acatalectus
 - 265 iambicus dimeter catalecticus
 - 266 ad 272 cretici tetrametri acatalecti
 - 273 creticus tetrameter catalecticus
 - 274 ad 277 cretici tetrametri acatalecti
 - 278 ad 286 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 287 bacchiacus dimeter acatalectus
 - 288 bacchiacus tetrameter acatalectus
 - 289 trochaicus dimeter acatalectus
 - 290 ad 413 iambici septenarii
 - 414 ad 449 trochaici septenarii
 - 450 ad 558 iambici senarii
 - 559 ad 592 trochaici septenarii
 - 593 ad 614 iambici senarii
 - 615 ad 663 trochaici septenarii
 - 664 ad 666 cretici tetrametri acatalecti
 - 667 et 668 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 669 ad 673 cretici tetrametri acatalecti
 - 674 et 675 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 676 iambicus septenarius
 - 677 trochaicus septenarius
 - 678 ad 680 cretici tetrametri acatalecti
 - 681 ad 705 iambici septenarii
 - 706 ad 779 trochaici septenarii
 - 780 ad 905 iambici senarii
 - 906 ad 918 bacchiaci tetrametri acatalecti
 - 919 iambicus dimeter acatalectus
 - 920 ad 937 trochaici octonarii
 - 938 ad 944 iambici octonarii
 - 945 ad 948 iambici septenarii
 - 949 ad 951 cretici tetrametri acatalecti
 - 952 et 954 trochaici monometri hypercatalect
 - 953 et 955 cretici trimetri catalectici
 - 956 ad 962 trochaici octonarii

- V. 963 ad 1190 trochaici septenarii
- 1191 ad 1204 iambici senarii
- 1205 ad 1226 trochaici septenarii
- 1227 ad 1264 iambici senarii
- 1265 ad 1280 trochaici septenarii
- 1281 ad 1337 iambici septenarii
- 1338 ad 1356 iambici senarii
- 1357 ad 1423 trochaici septenarii.

T. MACCI PLAVTI

T R I N V M M V S.

GRAECA THENS AVRVS PHILEMONIS
(ACTA LVDIS MEGALENSIBVS).

Thensaúrum [clam] apstrusum ábiens peregre Chármides
 Remque ómnem amico Cállicli mandát suo.
 Istóc apseñte mále rem perdit filius.
 Nam et aedis uendit: háš mercatur Cállicles.
 Virgo indotata sóror istius póscitur. 5
 Minus quó cum inuidia dét ei dotem Cállicles,
 Mandát qui dicat áurum ferre se á patre.
 Vt uénit ad aedis, hunc deludit Chármides
 Senéx, ut rediit: quóius nubunt líberi.

PERSONAE.

LVXVRIA cum INOPIA PROLOGVS
 MEGARONIDES SENEX
 CALLICLES SENEX
 LVSITELES ADVLESCENS
 PHILTO SENEX
 LESBONICVS ADVLESCENS
 STASIMVS SERVOS
 CHARMIDES SENEX
 SVCOPHANTA
 CANTOR.

PROLOGVS.

LVXVRIA. INOPIA.

LV. Sequere hác me, gnata, ut múnus fungaris tuum.
 IN. Sequor: set finem fóre quem dicam nésclo.
 LV. Adést: nam illaec sunt aedes: i intro nunc iam.
 Nunc, néquis erret uóstrum, paucis in uiam
 Dedúcam, si quidem óperam dare promittitis. 5
 Nunc igitur primum quae ego sim et quae illaec siet
 Huc quae ábiit intro, dicam si animum aduórtitis.
 Primúm mihi Plautus nómen Luxuriae indidit:
 Tum illánc mihi esse gnátam uoluit Inopiam.
 Set éa quid huc intro ferit impulsú meo, 10
 Accípite et date uociuas auris dum éloquor.
 Aduléscens quidamst, qui in hisce habitat aedibus:
 Is rém paternam me ádiutrice pérdidit.
 Quoniam éi qui me alat níl uideo esse rélicui,
 Dedi éi meam gnátam, quicum egestatem éxigat. 15
 Set de árgumento ne éxpectetis fábulae:
 Senés qui huc uenient i rem uobis áperient.
 Huic Graéce nomen ést Thensauro fábulae:
 Philémo scripsit: Plaútus uortit bárbare,
 Nomén Trinummo fécit. nunc uos hóc regat 20
 Vt liceat possidére hanc nomen fábulam.
 Tantúmst. ualete: adéste cum siléntio.

A C T V S I.

M E G A R O N I D E S.

Amicum castigare ob meritam noxiam
 Inmoenest facinus, uerum in aetate utile
 Et conducibile. nam ego amicum hodie meum 25
 Concastigabo pro conmerita noxia:
 Inuitus, ni id me inuitet ut faciam fides.
 Nam hic nimium morbus mores inuasit bonos:
 Ita plerique omnes iam sunt intermortui.
 Set dum illi aegrotant, interim mores mali 30
 Quasi herba inrigua succreuerunt uberrime:
 Neque quicquam hic uile nunc est nisi mores mali.
 Eorum licet iam metere messem maximam:
 Nimoreque hic pluris pauciorum gratiam
 Faciunt pars hominum quam id quo prosint pluribus.
 Ita uincunt illud conducibile gratiae, 36
 Quae in rebus multis opstant odiosaequae sunt
 Remoramque faciunt rei priuatae et publicae.

C A L L I C L E S. M E G A R O N I D E S.

CA. Larum corona nostrum decorari uolo:
 Vxor, uenerare ut nobis haec habitatio 40

Bona fausta felix fortunataque euenat —
 Teque ut quam primum possim uideam emortuam.
 ME. Hic illést senecta aetate qui factust puer,
 Qui admisit in se culpam castigabilem.
 Adgrédiaur hominem. CA. Quóia hic prope me uox
 sonat? 45
 ME. Tui beneuolentis, si ita's ut ego te uolo:
 Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
 CA. O amice, salue. [atque aequalis. ut uales,
 Megaronides?] ME. Et tu edepol salue, Callicles.
 Valen? ualuitin? CA. Valeo et ualui réctius. 50
 ME. Quid tua agit uxor? ut ualet? CA. Plus quam
 ego uolo.
 ME. Bene herclest illam tibi ualere et uisere.
 CA. Credo hercle te gaudere, siquid mihi malist.
 ME. Omnibus amicis quod mihi cupio esse item.
 CA. Eho tu, tua uxor quid agit? ME. Immortalis
 est: 55
 Viuit uicturaquést. CA. Bene hercle nuntias,
 Deosque oro ut uitae tuae superstes suppetat.
 ME. Dum quidem hercle tecum nupta sit, sané uelim.
 CA. Vin conmutemus? tuam ego ducam et tu meam?
 Faxo haud tantillam dederis uerborum mihi. 60
 ME. Nempe enim tu, credo, me imprudentem ob-
 repseris.
 CA. Ne tu hercle faxo haud nescias quam rem egeris.
 ME. Habeas ut nactus: nota mala res optumast.
 Nam ego nunc si ignotam capiam, quid agam nesciam.
 CA. Edepol proinde ut diu uiuitur, bene uiuitur. 65
 ME. Set hoc animum aduerte atque aufer ridicularia.
 Nam ego dedita opera huc ad te uenio. CA. Quid
 uenis?

ME. Malis te ut uerbis múltis multum obiúrgitem.

CA. Men? ME. Númquis est hic álius praeter me átuque te?

CA. Nemóst. ME. Quid tu igitur rógitas tene obiúrgitem?

Nisi tú me mihimet cénset dicturúm male.

Nam si in te aegrotant ártes antiquae tuae

Aut sí demutant móres ingeníum tuum, 73

[Nam si inmutare uís ingenium móribus
Neque túos antiquos séruas, set captás nouos.] 74

Omnibus amicis mórbum tu incutiés grauem,

Vt té uidere audíreque aegrotí sient.

CA. Qui in méntem uenit tibi istaeca dicta dícere?

ME. Quia omnis bonos bonásque adcurare áddecet,
Suspítionem et cúlpani ut ab se ségregent.

CA. Non pótis utrumque fieri. ME. Quaproptér?

CA. Rogas? 80

Ne admittam culpam, ego meo sum promus pectori:

Suspítiosus in pectore alieno sita.

Nam núnc ego si te súbrupuisse súspicer

Ioui coronam de capite ex Capitólio,

Qui in columine astat summo: si id non féceris 85

Atque id tamen mihi líbeat suspiciári:

Qui tu id prohibere me potes ne súspicer?

Set istuc negoti cupio scire quid siet.

ME. Habén tu amicum aut fámiiliarem quémpiam,

Quoi pectus sapiat? CA. Edepol hau dicám dolo. 90

Sunt quos scio amicos esse: sunt quos súspicor,

Set quorum ingenia atque ánimos nequeo nóscere:

[Ad amici partem an ad inimici perueniant:]

Set tu ex amicis certis mi's certissimus.

Siquid scis me fecisse inscite aut inprobe, 95

Si id non me accusas, túte obiurgandú's. ME. Scio
Et istac huc causa ad te adueni: aequom postulas.

CA. Expécto siquid dicas. ME. Primumdum ómnium
Male dictitatur tibi uolgo in sermónibus.

Turpfluercupidum té uocant eiús tui: 100

Tum autém sunt alii qui te uolturiúm uocant:

Hostísne an eiús cómedis parui péndere.

Haec quom audío in te dici, discruciór miser.

CA. Est átuque non est mihi in manu, Megarónides:
Quin dicant, non est: mérito ut ne dicánt, id est. 105

ME. Fuitne híc tibi amicus Chármides? CA. Est ét
fuit.

Id ita esse ut credas, rém tibi auctorém dabo.

Nam postquam hic eius rém confregit filius

Vidétque ipse ad paupériem protractum esse se

Suámque filiam esse adultam uirginem, 110

Semul eiús matrem suámque uxorem mórtuam:

Quoniam hinc iturust ipsus in Seleúciam,

Mihi cómmendauit uirginem gnatám suam

Et rém suam omnem et illúm corruptum filium.

Haec, si mi inimicus ésset, credo haut créderet. 115

ME. Quid tu? ádulescentem quém esse corruptúm
uides,

Qui tuae mandatus ést fide et fidúciae,

Quin eum restituis? quín ad frugem cónrigis?

Ei rei óperam dare te fúerat aliquanto aequius,

Siqui probiorem fácere posses, non uti 120

In eandem tute accéderes infámiam

Malúmque ut eius cum tuo miserés malo.

CA. Quid féci? ME. Quod homo néquam. CA. Non
istuc meumst.

ME. Emístin de adulescente hasce aedis? quid taces?

Vbi nunc tute habitas. CA. Émi atque argentum dedi, 125

Minas quadraginta, ádulescenti ipsi in manum.

ME. Dedisti argentum? CA. Factum, neque facti piget.

ME. Edepol fide adulescentem mandatú malae:

Dedistine hoc facto ei gládium qui se occideret?

Quid scétiust [nam, te ópscero,] dare te in manus 130

Argentum amanti homini ádulescenti, animi inpoti,

Qui exaédificaret suam inchoatam ignáuiam?

CA. Non égo illi argentum rédderem? ME. Non rédderes

Neque de illo quicquam néque emeris neque uénderes

Nec qui deterior ésset faceres cópiam. 135

Incónciliastine éum qui mandatúst tibi?

Ille qui mandauit eum éxturbauisti aédibus?

Edepol mandatú pulcre et curatú probe.

Crede huic tutelam: súam rem melius gésserit.

CA. Subigis maledictis mé tuis, Megarónides, 140

Nouó modo adeo ut quód meae concréditumst

Taciturnitati clám, fide et fidúciae,

Ne enúntiarem quóiquam neu facerém palam,

Vt míhi necesse sit iam id tibi concrédere.

ME. Míhi quód credideris, súmes ubi posúeris. 145

CA. Circúmspicédum te, néquis adsit árbitér

Nobis, et quaeso idéntidem circúmspice.

ME. Auscúto siquid dicas. CA. Si taceás, loquar.

Quoniam hinc profectust [ire] peregre Chármides,

Thensaurum demonstráuit míhi in hisce aédibus, 150

Hic in conclauí quódam. set circúmspice.

ME. Nemo [híc] est. CA. Nummum Phlippeum ad tria milia.

Id sólus solum pér amicitiam et pér fidem

Flens me ópscrauit súo ne gnato créderem

Neu quóiquam, unde ad eum id pósset permanáscere.

Nunc si ille huc saluos réuenit, reddam súum sibi: 156

Siquid eo fuerit, cérte illius filiae

Quae míhi mandatast hábeo dotem [ei] únde dem,

Vt eam in se dignam cónditionem cónloccem.

ME. Pro di inmortales, uérbis paucis quám cito 160

Aliúm fecisti me: álius ad te uéneram.

Set ut ócepisti, pérge porro próloqui.

CA. Quid tibi ego dicam? qui illius sapiéntiam

Et méam fidelitátem et celata ómnia

Paene ille ignauos fúnditus pessúm dedit. 165

ME. Quidúm? CA. Quia, ruri dúm sum ego unos séx dies,

Me apsénte atque insciénte, inconsultú meo,

Aedís uenalis hásce inscribit literis.

ME. Adésuriuit ét inhiauit ácrius

Lupus: ópserauit dúm dormitarét canes: 170

Gregem úniuorsum uéluít totum auórttere.

CA. Fecisset edepol, ni haéc praesensissét canes.

Set nunc rogare [hoc] égo uicissim té uolo:

Quid fúit officium méum me facere? fác sciam:

Vtrum índicare me éi thensaurum aequóm fuit, 175

Aduórsum quam eius me ópscrauissét pater?

An ego álium dominum páterer fieri hisce aédibus?

Qui emisset, eius éssetne ea pecúnia?

Emi égomet potíus aedis: argentú dedi

Thensaúri causa, ut saluom amico tráderem. 180

Neque ádeo hasce emi míhi neque usuraé meae:

Illí redemi rúsum, a me argentú dedi.

Haec súnt, si recte seú peruorse fácta sunt,

[Quae] ego mé fecisse cónfiteor, Megarónides.

En mēa [tibi] malefacta, én meam auaritiám tibi. 185

Hascín mi propter rés malas famás ferunt?

ME. Pausá: uicisti cástigatorem tuum.

Oclústi linguam: nihil est quod respóndeam.

CA. Nunc égo te quaeso ut me ópera et consilió
iuues

Commúnicesque hanc mécum meam prouínciam. 190

ME. Polliceor operam. CA. Ergo úbi eris paulo
póst? ME. Domi:

Numquid uis? CA. Cures tuam fidem. ME. Fit
sédulo:

Set quid ais? CA. Quid uis? ME. Vbi nunc adule-
scéns habet?

CA. Posticulum hoc recépit, quom aedis uéndidit.

ME. Istúc uolebam scíre: í sane núnc iam. 195

Set quid ais, quid nunc uirgo? nempe aput tést? CA.
Itast,

Iuxtáque eam curo cúm mea. ME. Recté facis.

CA. Numquid prius quam abeo mé rogaturú's? ME.
Vale.

Nihil ést profecto stúltius neque stólidius

Neque méndacilocum néque adeo argutúm magis 200

Neque cónfidentilóquus neque periúrius

Quam urbáni adsidui cíues, quos scurrás uocant.

Atque égomet me adeo cúm illis una ibidém traho:

Qui illórum uerbis fálsis acceptór fui,

Qui omnia se simulant scíre neque quicquám sciunt. 205

Quod quisque in animo habét aut habiturúst, sciunt:

Sciúnt quid in aurem réx reginae dixerit:

Sciúnt quod Inno fábulatast cúm Ioue:

Quae néque fuerunt néque sunt, tamen illí sciunt.

Falsóne an uero laúdent, culpent quém uelint, 210

Non fiócci faciunt, dúm illut quod lubeát sciunt.

Omnés mortales hunc aiebant Cálliclem

Indígnum ciuitáte ac sese ufuere,

Bonís qui hunc adulescéntem euortissét suis.

Ego de ðorum uerbis famígeratorum insciens 215

Prosúlui amicum cástigatum innóxiúm.

Quod si éxquiratur úsque ab stirpe auctóritas,

Vndé quid auditum dícant: nisi id adpáreat,

Famígeratori rés sit cum damno ét malo:

Hoc ita si fiat, púplico fiát bono. 220

Faucí sint faxim qui sciunt quod nésciunt,

Oclúsioremque hábeant stultiloquéntiam.

A C T V S II.

L V S I T E L E S.

Multas res similitu in meo corde uerso,
 Multum in cogitando dolorem indipiscor.
 Egomēt me coquo et macero et defetigo: 225
 Magister mihi exercitor animus nunc est.
 Set hoc non liquet nec satis cogitatumst,
 Vtram potius harum mihi artem expetessam,
 Vtram aetati agundae arbitrer firmiorem:
 Amorem me an rei opsequi potius par sit. 230
 [Vtra in parte plus sit uoluptatis uitae
 Ad aetatem agundam.]
 De hac re mihi satis haui liquet: nisi hoc sic faciam,
 opinor,
 Vt utramque rem simul exputem, iudex sim reusque ad
 eam rem.
 Sic faciam: sic placet. omnium primum 235
 Amoris artis eloquar, quemnam ad modum se expédiant.
 Numquam amor quemquam nisi cupidum postulat se ho-
 minem in plagas
 Conicere: eos petit, eos sectatur, subdole ab re con-
 sulit:
 Blandiloquentulust, harpagó, mendax, cuppes,
 Despoliator, latebricolarum hominum corrup-
 ptor, 240
 Celatum indagator.

Nam qui amat quod amat quom extemplo [eius] sauiis
 percussus est,
 Illico res foras labitur, liquitur.
 'Da mihi hoc, mel meum, si me amas, si audes'.
 [Atque] ibi ille cuculus: 'o ocella mi, fiat: 245
 Et istuc et si amplius uis dari dabitur'.
 Ibi illa pendentem ferit.
 Iam amplius orat: non satis
 Id est mali, ni etiam amplius,
 Quod bibit, quod comest, quod facit sumpti. 250
 Nox datur: ducitur familia [ei] tota,
 Vestiplica, unctor, auri custos, flabelliferae, sandali-
 gerulae,
 Cantrices, cistellatrices, nuntii, renuntii,
 Raptores panis et peni. fit ipse, dum illis comis est, 255
 Amator inops. haec quom ago cum meo animo
 Et recolo, ubi qui eget, quam preti sit parui, apage
 Amor, non placés, te nil utor.
 Quamquam illud dulcest, esse et bibere, amor amari dat
 tamen
 Quod aegrest satis: fugit forum, 260
 Fugat tuos cognatos, fugat temet a tuo
 Contutu: neque eum sibi uolunt dici amicum.
 Mille modis amor ignorandust, procul abhendust, apsti-
 nendust:
 Nam qui in amorem praecipitauit, periit quasi [de] saxo
 saliat. 265
 Apage sis amor: tuas tibi res habeto.
 Amor, amicus mihi ne fuis umquam:
 Sunt tamen quos [nimis] misere maleque ha-
 beas,
 Quos tibi obnoxios [facile] fecisti.

Certa res est ad frugem adplicare animum : 270

Quamquam ibi grandis animo labos capitur :

Boni sibi haec expetunt, rem, fidem [et] honorem,

Gloriam et gratiam: hoc probis pretiumst.

Eo mihi magis lubet cum probis [una]

Potius quam cum improbis ufuere uanidiciis. 275

PHILTO. LVSITELES.

PH. Quo illic homo fors se penetravit ex aedibus?

LV. Pater, adsum: impera quiduis, neque erit mora in me

Nec latebrose me apud tuo conspectu occultabo.

PH. Feceris par tuis factis [id] ceteris

Parque pietati, tuum si patrem percoles. 280

Nolo ego cum improbis te uiris, gnate mi,

Neque in uia neque in foro [malum] illum sermonem exequi.

Noui ego hoc saeculum, moribus quibus siet:

Malus bonum malum esse uult, similis ut sit sui:

Turbant, miscent mores mali, rapax, auarus, inuidus:

Sacrum profanum, publicum priuatum habent, hiulea gens. 286

Haec ego doleo, haec sunt quae excruciant, haec dies noctisque canto

Tibi uti caueas. quod manu nequeunt tangere, tantum fas habent

Quo manus abstineant: cetera rapae, trahe, [tene,] fuge, late.

Lacrimas haec mihi, quom[ea] uideo, eliciunt, quia ego ad hoc genus 290

Hominum perduravi. quin me ad pluris penetraui prius?

Nam hi mores maiorum laudant, eosdem luitant quos conlaudant.

His ego de artibus gratiam facio, Ne colas, ne inbuas [eis tuum] ingenium.

Meo modo et moribus uiuio antiquis: 295

Quae ego tibi praecipio, ea [memineris] facito.

Nisi ego istos moror faecios mores, Turbidos, quibus boni dedecorant sese.

Haec tibi si capesses mea imperia,

Multa bona in pectore [praecepta] consident. 300

LV. Semper ego usque ad hanc aetatem ab ineunti adulescentia

Tuis seruiui seruitutem imperiis praeceptis, pater.

Pro ingenio ego me liberum esse ratus sum, pro imperio tuo

Meum animum tibi seruitutem seruire aequom censui.

PH. Qui homo cum animo inde ab ineunti aetate depugnat suo, 305

Vtrum itane esse mauelit ut eum animus aequom censseat,

An ita potius ut parentes eum esse et cognati uelint:

Si animus hominem pepulit, actumst, animo seruit, non sibi:

Sin ipse animum pepulit, uiuit, uictor uictorum cluet.

Tu si animum uicisti potius quam animus te, 'st quod gaudeas. 310

[Qui animum uincunt, quam quos animus, semper probiores cluent.

Nimio satiust ut opus est ita esse quam ut animo lubet.]
LV. Istaec ego mi semper habui aetati integumentum
meae,

Né penetrarem me usquam, ubi esset damni conciliabulum,

Né noctu irem obambulatam neque suam adimerem alteri.
Ne aegritudinem, pater, tibi parerem, parsi sedulo: 316
Sarta tecta tua praecepta usque habui mea modestia.

PH. Exprobras bene quod fecisti? tibi fecisti, non mihi:

Mihi quidem aetas actast ferme, tua istuc refert maxime.
Benefacta benefactis aliis pergitto, ne perpluant: 320
Is probust, quem paenitet quam probus sit et frugi
bonae.

Qui ipse sibi satis placet, nec probus est nec frugi
bonae:

Qui ipse se contempnit, in eam indoles industriae.

LV. Ob eam rem haec, pater, autumavi, quia res quaedamst quam uolo

Ego me apud te exorare. PH. Quid id est? dare iam ueniam gestio. 325

LV. Adulescenti hinc genere summo, amico atque aequali meo,

Minus qui caute et cogitate suam rem tractauit, pater,
Bene uolo illi facere ego, nisi tu neuis. PH. Nempe de tuo?

LV. De meo: nam quod tuumst meumst, omne autem meum tuumst.

PH. Quid is? egetne? LV. Eget. PH. Habuitne rem?

LV. Habuit. PH. Qui eam perdidit? 330

Puplicisne affinis fuit an maritumis negotiis?

Mercaturamne an uenalis habuit, ubi rem perdidit?

LV. Nihil istorum. PH. Quid igitur? LV. Per comitatem edepol, pater:

Praeterea aliquantum animi causa in deliciis dispersidit.

PH. Edepol hominem praedicatum firme et familiariter, 335

Qui quidem nusquam per uirtutem rem confregit atque eget.

Nil moror eum tibi esse amicum cum eius modi uirtutibus.

LV. Quia sine omni malitias, tolerare egestatem eius uolo.

PH. De mendico male meretur qui ei dat quod edit aut bibit:

Nam et illud quod dat perdit et illi prouidit uitam ad miseriam. 340

Non eo haec dico, quin quae tu uis ego uelim et faciam lubens:

Sed ego hoc uerbum quomodo illi quidam dico, praemonstro tibi,

Ut ita te aliorum miserescat, ne tuis alios misereat.

LV. Deserere illum et deuolare in rebus aduersis pudet.

PH. Pote pudere quam pigere praestat totidem literis.

LV. Edepol deum uirtute dicam, pater, et maiorum et tua 346

Multa bona bene parata habemus: bene si amico feceris, Ne pigeat fecisse: ut potius pudeat, si non feceris.

PH. De magnis diuitiis siquid demas, plus fit an minus?

LV. Minus, pater: set cui inmoeni scin quid cantari solet? 350

Quod habes ne habeas et nunc quod non habes habeas uelim,

Quando quidem nec tibi bene esse pote pati neque alteri.

PH. Scío equidem istuc ita solere fieri: uerum, gnáte mi, ís est inmoenis, quof nihil est qui múnus fungatúr suum.

LV. Dèum uirtute habémus et qui nómset utamúr, pater, 355

Ét aliis qui cómitati símus beneuoléntibus.

PH. Nón edepol tibi pérnegare pòssum quicquam quód uelis:

Quof [tu] egestatém tolerare uís? loquere audactér patri.

LV. Lésbonico hinc ádulescenti, Chármidai filio, Qui illic habitat. PH. Quín comedit quód fuit, quod nón fuit? 360

LV. Ne éxprobra, patér: multa homini euéniunt quae uolt, quae neuolt.

PH. Méntire edepol, gnáte, atque id nunc fácis haut consuetúdine.

Nám sapiens quidém pol ípsus fíngit fortunám sibi:

Éo non multa quae neuolt euéniunt, nisi fictór malust.

LV. Múltaest operae opús fictura, qui se fictorém probum 365

Vítæ agundae esse éxpetit: set hic ád modum adulescéntulust.

PH. Nón aetate, uérum ingenio apíscitur sapiéntia.

[Sapiénti aetas condimentum, sapiens aetati cibust.]

Ágedum eloquere, quíd dare illi nunc uís? LV. Nil quicquám, pater:

Tú modo ne me próhibeas accipere, síquid dét mihi. 370

PH. Án eo egestatem eí tolerabis, síquid ab illo accéperis?

LV. Éo, pater. PH. Pol égo istam uolo me rátionem edoceás. LV. Licet.

Scín tu illum quo génere gnatus sít? PH. Scío, adprimé probó.

LV. Sórór illist adúlta uirgo grándis: eam cupió, pater, Dúcere uxorém sine dote. PH. Síne dote [autem] uxórem? LV. Ita, 375

Túa re salua: hoc pácto ab illo súmmam inibis grátiam, Néque commodius úllo pacto eí póteris auxiliárier.

PH. Égone indotatám te uxorem ut pátiar? LV. Patiundúmst, pater:

Ét eo pacto addíderis nostrae lépidam famam fámbiaec.

PH. Múlta ego possum dícta docte et quámuis facundé loqui: 380

Hístoriám ueterem átque antiquam haec méa senectus sústinet.

Vérum ego quando te ét amicitiam et grátiam in nostrám domum

Vídeo adlicere, etsi áduorsatus tibi fui, istac iúdico:

Tibi permittam, pósce, duce. LV. Dí te seruassúnt mihi:

Sét ad istam adde grátiam unum. PH. Quíd id est autem unum? LV. Éloquar: 385

Túte ad eum adeas, túte concilies, túte poscas. PH. Éccere.

LV. Nímio citius tránsiges: firmum ómne erit quod tu égeris.

Gráuius tuum erit únun uerbum ad eam rem quam centúm mea.

PH. Écce autem in beníguitate hac répperi negótium:

Dábitur opera. LV. Lépidus uiuis. haec sunt aedes, híc habet: 390

Lésbonicost nómen. age rem cúra: ego te opperiárdomi.

PH. Non óptuma haec sunt néque ut ego aequom cénseo:

Verúm meliora sũnt quam quae detérruma.
 Set hoc únun consolátur me atque animúm meum,
 Quia quí nil aliut nísi quod sibi soli placet 395
 Consúlit aduorsum fílium, nugás agit:
 Fit miser ex animo, fáctius nihiló facit.
 Suaé senectae is ácriorem hiemém parat,
 Quom illam ínportunam témpestatem cónciet.
 Set áperiuntur aédes quo íbam: cómmodum 400
 Ipse éxit Lesbónicus cum seruó foras.

LESBONICVS. STASIMVS. PHILTO.

LE. Minus quíndecim diés sunt, quom pro hisce aédibus
 Minás quadraginta ácepesti a Cállicle:
 Estne hóc quod dico, Stásime? ST. Quom considéro,
 Memínisse uideor fieri. LE. Quid factúmst eo? 405
 ST. Coméssum, expotum, exúctum, elutum in bálineis:
 Piscátor, pistor ápstulit, laní, coqui,
 Holitóres, muropolae, aúcupes: confit cito:
 Non hércle minus [euórsi sunt nummi] cito,
 Quam sí formicis tu óbicias papáuerem. 410
 LE. Minus hércle in istis rébus sumptumst séx minis.
 ST. Quid, quód dedisti scórtis? LE. Ibidem uná traho.
 ST. Quod égo defraudauí? LE. Hém, istaec ratio máxu-
 mast.
 ST. Non tibi illut adparére, si sumás, potest,
 Nisi tu inmortalé rére esse argentúm tibi. 415
 Sero átque stulte, prius quod cautum opórtuit,
 Postquám comedit rém, post rationém putat.
 LE. Nequáquam argentí rátió comparét tamen.
 ST. Ratió quidem hércle adpáret: argentum *οψηται*.

Minás quadraginta ácepestine a Cállicle 420
 Et ille aédís mancupio áps te accepit? LE. Ád modum.
 PH. Pol opíno adfinis nóster aedís uéndidit.
 Patér quom peregre uéniet, in portást locus:
 Nisi fórte in uentrem fílio conrépserit.
 ST. Trapezítæ mille dráchumarum, [olim] Olímpicho
 Quas dé ratione débuisti, réddite. 426
 [Pro spónsione núper quam tu exactus es.]
 LE. Nempé quas sponondi? ST. Immó 'quas dependi'
 ínquito 427
 Pro illo ádulescente, quém tu esse aibas dñitem.
 LE. Factum. ST. Vt quidem illut pérerit. LE. Factum
 íd quoquest:
 Nam núnc eum uidi miserum et me eius miseritumst. 430
 ST. Miserét te aliorum, túi nec miseret nec pudet.
 PH. Tempúst adeundi. LE. Éstne hic Philto qui ad-
 uenit?
 Is hérclest ipsus. ST. Édepol ne ego istúm uelim
 Meum fieri seruom cúm suo pecúlio.
 PH. Erum átque seruom plúrumum Philtó iubet 435
 Saluére, Lesbónicum et Stasimum. LE. Dí duint
 Tibi, Philto, quaequomque óptes. quid agit fílius?
 PH. Bene uólt tibi. LE. Edepol mútuom mecúm facit.
 ST. Nequam illut uerbumst 'béne uólt', nisi qui béne
 facit.
 Ego quódque uolo esse líber: nequiquám uolo. 440
 Hic póstulet frugi ésse: nugas póstulet.
 PH. Meus gnátus me ad te misit, inter te átque nos
 Adfnitatem ut cónciliarem et grátiam.
 Tuam uólt sororem dúcere uxorem: ét mihi
 Senténtia eademst ét uolo. LE. Hau noscó tuum: 445
 Bonis tuis rebus méas res inridés malas.

PH. Homo égo sum, tu homo's: ita me amabit Iúppiter,
Neque té derisum uéni neque dignúm puto.
Verum hóc quod dixi méus me orauit filius,
Vt tuam sororem póscerem uxorem sibi. 450

LE. Mearúm me rerum nóuisse aequomst órduem.
Cum uóstris nostra nó n est aequa fáctio:
Adfinitatem uóbis aliam quaérite.

ST. Satín tu's sanus méntis aut animí tui,
Qui cónditionem hanc répudies? nam illúm tibi 455
Ferentárium esse amícum inuentum intéllego.

LE. Abin hinc dierecete? ST. Si hércle ire occupiám,
uotes.

LE. Nisi me áliut quid uis, Philto, respondi tibi.

PH. Benígniore, Lésbonice, té mihi,
Quam núnc experior ésse, confidó fore: 460

Nam et stúlte facere et stúlte fabulárier,
Vtrúmque, Lesbonice, in aetate háu bonumst.

ST. Verum hércle hic dicit. LE. Óculum ego eco-
diám tibi,

Si uérbum addideris. ST. Hércle qui dicám tamen:
Nam sí sic non licébit, luscus dixero. 465

PH. Ita núnc tu dicis nó n esse aequiperábilis
Vostrás cum nostris fáctiones átque opes?

LE. Dicó. PH. Quid? nunc si in aedem ad cenam ue-
neris

Atque ibi opulentus tibi par forte obuenerit:
Adpósita cena sit, popularem quám uocant: 470

Si illi congestae sint epulae a cluéntibus,
Siquid tibi placeat quód illi congestúm siet,
Edísne an incenátus cum opulento áccubes?

LE. Edím, nisi si ille uótet. ST. At pol ego, etsí uotet,
Edim átque ambabus mális expletis uorem 475

Et quód illi placeat, praéripiam potíssimum:
Neque illi concedam quícquam de uitá mea.
Verécundari néminem aput mensám decet:
Nam ibi dé diuinis átque humanis cérnitur.

PH. Rem fábulare. ST. Nó n dolo dicám tibi: 480
Decédam ego illi dé uia, de sémita,
De honóre populi: uérum quod ad uentrem áttinet,
Non hércle hoc longe, nísi me pugnis uicerit.

Cena hác annonast sine sacris heréditas.

PH. Sempér tu facito, Lésbonice, hoc cógites, 485
Id óptimum esse túte uti sis óptumus:
Si id néqueas, saltem ut óptumis sis próxumus.

Nunc cónditionem hanc, quam égo fero et quam aps té
peto,

Dare átque accipere, Lésbonice, té uolo.

Di díuites sunt, deos decent opuléntiae 490

Et fáctiones: uérum nos homínculi

Scintíllula animae, quám quom extemplo emísimus,

Aequó mendicus átque ille opulentíssimus

Censétur censu ad Ácheruntem mórtuos.

ST. Au,

Mirúm quin tu illo técum díuitiás feras: 495

Vbi mórtuos sis, ita sis ut nomén cluet.

PH. Nunc út scias hic fáctiones átque opes

Non ésse neque nos túam neglegere grátiam:

Sine dóte posco túam sororem filio:

Quae rés bene uortat. hábeon pactam? quíd taces? 500

ST. Pro di ímortales, cónditionem quóius modi.

PH. Quin fábulare 'dí bene uortant: spóndeo'?

ST. Eheu,

Vbi úsus nihil erát [ei] dicto, 'spóndeo'

Dicébat: nunc hic, quom ópus est, non quít dicere.

LE. Quom adfinitate uóstra me arbitrámíni 505
Dignum, hábeo uobis, Phílto, magnam grátiam.

Set si haéc res grauíter cécidit stultitiá mea,
Phíltó, 'st ager sub úrbe nobis: éum dabo

Dotém sorori: nám is de diuitiis meis 510
Solús superfit praéter uitam rélicuos.

PH. Profécto dotem níl moror. LE. Certúmst dare.

ST. Nostrámne, ere, uis nutricem, quae nos éducat,
Abálienare a nóbis? caue sis féceris:

Quid edémus nosmet póstea? LE. Etiam tú taces?

Tibi egón rationem réddam? ST. Plane périimus, 515

Nisi quíd ego conminíscor. Phílto, té uolo.

PH. Siquíd uis, Stasime. ST. Huc cóncede aliquan-
túm. PH. Licet.

ST. Arcáno tibi ego hoc díco, ne ille ex té sciat

Neue álius quisquam. PH. Créde audacter quídlubet.

ST. Per déos atque homines díco, ne tu illúnc agrum
Tuum síris umquam fieri neque gnatí tui: 521

Ei rei árgumenta dícam. PH. Audire edepól lubet.

ST. Primum ómnium olim térra quom proscínditur,

In quínto quoque súlco moriuntúr boues.

PH. Apage. ST. Ácheruntis óstium in nostróstr agro.

Tum únium prius quam cóctumst pendet pútídum. 526

LE. Consuádet homíni, crédo. etsi sceléstus est,

At mi infidelis nón est. ST. Audi cétera.

Post íd, frumenti quom álibi messis máxumast,

Tribus tántis illi mínus reddit quam opséueris. 530

PH. Hem,

Istíc oportet ópseri morés malos,

Si in ópserendo póssint interféri.

ST. Neque únquam quisquamst, quóius ille agér fuit,

Quin péssume ei res uórterit. quorúm fuit,

Alíi éxulatum abierunt, alíi emórtui, 535

Alíi se suspendére. en, nunc hic quóius est

Vt ad íncitast redáctus. PH. Apage a me ístum agrum.

ST. Magis ápage dicas, si ómnia [ex] me audfueris.

Nam fúlgurítæ sún[t] [ibi] alternæ árbores:

Sués moriuntur ángina [acri] acérrume: 540

Oués scabrae sunt, tám glabrae, en, quam haec ést
manus.

Tum autém Surorum, génus quod patientíssumumst

Hominúm, nemo extat qui íbi sex mensis úxerit:

Ita cúnti solstitiáli morbo décidunt.

PH. Credo égo istuc, Stasime, ita ésse: set Campáns
genus 545

Multó Surorum iam ántidit patientíam.

Set ístést ager profécto, ut te audiui loquí,

Malós in quem omnis púplice mittí decet.

Sicú[t] fortunatórum memorant ínsulas,

Quo cúnti qui aetatem égerint casté suam 550

Conuéniant: contra istúc detrudí máleficos

Aequóm uidetur, quí quídem istíus sít modí.

ST. Hospítiumst calamitátis: quíd uerbís opust?

Quamús malam rem quaéras, illic réperias.

PH. At tu hércle et illi et álibi. ST. Caue sis díxeris

Me tibi díxisse hoc. PH. Díxti [tu] arcanó satis. 556

ST. Quin híc quídem cupit illum áb se abalienárier,

Siquém reperire póssit, os quói súblinat.

PH. Meus quídem hércle numquam fiet. ST. Si sapiés
quídem.

Lepide hércle de agro ego húncc senem detérrui: 560

Nam quí úuamus níhil est, si illum amiserit.

PH. Redeo ád te, Lesbónice. LE. Dic sodés míhi,

Quíd híc ést locutus técum? PH. Quíd censés? homost:

Volt fieri liber, uerum quod det non habet.

LE. Et ego esse locuples, uerum neququam uolo. 565

ST. Licetumst, si uelles: nunc, quom nihil est, non licet.

LE. Quid tecum, Stasime? ST. De istoc quod dixi modo:

Si ante uoluisses, esses: nunc sero cupis.

PH. De dote mecum conueniri nil potis:

Quod tibi lubet, tute agito cum gnato meo. 570

Nunc tuam sororem filio posco meo:

Quae res bene uortat. quid nunc? etiam consulis?

LE. Quid istic? quando ita uis, di bene uortant: spondeo.

PH. Numquam edepol quoquam tam expectatus filius

Natus, quamst illut 'spondeo' natum mihi. 575

ST. Di fortunabunt uostra consilia. PH. Id uolo.

I hac, Lesbonice, mecum, ut coram nuptiis

Dies constituatur: eadem haec confirmabimus.

LE. Set, Stasime, abi huc ad meam sororem ad Callidem:

Dic hoc negoti quo modo actumst. ST. Ibitur. 580

LE. Et gratulator meae sorori. ST. Scilicet.

LE. Dic Callicli med ut conueniat. ST. Tu i modo.

LE. De dote ut uideat quid facto opus sit. ST. I modo.

LE. Nam certumst sine dote haud dare. ST. Quin tu i modo.

LE. Neque enim illi damno umquam esse patiar. ST.

Abi modo. 585

LE. Meam negligentiam. ST. I modo. LE. [Nulló modo.

Aequom uidetur quin quod peccarim. ST. I modo.

LE. Potissimum mihi id opsit. ST. I modo. LE. O pater,

Enumquam aspiciam te? ST. I modo, i modo, i modo.

LE. [Eo:] tu istuc cura quod [te] iussi: ego iam hic ero.

ST. Tandem impetraui abiret. di, uostram fidem, 591

Edepol re gesta pessume gestam probe,

Si quidem ager nobis saluos est: etsi ad modum

In ambiguo etiam nunc est quid ea re fuat.

Set si alienatur, actumst de colló meo: 595

Gestandust peregre clupeus, galea, sarcina.

Ecfugiet ex urbe, ubi erunt factae nuptiae:

Ibit + istac aliquo in maxumam malam crucem

Latrocinatum, aut in Asiam aut in Ciliciam.

Ibo huc quo mi imperatumst, etsi odi hanc domum, 600

Postquam exturbauit hic nos nostris aedibus.

A C T V S III.

CALLICLES. STASIMVS.

CA. Quó modo tu istuc, Stásime, dixti? ST. Nóstrum
erilem filium

Lésbonicum suam sororem despopondisse: hóc modo.

CA. Quó homini despóndit? ST. Lusitelí, Philtonis
filio,

Sine dote. CA. Sine dote ille illam in tantas diuitias
dabit? 605

Nón credibile dicis. ST. At tute edepol nullus cré-
duas:

Si hóc non credis, égo credidero.. CA. Quid? ST. Me
nihili pèndere.

CA. Quám dudum istuc aut ubi actumst? ST. Ílico, hic
ante óstium:

Támodo, inquit Praénestinus. CA. Tántone in re
pérdita

Quam in re salua Lésbonicus factus est frugalior? 610

ST. Átque quidem ipse ultro uenit Philto oratum filio.

CA. Flágitium quidem hércle fiet, nisi dos dabitur uirgini.

Póstremo edepol égo istanc ad me rem áttinere in-
téllego:

Íbo ad meum castigatorem atque ab eo consiliúm petam.

ST. Própemodum quid illíc festinet séntio et subolét
mihi: 615

Út agro euortat Lésbonicum, quádo euortit aédbus.
Ó ere Charmidés, quom apsentí hic túa res distrahitúr
tibi,

Útinam te redísse saluom uideam, ut inimicós tuos
Úlciscare et mihi, ut erga te fui ét sum, referas grátiam.
Nímium difícilést reperiri amicum ita ut nomén cluet,
Quóí tuam quom rém credideris, sine omni cura dór-
mias. 621

Sét generum nostrum íre eccillum uideo cum adfiní suo.
Néscio quid non sátis inter eos cónuenit: celerí gradu
Súnt uterque: illé reprehendit húnec priorem pállio:
Haút ei euscheme ástiterunt. húc aliquantum apscés-
sero: 625

Ést lubido orátionem audíre duorum adfinium.

LVSITELIS. LESBONICVS. STASIMVS.

LV. Stá flico: noli áuorsari néque te occultassis mihi.

LE. Pótin ut me íre quó profectus súm sinas? LV. Sí
in rém tuam,

Lésbonice, essé uideatur, glóriæ aut famaé, sinam.

LE. Quó est facillumúm facis. LV. Quid id ést? LE.
Amico iniúriam. 630

LV. Néque meumst neque fácere didici. LE. Indóctus
quam docté facis.

Quíd faceres, siquis docuisset te út sic odio essés mihi?
Quí mihi bene quom simulas facere, mále facis, male
cónsulis.

LV. Égone? LE. Tu ne. LV. Quíd male facio? LE.
Quó est ego nollo id quóm facis.

LV. Tūae rei bene consūlere cupio. LE. Tūn mi's me-
lior quam ego mihi? 635
Sāt sapio, satis in rem quae sint meam ego conspiciō
mihi.

LV. An id est sapere, ut qui beneficium a beneuolente
répudies?

LE. Nullum beneficium esse duco id, quom quoi facias
nón placet.

Scio ego et sentio ipse quid agam neque mens officio
migrat

Nec tuis depéllar dictis quín rumori séruiam. 640

LV. Quid ais? nam retinéri nequeo quín dicam ea quae
prómeres:

Itan tandem hanc maióres famam tradiderunt tibi tui,

Ut uirtute eorum anteperta pér flagitium pérderes

Atque honori pósterorum tuorum ut [tu obiex] fíeres?

Tibi paterque auósque facilem fécit et planam uiam 645

Ad quaerendum honórem: tu fecisti ut difficilis foret,

Cúlpa maxume ét desidia tuisque stultis móribus.

Praeoptauisti amórem tuum [tu] uirtuti ut praepóneres:

Núnc te hoc pacto crédis posse optégere errata? aha,
nón itast.

Cápe sis uirtutem ánimo et corde expélle desidiam tuo.

In foro operam amicis da, ne in lécto amicae, ut só-
litus es. 651

Atque istum ego agrum tibi relinqui ob eam rem [iam]
enixe expeto,

Ut tibi sit qui te conrigere póssis: ne omnino inopiam

Cíues obiectáre possint tibi, quos tu inimicós habes.

LE. Omnia ego istaec quae tu dixisti scio, uel exigná-
uero: 655

Ut rem patriam et glóriam maiórum foedarim meum.

Scbam ut esse mé deceret, fácere non quibám miser:

Íta ui Veneris unctus, otio áptus in fraudem incidi:

Ét tibi nunc proinde ut mereris hábeo summam grátiam.

LV. At operam perire meam sic ét te haec corde spér-
nere 660

Pépeti nequeó: semul me párum pudere té piget.

Ét postremo, nisi me auscultas atque hoc ut dicó facis,

Túte pone té latebis fácile, ne inueniát te honos:

In occulto iacébis, quom te máxumé clarum uoles.

Pérnoui equidem, Lésbonice, ingénium tuum ingenuom
ad modum: 665

Scio te sponte nón tuapte errásse, set amórem tibi

Péctus opsurásse: atque ipse amóris teneo omnis uias.

Ítast amor, ballista ut iacitur: nil sic celerest neque
uolat:

Atque is mores hóminum moros ét morosos éfcit.

Mínus placet quod consuadetur: quód dissuadetúr pla-
cet. 670

Quom inopiast, cupiás: quando eius cópiast, tum nón
uelis.

[Ílle qui aspellit, is compellit: ílle qui consuadét, uotat.]

Ínsanumst malum té in hospitium déuorti ad Cupídinem.

Sét te moneo hoc étiam atque etiam ut réputes quid fa-
cere expetas.

Si istuc conare ut [nunc] facis indícium, tuum incendés
genus: 675

Tum igitur aquae erit tibi cupido, génus qui restinguás
tuum.

Atqui si eris náctus, proinde ut córde amantes sún-
cati,

Né scintillam quídem relinques, génus qui congliscát
tuum.

LE. Fácile inuentust: dábitur ignis, tam étsi ab inimicó petas.

Sét tu obiurgans me á peccatís rápis deteriorem in uiam.
Mëam sororem tibi dem suades sine dote. aha, non cón-
uenit 681

Mé qui abusus tántam rem sum pátriam porro in dítiis
Ésse agrumque habére, egere illam autém, ut merito me
óderit.

Númquam erit aliénis grauis qui súis se concinnát
leuem.

Sicut dixi fáciam: nollo té iactari díutius. 685

LV. Tánton meliust té sororis caúsa egestatem éxequi
Átque eum me agrum habére quam te, tía qui toleres
moénia?

LE. Nóllo ego mihi te tám prospicere qui meam egesta-
tám leues,

Sét ut inops infámis ne sim: né mi hanc famam differant
Mé germanam mëam sororem in cóncubinátum tibi 690
Síc sine dote dédidisse mágis quam in matrimónium.

Quís me improbior pérhibeatur ésse? haec famigerátio
Té honestet, me autém conclutitet, sí sine dote dúxeris.

Tibi sit emoluméntum honoris: mihi quod obiectént siet.

LV. Quid? te dictatórem censes fóre, si aps te agrum
accéperim? 695

LE. Néque uolo neque póstulo neque cénseo: uerúm
tamen

Ís est honos hominí pudico méminisse officiúm suum.

LV. Scío equidem te animátus ut sis: uídeo, subolet,
séntio.

Íd agis ut, ubi adfínitatem inté nos nostram astrínxeris
Átque eum agrum dederís nec quicquam hic tibi sit qui
uitám colas, 700

Écfugas ex úrbe inanis, prófugus patriam déseras,
Cógnotos, adfínitatem, amícos factis nuptiis.

Méa opera hinc protérritum te mëaque auaritia aútu-
ment:

Íd me commissúrum ut patiar fferi ne animum indúxerís.
ST. Nón enim possum quín exclamem: euge, euge, Lu-
síteles, *πάλιον*. 705

Fácile palmam habés: hic uictust: uicit tua comoédia.

Hic agit magis ex árgumento et uersus meliores facit.

Étiam ob stultitiám tuam te túeris? multabó mina.

LE. Quid tibi interpellátio aut in cónsiliu huc accés-
sios?

ST. Éodem pacto quo húc accessi apscéssero. LE. I
hac mecúm domum, 710

Lúsiteles: ibi de istis rebus plúra fabulábimur.

LV. Níhil ego in oculto ágere soleo: méus ut animust
éloquar:

Sí mihi tua sorór, ut ego aequom cénseo, ita nuptúm
datur

Síne dote neque tu hinc abituru's, quód erit meum id
erit tuum:

Sín aliter animátus es, bene quód agas eueniát tibi: 715
Égo amicus numquám tibi ero alio pácto: sic sentén-
tiast.

ST. Ábiit hercle ille. écquid audis, Lúsiteles? ego té
uolo.

Hic quoque hinc abiit. Stásime, restas sólus: quid ego
núnc agam

Nísi uti sarcinám constringam et clúpeum ad dorsum ad-
cómmodem,

Fúlmentas iubeám suppingi sóccis? non sisti potest. 720
Vídeo caculam militarem mé futurum hau lóngius.

Atque aliquem ad regem in saginam [quom] érus se con-
iexít meus,

Crédo ad summos bellatores ácrem — fugitorém fore,
Et capturum ibi spólia illum qui — méo ero aduorsus
uénerit.

Égomet quom extemplo árcum et pharetram mi ét sa-
gittas sumpsero, 725

Cássidem in capút, — dormibo plácidule in tabernáculo.
Ád forum ibo: núdius sextus quoí talentum mútuom
Dédi reposcam, ut hábeam mecum quód feram uiáticum.

MEGARONIDES. CALLICLES.

ME. Vt mihi rem narras, Cállices, nulló modo
Pote fieri prosus quín dos detur uírgini. 730

CA. Namque hércle honeste fieri ferme nón potest
Vt eám perpetiar íre in matrimónium
Sine dote, quom eius rém penes me habeám domi.

* * * * *
ME. * * * * *

Paráta dos domíst: nisi expectáre uis
Vt eám sine dote fráter nuptum cónlocet: 735

Post ádeas tute Phíttonem et dotém dare
Te ei dícas: facere id éius ob amicitíam patris.

Verum hóc ego uereor ne ístaec pollicitátio
Te in crímen populo pónat atque infámiam.

Non témere dicant té benignum uírgini: 740

Datám tibi dotem ei quám dares eius á patre:
Ex éa largiri te illi, neque ita ut sit data

Incolumem sistere illi, et detraxe aútument.
Nunc si ópperiri uis aduentum Chármidi,

Perlóngumst: huic ducéndi interea apscésserit 745
Lubído: atqui ea condítio huic uel primáriast.

CA. Eadem ómnia istaec uéniunt in mentém mihi.

ME. Vide si hóc utibile mágis atque in rem députas:
Ipsum ádi [adulescentem], édoce eum uti rés se habet.

CA. Vt égo nunc adulescénti thensaurum índicem 750
Indómíto, pleno amóris ac lascíuiæ?

Minumé, minume hércle uéro: nam certó scio,
Locúm quoque illum omnem ubi situmst coméderit.

Quem fódere metuo, sónitum ne ille exaúdiat:
Ne rem ípsam indaget, dotém dare si díxerim. 755

ME. Quo pácto ergo igitur clám dos depromi potest?

CA. Dum occásio ei [rei] réperiat, ínterim
Ab amíco alicunde mútuom argentúm rogem.

ME. Potin ést ab amíco alicunde exorari? CA. Potest.

ME. Gerraé: ne tu illut uérbum actutum inuéneris: 760
‘[Hem,] mihi quidem hércle nón est quod dem mútuom.’

CA. Mallim hércle ut uerum dícant quam ut dent mú-
tuom.

ME. Set uíde consílium sí placet. CA. Quid cónsílíst?

ME. Scítum, ut ego opinor, cónsílíum inuení. CA. Quid
est?

ME. Homo cónducatur íam aliquis quantúm potis 765
Ignóta facie, quæ non uisitáta sit:

Is homo éxornetur gráphice in peregrínúm modum,

Quasi sit peregrínus. CA. Quid is scít facere póstea?

ME. Mendácilocum aliquem [esse hómínem oportet dé
foro,]

Falsídícum, confidéntem. CA. Quid tum póstea? 770

ME. Quasi ád adulescentem á patre ex Seleúcia

Veniát, salutem ei núntiet uerbis patris:

Illúm bene gerere rem ét ualere et úfuere

Et eúm rediturum actútum. ferat epístulas
 Duas: eas nos consignémus, quasi sint á patre. 775
 Illí det alteram, álteram dicát tibi
 Dare sése uelle. CA. Pérge porro dicere.
 ME. Seque aurum ferre uírgini dotem á patre
 Dicát patremque id iússisse aurum tibi dare.
 Tenés iam? CA. Propemodo, atque ausulto pér-
 lubens. 780
 ME. Tum tu ígitur demum id ádulescenti aurúm dabis,
 Vbi erit locata uírgo in matrimónium.
 CA. Scite hércle sane. ME. Hoc, úbi thensaurum ec-
 fóderis,
 Suspítionem ab ádulescente amóueris.
 Censébit aurum esse á patre adlatúm tibi: 785
 Tu dé thensauro súmes. CA. Satis scite ét probe:
 Quamquam hóc me aetatis súcophantari pudet.
 Set epístulas quando ópsignatas ádferet,
 Nonne árbitraris túm adulescentem ánuli
 Patérni signum nóuisse? ME. Etiam tú taces? 790
 Sescéntae ad eam rem caúsaé possunt cónligi:
 Eum quem hábuit perdidit, álium post fecit nouom.
 Iam si ópsignatas nó n feret, dici hóc potest
 Aput pórtitores eas resignatás sibi
 Inspéctasque esse. in hūius modi negótio 795
 Diém sermone térerere segnitiés merast:
 Quamuís sermones póssunt longi téxier.
 Abi ád thensaurum iam confestim clánculum:
 Seruós, ancillas ámoue: atque audín? CA. Quid est?
 ME. Vxórem quoque eampse hánc rem uti celés face:
 Nam pól tacere númquam quicquamst quód queant. 801
 Quid núnc stas? quin tu hinc [te] ámoues et té moues?
 Aperí, deprome iude aúri ad hanc rem quód sat est:

Continuo operta dénuo: set clánculum,
 Sicút praecepi: cúnctos exturba aédbus. 805
 CA. Ita fáciam. ME. At enim nimis lóngo sermone
 útimur:
 Diém conficimus, quóm iam properatóst opus.
 Nihil ést de signo quód uereare: mé uide.
 Lepidást illa causa, ut cónmemorauí, dicere
 Aput pórtitores ésse inspectas. dénique 810
 Díci tempus nó n uides? quid illúm putas
 Natúra illa atque ingénio? iam dudum ébriust.
 * * * * *
 Quiduís probare póterit: tum, quód máximumst,
 Adférre, non se pétere hinc dicet. CA. Iám sat est.
 ME. Ego súcophantam iam conduco dé foro 815
 Epístulasque iam consignabó duas
 Eumque húc ad adulescéntem meditatúm probe
 Mittam. CA. Éo ego [ergo] ígitur íntro ad officiám
 meum:
 Tu istúc age. ME. Actum réddam nugacíssume.

ACTVS III.

CHARMIDES.

Sálipotenti et múltipotentí Ióuis fratri et Nerei [ét Portumno] 826

Laétus lubens laudés ago gratas grátisque habeo et flúctibus salsis,

Quós penes mei [fúit] potestas, hõnis meis quid foret ét meae uitae,

Quóm suis me ex locís in patriam urbem [úsque incolu- mem] réducem faciunt.

Átque tibi ego, Neptúne, ante alios deõs gratis ago atque hábeo summas.

Nám te omnes saeuómque seuerumque, áuidis moribús commemorant, 825

Spúrcuficum, inmanem, íntolerandum, uésanum: [ego] contra ópera expertus.

Nám pol placidum te ét clementem eo usqué modo ut uolui usús sum in alto.

Átque hanc tuam [apud hómínes] gloriam aúribus iam accéperam ante:

Paúperibus te párcere solitum, dítis damnare atque domare.

Ábi, laudo: scis órdine ut aequomst tráctare homines: hóc dis dignumst: 830

Sémper mendicís modestí sint, [secus] nobilís aput homines.

Fídus fuisti: infídum esse iterant. nam ápsque foret te, sát scío in álto

Dístraxissent dísqe tulissent sátellites tui míserum foede

Bónaque ítem omnia úna mecum pássim caeruleós per campos: —

Íta iam quasi canés hau secus nauem circumbabant túrbine uenti: 835

Ímbres fluctusque átque procellae infénsae [fremere], frángere malum,

Rúere antennas, scíndere uela: — ní pax propitiá foret praesto.

Ápage a me sis: dehinc iam certumst ótio dare me: sátis partum habeo,

Quíbus aerumnis déductaui, filio dum diuítias quaero.

Sét quis híc est qui in pláteam ingreditur cúm nouo ornatú specieque? 840

Pól quamquam domi cípío opperiar: quam híc rem agat, semul ánimu aduortam.

SVCOPHANTA. CHARMIDES.

SV. Huíc ego die nomén Trinummo fácio: nam ego operám meam

Tríbus nummis hodié locaui ad ártis nugatórias.

Áduenio ex Seleúcia, Macédonia, Asia atque Árabia,

Quás ego neque oculís neque pedibus úmquam usurpaui meis. 846

Viden egestas quíd negoti dát homini miseró male?

Quía ego nunc subigór trium nummum caúsa ut has epístulas

Dícam ab eo homine me áceppisse, quem égo qui sit hom-
nécio

Néque noui neque nátus necne is fúerit id solidé scio.

CH. Pól hic quidem fungino generest: cápíte se totúm
tegit. 851

Íllurica faciés uidetur hómínis: eo ornatu áduenit.

SV. Ílle qui me condúxit, ubi condúxit, abduxít domum:

Quaé uoluit mihi díxit, docuit ét praemonstrauít prius,

Quó modo quicque agerém. nunc adeo síquid ego addi-
dero ámplius, 855

Éo conductor mélius de me nugas conciliáuerit.

Ílle uti me exornáuit, ita sum ornátus: argentum hoc
facit.

Ípse ornamenta á chorago haec súmpsit suo perículo:

Núnc ego si potero órnaméntis hómínem circumdúcere,

Dábo operam ut me ipsúm plane esse sícophantam sén-
tiat. 860

CH. Quó magis specto, mínus placet mi ea hómínis
facies: míra sunt

Ni illic homost aut dórmitator aut sector zonárius.

Lóca contemplat, circumspectat sése atque aedis nó-
scitat:

Crédo edepol quo móx furatum uéniat speculatúr loca.

Mágis lubidost ópseruare quid agat: ei rei operám
dabo. 865

SV. Hás regiones démonstrauit míhi ille conductór
meus:

Áput illas aedis sistendae míhi sunt sucophántiae.

Fóris pultabo. CH. Ad nóstras aedis hic quidem habet
rectám uiam:

Hércle opinor mi áduenienti hac nóctu agítandumst ul-
gílias.

SV. Áperite hoc, aperíte. heus, ecqui his fóribus tute-
lám gerit? 870

CH. Quid, adulescens, quaéris? quid uis? quid istas
pultas? SV. Heús, senex,

Lésbonicum hic ádulescentem quaéro, in his regiónibus
Vbi habitat, et item álterum ad istanc cápítis albitú-
dinem,

Cálliclem [quem] aibát uocari qui hás mihi dedit epí-
stulas.

CH. Mèum gnatum hic quidem Lésbonicum quaérit et
amicúm meum 875

Quoi ego liberósque bonaque cómmendaui Cálliclem.

SV. Fác me si scis cértiorem, hisce hómínes ubi habi-
tént, pater.

CH. Quid eos quaeris? aut quis es? aut únde's? aut
unde áduenis?

SV. Cénsus quom [sum], iúratóri récte rationém dedi.

CH. * * * * *

SV. Múlta semul rogás: nescio quid épediam potíssu-
mum. 880

Si únunquidquid síngillatim et plácide percontábere,

Ét meum nomen ét mea facta et ítinera ego faxó scias.

CH. Fáciam ita ut uis: ágedum, nomen prímum memora-
túm mihi.

SV. Mágnum facinus íncipíssis pétere. CH. Quid ita?

SV. Quía, pater,

Si ánte lucem ire [hércle] occupias á meo primo nómine,

Cóncubium sit nóctis prius quam ad póstrum perué-
neris. 886

CH. Ópus factost uiático ad tuum nómen, ut tu praé-
dícas.

SV. Ést minusculum álterum quasi uésculum uinárium.

CH. Quid [id] est tibi nomen, adolescens? SV. Páx, id est nomen mihi:

Hoc cotidiánumst. CH. Edepol nomen nugatórium: 890
Quási dicas, siquid crediderim tibi, pax periisse flico.

Hic homo solide súcophantast. quid ais tu, adolescens?
SV. Quid est?

CH. Éloquere, isti tibi quid homines debent quos tu
quaeritas?

SV. Páter istius ádulescentis dedit has duas mi epístu-
las,

Lésbonici: is míst amicus. CH. Téneo hunc manifestá-
rium: 895

Mé sibi epístulas dedisse dicit. ludam hominém probe.

SV. Ita ut occepi, si ánimu aduortas, dicam. CH. Dabo
operám tibi.

SV. Hanc me iussit Lésbonico dare suo gnato epístulam
Ét item hanc alterám suo amico Cállicli iussit dare.

CH. Míhi quoque edepol, quom híc nugatur, cóntra
nugarí lubet. 900

Vbi ipse erat? SV. Bene rém gerebat. CH. Érgo ubi?
SV. In Seleúcia.

CH. * * * * *

Ab ipse istas áceptisti? SV. E máibus dedit mi ipse
in manus.

CH. Quá faciest homó? SV. Sesquipedé quídamst
quam tu lóngior.

CH. Haeret haec res, sí quidem ego apsens súm quam
praesens lóngior.

Nouistine hominém? SV. Ridiculé rógitas, quicum uná
cibum 905

Cápere soleo. CH. Quid est ei nomen? SV. Quód
edepol hominí probo.

CH. Lúbet audire. SV. Illi édepol — illi — illi — uae
miseró mihi.

CH. Quid est negoti? SV. Déuorauí nomen imprudens
modo.

CH. Nón placet qui amicos intra déntis conclusós habet.
SV. Átqui etiam modo uórsabatur míhi in labris primó-
ribus. 910

CH. Témperi huic hodie ánteueni. SV. Téneor manu-
festó miser.

CH. Iám reconmentátu's nomen? SV. Dëum me hercle
atque hominú pudet.

CH. Vide modo hominem ut nóris. SV. Tamquam mé:
[set] fieri istuc solet:

Quód in manu teneás atque oculis uideas, id desideres.

Líteris recónminiscar: C ést principium nómini. 915

CH. Cállias? SV. Non ést. CH. Callippus? SV. Nón
ést. CH. Callidémides?

SV. Nón est. CH. Callinicus? SV. Non est. CH. [Án]
Callimachus? SV. Níl agis:

Néque adeo edepol flócci facio, quándo egomet memini
mihi.

CH. Át enim multi Lésbonici súnt hic: nisi nomen
patris

Dices, non possum istos monstrare homines quos tu
quaeritas. 920

Quód ad exemplumst? cóniectura sí reperire póssumus.

SV. Ad hoc exemplumst: Chár. CH. Chares? an Chá-
ricles? numne Chármides?

SV. Hem,

Istic erit: qui istum di perdant. CH. Dixi ego iam du-
dum tibi:

* * * * *

Béne te potius dicere aequomst hómini amico quám male.

SV. Sátin inter labra átque dentis látuit uir minumí preti? 925

CH. Né male loquere apsentí amico. SV. Quid ille ergo ignauíssumus

Látitabat mihi? CH. Si áppellasses, réspndisset nómini.

Sét ubi ipsest? SV. Pol illúm reliqui ad Rhádámam in Cecropia ínsula.

CH. * * * * *

Quí homost me insipiéntior qui ipse égomet ubi sim quaérim? 925

Sét nil discondúcit huic rei. quíd ais? quíd hoc quod té rogo? 930

Quós locos adísti? SV. Nímium mírimodis mirábilis.

CH. Lúbet audire, nísi molestumst. SV. Quín discupio dicere.

Omnium primum in Póntum aduecti ad Árabiam terrám sumus.

CH. Eho,

Án etiam in Ponto Árabiast? SV. Est: nón illa ubi tus gígnitur,

Sét ubi apsinthiúm fit ac cuníla gallinácea. 935

CH. Nímium graphicum hunc nógatorem. sét ego sum insipiéntior,

Qui égomet unde rédeam hunc rogitem, quae égo sciam atque hic nésciat:

Nísi quia lubet éxperiri quo éuasurust dénique.

Sét quíd ais? quo inde ísti porro? SV. Si ánimum aduortes, éloquar:

Ád caput amnis qui de caelo exóritur sub solió Iouis. 940

CH. Súb solio Iouis? SV. Ita dico. CH. E celo? SV. Atque e medió quidem.

CH. Eho,

Án etiam in caelum éscendisti? SV. Immo hóriola aduectí sumus

Vsque aqua aduorsá per amnem. CH. An tu étiam uidísti Iouem?

SV. [Éum] alii di isse ad uillam aibant séruis depromptúm cibum.

Dèinde porro. CH. Dèinde porro nóllo quicquam praédices. 945

SV. [Táceo ego] hercle, sí molestumst. CH. Nám pudicum néminem

[Praédicare] opórtet qui aps terra ad caelum peruénerit.

SV. Dímittam, ut te uéllé uideo. sét monstra hosce hominés mihi

Quós ego quaero, quibus me oportet háas deferre epístulas.

CH. Quid ais? tu nunc sí forte eumpse Chármidem conspéxeris 950

Íllum quem tibi istás dedisse cónmemoras epístulas, Nórisme hominem? SV. Né tu me edepol árbitrare

béluam,

Quí quidem non nouísse possim quicum aetatem exégerim.

Án ille tam esset stúltus mihi qui mille nummum créderet

Philíppum, quod me aurúm deferre iússit ad gnatúm suum 955

Átque ad amicem Cállicem, quói rem aibat mandasse híc suam?

Mihin concrederét, ni me ille et égo illum nouissem ad-
probe?

CH. Ĕnimuero ego nunc sícophantae huic sícophantari
uolo,

Si hunc possum illo mille nummum Phílippum circum-
ducere,

Quód sibi me dedísse dixit. quem égo qui sit homo néscio
Néque oculis ante hunc diem umquam uidi, eíne aurum
créderem? 961

Quoi, si capitis res sit, nummum númquam credam plúm-
beum.

Ádgredundust híc homo mi astu. heus, Páx, te tribus
uerbís uolo.

SV. Vél trecentis. CH. Háben tu id aurum, quód [tu]
accepsti a Chármide?

SV. Átque etiam Phílippúm, numeratum illús in mensá
manu, 965

Mille nummum. CH. Némpe ab ipso id ácepisti Chár-
mide?

SV. Mírur quin ab auo eius aut proauo accíperem, qui
sunt mórtui.

CH. Ádulescens, cedodum ístuc aurum míhi. SV. Quod
ego dem aurúm tibi?

CH. Quód te a me accepísse fassu's. SV. Áps te acce-
pisse? CH. Íta loquor.

SV. Quis tu homo's? CH. Qui mille nummum tibi dedi
ego sum Chármides. 970

SV. Néque edepol tu is és neque hodie is umquam eris,
auro huic quidem.

Ábi sis, nugatór: nugari núgatori póstulas.

CH. Chármides ego sum. SV. Nequiquam herclé's:
nam nihil auri fero.

Nímis argute [me] óbrepisti in èpapse occasiúncula:
Póstquam ego me aurum férre dixi, póst tu factu's Chár-
mides: 975

Príus non tu is eras quam aúri feci méntionem. níl agis:
Pròin tute itidem ut chármidatu's, rúsum [te] dechármida.

CH. Quis ego sum igitur, sí quidem is non sum qui sum?
SV. Quid id ad me áttinet?

Dúm ille ne sis quem égo esse nollo, síis mea causa qui
lubet.

Príus non is eras qui eras: nunc is factu's qui tum nóu
eras. 980

CH. Áge siquid agis. SV. Quid ego agam? CH. Aurum
redde. SV. Dormitás, senex.

CH. Fássu's Chármidém dedísse aurúm tibi. SV. Scrip-
túm quidem.

CH. Próperas an non própere abire actútum ab his re-
giónibus,

Dórmitor, príus quam ego hic te íubeo mulcarí male?

SV. Quam ób rem? CH. Quia illum quem émentitu's
is ego sum ípsus Chármides,
Quém tibi epístulás dedísse aíebas. SV. Eho, quaeso
án tu is es? 986

CH. Ís enimuero sum. SV. Áin tu tandem? is ípsus-
ne's? CH. Aio. SV. Ípsus es?

CH. Ípsus, inquam, Chármides sum. SV. Ergo ípsus-
ne's? CH. Ipsíssumus.

Ábin hinc ab oculís? SV. Enimuero séro quoniam [huc]
áduenis,

Vápulabis meo ábitratu ét nouorum aedílium. 990

CH. Át etiam maledfcis? SV. Immo, sáluos quando
quidem áduenis,

Dí me perdant sí te flocci fácio an periíssés prius.

Égo ob hanc operam argéntum accepi: té macto infor-
túnio. 993

Céterum qui sis, qui non sis, flóccum non intérdúim.
Íbo ad illum, renúntiabo, qui mihi tris nummós dedit,
Vt sciat se pérdidisse. ego ábeo. male uiue ét uale:
Qui di te omnes áduenientem péregre perdant, Chár-
mides.

CH. Postquam ille hinc abiit, póst loquendi libere
Vidétur tempus uénisse atque occásio.

Iam dúdum meum ille péctus pungit áculeus, 1000
Quid illi negoti fúerit ante aedis meas.

Nam epistulae illae mihi concenturiánt metum
In córde et illut mille nummum, quám rem agat.

Numquam édepol temere tinnit tintinnábulum:
Nisi qui illut tractat aut mouet, mutúmst, tacet. 1005

Set quis hic est qui huc in pláteam cursuram ín-
cipit?

Lubet ópseruare quid agat: huc concéssero.

STASIMVS. CHARMIDES.

ST. Stásime, fac te própere celerem, récipe te ad do-
minúm domum,

Né subito metus éxoriatur scápolis stultitiá [tua].
Ádde gradum, adproperá: iam dudum fáctumst quom
abistí domo. 1010

Cáue sis tibi ne búbuli in te cóttabi crebrí crepent,
Si áberis ab eri quaéstione: né destiteris cúrrere.
Écce hominem te, Stásime, nihili: sátin in thermo-
pólio

Cóndalium es oblítus, postquam thérmpotasti gúttu-
rem?

Récipe te et recúrre petere [ré] recentí. CH. Huic, quis-
quis est, 1015

Gúrgulios exércitor, is hómínem hunc cursurám docet.
ST. Quid, homo nihili, nón pudet te? tribusne te po-
tériis

Mémoriae esse oblítum? an uero, quía [tu] cum frugi hó-
minibus

Íbi bibisti, qui áb álíeno fáciie cohíberént manus,
Ínter eosne homínés condalium té redípisci póstulas?
Chíruchus fuit, Cérconicus, Crímnus, Cricolabus, Cól-
labus, 1021

Cólliepidae, crúicrepidae, férriteri, mastígiae:
Quórum [hercle] unus súrperit currenti cursori solum.
CH. Íta me di ament, gráphicum furem. ST. Quid ego
quod perít petam?

Nisi etiám labórem ad damnum ádponam epíthecam ín-
super. 1025

Quín tu quod perít perisse dúcis? cape uorsóriam:
Récipe te ad erum. CH. Nón fugitiuost híc homo: con-
memínit domi.

ST. Vtínám ueteres [uéterum mores], uéteres parsimó-
niae

Pótius [in] maióre honore híc éssent quam morés mali.
CH. Di ínmortales, básilica híc quidem fácinora ín-
ceptát loqui: 1030

Vétera quaerít, uétera amare hunc móre maiorúm scias.
ST. Nám nunc mores nihili faciunt quód licet nisi quód
lubet.

Ámbitio iam móre sanctast, liberast a légibus:
Scúta iacere fúgereque hostis móre habent licéntiam:
Pétere honorem pró flagitio móre fit. CH. Morem ín-
probum. 1035

ST. Strénuos [nunc] praeterire móre fit. CH. Nequám quidem.

ST. Móres leges pérduxerunt iám in potestatém suam, Mágis quis sunt obnoxiosae quám parentes liberis.

Éae misere etiam ad párietem sunt fixae clavis férreis, Vbi malos morés adfigi nímio fuerat aequius. 1040

CH. Lúbet adire atque áppellare hunc: uérum ausculto pérlubens

Ét metuo, si cómpellabo, ne áliam rem occupiát loqui.

ST. Néque istis quicquam lége sanctumst: léges mori séruíunt,

Móres autem rápere properant quá sacrum qua púplicum.

CH. Hércle istis malám rem magnam móribus dignúmst dari. 1045

ST. Nón hoc puplice ánimu aduorti: nam id genus hominum hómínibus

Vniuersis ést aduorsum atque ómni populo mále facit.

Mále fidem seruándo illis quoque ábrogant etiám fidem, Quí nil meriti: quippe eorum ex ingénio ingenium horúm probant. 1049

Síquoí mutuóm quid dederis, fit pro proprio pérditum: Quóm repetas, inimicum ámicum inuénias benefactó tuo.

[* * * * *
Máge si exigere occúpias, duarum rérum exoritur óptio:

Vél illud quod credíderis perdas uél illum ámicum ámisseris.]

Hóc qui uenerít mi in mentem, ré conmonitus súm modo.

CH. Méus est hic quidem Stásimus seruos. ST. Nam égo talentum mútuom 1055

Quoí dederam, talénto inimicum mi émi, ámicum uéndidi.

Sét ego sum insipiéntior qui rébus curem púplicis

Pótius quam, id quod próximumst, meo térgo tutelám geram:

Éo domum. CH. Heus tu, asta sílico: audi, heús tu. ST. Non sto. CH. Té uolo.

ST. Quíd, si egomet te uélle nollo? CH. Ah nímium, Stasime, saéuiter. 1060

ST. Émere meliust quoi ímperes. CH. Pol ego émi atque argentúm dedi:

Sét si non dicto áudiens est, quíd ago? ST. Da magnúm malum.

CH. Béne mones: ita fácere certumst. ST. Nisi quidem es obnoxius.

CH. Sí bonust, obnoxius sum: sín secust, faciam út mones.

ST. Quíd id ad me attinét bonisne séruis tu utare án malis? 1065

CH. Quía boni malique in ea re párs tibist. ST. Partem álteram

Tibi permitto, illam álteram apud me quód bonist adpónito.

CH. Sí eris meritus, fiet. respice húc ad me: ego sum Chármides.

ST. Hém, quis est qui méntionem homo hómínis fecit óptumi?

CH. Ípsus homo optumúst. ST. Mare, terra, caélum, di, uostrám fidem, 1070

Sátin ego oculis pláne uideo? éstne hic an non ést? is est.

Cérte is est, is ést profecto. o mí ere exoptatíssume, Salue. CH. Salue, Stásime. ST. Saluom té.. CH. Scio et credó tibi.

Sét omítte alia: hoc míhi responde: líberi quid agúnt mei Quós reliqui hic filium atque filiam? ST. Viuónt, ualent.

CH. Némpe uterque? ST. Vtérque. CH. Di me sál-
uom et seruátum uolunt. 1076

Cétera intus ótiose pércontabor quae uolo:

Éamus intro: séquere. ST. Quonam té agis? CH.
Quonam nisi domum?

ST. Hicine nos habitáre censes? CH. Vbinam ego alibi
cénseam?

ST. Iám .. CH. Quid iam? ST. Non súnť nostrae aedes
istaec. CH. Quid ego ex te aúdio? 1080

ST. Véndidit tuus gnátus aedis. CH. Périi. ST. Prae-
sentáriis

Árgenti minís numeratis. CH. Quót? ST. Quadra-
ginta. CH. Óccidi.

Quís eas emit? ST. Cállicles, quoi túam rem commen-
dáueras:

Ís habitatum huc cónmigrauit nósque exturbauít foras.

CH. Vbí nunc filiús meus habitat? ST. Híc in hoc po-
stículo. 1084

CH. Mále disperii. ST. Crédidi aegre tibi id, ubi au-
dissés, fore.

CH. Égo miser summís periclis súm per maria má-
xuma

Véctus, capitalí periclo pér praedones plúrumos
Mé seruauí, sáluos redii: núnc hic disperí miser
Própter eosdem quórum causa fui hác actate exér-
citus: 1090

Ádimit animam mi aégritudo: Stásime, tene me.
ST. Vísne aquam

Tibi petam? CH. Res quom animam agebat, túm esse
offusam opórtuit.

CALLICLES. CHARMIDES. STASIMVS.

CA. Quid hoc híc clamoris aúdio ante aedis meas?

CH. O Cállicles, o Cállicles, o Cállicles,
Qualíne amico méa commendauí bona? 1095

CA. Probo ét fideli et fido et cum magná fide:
Et sálue et saluom te áduenisse gaúdeo.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

CH. Credo, ómnia istaec sí ita sunt ut praedicas.
Set quis istest tuus ornátus? CA. Ego dicám tibi:
Thensaúrum ecfodiebam íntus dotem filiae 1100
Tuae quae daretur. sét íntus narrabó tibi
Et hóc et alia: séquere. CH. Stasime. ST. Hem.
CH. Strénue

Curre ín Piraeum atque únun curriculúm face.

Vidébis iam illic náuem qua aduectí sumus.

Iubéto Sagariónem quae imperáuerim 1105

Curáre ut ecférántur, et tu itó semul.

Solútumst portitóri iam portórium.

ST. Nihil ést morae. CH. Cito ámbula: actutúm
redi.

ST. Illic sum atque hic sum. CA. Séquere tu hac
me intró. CH. Sequor.

ST. Hic méo ero amicus sólus firmus réstitit 1110

Neque démutauit ánimun de firmá fide,

Quamquám labores múlťos ob rem et [liberos

Apséntis mei erí] eum égo cepisse cénseo.

Set hic únus, ut ego súspicor, seruát fidem.

ACTVS V.

L V S I T E L E S .

Hic homóst omnium hominum praécipuos, 1115
 Voluptátibus gaudiisque ántepotens.
 Ita cómmoda quae cupio éueniunt,
 Quod agó subit, adsecué sequitur:
 Ita gaúdiis gaudium súppeditat.

Módo me Stasimus Lésbonici séruos conueút [domi]: 1120
 Ís mihi dixit súm erum peregre huc áduenisse Chár-
 midem.

Núnc mi is propere cónueniundust, út quae cum eius
 filio

Égi ei rei patér sit fundus pótiór. eo [ego]: sét fores
 Haé sonitu suó moram mihi óbiciunt incómmode.

CHARMIDES. CALLICLES. LVSITELES.

CH. Néque fuit neque erít neque esse usquam homí-
 nem terrarum árbitror, 1125
 Quóius fides fidéлитasque amicum erga aequiperét tuam:
 Nam éxaedificauisset me ex hisce aédibus, apsqúe té
 foret.

CA. Siquid amicum ergá bene feci aut cónsului fidé-
 liter,

Nón uideor meruisse laudem, cúlpa caruisse árbitror.

Nám beneficium hómini proprium quód datur, prosúm
 perit: 1130

Quód datum utendúmst, repetundi id cópiast, quandó
 uelis.

CH. Ést ita ut tu dicis. set ego hoc néqueo mirari
 satis

Ĕum sororem déspondisse suam in tam fortem fámiliam.

CA. Lúsiteli quidém Philtonis flilio. LV. Enim me nó-
 minat.

CH. Fámiliam optumam óccupauit. LV. Quid ego cessó
 hos cónloqui? 1135

Sét maneam etiam, opinór: namque hoc cómmodum or-
 ditúr loqui.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

CH. Váh. CA. Quid est? CH. Oblítus intus dúdum
 tibi sum dicere:

Módo mi aduenienti [híc] nugator quídám ocessit ób-
 uiam,

Nimis pergraphicus súcophanta. is mille nummum se
 aúreum

Méo datu tibi férre et gnato Lésbonico aibát meo: 1140
 Quem égo nec qui esset nóram neque eum ante úsqúam

conspexí prius.

Sét quid rides? CA. Meo ádlegatu uénit, quasi qui au-
 rúm mihi

Férret aps te quód darem tuae gnátae dotem: ut filius

Túus, quando illi a mé darem, esse adlátum id aps te
créderet

Neú qui rem ipsam pósset intellégere, thensaurúm tuum
Mé penes esse, atque á me lege pópuli patrium pósce-
ret. 1146

CH. Scíte edepol. CA. Megarónides conmúnis hoc
meus ét tuus

Béneuo lens conméntust. CH. Quin conlátido consilium
ét probo.

LV. Quid ego ineptus, dúm sermonem uéreor interrúm-
pere,

Sólus sto nec quód conatus sum ágere ago? homines
cónloquar. 1150

CH. Quís hic est qui huc ad nós incedit? LV. Chár-
midem socerúm suum

Lúsiteles salútat. CH. Di dent tibi, Lusiteles, quae
uelis.

CA. Nón ego sum salúte dignus? LV. Immo salue,
Cállicles.

Húnc priorem aequómst me habere: túnica propior
pállíost.

CA. Dēos [deasque] uólo consilia uóstra recte uórtere.

CH. Fíliam meam tibi desponsam esse aúdio. LV. Nisi
tú neuís. 1156

CH. Immo hau nollo. LV. Spónden tu ergo túam gna-
tam uxorem mihi?

CH. Spóndeo et mille aúri Philippum dótis. LV. Do-
tem níl moror.

CH. Si illa tibi placét, placenda dós quoquest quam dát
tibi.

Póstremo quod uís non duces, nísi illud quod non uís
feres. 1160

CA. Iús hic orat. LV. Ímpetrabit te áduocato atque ár-
bitro.

Ístac lege fíliam tuam spónden mi uxorem dari?

CH. Spóndeo. CA. Et ego spóndeo itidem. LV. O
salúete adfinés mei.

CH. Átque edepol sunt rés quas propter tibi tamen
suscénsui.

LV. Quid ego feci? CH. Mèum corrumpi quía per-
pessu's fílium. 1165

LV. Si id mea uoluntáte factumst, ést quod mihi suscén-
seas.

* * * * *

Sét sine me hoc aps te ímpetrare quód uolo. CH. Quid
id ést? LV. Scies:

Síquid stulte fécit, ut ea míssa facias ómnia.

Quid cassas capút? CH. Cruciatur cór mi et metuo.
LV. Quidnam id est?

CH. Quóm ille itast ut [eum] ésse nollo, id crúciór: me-
tuo, sí tibi 1170

Dénegem quod me óras, ne me léuiorem erga té putes.

Nón grauabor: fáciam ita ut uis. LV. Próbus es: eo u.
illum éuocem.

CH. Miserumst male promérita ut mérita sint sí ulcisci
nón licet.

LV. Áperite hoc, aperite propere et Lésbonicum, sí
domist,

Éuocate: ita súbitumst propere quód eum conuentúm
uolo. 1175

LESBONICVS. LVSITELES. CHARMIDES.
CALLICLES.

LE. Quis homo tam tumultuoso sonitu me exciuit foras?

LV. Beneuolens tuus atque amicus. LE. Sattine saluae?
dic mihi.

LV. Recte: tuum patrem redisse saluom peregre gaudeo.

LE. Quis id ait? LV. Ego. LE. Tun uidisti? LV. Et
tute item uideas licet.

LE. O pater, pater mi, salue. CH. Salue multum,
gnate mi. 1180

LE. Siquid tibi, pater, laboris . . CH. Nihil euenit, ne
time:

Bene re gesta saluos redeo. si tu modo frugi esse uis,
haec tibi pactast Callicletis filia. LE. Ego ducam,
pater,

Et eam et siquam aliam iubebis. CH. Quamquam tibi
susceusui,

Miseria [una] uni quidem hominist adfatim. CA. Immo
huic parumst: 1185

Nam si pro peccatis centum ducat uxores, parumst.

LE. At iam posthac temperabo. CH. Dicis, si facies modo.

LV. Numquid causaest quin uxorem cras domum ducam?

CH. Optumumst.

Tu in perendinum paratus sis ut ducas. CANTOR.

Plaudite.

METRA HVIVS FABVLAE HAEC SVNT

- V. 1 ad 222 iambici senarii
- 223 ad 231 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 232 bacchiacus dimeter acatalectus
- 233 et 234 iambici septenarii
- 235 creticus tetrameter catalecticus
- 236 iambicus septenarius
- 237 et 238 trochaici septenarii
- 239 et 240 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 241 bacchiacus dimeter acatalectus
- 242 trochaicus septenarius
- 243 creticus tetrameter acatalectus
- 244 ad 246 cretici tetrametri catalectici
- 247 ad 249 trochaici dimetri catalectici
- 250 et 251 cretici tetrametri catalectici
- 252 trochaicus octonarius
- 253 trochaicus septenarius
- 255 iambicus octonarius
- 256 et 257 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 258 bacchiacus trimeter acatalectus
- 259 iambicus octonarius
- 260 iambicus dimeter acatalectus
- 261 et 262 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 264 et 265 trochaici octonarii
- 266 bacchiacus tetrameter acatalectus
- 267 ad 275 cretici tetrametri catalectici
- 276 creticus tetrameter acatalectus
- 277 et 278 bacchiaci tetrametri acatalecti
- 279 ad 281 cretici tetrametri acatalecti
- 282 iambicus octonarius

- V. 283 et 284 cretici tetrametri acatalecti
- 285 et 286 iambici octonarii
- 287 trochaicus octonarius
- 288 ad 291 trochaici septenarii
- 292 trochaicus octonarius
- 293 ad 300 cretici tetrametri catalectici
- 301 ad 391 trochaici septenarii
- 392 ad 601 iambici senarii
- 602 ad 728 trochaici septenarii
- 729 ad 819 iambici senarii
- 820 ad 841 trochaici octonarii
- 842 ad 997 trochaici septenarii
- 998 ad 1007 iambici senarii
- 1008 ad 1092 trochaici septenarii
- 1093 ad 1114 iambici senarii
- 1115 ad 1119 anapaestici dimetri acatalecti
- 1120 ad 1189 trochaici septenarii.
-